No. 1. — Anul II. **Iassi, 1 Martie 1868.**

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

DIN
ITINERARIUL IN ISTRIA
de
IOAN MAIORESCU *).

Luni la 7 ore sara in 22 Iunie (1857) am purcesu cu diligința din Triest spre Pisino. La o $^1/_2$ oră dai de Salinele de mare, și după altă $^1/_2$ oră de alte Saline de mare lăngă satul Muggie, pe care ănsĕ poporul ilu chiamă Muie. La 9 oare și $^{10}/_{60}$ am ajunsu in Capo d'Istria, unu opidu cu căi atăt de ănguste, incăt nu potu sta doue trăsuri alăturea. Erà noapte și n'am pututu visità nimicu. In cea mai bună ospetarie, unde intrai pentru căteva minute spre a-mi stĕmperà setea, nu aflai decăt trei popi catolici și unu mireanu, deșertăndu pahare pline cu vinu roșu de Istria, pe care-lu cunosceam din Triest. Unu biletu de recomendațiune ce aveam cătră părintele popa Bertonzel, apucase a remănè uitatu in portofoliu; uitasem și numele părintelui, și așa am eșitu fără a face cunoscință cu acesti buni părinți. Poate nici nu le-aru fi părutu bine a se vedè turburați de cătră unu străinu in plăcuta lor ocupațiune in via Domnului. — La 12 $^3/_4$ după medul nopței am ajunsu la a 2-a stațiune, la Buje, pe o borra din cele mai tari, ce incepuse a sufla de 2 ore. — La 3 ore și $^3/_4$ am ajunsu la a 3-ia stațiune Visinada. Erà ḑioa albă de o $^1/_2$ de oră. — La 6 ore ajunserĕmu in Pisino.

23 Iunie.

Cu toate că suprafața pămĕntului nu infățișează decăt erupturi ori scuipături vulcanice, locurile și cele departate de mare, spre mijlocul Istriei, sunt bine cultivate, mai ales de la Visinada, și mai vertos de la Cora-

*) Opurile lui Ioanu Maiorescu, cuprinse in manuscriptele sale postume, se află sub presă la Tipografia Societății Junimea și se publică sub ingrijirea D-lui Titu Maiorescu. Cele mai insemnate din aceste lucrări ne paru a fi cele relative la „Românii Istriani", și noi suntemu fericiți a putè da lectorilor nostri ca o mică probă inceputul *„Itinerariului in Istria."* Pentru o mai intinsă cunoscință indreptămu pe lectori la insași publicațiunea mencionată, care se va terminà in decursul acestui anu.
Red.

iba inainte spre Pisinu și de la Pisinu inainte căt se vede cu ochii până spre dealurile despre Valea Arsă. Prin mijlocul petrelor ce acoperu pămĕntul pretutindinea se vĕdu toate spițele de grănațe: orḑu, grău (golanu și flocosu), secară, porumbu, fasole, cartofe, cănepă, in valea *Scropedi* am vĕḑutu chiar și hrișca matură ce se secerà ori se coseà. Intre grăne erau unele foarte frumoase. Viile se cultivă ca in Italia. Vițele sunt arbori groși și inalți, cărora drept proptă le servesce altu arboru. Acești arbori, de care sunt răḑimate vițele, sunt mai toți jugastri; nici mi-aducu aminte să fi vĕḑutu alți arbori decăt jugastri lăngă vițe. Vițele formează unu șiru lungu și continuu, fiindcă fiecare viță e prinsă cu o parte din ramii sei de vița dinapoi, și cu cealaltă parte de ramu de vița dinaintea sa. In acestu modu facu o catenă necurmată. Distanța de la o viță la alta e ordinarminte ca de 10 palme domnesci; ear spaciul dintre unu șiru de vițe și altul e de trei și patru ori mai mare, și seminatu cu grău, secară, porumbu, orḑu etc. Adese-ori in fiecare intrespaciu de aceste e altă semănătură, de es. intre cele d'ăntĕi doue șire de vițe e grău, in următorul intrespaciu e porumbu, fasole, ori cartofe, apoi secară ori orḑu. C'unu cuvĕntu: tot acea țearină e usată ca vie, ca pometu, ca grădină de legumi, ca cămpu de grănațe. Dar să ne inturnămu la ale noastre.

Indată ce am ajunsu in Pisino, m'am dusu la D. Cegnar, oficiantu la telegrafu, cătră care eram recomendatu de D. Bleiweiss; după aceea am fostu la primul negoțitoru din Pisino, la D. Camus, căruia fusesem recomendatu de D. Scaramangà. Fui receputu in sĕnul familiei D-lui Camus cu toată cordialitatea. La patru ore după prănḑu merseiu cu D. Cegnar la satul Zareč, $^3/_4$ de oră departe de Pisino. Preotul locului ne recepù bine. Aici se incinse intre noi dispută despre originea Romanilor istriani. Preotul slovenu pretindeà morțiș, că n'au fostu mai mulți decăt sunt astăḑi, că nu se perdu, că sunt tenaci in conservarea limbei lor, că in casele lor nu vorbescu altă limbă și că nici pruncii lor nu cunoscu altă limbă până nu incepu a umblà in scoală, unde invață limba croatico-ilirică. C'unu cuvĕntu: că Românii istrieni au fostu de cănd au venitu tot acolo unde se mai află și astăḑi, și că sunt venetici in locurile aceste. Cum că nu s'ar ține de vechii locuitori a-i Istriei, de pe timpul Romanilor, ori că cel puțin nu sunt mai vechi in Istria decăt Serbii, Croații, Serbo-Dalmații, alegà unu documentu din anul 1325, scrisu in limba latină, in cea germană și cea croatico-serbică, in această din urmă cu alfabetul glagoriticu, prin care documentu se regulà limiții Istriei peste totu, și in parte și hotarul satelor de la locul Cepici (Cepich), și in care Domnul acestoru sate, alu satelor unde vedemu astăḑi pe Românii istriani, ḑice, că elu e constrinsu a dimite pe locuitorii acestor sate, dacă nu li se vor da ori asemnà și lor pămĕnturi *). De unde incheià preotul, că locuitorii satelor de lăngă lacul Cepici, ca unii ce la inceputul secolului 14. nu aveau pămĕnturi, nu puteau fi veniți de multu in locurile aceste. Ear căt pentru epoca cănd să fi venitu a-

———

*) Preotul mi-a arătatu acestu documentu in archivul Slavilor despre meaḑă-ḑi, din anul 1852. Sub titula aceasta: Arkivu, za povestnicu jugoslovansku, knjiga II. 1852. Citatul documentu e publicatu aci numai in limba slavonică; ear despre esemplariul celu latinu și celu germanu nu-mi putù spune nimicu.

cești Români aici, preotul din Zarec̃ ḑiceà, că poate să fie aduși aici din Dacia Traiana de Tatarii, care in secul. 13. fugărirĕ pe regele Bela și avurĕ o bătălie mare din sus de Fiume, după cum ḑice preotul, la locul numitu până astăḑi *Grobnicu*, ce va să ḑică *locu de ingropăciune*, de *inmormĕntare*, pentru că acolo se ingroparĕ cei căḑuți in acea bătălie; și fiindcă și la locul *Cepici*, lăngă *Berdo*, se află unu satu *Grobnic* (pe charte Grobnico), —adaose popa— se vede că Românii cei aduși de Tatari lăngă Fiume au trecutu pe urmă la valea riulețului Arsa și au adusu cu sine și numele Grobnic și l'au applicatu la locul unde s'au așeḑatu lăngă Cepici!

Cu această ipotesă ușurică, fundată numai pe etimologia numelui Grobnic de lăngă Fiume și pe imprejurarea, că această numire se află și lăngă *Cepici*, aperà preotul părerea sa că Românii sunt veniți mai tărḑiu in Valea Arsei. Mai adaose in fine, că dacă acești Români aru fi din vechii locuitori ai Istriei, ar avè și ei vre unu satu cu nume românescu.

Eată pe scurtu argumentele Popului Slovenu, argumente pure negative. Indeșert i-am pusu intrebări ca aceste:

a) Ce au devenitu *Volochii*, care după Nistor, celu mai vechiu cronistu rusu, au bătutu pe cei d'ăntei Slavi ce au venitu la Dunăre pe dreapta Tisei in jos, și despre care Schloezer, editorul și comentatorul lui Nistor, ḑice că după insemnarea cuvĕntului Voloch la Ruși ar fi să fie unu populu de origine romană, anume Românii, dar că nu crede că acestu populu, Românii noștri, să fi fostu atunci (secul. IV, V. ori VI.) așa de tari?

b) Unde sunt *Vlachii*, de la cari Croații au cuprinsu cea mai mare parte a țerei lor și Dalmația, căror le-au stipulatu drepturi, susținute până in seculul 17, cari mai inainte aveau in părțile aceste Banatul lor și de la cari ducele Crovaților a luatu titula de Banu, cuvĕntu romănitu in forma aceasta?

c) Pentru ce Slavii de meaḑă-ḑi sucescu numele Vlach, Vloch, Voloch, Vlasi, Ulach, Lach, Lasi etc., ḑicĕndu aci că se dă păstorilor, aci celor de biserică orientale etc., când ei sciu toți, că acestu cuvĕntu in origine nu inseamnă altu-ceva decăt: *Roman, Italian, Latinu?*

d) Pentru ce cu istoria in mănă nu se iau pe urma acestui nume, incepĕndu din Agrum până la Mare la *Morlachi*, cari ori că sunt *Romani negri*, Mauro-Vlachi, de unde să se fie formatu cuvĕntul *Morlachu*, ori că sunt Romani de la mare (morje-vlachi-morlachi), și cari atăt după diaconul Dioclea ce insuși a fostu Morlachu și ḑice că Morlachii ca toți Valachii sunt origine latină, căt și după Tommasini, episcopul de Citta-nuova, care scrise in anul 1650 și care ḑice pag. 515: „I Morlachi che sono nel Carso hanno una lingua da persè (adecă care nu e nici „schiava“ nici „italiana“), la quale in *molti vocabuli e simile alla latina* (nu *all' italiana*, ci *alla latina)*? *)

e) Pentru ce nu caută in Ireneo della Croce „Historia di Trieste“ (tipărită in 1697) Lib. IV c. VII pag. 334 unde ḑice: „Un'

*) Inainte de aceste vorbe numesce cetățile ce se ținu de *Pinguente*, apoi cele din Carso, și adaoge: Usansi indifferentemente due lingue, schiava ed italiana, mà nei castelli più l'italiana, e la chiava di fuori continua.“ Apoi vine locul de Morlachii din Carsu. Ear cetățile ori opidele din Carso le chiamă așa—pag. 515—Lanischie, Racciavas, Bergojaz, Dana, Sottoraspo, Terstenico, Brest, Praporuchie, Podgacchee, etc.

„altra memoria antica, degna d'osservazione „non minore delle già addotte antichità ro-„mane, osservo in alcuni populi addimandati „comunemente chichi (*cici*) habitanti nelle ville „d'Opchiena (Opcina), Tribachiano (Tribaci-„ano) e Gropada situate *nel teritorio di Trieste* „sopra il Monte, cinque miglia ($1^1/_4$ mil. ge-„ograf.) distante dalla città verso Greco, et „in molti altri villaggi aspettanti a Castel-„nuovo nel Carso giurisdizione degli illustris-„simi Signori Conti Petazzi, quali oltre l'I-„dioma Slavo comune a tutto il Carso, usano „un proprio e particolare consimile al Valacco, „intracciato con diverse parole e vocaboli „latini come scorgesi dall'ingiunti et a bel „studio quì da me reperiti... I nostri chichi „addimandansi nel proprio linguaggio *Rumeri* „(Rumeni). . . .

„Parole e vocaboli usitati da Chichi: *Ambla* „*cu Domno* (Domnu)—ambula cum Domino; „*ambla cu Draco* (dracu)—ambula cum Dra-„cone (Diabolo); *bou*—bos; *Berbaz* (barbați) „homo (homines, viri); *basilica* (basereca) „basolica *); *Cargna (carna* cum ḑicu și as-„tăḑi in Valdarsa) — carne; *cassà* — casa; „*cass* (cașu) — caseus; *compana* — campa-„na; *copra* (și coapra) — capra **); Domicilio „(domiciliu) — domicilium; *Filie ma* — mia Fi-„glie; *forzin* (forcin) — forceps; *fizori ma* „(ficiori mei) — miei figliuoli; *fratogli-ma* „(fratele meu) — miei fratelli: *Matre*-mater; „*Mugliera* (muiere) — moglie; *Patre* — pa-„dre; *Sorore* — Soror; *Puine* (pâine) — pane; „*Vino* (vinu, și mai de creḑutu *viru*, cum „ḑicu și astăḑi in Valdarsa); *Ura ova* (ura „oie) — una ovis."

*) Se vede erore, căci cei din Valdarsa ḑicu și astăḑi *Basereca*.

**) Se vede erore, pentru că și astăḑi in Valdarsa ḑicu *capra* și *țipu*. Companu, e soțiu.

f) In deșert i-amu adaosu, că Croații pe așa numiții Serbo-Dalmatini (Serbo-Dalmatinski) acolo și aici in Istria ii numescu in batjocură *Vlachi*, și atăt aceștia, căt și Romanii din Valdarsa batjocorescu pe Croați *Besiaci*, adecă *fugari,fugitori*, de unde se vede intre ei ura, născută fără indoială din resbelele ce au avutu intre sine?

In deșert toate aceste și altele in restimpu de 3 ore, căt ținù conversațiunea: Părintele remase intralesale, cumcă Romănii istriani sunt de când cu documentul din anul 1325 tot atăți căți erau atunci, și că nu se potu desnaționalizà!

Mi-am adusu aminte ce observasem și la alți Sloveni, precum și ce-mi observase profesorul Zhishman in Triest, că toți preoții sloveni sunt panslaviști in ințelesul acela, că nu vĕdu in vechime prin locurile aceste decăt Slavi, ăncă dinaintea Romanilor, și că și acum pe toți voru a-i face Slavi chiar unde nu se mai vorbesce slavonesce. In adevĕru in stăruirea lor de a affirmà, că Romanii din Valdarsa nu se desnaționalizà, că sunt tenaci, mi s'a părutu a vedè o părere de reu, că nu se stinserĕ toți Romănii.

Venindu vorba de articlul eșitu in No. 1—2 ai jurnalului „D'Istria" in anul 1846, preotul mi arătâ acestu articulu in „Zora Dalmatinsku" din acelu anu tradusu in limba croatică. Fiindcă nu aveam cu mine probele de limba romano-istriană, am cerutu jurnalul Dalmatinu, ca să-mi copiezu acele probe, și mi-lu dede a-lu duce cu mine la Pisino. Tot aci aflai, că autorul articlului, Antonie Kovaci, e astăḑi chiar Podestà in Pi-

sino, şi că acesta la compunerea articlului fusese ajutatu de *Micetici*, atunci june studiante in Pisino, Romănu din Valdarsa, anume din *Berdo*, acum cooperatoru (capelanu) in *Castva*. Descoperirea, că D. Covaci e Podestà in Pisinu, unde mĕ aflu, mĕ umplù de bucurie. Mĕ despărţii de părintele, care cu toată via noastră dispută, implinise foarte bine cuviinţele ospitalităţii, ĕi dedeii o sigară de tabacu turcescu, pe care o puse bine spre a o ţinè de suvenire, şi mĕ inturnai la Pisino.

24 Iunie.

Mercuri de demineaţă mersei la D. Camus, rugăndu-lu să me facă cunoscutu cu D. Podestà. Trimise indată să intrebe, dacă e acasă şi de ne recepe. Respunsul fù, că va venì insuşi, şi in adevĕru venì peste puţin. Eată-mĕ in faţă cu autorul articlului, ce pentru Romănii Daciei traiane fù descoperitorul unui nou membru alu naţiunii romano-orientali. Nu-şi puteà esprime bucuria ce sĕnţeà vedĕndu unu Romănu din Dacia, şi anume că vine cu scopu de a se informà in faţa locului despre această frăntură de Romani in agonie. De şi, precum mărturisì, şi precum arată numele (Kovaci), de origine slavonă, arătâ ănsĕ unu interesu foarte viu pentru Romăni şi promise că-mi va subministrà totu ce-i va sta in putere spre a-mi ajunge scopul. Mi-a spusu, cu ce bucurie au receputu toţi Italienii scirea despre esistinţa Romanilor din Istria, mai alles faţă cu tindinţele Slavilor de a slavizà totu şi toate ce se apropie de marea adriatică, incăt nu se mulţumescu a da Triestului origine slavică, ci caută să recăstige Slavilor şi pe Veneţia şi altele mai departe, — tendinţe, ce D. Covaciu le reprobà tare.

Conversaţiunea aceasta erà in cancelaria D. Camus, şi tocmai incepusem a intrebà, dacă nu vinu in Pisino oameni din Valea Arsei, cănd D. Covaciu aruncăndu ochii pe fereastră, strigâ: „Eccolo!“ şi deschidĕndu uşa, chiămâ pe unul in casă. Erà unu barbatu de statură mai jos de mijlocie, ănsĕ bine făcutu, indesatu, peptosu şi spătosu, viu şi voiosu, pălitu tare in negru, capul rotundu, fruntea lată, increţită. Fără cea mai mică păsare salutâ pe D. Camus şi Covaciu in limba croatico-slavică. Aceştia ĕi spuserĕ, că eu ăncă sunt de ai lor, şi să vorbească cu mine in limba lor. Istrianul se uitâ cătva la mine, dede din capu şi car se inturnâ cătră cei ce-lu chiemaseră, reincepĕndu croatica. Eu ilu intrebăi atunci:

„De ce nu vorbesci in limba voastră?“

Elu: „In limba nostră?“ (o puru). Şi cu aceasta stete mutu. Pricepui, că nu m'a inţelesu pe de plinu, şi intrebăi pe D. Cavaciu, ce verbu au pentru „parlare?“ (Noi conversamu italienesce, pentru că Camus nu cunosceà decăt pe italiana şi slovena). Dar istrianul inţelegea italiana şi mĕ informâ indată: „Noi „parlare“ ḑicemu *cuvintu*“, ceea ce intărì şi D. Covaciu. Acum repetu intrebarea:

„De ce nu cuvĕntaţi“ (eu pronunţai ca noi, adecă *e* cu tonu nasalu), „de ce nu cuvĕntaţi in limba voastră“?

Istrianul: „Cu *cire* (cine) cuvintà in limba nostră? (o nu se face oa) Cire sci limba nostră?“

Eu. „Io sciu limba voastră, o cunoscu că e şi limba mea.“

Istrian. „Bire (bine) că sciţi, cuvintămu“.

Eu. „Din ce satu eşti?„—Vorba satu nu o inţelese. Mĕ intorsei cătră D. Covaciu, intrebăndu, ce espresiune au pentru *villaggio* şi imi respunse, că nu scie să aibă espresiune

proprie, decât că numescu satul cu numĕle seu. Intrebai dar pe Istrianul mai incolo

Eu. „Nu m-ai inţelesu?“ — Vĕḑuiu, că nici acesta nu o pricepe, şi ear rugaiu pe D. Covaciu, ce espresiune au pentru *capisce*, şi-mi ḑise, că şi ei au tot acestu verbu.

Prin urmare schimbaiu intrebarea, ḑicĕndu: Eu. „Nu mĕ capesci?“

Istrianul. „Ce ḑiceţi?“

Eu. „*De-unde* esci?“

Istrianul stete câtva cugetându, pe urmă repeţì elu intrebarea: „*Dende* escu?“ (*u* se pronunţă tot-deauna).

Eu. „Aşa, *dende* esci?“

Istr. „Eu escu din (se ḑice şi *di*, *de*), — eu escu din Grádigne.“

Eu. „Mergi astăḑi acasă?“

Ear a statu ceva, pe urmă a ḑisu: „Astăḑi mergu.“

Peurmă ĕi ḑisei: „Eu viru (vinu) la voi mâre (mâne).“

La care istrianul respunse: „bire“ (bine).

Din toate amu culesu, că nu vorbescu bucuroşi limba lor indată ce se află intre străini, adecă intre oameni de altă naţiune, când in casele lor ferească D-ḑeu să vorbească in altă limbă. . . .

TABLA MIŞELIILOR.

Sub acestu titlu originalu zace de mai mulţi ani in biuroul meu unu manuscriptu cu data de 12 Martie 1824; hârtia e groasă şi afumată, scrisoarea e proastă ca de cenuşâru vechiu, ănsĕ cuprinsul presintă oare-care interesu pentru studiul literaturei de pe la inceputul seculului.

Esaminându-lu cu luare aminte găsimu in elu o colecţie de versuri amoroase şi satirice, şi descoperimu unu poemu nou asupra evenementelor de la 1821, sau mai bine ḑicĕndu, o inşirătură lungă de *stihuri* in contra Grecilor. Elu e terminatu prin următoarea notiţă care arată şi numele autorului şi numele colectorului.

„Aceste stihuri sunt scoase de Dl. Vornicul de „poartă Vasilie Bucur din Iassi şi s'au prescrisu „de mine celu mai jos iscălitu la leat 1824 „Martie 17, aice in Focşani.“ *Alecu Iogale.*

Eată dar unu poetu contimpuranu de-a lui Konaki şi Beldiman, ce ese din mormĕntu ca să ne spue, ca marturu ocularu, cruḑimele Grecilor şi ale Enicerilor de care a pătimitu Moldova la 1821, fără a avè ănsĕ pretenţia de a cântà pe tonul *jalnicei tragodii* a lui Beldiman.

Cât pentru modestul prescriitoru Alecu Iogale, se pare a fi fostu nu numai unu mare amatoru de versuri, dar şi unu omu de multă ordine, judecându-lu de pre cuprinsul intregu alu manuscriptului remasu de la dĕnsul.

Pe faţa ănteia a acestui manuscriptu figurează unu modelu de zapisu precum se obicinuià inainte, şi care poate servì de documentu in privirea camătei. Eată cum glăsuesce acelu modelu:

„Incredinţezu prin acestu zapisu alu meu, ce-lu dau „la *cinstita mână* D-sale Cuconului X precum „să fie sciutu că m'am imprumutatu de la D-lui „cu una mie lei, pe vadea de ḑece luni de ḑile „şi cu dobândă câte *60 parale la sută pe lună;* „şi me indatorescu ca la numita vadea să am a-i „respunde banii toţi fără mai multă prelungire „sau intârḑiere, şi spre siguranţie urmează a „mea iscălitură.“

60 parale dobândă pe lună, adecă 15 lei la sută pe anu!.. Negreşit cuconul X, im-

prumutătorul, aveà instincturi de zarafu evreescu, de și erà creștinu, de și erà boeru; și dacă s'ar cercetà cu deamĕruntul spița neamului unor boeri creștini de astăḑi care se intrecu in camătă cu Jidanii cei mai lacomi, s'ar descoperì că ii se coboară in linie dreaptă din cuconul X.

In urma zapisului prosaicu vine ca o dulce mângăere unu fragmentu de *cănticu de lume* inspiratu de poetica simțire a iubirii:

Taci privighitoare
Cu glasul teu dulce
Căci a ta căntare
Durere-mi aduce;
Taci și tu mierlușcă
Că me ametescu...
Căci nu am o pușcă
Ca să te lovescu!..
Incetează-ți glasul
Să-mi potolu necasul!

Apoi se desfășură unu izvodu de cheltueli făcute in Focșani, care cuprinde oare care detaiuri curioase despre comerciul din anul 1824 și despre particularitățile vieței lui Iogale, de pildă:

40 lei Capitanului Petrachi datorie de la Iași și o *părechie desagi.*
27 lei 15 par. lui Bașbulubaș Dimitru pentru *oare ce.*
13 — pe doue frăe ce mi-au furatu.
5 — pentru meremetul pistoalelor.
20 — pantalonii cei negri.
16 — o șapcă.
2 — 20 — unu chiulaf.
12 — ciobotele de căputat.
30 — nisce doftorii!..
6 — o giletcă.
6 — unu spențeru de prefăcutu.
16 — doue cămeșe.
40 — o părechie tusluci.
9 — o pălărie.
8 — cheltuiala odăiței.
5 — o părechie iminii.
2 — 30 — *o părechie pantofi.*
2 — 30 — o basma roșie.
3 — 10 — două ciubuce pe care mi le-au furatu.
15 — Potcoveala calului
2 — o părechie pingele.
2 — 20 — meremetul unei chingi de incinsu.
6 — unu inelu săpatu.
14 — tiutiunu in *diastimă* de doue luni.
etc. etc. etc.

Dintr'aceste amănunțimi se constată 1-iu că Bașbulubașa Dimitru aveà obiceiu să iee parale pentru *oare ce.* Acestu *oare ce* diplomaticu insemnează negreșit unu rușfetu, 2-le că unu omu puteà cu una sută lei să se imbrace din capu păn in picioare. 3-le că frăele și ciubucele erau espuse pe atunce de a fi furate. 4-le că potcovitul unui calu ținea mai mult decăt incalțatul unui omu. 5-le că interesantul prescriitoru de versuri aveà obiceiu a voiajà calare, a purtà chiulafu și a *cumparà pantofi!..* pentru cine?.. misteru! misteru!!

Dar să lăsămu pe Iogale in Focșani și să venimu la poemul Vornicului de poartă Vasilie Bucur.

In capul acestui poemu autorul a scrisu: *„Schimbarea drepții celui pre inaltu este „aceasta, eară stihurile vremii anului 1821 „aceste s'au scosu.“*

Apoi incepe astfeliu:

O! ce jale, ce focu mare!
O! ce groaznică 'ntĕmplare!
O! ce plănsuri și suspinuri
Și-ale creștinilor chinuri!
Ce ură Dumneḑeească,
Și urgie 'mpĕrătească
Peste țară au venitu
Căt nu s'au mai pomenitu! etc.

După această introducere tănguioasă poetul se adresează cătră neamul grecescu și ḑice:

„Neamu grecescu neastemperatu
„Ţara de ce-ai tulburatu?
„Cugetul nu te-au mustratu
„Ca să faci aşa pĕcatu?
„De-ai venitu căt de-stricatu
„Moldova te-au vindecatu
„De-ai venitu căt de ostenitu
„Moldova te-au odihnitu;
„De-ai venitu golu despoiatu
„Moldova te-au imbrăcatu...

Aice poetul simte ochii sei plini de lacrimi; inimai se deşpică de durere şi ecsală căteva accente de adevĕrată poesie.

O! Moldovă prea frumoasă,
Din raiu seameni a fi scoasă;
O! Moldovă desfătată
Şi cu toate 'ndestulată,
Plin'ai fostu ca o albină,
Ca o prea dulce făntănă,
Ca isvoru cu apă rece
Din care bea cine trece!

Pe urmă elu intră in descrierea evenimentelor revoluţiei grecesci, intrerumpĕnd'o cu blăstemuri contra Eteriştilor şi a Enicerilor care luaserĕ ţara in pradă.

Grecii, ḑice elu, au inceputu a stringe oaste de vale la hanul lui Vangheli şi la sfăntul Haralamb in dealu, cu o lună inaintea sosirei Prinţului Ipsilantu care in ḑioa de 22 Fevruarie 1821 au venitu din Rosia

Şi peste noapte-au lucratu
Turcii toţi de i-au tăiatu,
Ear Beşleagă spăriatu
Din toţi singuru au scăpatu.

Sevărşindu această isbăndă şeful eteriştilor şi-a măritu oastea cu *adunătură din lume* şi a plecatu la ţara muntenească.

Asemine să lucreze
Şi pe Turci să mi-i vĕneze.

In vremea asta Grecii din Galaţi se resvrătirĕ, jăfuindu fără milostivire, şi făcĕndu necontenite ucideri de Turci, până ce aceştia se *necăjirĕ*

Şi la luptă se pornirĕ
Şi pe Greci ii prăpădirĕ...
Pe duşmani ii sparserĕ
Şi Galaţul arserĕ!

Mihai Vodă Suţul *celu infumuratu* fugì peste Prutu, ear Iaşul remase in mănele lui Pendedeca, *lungu la mănă* care cu oamenii lui puse stăpănire

Pe curţile boeresci
Cum şi pe-acele domnesci
Ş'au luatu şi poştele
De-au prinsu şi drumurile...
Ei umblà neinfrănaţi
Chiar ca nişte lupi turbaţi
Jăfuindu, bătĕndu, prădĕndu,
Focu prin mahalale dăndu,
Luăndu arme, bani şi cai,
De striga norodul vai!

Boerii pămĕnteni *dacă vĕḑurĕ şi vĕḑurĕ*

Toţi peste hotaru trecurĕ
Părăsindu bietul poporu
In potopu ingrozitoru.

Ear Pendedeca şi cu Delianul care venise de la Focşani, bătutu şi alungatu de Turci, se mutarĕ cu oastea in dealu la Stăncă.

Găndul fiindu-i de fugă
Peste apa Prutului
Sub aripa Rusului.

In luna lui Iulie Turcii se inaintarĕ trecĕndu prin ţinutul Vasluiului şi

Fiindu flămĕnḑi de bucate
Apucarĕ toţi prin sate
Ş'ori ce'n cale le eşià
Cu totul le curăţià,
Oi, găini, curcani şi reţe
Le prefăceà in ospeţe.

In fine ei ajunserĕ la Iaşi şi trecurĕ prin elu *tăcĕndu, fără a supară pe nime,* deşi oastea se compuneà de . . .

Pedestrime-Eniceréască,
Călărime-Anadolească

Cu tunuri, cu gephane,
Cu măndră mehterhane.

Fără a se oprì, Turcii ˌmerserĕ de lovirĕ pe Grèci in dealu la Stăncă, și ii alungarĕ la malul Prutului unde Eteriștii iși pregătiserĕ o tabără incunjurată cu șanțuri.

Turcii rĕu i-au resbătutu
Și pe mulți i-au datu in Prutu
De s'au dusu ca vai de ei
Păn' in apa Dunărei,
Ș'apoi tot mereu la vale
Pe-a Dunărei lungă cale
Păn' in țara cea grecească
Frații lor să'i pomenească...
. . . .
Multe ḑile septămĕni,
Păscarii noștri Romăni
De-alungu Prutul l'au unditu,
Pe cei morți i-au păscuitu
Și pe malu i-au ingropatu
Și amar i-au căinatu!

După risipirea Eteriștilor, Turcii s'au intorsu la Iași și și-au intinsu corturile pe tapșanul Copoului.

Apoi in Iași au intratu
Și prin curți s'au așeḑatu.
Cele mai multe dughene
Le-au schimbatu in cafenele
Băcălii și lipțcănii
Le-au făcutu harbuzării.
Spart'au bolți negustoresci
(După sfaturi jidovesci,)
De marfe prădăndu-le,
La jidovi vĕnḑĕndu-le;
Care boltă mai erà
Jidovii le-o arătà;
De erà moldovenească
Ii le ḑiccà că-i grecească,
Și Turcii aprinși pe locu
O dispoià și-i da focu,
Dăndu averea creștinească
In măna cea jidovască.
Apoi crășmele spărgĕndu,
Și mereu la vinu tot bĕndu,
Ca păgăni s'au incruntatu,
De cruḑimi s'au apucatu,
Bisericile-au stricatu,
Catapitesme-au sfărmatu,
Icoanele au furatu
De argintu le-au desbrăcatu
Și'n gunoiu le-au aruncatu...
Cată, Doamne! pre pămĕntu
Să veḑi locașul teu sfăntu
Păngăritu, batjocoritu
De-acestu neamu nelegiuitu:
Strae-argintării, covoare,
A Creștinilor odoare
Aruncate, prăpădite,
Pin glodu toate asvirlite.
Vetșminte bisericesci
Intinse pe cai turcesci;
Patrachire, mănicariuri,
Și faloane și stiharuri
Rescroite și purtate
De muieri nerușinate.
Și chiar sfăntul Neculai
Ajunsu a fi grajdiu de cai!

Tablou inspăimăntătoru de jacul in care căḑuse nenorocitul Iași! .. Poetul spre a-lu complectà adaoge că poporul remăsese golu și că oameni uciși zăceau ca *snopii* prin hudițe.

Grecii ănsĕ care atrăseserĕ aceste calamitățí asupra Moldovei, s'au indreptatu in sus spre Herța

Ș'acolo au mai prădatu
Și mulți jidovi au tăiatu,

apoi au trecutu prin tărgul Neamțului pe care l'au arsu și s'au inchisu in Monastirea Slatina. Turcii ănsĕ i-au năvălitu și acolo și au făcutu mult omoru in ei, ucigĕndu și călugării și poporul adăpostitu in sĕnul acelui sfăntu locașu.

Căteva ḑile in urmă, ei s'au dusu să bată zidurile monastirii Seculu, intre care se inchiseserĕ o mănă de Eteriști.

Monastirea 'ncungiurarĕ
Și pe Greci ii infundarĕ

Ănsĕ mulţi Turci au peritu
Mai mulţi ăncă s'au rănitu
Căci din toate părţile
Ploa'n ei glonţurile.

Turcii aduseserĕ artilerie şi incepurĕ a bombardà monastirea.

Sfărămat'au porţile
Spart'au şi zidurile
Şi'n läuntru-au năvălitu
Şi căţi oameni au găsitu
Toţi sub sabie i-au pusu
De vestea'n lume s'au dusu!

Poetul mai pomenesce de arderea Agapiei şi a Varaticului, şi in fine ḑice:

Păn' aice v'amu spusu toate
Bătăliile 'ntĕmplate.
Căte de-acum s'oru mai face
Dacă nu s'a 'ncheiè pace
Earăşi le voiu povesti
Şi tot aice le-oiu scri,
Ca'n veci să se pomenească
Indrăzneala cea Grecească,
Hoţia Volintirească
Şi cruḑimea cea Turcească!

Acesta este poemul lui Bucur; am estrasu din elu pasagele cele mai interesante, neertăndu-me cadrul acestui articolu de a cità diferitele perioade pline de blăstemuri asupra Grecilor. Peroraţia poemului este mai cu samă dictată de o simţire de ură neimpacată in contra Eteriştilor care au adusu urgia enicerească in biata Moldovă.

Plăngeţi ochi şi vĕ topiţi
La căte acum priviţi.
N'au remasu unu omu cu stare
De la micu şi păn' la mare,
Şi Moldova cea bogată
Este astăḑi scapatată!
Eat'o, vai! in golitate
Dintru a Grecilor fapte!

Manuscriptul lui Iogale mai cuprinde următoarele bucăţi versificate şi scrise in stilul părinţilor noştri care, fie ḑisu in treacătu, işi cunosceau mai bine limba decăt noi.

1. Unu acrostihu adresatu oarecărei cucoane *Catinca*, şi care incepe prin o strofă poetică:

Cătăndu să găsescu in lume leacul durerilor mele,
Pe lăţimea mărei umblu, impinsu tot de vĕnturi grele
Cu unu caicelu inotu.
Ţermurile sunt departe, limanu nu vĕdu nicăire;
Văsle n'am, pănzele's rupte, cerul e cu 'mprotivire
Ş'a scapà vĕdu că nu potu!

In adevĕru bietul poetu nu scapă căci se ineacă intr'unu galimatiasu de versuri nedemne de a figurà alturea cu cele citate,

2. Altu acrostihu pe numele *Savastiţa*, o frumoasă *Afrodită* născută odată cu seculul nostru, şi care strălucea ca unu soare.

Soare nou ai resăritu in lume strălucitoru!
Sub sfera intunecată soartei mele priitoru;
Alu meu sufletu ce viază intru valuri de măhnire
Insfărşitu presimte ceasul ca să guste fericire.
etc. etc.

3. *Călĕtoria amorului in pustietate;* o alegorie imitată din Florian:

Norocul celu care este sub sferă stăpănitoru
Şi la *operile* lumei singur *presiduitoru*
Vĕḑĕndu *influenţa* care prin a vremii mijlocire
Au fostu dobănditu amorul intr'a omului simţire,
Au adusu in ameţeală toată mintea omenească
Făcĕnd'o să se cufunde in lumea *politicească*.

Cuvintele subliniate: *operile, presiduitor, influenţă* etc. rătăcite intr'unu manuscriptu de la anul 1824, sunt o adevĕrată curiositate limbistică şi arată că poetul erà hrănitu cu literatura franceză; ănsĕ cine au fostu acelu poetu? Vornicul de poartă Vasilie Bucur, sau Beldiman, sau Bălşucă, sau . . . sau . . ?

Domnul simţirii, amorul vĕḑĕndu slava sa căḑută..
Au purcesu cu intristare fără ca să se vestească
Pentru ce ănteiaşi dată singuru să călătorească,
Şi au ajunsu la hotarul liniscei singurătăţei
Pe cănd revarsă lumina luceafĕrul dimineţei.
. . . .

Jos la o poală de munte, pe o verde-aşĕḑătură
De unde se zărià numai a cerbilor săritură,
S'au opritu să se resufle acestu călătoru sumeţu
Scoţindu de pe elu povara tulbei lui cea cu săgeţi.
Atunci paserile toate prin o dulce armonie
Au inceputu ca să cănte cu-o plăcere mult mai vie,
Şi chiar stincele, copacii nalţi, frumoşi şi inverḑiţi
Au simţitu ferbinţi fioruri, pare'aru fi insufleţiţi.
Amorul măngăetu dulce se retrage 'ncetişor
De la soare'n umbră deasă pe malul unui isvoru,
Gustăndu paharul celu dulce a somnului in recoare
Sub paza cea drăgălaşă Nimfelor de la isvoare.

Ănsĕ de-abie au adormitu frumosul călătoru şi deodată cerul se tulbură; trăsnetele desceaptă codrii şi unu stălpu de focu aprinsu vine de departe ingălbenindu frunḑele copacilor şi spăriĕndu pe sermanele Nimfe.

Stălpul se deschide'n doue lăsăndu-se din ceru jos,
Şi din elu *Zeos Olimpiul* ese, ḑice măniosu:
„Pruncu sburdalnicu, fără minte, cine te-au povăţuitu
„Se laşi lumea peste care pănă acum ai domnitu?"

După această interpelare Zeos osindesce pe copilul Afroditei se petreacă lungă vreme rătăcitu prin pustiuri

„Pănă cănd prin suferinţe ticăloasa omenire
„Va pricepe că nu'i viaţă nici norocu făr' de iubire.

4. *Oda rĕvnitoare spre invĕţătură.*

Această odă e compusă intr'unu momentu de entusiasmu patrioticu dar din numĕrul seu de 20 strofe puţine merită de a fi citate:

Fraţilor *Simpatrioţi*
Unu veacu nou ni-s'a ivitu,
Cu bune lumini spre toţi
Sciinţa s'au naintitu.
Musicescu glasu auḑimu
Din a cerurilor porţi,
Ce strigă să ne trezimu
Noi ce zacemu pintre morţi.

Tu patrie, păna cănd
Să tot suferi defăimări?
De ce 'ngăduesci gemĕndu
A străinilor ocări? . . . .

Amu căḑutu! să ne sculămu,
Şi dac'am fost intinaţi,
Haide să ne ridicămu
Ca să fimu eărăşi curaţi.
etc., etc., etc.

5. *Pentru mărirea omului.*

Din partea lumească
Firea omenească
Este cea mai naltă
Decăt firea toată.
Omul e zidire
Cu deosebire;
Cu găndul tot cresce,
Minuni iscodesce,
Lumea o 'mpresoară,
Văzduhul mĕsoară
Mările strebate
Şi stelele toate.
Paseri sburătoare,
Fiare răpitoare,
Omul le supune
De le face bune. etc, etc.

ănsĕ cu toată mărirea lui, omul este supusu la nemulţămiri, la visuri deşerte, la dorinţe, pe care nu le poate implinì după cum mărturisesce poetul in meditarea ce urmează sub titlul de

6. *Ticăloşia omului.*

In lume născutu
Nime n'au stătutu
A fi fericitu
Cu desăvirşit.
Toţi patimi cercămu,
Necasuri răbdămu
Şi cănd socotimu
Că putemu să fimu
Mai mult linisciţi
Şi ne'ngrijiţi,
De-o grijă scăpămu
In ḑece intrămu!
Ăntĕi cum nascemu
Plănsul cunoascemu.
Căt copilărimu
Nimicu nu simţimu,

Cât intinerimu
De-amoru suferimu
Ear de 'nbĕtrănimu
Mereu ne sluțimu
Ș'apoi tot slăbimu
Pănă ce murimu! etc.

După aceste bucăți urmează unu dialogu intre *scumpul* și *galantonul*, precum și deosebite *stihuri* jumătate satirice, jumătate filosofice care poartă titlurile următoare:

„ *Asupra furiei tinerețelor.*
„ *Judecata muierilor și a barbaților.*
„ *Necredința muierilor.*
„ *Necasul muierilor asupra barbaților.*
„ *Sfatul muierilor in ce chipu să iubească.*
„ *Pentru muierile ce se credu frumoase.*
„ *Nestatornicia.*
„ *Pentru cei care facu părăsire de amoru.*
„ *Pentru cei ce se bucură la zestre și iau muieri urite.*

Toate aceste compuneri sunt slabe și nu au nici unu meritu literaru; voiu trece dar alăturea cu ele și voiu terminà acestu articolu prin unu dialogu intre *Slava* și *Amorul*, și prin unu *căntecu de lume* cu care se incheie manuscriptul lui Jogale.

DIALOG INTRE SLAVA ȘI AMORIUL.

SLAVA.

Eu sunt mai ăntĕi in lume;
Al meu e celu mai naltu nume.
Eu am o putere tare
Din omu micu făcĕndu omu mare,
Și dăndu ranguri și mărire
Răvnite de omenire.
Pentru mine facu minuni
Oameni ce le ḑicu nebuni,
Și e 'n stare ḑeu! ori cine
Ca se moară pentru mine.

AMORUL.

Tu aprinḑi in omenire
Doru mărețu de strălucire,
Eu aprindu a ei simțire
Și o scaldu in fericire.
Pentru mine ori și cine
Lesne-ajunge păn la tine,
Ș'ori ce sufletu prin amoru
Face-se nemuritoru.

CĂNTECU DE LUME.

Am hotăritu căt trăescu
Să iubescu, să tot iubescu.
Nu vreu să fiu impĕratu,
Vreu să fiu amorezatu.

Lumea'i tristă, birfitoare,
Ticăloas 'inșălătoare,
Nu-mi pasă, nu vreu s'osciu,
Amorezu voescu să fiu.

Strige lumea căt de mult,
Eu nu vreu ca s'o ascultu
Decăt glasul psichicescu
Care-mi ḑice să iubescu.

Fie alții impĕrați,
Fie mari, fie bogați,
Eu sunt mult, mult mai avutu
Cănd am ochi dulci să sărutu.

Fie-ți țerina ușoară, o! poetule necunoscutu care ai căntatu in junețĕ făr a te găndì o singură dată la publicarea inspirărilor tale, și la gloria după care aleargă atăți poetași moderni!....

Vasilie Alexandri.

O sară din junie.

Sara se ingănà cu noaptea; luna plină privià de pe orizonu pintre doi nori creți asupra văilor șerpuite ale măndrei Bucovine. Cam

sub picioarele Carpaţilor se intindeà pe coastele unui dămbu o grădină frumoasă. Alee de copaci in verdeaţă, pomi in floare, tufişuri dese, pintre care se amestecà şi trandafirul mirositoru, o impodobeau maestros. Unu izvoru limpede curgeà dintr'o stăncă, ce se aflà mai spre virful dămbului şi cu unu murmuru linu şerpuià pintre straturi pistrue de flori, pănă ce se vĕrsà intr'unu lacu, pe a cărui faţă increţită se legănà lebăda uşor ca o radă frăntă din lună. Aice erà frumuseţa insoţită cu măestria şi măreţul privià la ele ceva mai din departare, căci spre resăritul miadă-diualu se redicau nisce munţi stăncoşi, pe ale cărora piscuri păreà, că se radimă bolta plină de scăntei fălfăitoare. A cui inimă nu s'ar simţì pĕtrunsă, a cui sufletu nu s'aru umilì, aflăndu-se in mijlocul acestor reflecte ale naturei? Pe doi tineri intălnescu ele astădi, amundoi şedĕndu pe earbă nu departe de izvoru. Unul Cosma, adăncitu in sine, părcà fără interesu la priviliscea, ce li se intindeà dinainte; ear celalaltu Român, nu puteà indestul alungà ochii sei de pe objectu, pe objectu, de pe frumuseţă, pe frumuseţă. Lungu timpu stau ei tăcĕndu unul lăngă altul, şi numai filomelele intrerupeau tăcerea intrecĕndu-se in duete plăcute, ce se legănau prin respunsurile ingănătoare ale unui eco jalnicu. După ce işi purtase Român in toate părţile privirile sale, şi işi nutrise indestul cugetul seu cu frumuseţa sării, se rădicâ de lăngă amicul seu, şi incepurĕ a desfăşurà următoarea convorbire:

Român. Tot ăncă nu ţi-ai lămuritu ideea sublimă, Cosma?

Cosma. Tu eşti? ah! din care adăncu misteriosu m'ai treditu tu amice?

Român. Cum?

Cosma. Acum sburam pe aripa cea mai puternică a spiritului, treceam din idee in idee şi me vedeam străpusu colo la cea margină depărtată, unde incetează aeva şi incepe misteriosul intunericu alu spaciului făr de stărşitu. Pe astu hotaru imi oprisem sborul, aruncăi o clipă inapoi, şi făcuta cale imi păreà numai unu pasu, aruncăi alta inainte şi nesfărşitul indepărtà hotarele sale, cu căt pĕtrundeau privirile mele. Aci stam, căci indeşertu erau toate incercările, ce le făceam, ca să străbatu acestu spaciu misteriosu, pe când deodată se opresce unu glasu in audul meu: „Intoarce-te de acì şi vină după mine,“ sunâ elu. Ilu cunoscui, erà alu realităţii, şi slabu şi umilitu me intorsei ear spre dĕnsa. O! dar cum mi se păreà ea! Ca nici când o vedeam acum şi mai supusă unei puteri necunoscute, nepĕtrunse şi neinţelese. In acestu momentu m'ai desceptatu tu.

Român. Aşa dară ţi-au fostu in deşertu toate meditaţiunile, Cosma?

Cosma. Indeşertu! Şi toate clădirile spiritului meu le vĕdu sfarmate intr'unu momentu. Nimic nu mai potu alta, decăt să mĕ supunu şi să recunoscu o putere sublimă şi deplină, din care izvorescu toate cele neprecepute de noi ca dintr'unu izvoru nesfărşitu.

Român. Reflecţiunile mele m'au adusu la altu resultatu, amice, şi sunt siguru că şi tu ai fi ajunsu la altul, dacă n'ai fi armatu ochiul spiritului teu numai cu ocheana slăbiilor ominesci. Ai avutu ades ocasiune să te uiţi prin ea şi să dai sboru liberu sufletului teu spre sfere mai inalte. Colea fru-

museța ce incăntă, dincolo măreṭul, ce impilesce la privirea sa, erau destule motive.

Cosma. Natura, cum o veḍi de măndră, m'a adusu la calea, pe care mĕ aflu.

Român. Dară pe când te urcai, erai pasivu la toate intipăririle, ce făceau ele asupra ta. Condusu de ele, uitai puterile tale proprie, și te dai cu totul unor visuri plăcute. Nu e așa?

Cosma. Vorbesci adevĕrul, Român!

Român. Află dară aice greșala cea mare, care incuibăndu-se odată in omu, nu e mai mult in stare a-și păstrà facultăṭile sale. Asupra spiritului incepe a domnì atunci fantasia, și elu iși perde in măndrele ei imagini toată puterea sa. Altfeliu s'ar fi formatu in tine ideile despre sublimu, dacă spiritul teu ar fi fostu activu la primirea acestor reflecte ale naturei, și acuma nu ṭi s'ar părè nedeslegate misteriele, la caré ai ajunsu.

Cosma. Cum Român? tu me surprinḍi.

Român. Ascultă și tremură inaintea slăbiei tale. Pasivu fiindu la toate intipăririle naturei, te-ai urcatu tu in sferele idealităṭii pe aripele, ce ṭi le imprumutau aceste intipăriri. In ori-care pasu iṭi cresceà in sĕnu o vie credinṭă, ce te stimulà neincetatu, ca să ajungi căt mai curĕndu spre ṭermul visatu alu perfecṭiunii. La acei termini, ḍici, că ai ajunsu, unde se desfacu toate in nimicu, in unu intunericu misteriosu. Pasivitatea, in care remăseși, iṭi intunecà cunoscința firească din ce in ce mai mult, căci visuri și imagini plăcute iṭi formau acum fantasia liberă in mulṭime. Astfeliu amăgitu, te duse ea pănă la ultima ei icoană la spaciul misteriosu și intunericu, de care mi-ai spusu. Nefiindu in stare să răsbaṭi de aci mai inainte, afli in tine o neputinṭă, ce iṭi mijlocesce o radă curată spre cunoscinṭă, dar pre tărḍiu, căci iṭi lipsescu combinaṭiunile adevĕrate cu carele te-ai fi pututu inzestrà numai când și spiritului teu i-ai fi datu timpu, să facă reflecṭiuni asupra adevĕrului puru in acestu universu. Indeșertu ṭi se arată acuma aeva in colorile ei naturale, căci spiritul covărșitu de imaginile fantasiei flutură cu ea impreună și ce-i aproape de ințelesu, remăne pentru tine unu misteriu profundu. Ce poṭi face alta, decăt să dai fuga la presupunere. Fantasia iṭi vine și aci intru ajutoru, și eată iṭi croesci singuru o putere, din care izvorescu toate căte nu le inṭelegi. Acesteia te supui și aflăndu-te slabu inaintea ei, o adori ca cum ar fi perfectă. Căt imi pari de slabu, Cosma! Slăbia ta te-a adusu la această presupunere, și tu caḍi inaintea presupunerii slăbiilor tale . . . . Cosma!

Cosma. Unde sunt și ce-i de mine?

Român. Ești acolo, unde-i menitu să fie celu slabu, și nu-i nimicu de tine, decăt ce-i omul, care iși uită natura sa, când se incearcă a intrà in misteriile naturei.

Unu suspinu adăncu se vĕrsà aci din peptul lui Cosma, și imbrăṭoșăndu pe Român se perdurĕ apoi amĕndoi prin aleele grădinei.

S. L. Budnărescu.

POESII.

KAHER. *)

Pe-o peatră mucezită, lăng'o moşche bogată
Acoperitu cu sdrenţe, unu cerşătoru zăceà
Şi veşteda lui faţă de ani erà brazdată
Ş'a lui vedere scursă de mult acum erà.

Pe drumu, pe lăngă dĕnsul cu pasuri regulate
Toţi binecredincioşii incet, tăcuţi treceau
Cu mănele pe pepturi şi frunţile plecate
Spre templul rugăciunii pios se indreptau

Şi pasurile line loveau a sa urechie
Dar nime spre bĕtrănul privirea nu plecà
Nici puneà o pomană in măna sa cea vechie
Şi voacea lui slăbită cu jale cuvĕntà:

„O frate care intri in templul de credinţă
Nu trece lăngă mine cu sufletu nenduratu
Privesce alba-mi frunte plecată de căinţă
Privesce cum isvorul vederii mi-a sĕcatu!

„O pune o pomană in astă vechie mănă,
Ce veştedă, sbircită spre tine s'a intinsu
Căci ea odinioară a fostu a ta stăpănă,
Ş'a 'ntregei lume friuri intr'ĕnsa a cuprinsu,

„Kalifu am fostu odată ş'alu meu grozavu renume
Pe-aripa biruinţei sburà indepartat,
Puternica mea voace cutremurà o lume,
Regi ş'impĕraţi la tronu-mi supuşi s'au inchinatu.

„Aveam o măndră faţă şi ochi plini de scănteie
Vedeai de bogaţie palatul meu gemĕndu
Copii aveam ca ăngeri şi multe dulci femeie,
Slăvitu ca şi profetul eram pe-acestu pămĕntu.

„Dar vai! impinsu de unu demonu eu crud, fără de lege
A bunului meu frate, eu tronul am răpitu
Şi ghiare inspre dĕnsul intins'am sacrilege
Ş'in a lui Allah templu pumnaru-mi l'a lovitu.

„Deatunci ani făr'de numĕru trecut'au peste mine
Şi fie-ce minută unu seculu a ţinutu
Sdrobitu şi orbu sunt astădi şi moartea nu mai vine
S'ingroape amintirea grozavului trecutu.

„O frate! inspre mine privirile senine
Le pleacă şi nu trece cu ochiu nendurătoru,
Adi june eşti şi măndru, dar măni poţi fi ca mine
Căci nime nu cunoasce ascunsul viitoru!“

Astfeliu gemeà bĕtrănul, dar toţi cu 'nfiorare
Şoptindu Kaher! Kaher! fugeau cu grabnicu pasu
Ş'intrau in templul sacru să spele'n inchinare
Aspectul celu sinistru ce'n minte le-a remasu.

Iacob Negruzzi.

*) Kaher a domnitu in Bagdad pe la anul 950 d. Ch. Istoricul Arabu care a descrisu istoria acestui Califu ilu citează ca esemplu de deşărtăciunile lumii şi nestatornicia soartei.

LĂNGĂ OLTU.

Audi copilă vĕntul de sară
Cum adiază pintre salcămi,
Şi mai departe cum se pogoară
Spumăndu cascada in adăncimi?

Privesci tu rada stelelor care,
Desmierdăndu gingaş unu crinu uscatu,
Ar voi par'că c'o sărutare
Să-i dee viaţa care-a sburatu,

Vedi tu departe pe după munte
Cum cerul arde inflacaratu?
Cată pe valuri! mai jos de punte
De valuri luna sau reflectatu.

Audi tu ănsĕ cum tot suspină,
Unu buciumu jalnicu peste părĕu,
Unu căntecu dulce care alină
Ca şi unu farmecu chinul celu rĕu?

E doina dragă, astă căntare,
Celu ce-a căntat'o lacrimi vĕrsà,
Căci spuneà lumii a sa 'ntristare,
Stelelor toate dorința sa.

Slatina, 1863....

GELOSIE.

Oltul curgeà lin in vale,
Luna urmăndu a sa cale
Pintre nori se strecurà;
Cănd copila tremurăndă,
Cu-a ei voace-așa de blăndă,
Dulce șoapte-mi murmurà.

Iar zefirul pintre frunḑe
Lunecăndu incetișor,
Lunecà și pe-a ei buze
Desmierdăndu-le cu doru.
Eu gelosu de vĕntul care
Voeà prin o sărutare
Dorul seu aș-i alinà.

Ascundeam mica guriță,
Sărutăndu pe copiliță.....
Și zefirul suspinà.

Slatina, 1863.....

Sc. Capșa.

ANUNCIURI.

Cu numĕrul acesta, incepĕndu anul alu II-lea alu „Convorbirilor Literare," toți domnii abonați ai anului espiratu sunt rugați să bine-voească a inoì abonamentul lor căt de curĕndu, căci numĕrul viitoru nu se va mai triimete decăt la adevĕrații abonați.

Se află de vĕnḑare la Tipografia Societății Junimea toate numerile „Convorbirilor Literare" pe anul I (1 Martie 1867—1 Martie 1868) broșate intr'unu volumu. Prețul 1 galbenu.

A eșitu de sub tiparu și se află de vĕnḑare la biuroul Tipografiei Junimea, precum și la cele mai multe librării din țară broșura:

CONTRA SCOALEI BARNUȚIU

de

Titu Maiorescu.

Prețul 1 leu nou.

Redactoru rĕspunḑĕtoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 2. — Anul II. Iassi, 15 Martie 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

DISCURSU

pronunțatu de D. N. Ch. Quintescu in numelecorpului Universitaru din Iassi in ḑioa de Trei-Ierarhi cu ocasiunea solemnității in memoria lui VASILIE LUPU.

Pre Onorabilu auditoriu!

Inaltul Guvernu a decisu ca ḑioa de astăḑi să se consacre unei solemnități spre glorificarea memoriei ilustre a vechiului Domnu alu acestei părți a României, a lui *Vasilie Lupu.* Primindu cu recunoscință, pentru onoarea ce mi se făceà prin aceasta, insărcinarea onorabilului *Consiliu Universitaru* de a ținè cu astă ocasiune unu discursu din partea sa, dar in acelașu timpu și cu consciința micilor mele puteri, dați'mi voie, Domuilor a vĕ face cunoscutu, că timpul celu foarte scurtu, precum și imprejurarea, că o altă persoană din partea acestei scoli normale, ca mai in curintele faselor ei, erà să desvoalte intr'o altă orațiune anume partea istorică a acestui subiectu, nu mi-au permisu a da lucrării de față o desvoltare mai mare și o tractare mai conformă conținutului ei și importanței acestei ḑi. De acea cuvĕntarea, ce vi se ofere, are trebuință, ca precipitată, de indulgința Domniilor voastre. Alte talente voru putè cu ocasiunele viitoare corespunde mai bine acestei sarcine. și in toată abundanța de timpu, de oară ce nu mai incape indoeală, că această ḑi are să se celebreze in fiecare anu, precum se face in capitală cu serbarea memoriei altor nume ilustre.

Domnilor! viața statelor Române ne presintă chiar in timpuri nefavorabile ici și cole oare-cari punte luminoase, care ne mai inseninează privirea, și ne mai recrează in cătva de spectacolul celu intunecosu alu evenimentelor in cari au trăitu, precum călătorul obositu de vederea cea continuă a nisipului unui deșertu, iși recrează ochiul la aspectul unei *oase* inverḑite. Unu asemenea puntu luminosu este fundațiunea așa numitei *Academii Vasiliane* de către menționatul principe *Vasilie Lupu.*

Vorbindu de *Vasilie Lupu* nu vomu căutà,

cea ce nici nu poate intrà in cadrul nostru, a-lu caracterizà in intregul seu, cum ni se presintă adecă cu calitățile, cari l'au distinsu, sau cu partea sa nebuloasă, de care neaparat n'a fostu lipsitu cu totul nici elu, ca nici unu muritoru, ci ilu vomu desemnà numai ca Domnitorul, care a pusu base unei instituțiuni de cea mai mare insemnătate, unei instituțiuni formătoare. Avemu dar să facemu istoricul acestui institutu, se ințelege foarte pe scurtu.

Procedĕndu la aceasta, ni se presintă de sine intrebarea: a mai fostu in țara aceasta vre unu astfeliu de așeḑeméntu inainte de timpul lui *Vasilie Lupu? D. I. A. Darḑeu* in notița sa istorică asupra scoalei de la Trei-Ierarchi*) admite că țara Moldovei a trebuitu să aibă institute de instrucțiune celu puțin din timpul lui *Alecsandru Celu Bunu*, adecă ăncă de la inceputul secolului XV. In adevĕru pare natural a presupune aceasta despre unu Domnu ca dĕnsul, care prin introducerea legilor Romane și organizarea clerului n'aveà decăt a face unu pasu mai departe pe aceeași cale, spre a se găndì și la invĕțămĕntul publicu, și acesta cu atăta mai mult cu căt fù unul dintre principii, cari au domnitu mai indelungu (1401—1432). Ănsĕ cea ce ne pune in mirare este lipsa de ori ce tradițiune istorică in privința aceasta, pe când earăși nu erà nimicu mai firescu decăt a se consemnà impreună cu celelalte fapte ale lui *Alecsandru Celu Bunu*. Poate că timpul de și indelungu, dar agitatu alu Domniei sale nu-i a permisu a realizà cea ce-și propusese și pe acestu tĕrĕmu. De acea noi ne vomu oprì la opiniunea, că acele instituțiuni, dacă au esistatu — și sunt destule argumente intrinsece pentru aceasta — au fostu de puțină importanță, s'au mărginitu numai la elementele cele mai simple ale instrucțiunii. Astfeliu reducĕndu lucrul aci, ni se esplică in cătva și nemenționarea lui.

Mai bine stămu in privința unei scoale superioare de dată mai tărḑie, de la inceputul jumĕtăței a doua a secolului XVI, fundată de Domnitorul *Ioan Vasile*, supranumitu *Iacob Despotul* sau *Iacob Heraclide* (1562—1564). Aceasta fù Universitatea de la *Cotnaru*, care inḑestrată cu invĕțați, ce acestu principe aduse din alte țări, precum erà *Gaspar Percer*, ginerile celebrului protestantu *Melanchton*, și profesorii de matematică din *Cracovia Zomar* și *Ioachim Retice*, devenì, chiar după mărturia scriitorilor străini, unu focaru de cultură atăt de faimosu, incăt chiar eruditi din *Germania* și *Polonia* veniau să studieze intr'ĕnsa limba latină.*) Din nefericire această scoală inaltă avù o durată foarte scurtă: fù numai unu meteoru grandiosu, ce strălucì la orizontul acestei țări atăt de cercate, ca și sora ei. A! dacă acestu sboru intelectualu n'ar fi fostu impedecatu de furtuna timpurilor, *Românii* ar ocupà acum unu altu locu in concertul popoarelor, *România* ar fi acuma unu centru de cultură alu *Europei Orientale*! Dar să ne măngăemu cu speranța că vomu fi aceasta in viitoru.

După ce amu vĕḑutu cu modul acesta ceea ce a mai posesu această țară in privința for-

*) Veḑi Anuarul Institului Vasilie Lupu publicatu de Directorul D. T. Maiorescu, Iași 1864.

*) Veḑi *Pauly Wallászky*: Consp. Reip. Liter. in Ungaria, Budae 1808, și Andreas Wolf: Beschreibung des Fürstenthums Moldau, 2 Th. S. 90, Hermannstadt 1805.

mării intelectuale inaintea lui *Vasilie Lupu*, venimu acum la dênsul. Acestu principe domnì pe la finele primei jumătăţi a seculului XVII. Elu erà după mărturia Patriarchului esilatu *Malosius*, amicul seu, unul din bărbaţii cei mai invăţaţi ai timpului. Ca atare erà şi iubitoru de binele şi progresul ţărei sale. După ce in piositatea sa construì şi dotâ in impre-jurări critice templul, ce-lu vedemu dinaintea noastră*), care este ăncă unul din puţinele monumente de arte ale ţării noastre, unde cu cheltueli insemnate puse să aducă din *Epivatos* in *Bulgaria* moascele sântei *Paraschiva*, fundâ in curtea acestui locaşu săntu in anul 1644 *Institutul*, ce purtà numele după dênsul de *Academia Vasiliană*. Este indiferinte a cercetà, dacă a intreprinsu această operă spontanu, sau avêndu in vedere antecedintele fostei Universităţi de la *Cotnaru*, cu toate că chiar in casul din urmă n'ar perde nimicu din gloria sa. Şi pentru ca acestu aşeḑămêntu să aibă asigurate pentru totdeauna mijloacele necesare de intreţinere, ilu donâ cu trei proprietăţi: *Răchitenii*, *Tămăşenii* şi *Juganii*. Această dispoziţiune a lui *Vasilie Lupu* nu ne este cunoscentă din documentul seu propriu, căci Grecii au avutu interesu, după cum este sciutu, ca să nu-lu lase a vedè lumina, ci prin aşa numitul *Suretu* alu Domnitorului *Gheorge Stefan*, succesorul seu, care fù făcutu in anul 1656 Apr. 2**).

Cuprinsul acelui documentu e următorul: Domnul *Gheorghe Stefan* declară, că luăndu de la călugării sântei monastiri Trei-Ierarchi documentul lăsatu de predecesorul seu *Vasilie Lupu*, şi cercetăndu cu deamăruntul cele cuprinse intr'ênsul, a vêḑutu că voinţa fundatorului a fostu de a face bine ţării, puindu in scoala instituită de dênsul dascăli buni aduşi de la *Kiew*, de la Archiepiscopul Moldoveanu *Petraşcu Movilă*, adecă recomendaţi de elu, după cum se vede. Amintesce apoi cele trei moşii lasate scoalei, şi adaoge, că acea instituţiune nedăndu roadele asceptate din pricina depărtării dascălilor şi inlocuirii lor prin alţii aduşi din *Grecia*, o restitue in drepturile ei de posesiune, şi pe dascalii de mai nainte in locurile lor, insistăndu anume că aceştia sunt mai buni şi mai folositori pămêntului, cum se esprime elu, decât dascăli, *Greci*.

Ce studie se predau anume in acestu institutu, nu ne este cunoscutu. Putemu ănsĕ deduce cu certitudine că limba Română n'a fostu esclusă dintr'ênsul, din chiar spiritul fundaţiunii şi din imprejurarea, că istoricii străini laudă mult meritele ce şi-a căştigatu *Vasilie Lupu* prin scaparea limbei *Române* de cutrupirea celei *Slave*. Aceste studii paru a fi fostu egale cu acelea ale unui Gimnasiu. Atâta ne este cunoscutu despre fundaţiunea lui *Vasilie Lupu*.

După ce in anul 1658 principele *Georghe Stefan* perdù Domnia şi imprejurările devenirĕ nefavorabile desvoltării invăţămêntului, nu mai incape indoială, că această scoală, care erà menită a dà resultatele cele mai salutare, se desfiinţâ, de oare-ce nu mai vedemu făcêndu-se nici o menţiune despre dênsa. Se inţelege de sine, că in timpul următoru alu Domniei *Fanarioţilor* — acei *Fanarioţi*, sub cari Românii ajunseserĕ aproape să-şi peardă

*) Solemnitatea cu ocasiunea căreia fu ţinutu acestu discursu, se celebrâ intr'o sală a constructiunilor din curtea bisericei Trei-Ierarhi. *Red.*

**) V. Uricariul, publicatu de D. T. Codrescu, volum. 3 pag. 279.

până și credința in vitalitatea lor, — acei *Fanarioți* sub alu cărora regimu gemĕndu Românii nu puturĕ profità atâta timpu de binefacerile civilisațiunii, — se ințelege, ḑicu, că in timpul lor n'a pututu fi vorba de o cultură națională. In puținele scoale instituite de dĕnșii se invață alte limbi, se invață *Grecesce, Latinesce, Slavonesce*, chiar și limba *Arabă* numai *Romănesce* nu, afară de singura scoală a lui *Grigorie Ghica*, (1764—1766), in care limba *Romănă* avù oare-care locu, și care a duratu până la 1827 sub numele de *Scoala Grecească*.

In fine sosesce timpul renascerii naționale, căci *erà scrisu in cartea vieței acestui poporu, că are să se descepte, spre a devenì odată mare și gloriosu*, conform originii sale și facultăților cu cari l'a inzestratu natura. Ce schimbare! O de trei ori bine-cuvĕntată libertate! Abia iși recapataserĕ *Românii* Domnii lor indigeni, abia se mișcaserĕ câtva timpu mai liberu, și inimele lor dejà tresaru de bucurie și de speranță in viitoru. *Românii* se prepară acum a recâștigà unul câte unul bunurile naționale cele perdute. Ilustrul patriotu Metropolitul *Veniamin* reeșise a fundà ăncă in anul 1804 seminariul de la *Socola*. La 1828 sub domnia Principelui Românu *Ioan Sandu Sturza*, după stăruințele numitului Metropolitu, care se incunjurà de bărbați setoși de a contribuì la binele țării, precum venerabilul *G. Asachi*, pe care suntemu fericiți de a-lu vedè in mijlocul nostru, apoi *G. Seulescu, Archimandritul Iosif Silvanu, Vasilie Fabian*, și alți barbați cărora timpul va dà ce este alu lor, după, aceste stăruințe, ḑicu, se aprobà propunerea Eforiei scoalelor de a se reinființà in casa așeḑămĕntului lui *Vasilie Lupu* o scoală primară și unu Gimnasiu, la cari să se adaogă in urmă și o facultate de *Dreptu* și de *Filosofie*, predăndu-se invățăturile in limba națională*). Aceste scoale se inființarĕ și mai toți memorații bărbați funcționarĕ cu mult zelu ca profesori in ele. D. *G. Asachi* mai ales contribuì mult la desvoltarea instrucțiunii prin posițiunea sa de referendaru, cum se ḑiceà pe atunci, adecă directoru alu scoalelor. In anul 1831 incăperile așeḑămĕntului se mai adauserĕ prin o nouă construcțiune in aripa dreaptă, pe care se inscriserĕ cuvintele, ce le putemu citì ăncă: *Institutul Vasilianu, hărăzitu junimei Române, 1831*. La 1835 sudiele gimnasiale furĕ separate de scoala primară, strămutăndu-se predarea lor intr'unu edificiu propriu sub nume de *Academie***). Tot in timpul Domniei lui *Mihaiu Sturza* se luarĕ moșiile scoalei din măna Grecilor, in urma unui procesu condusu de D. G. Asachi. Cu timpul sfera obiectelor scoalei crescù, și la 1855 se formâ intr'ĕnsa seminariul de invățători sătesci, adecă propria scoală normală de astăḑi. In fine in anul 1860—61 se mai construirĕ prin ingrijirea Guvernului noue incăperi pentru comoditatea studielor, imbunătățindu-se și invățămĕntul insuși prin introducerea metoadei mixte de D. *Vasilie Alecsandrescu Ureche*.

Aceste sunt pe scurtu vicisitudinile prin care a trecutu fundațiunea ilustrului principe in memoria căruia se serbează astă solemnitate. Dacă *Vasilie Lupu* ar fi făcutu numai atâta pentru [illegible] sa, totu ar fi unu titlu destul de mare la recunoscința noastră, căci insemnătatea faptelor unui omu se mesoară după timpul și imprejurările in care a trăitu. In-

*) V. Uricariul, vol. 3, pag. 33.
**) Liceul naționalu de astăḑi.

stituțiuea *Vasiliană* are pentru noi nu numai o importanță istorică, că una din cele mai vechi scoale din această țară, dar și de *regenerare;* căci, cu toate că germenul celu binefăcĕtoru, ce conținea, nu se putù desvoltà din causa nefavorizării timpurilor, suvenirea esistinței ei provocà renascerea unei alte scoale pe ruinele ei, care contribuì ca atare la regenerarea națională: invățămĕntul fiindu singurul mijlocu prin care capătă omul consciința drepturilor și datoriilor sale, singurul care ne inspiră adevĕrata iubire de patrie, adevĕrata umanitate, singurul prin care iși poate implinì omul misiunea sa, cu unu cuvĕntu singurul mijlocu cu ajutorul căruia se desvoaltă acelu germenu divinu, ce s'a plantatu in pieptul nostru, și care se numesce rațiune.

Trăiească dar memoria lui *Vasilie Lupu!* Trăiească invățămĕntul și luminele, și dee Creatorul ca ele să producă fructele cele mai escelinți, de la cari numai se poate asceptà salutea, progresul și prosperitatea acestei și a ori-cărei țări! Trăiească in fine *România!* Trăiească Inălțimea Sa *Carol I,* prea iubitul și generosul nostru Domnitoru!

In No. 20 a Conv. Lit. anul trecutu amu anunțatu că se află sub tiparu tragedia Othello tradusă de D. Petru P. Carpu. In curĕndu această lucrare va apărè. Nu credemu că o putemu recomendà publicului intr'unu modu mai favorabilu decăt cităndu căteva scene dintr'ĕnsa:

DIN ACTUL I.

Ănteiul Senatoru.

Dar eată și Brabantio, cu marele Othello.

(Brabantio, Othello, Iago, Rodrigo și ușări.)

Duca.

Viteazule Othello, gătiți-vĕ să mergeți
Indată la armată, resbelul e cu Turcul,
Comunul inimicu.
(Către Brabantio.)
Nu vĕ vedeam, Signor,
Bine-ați venitu aci; am fostu, in astă noapte,
Lipsiți de sfatul vostru, atăt de priinciosu.

Brabantio.

Și eu de-alu vostru duce. Iertați-mĕ, vĕ rogu!
Nici rangul ce ocupu, nici vestea ce-am primitu
De-al sfatului nevoi nu m'au gonitu din patu;
Nu grija generală mĕ preocup' acum,
Căci propria-mi durere, ca unu zăvoiu din munte
Selbaticu și violentu, se vars' asupra mea
Incăt a inecatu, sciindu numai de sine,
Ori ce simțire alta.

Duca.

Ce este? Ce ai pățitu?

Brabantio.

O fiica mea!

Duca.

E moartă?

Brabantio.

Dar, moartă pentru mine;
Batjocorită este, ripită și sedusă,
Prin farmece și filtre de la vr'unu șarlatanu;
Căci nu puteà natura—fiindcă nu-i lipsită,
Nici oarbă, nici netoată—greși așa cumplit
Făr' de vrăjitorii.—

Duca.

Ori cine-ar fi acela,
Ce-a intrebuințatu asemene mijloace,
De care ilu acusi, instrăinăndu-ți fiica
De la natura ei, și de la ea pe voi—
A legii cruntă carte, o poți interpretà
In sensul celu mai aspru, chiar dac'ar fi cuprinsu
Și insuși fiul nostru in păra ce ne faci.

Brabantio.

Supusu, vĕ mulțămescu. Acesta'i Morul ista,
Pe care, cum se vede, espresul vostru ordinu
L'a convocatu aci spre trebuința țere

Toți.

Ne pare rĕu din sufletu.

Duca (către Othello.)

Puteți din partea voastră intimpinà ceva?

Brabantio.

Nimicu, de nu că-i drept.

Othello.

Puternici, onorați și străluciți Signori,
Pre iscusiții mei, inalți și buni stăpăni—
Că am luatu eu fiica bĕtrănului acestui
E pre adevĕrat, adevĕrat că sunt
Căsătoritu cu dĕnsa, dar numai păn' aci,
Nu mai departe merge intinderea reală
A crimei ce-am comisu. Sunt necioplitu la vorbă
Și pre puțin deprinsu cu blănda elocință
Ce pacea desvĕlesce. De cănd aceste brațe
Au capatatu puterea a virstei de optu ani,
Și pănă mai dăunădi va fi vr'o noue luni,
Am intrebuințatu ce mai consciințioasă
A mea activitate pe cămpul de resbelu,

Ș'am invațatu puțin din căte se petrecu
In marea ceastă lume, afară din acele
Ce se atingu de lupte și crunte bătălii.
Deaceea, apărăndu eu insumi causa mea
Nu voiu putè să dau decăt puțină grație
Celor ce am de ḑisu. Cu voia voastră ănsĕ,
Voiu spune fără dresu și făr' incurcătură
Ce cale a urmatu intregul meu amoru;
Ce arte, ce vrăjiri, ce discăntări cumplite,
Și ce puteri drăcesci,—căci de-astfeliu de mijloace
Sunt invinovățitu,—mi-au căștigatu fecioara.

Brabantio.

O fată de unu spiritu atăt de liniscitu,
De blăndu și de modestu, incăt se inroșeà
La cea mai mititicā mișcare interioară,
Și ea să fi iubitu—despreţuindu natură,
Posiție, țară, ani, și toate in sfirșitu—
Aceea ce fiori ĕi aducea să vadă?
E strimbă judecata, și foarte neperfectă
Ce crede c'ar putè perfecția greși
Astfeliu contra naturei; și ne vedemu siliți
A căută isvorul acestei intĕmplări
In artele drăcesci alu negrului infernu.
Deaceea, ănc'odată, afirmu c'a trebuitu
Să o inriureze prin oare-care filtru
Ce săngele ne strică, sau prin mixturi vrăjite
Anume ca s'ajungă la țĕlul ce răvneà.

Duca.

O simplă afirmare nu dovedesce mult
Făr' de unu testimoniu ceva mai lămuritu
Ceva mai manifestu, decăt nisce-acusări,
Nisce temeiuri vane și slabe ca acele
Aduse'n contra lui.

Ănteiul Senatoru.

Dar spune-ne Othello
Supus'ai și coruptu plecarea Domnișoarei
Prin lăturalnici căi și nefiresci mijloace,
Sau prin pețitorie și cerere leală,
Precum ne'nvață usul, cănd inima se simte
Spre inimă atrasă?

Othello.

Fiți buni, vĕ rogu, trimeteți
La Sagitariu, să chieme aci pe domnișoara.
Și puneți-o să ḑică, cu tatul ei de față
Ce scie despre mine. Și dacă veți găsi
Prin mărturia sa că'i falsu raportul meu,
Nu numai să-mi luați increderea și rangul
Ce de la voi posedu, dar cadă osăndirea
Pe chiar viața mea.

Duca.

Chiemați pe Desdemona.
(Unii din suită esu.)

Othello.

Stegare, mergi cu dĕnșii, cunosci mai bine locul
(Iago ese.)
Ear pănă va veni, așa de-adevĕrat
Precum spăvăduescu puterile ḑeesci
A săngelui greșăli, așa de-adevĕratu
Voiu spune in ce modu am căștigatu amorul
Frumoasei domnișoare, și cum ea pe alu meu.

Duca.

Vorbiți Othello.

Othello.

Brabantio mĕ iubeà, mĕ invità ades,
Ș'ades mĕ'ntrebà ce cursu viața mea
Avù din anu in anu, ce bătălii, asediuri
Și grele lovituri de-a soartei susținusem.
I-am desvĕlit'o toată din ḑilele pruncieі
Și pănă in minutul in care mĕ'ntrebase,
Istorisindu astfeliu de multe aspre casuri,
De groznice primejdii pe mare, pe uscatu;
Cum de cu greu scăpăi din cangea crudei morți
Cum fui vĕndutu ca sclavu, cum mĕ rescumpărăi
Și ce purtare avui in drumurile mele,
A căror intĕmplări miraculoase-mi dà
Prilejul de-a vorbi in cursul narațiunii,
De mari pustietăți, de pesceri minunate,
De stănci și petrării, de munți ce se loveau
Cu virful lor de ceru, de canibali ce-i veḑi
Măncăndu-și inimicii, de inși a căror capu
Le cresce subsuoară: aceste să audă
Serios erà dorită frumoasa Desdemonă.
Ades ăns'o silià a casei trebuințe
Să easă din odae, ș'atunci ea totdeauna,
Le măntuià in grabă și s'ntorceà 'napoi,
Să poată inghiți cu lacome urechi
Discursurile mele.—Eu observăndu aceasta
Alesei intr'o ḑi momentul cuvenitu
Și ĕi dădui prilejul de a-mi arată dorința
Ce-aveà să-i povestescu in totu cuprinsul lor
A mele pribagiri, din care auḑise
Făr' de vr'o legătură o mică parte numai:
Eu consimții, ș'ades la crudele loviri
De care ĕi spuneam că tinerețа mea
Fusese apasată, o lacrimă naivă
Scapà din ochiul ei, ear cănd am măntuitu
Mi-a datu dreptu resplătire, o lume de oftări,
Ḑicĕndu: e minunat, e foarte minunat!
Erà duios s'o veḑi, nemărginit duios!
Mișcată, ea dorià să nu fi auḑitu
Aceste vre odată totuși dorià ca cerul
Să fi făcutu din ea asemene barbatu.
Imi mulțămi, ḑicĕndu, că dacă vr'unu amicu
De-ai mei o va iubi, mĕ roagă să-lu invățu
A spune ca și mine istoria viețe-mi.
Ș'atunci va căștigà-o.—Ințelegĕndu avisul
M'am declaratu indată.—
Mi-a datu amorul ei fiindcă suferisem,
Veḑĕndu cempătimire i-am datu amorul meu.—
Aceasta, nobili domni, e singura vrăjire
Ce-am intrebuințatu. Dar eată domnișoara,
Mărturisasc'o insuși.

(Desdemona, Iago și alții intră.)

Duca.

Această narațiune ar fi mișcatu găndescu
Și chiar pe fiica mea. Să nu priviți Brabantio
Cu inimă pre grea neregulata faptă,
Mai bine ne luptămu, cu-o sabie stricată
Decăt cu măna goală.

Brabantio.

Vĕ rogu s'o ascultaţi.
Mărturisi-va ea că pasul celu d'ănteiu
A fostu făcutu de dĕnsa, blăstemu pe capul meu
Fiind c'am asvirlitu pe unu nevinovatu
Nedrepte acusări.—Apropie-te Doamnă,
Pe cine veḑi aci in nobilul cestu cercu,
Cărui ĕi datoresci mai multă ascultare?

Desdemona.

O nobile părinte, aci mi se arată
Contrare datorii: vouĕ vĕ sum legată
Prin crescere şi viaţă, şi crescere, viaţă
M'invaţă de-opotrivă cum să vĕ respectezu;
Pe ascultarea mea sunteţi deplinu stăpănu,
Precum şi pănă astăḑi supusă fiică eu.
Aci ănsĕ'mi e soţul, ş'aceea-şi ascultare
Ce maica mea ţi-a datu, avĕndu-te mai mult
Decăt pe tatul ei, aceea recunoscu
Că datorescu şi eu, stăpănului meu, Morul.

Brabantio.

Să te păzască Domnul! Am măntuitu.—Să trecemu
Pre inalţate Duce la trebile de Statu.—
Decăt te-aşu fi făcutu, mai bine adoptam
Vre unu copilu străinu!—Apropie-te More,
Din inimă primesce, aceea ce de sigur
De n'o aveai deja, din inimă nu-ţi dam.—
Din causa ta, juvele, ferice mĕ simţescu
Că nu mai am copii, căci evasiunea ta
M'ar fi făcutu tiranu, ş'in fere i-aşu fi pusu.—
Am măntuitu, Signor.

Duca.

In locul vostru dar,
Voiu dà o hotărire ce va servì de treapta
Prin care voru putè să intre amorezii
Din nou in stima voastră:
Ori unde nu e leacu durerea continesce,
Veḑĕndu ce e mai rĕu speranţa se opresce
Ş'a plănge unu necazu ce a trecutu deja
E calea de-a mărì nefericirea ta,
Şi neputăndu fugì a soartei prigonire,
Răbdăndu ne batemu jocu de cruda sa lovire,
Pe furu tu vei furà zimbindu de-a lui prădări
Dar singur te disbraci prin vane văităr.

Brabantio.

De ce nu laşi pe Turci să-ţi iee Cypru dar,
Incăt mai poţi zimbì ce-ţi pasă de talharu
Uşor purtămu sentinţe cănd nu simţimu dureri,
Şi lesne pregătimu noi altor măngăieri;
Dar cănd te năvălescu şi grijă şi sentinţă
Şi nu te poţi plătì de aspra-ţi suferinţă
Decăt c'unu imprumutu luatu de la răbdare,
Atunci aşa sentinţi nu au valoare mare,
Şi după cum le'ntorci sunt miere sau veninu
Căci binele şi reul s'ascundu in a lor sĕnu.
Cuvĕntu e tot cuvĕntu;—eu ăncă n'am cetitu
C'o inimă rănită s'ar fi tămăduitu
Vr'o dată prin urechi.—Vĕ rogu ănsĕ, să trecemu
La trebile de statu.

DIN ACTUL III.

Desdemona.

Emilie, haidemu. Fă cum te'mpinge placul
Şi ori ce-i face tu, supusă voiu fi eu.
(Ese cu Emilia.)

Othello.

Fiinţă 'ncăntătoare! Blăstĕmu pe capul meu
De nu-mi eşti tu viaţa! Ear cănd va contenì
Amorul meu, atunce va revenì chaosul.

Iago.

Inalte generale—

Othello.

Ce spui, oneste Iago?

Iago.

Scià locotenentul despre amorul vostru,
Cănd Dumneta umblai să iei pe Desdemona?

Othello.

Scià, din punctu in punctu: dar pentru ce mĕ'ntrebi?

Iago.

Pentru nimic, aşa, voiam să satisfacu
Curiositatea mea, nimic de rĕu altfeliu.

Othello.

Nu te sciam curiosu.

Iago.

Nu sunt, dar nu sciam
Să se fi cunoscutu.

Othello.

Ba dar, o cunosceà,
Şi chiar mergeà ades de la unul la altul.

Iago.

In adevĕru?

Othello.

In adevĕru! dar in adevĕru!—
Găsesci tu intr'aceasta vre o necuviinţă?
Nu este elu onestu?

Iago.

Onestu, signorul meu?

Othello.

Onestu, aşa, onestu!

Iago.

Pe căt m'am lămuritu!

Othello.

Tu ai ceva in găndu!

Iago.

In găndu signorul meu?

Othello.

In găndu signorul meu! Pe Ḑeu ce-mi faci tu echo!
Ca cum ţi-ar stà in minte vr'unu monstru 'nfricoşatu
Pre hidu ca să-lu arăţi.—Ceva trebue să fie;
Tocmai acum ḑiceai cănd Cassio se duceà:
„Ha! nu-mi pre placu aceste!“ Ce este ce nu-ţi place?
Pe urmă, cănd ţi-am ḑisu c'a fostu sfetnicul meu,
Pe timpul ce-a ţinutu peţitoria mea
Strigăşi: in adevĕru? cu fruntea increţită
Şi ochi posomoriţi, ca cum te-ai ostenì
S'inăduşi in nascare teribile găndiri—
De me iubesci, te rogu, arată-mi ce găndesci.

Iago.

Scii bine, generale, că vĕ iubescu!

Othello.

O credu,
Și tocmai de aceea, tocmai fiindcă sciu
Că-mi ești amicu și sinceru, că cumpănesci cuvĕntul
Inainte de-ai dà suflare și viață,
Mĕ sparie mai mult nehotărirea ta.
Astfeliu de 'nsinuațiuni la oameni neleali
Și făr de consciință sunt vechi apucături
La celu de treabă ănsĕ sunt tainice avisuri
Ce inima cuprinsă de o nobilă mănie
Nu poate să ascundă.

Iago.

Ei bine despre Cassio
Eu așu putè să juru că-lu am de omu onestu.

Othello.

Și eu.

Iago.

Ar trebuì să fimu aceea ce păremu,
Și cei ce nu o sunt n'ar trebuì s'o pară.

Othello.

E drept, trebue să fimu aceea ce păremu.

Iago.

Ei bine dar eu credu că Cassio e onestu.

Othello.

Ba nu, aceste toate conținu ceva mai mult:
Te rogu, spune-mi găndirea intocmai cum o simți
S'imbracă celu mai rĕu din găndurile tale
Cu celu mai rĕu cuvĕntu.

Iago.

Ertați-mĕ, stăpăne.—
De și vĕ sunt constrinsu la ori-ce ascultare,
Dar unde sclavul insuși de lanțuri este liberu
Nu potu să fiu legatu. Să disvĕlescu găndirea-mi!
Dar dacă ar fi ea nedreaptă și comună?—
Arată-mi unu palatu in care nu s'ar fi
Vr'o dată furișatu vr'o hidă intămplare?
Ce peptu e așa puru, incăt nu ai vedè
C'anunță'n elu ședințe, cutare sau cutare
Prepusu nerușinatu, dăndu hotăriri și legi,
Ca dreptu legiuitoru?

Othello.

Tu ești unu trădătoru
Alu amiciei Iago. De credi că'su vătămatu,
De ce imi ții ascunse acele ce găndesci?

Iago.

Vĕ rogu, signorul meu, fiindcă poate-mi este
Vicioasa conjectura,—precum mărturisescu
Ca o fatală boală de-a urmări abusul
Imi chinuesce firea, și că prepusul meu
Creează des pĕcatul chiar unde nu esistă,—
Să nu puneți temeiu in sapiența voastră
Pe nisce 'nchipuiri atăt de neperfecte,
Nici să-ți clădesci necazuri de nisce elemente,
Atăt de resfirate s'atăt de nesolide;—
A spune ce găndescu, ar fi a face-unu lucru
Ce nu s'ar potrivì nici cu onoarea mea
Nici cu repaosul vostru.

Othello.

Ce vrei să dici cu-aceasta?

Iago.

Unu nume nepatatu, la omu și la femee,
Iubitul meu signoru, e celu mai scumpu tesauru
Alu inimelor lor. Acelu ce-mi fură punga
Imi fur'o secătură, ceva și tot nimica;
A fostu unu timpu alu meu, s'acum este a lui
Precum a fostu deja la mii de oameni sclavu.
Ear celu ce-mi ie onoarea acela imi răpesce
Unu lucru ce nu-lu face pe dĕnsul mai bogatu
Calicu ănsĕ pe mine.

Othello.

Pe săntul Dumnedeu!
Vreu să-ți cunoscu găndirea.

Iago.

N'o poți, chiar dac'ar stà
Inima mea in mănă-ți, nici trebue să o scii
In cătă vreme-o ținu in peptul meu ascunsă.

Othello.

Ha!

Iago.

Feriți-vĕ signoru, de cruda gelosie,
O fiară 'nfricoșată cu ochii galbeni-verdi
Ce-și bate jocu ănteiu de prada ce-lu hrănesce.—
Ferice inșalatul ce cunoscĕndu-și soartea
Uresce trădătoarea! Dar vai! ce suferințe,
Ce oare de blăstemu nu numeră acela
In inima a cărui se luptă nempacat
Amorul cu prepusul, credința cu 'ndoeala!

Othello.

O chinu!

Iago.

Săracu și mulțămitu să chiam' a fi bogatu.
Și ăncă pre bogatu, dar poate posedà
Tesaurul lui Cresus, săracu va fi ca iarna
Acelu ce totu se teme că poate sărăcì.—
Puteri dumnedeesci păziți de gelosie
Pe toți amicii mei!—

Othello.

Ce feliu? Ce vrei să dici?
Găndesci tu că-mi voiu trece viața'n gelosie?—
Că așu putè, urmăndu eternele schimbări
A lunei, să mĕ portu in fiecare di
Cu vre unu nou prepusu? O nu, odată numai
Să mĕ'ndoiescu, și sunt deodată hotăritu,
Să n'am in ochii tei valoarea unui țapu
De mei vedè perdĕndu alu inimei puteri
Cu nisce conjecturi atăt de'nșălătoare
Și vane ca acele din care iți formezi
Năluca ta idee. Nu nasce gelosia
In peptul meu de-audu: că e femeea mea
Frumoasă și plăcută, că-i liberă la vorbă
Că caută petreceri, că joacă, dănțuesce
Și căntă cu talentu,—căci unde e virtute
Aceste toate dau unu prețu mai mult virtuții;—
Asemene nu nasce din slaba opiniune
Ce am de-alu meu meritu, nici cea mai mică teamă
Nici celu mai micu prepusu că ar putè tradà
Amorul ce-i incredu. Ea oarbă nu erà
Și totuși m'a alesu. O nu! trebue să vĕdu
Păn' a nu mĕ'ndoì, de mĕ'ndoiescu ceru probe,

Și când le voiu avè, atuncea nu-mi remâne
Decât a isgonì din peptul meŭ deodată
Amoru și gelosie.

Iago.

Mĕ bucuru de aceasta,
Căci fără de sfială potu să-ți arătu acum
Cu inimă mai francă, iubirea și credința
Ce cătră voi păzescu. De aceea ca amicu
Vĕ ḑicu acum de-o dată, căci despre probe tacu,
Cearcă-ți mai mult femeea, observă in ce termeni
Se află ea cu Cassio. Și fie-ți ochiul chiaru,
Tot ca și gelosia increderea orbesce.—
Ar fi pre tristu să vĕdu că sufere inaltul
Și francul vostru sufletu prin propria-ți blândeță,
De aceea luați sama. Am studiatu puțin
Moravurile țerei: alu Veneției Dame
Arătu cerului fapte ce bieții lor barbați
N'au voie de-a vedè, și'n cea mai bună chiar
Nu ḑice consciința: „inădușă", ci numai:
„Ascunde bine rĕul."

Othello.

Socoți?

Iago.

Luându-vĕ pe voi tradâ pe tatăl ei
Și când ea se plecâ mișcată tremurându
Sub căutarea voastră atunce vĕ iubeâ.

Othello.

De sigur!

Iago.

Bine dar: ea ce atât de jună
A fostu in stare-a-și da acea asĕmĕnare,
Ce a intinsu unu vĕlu nestrăbătutu și negru
Pe ochiul părințescu, incât bietul Brabantio
Creḑù că-i fărmecată,—dar sunt de ocăritu,—
Vĕ rogu in umilință să mĕ iertați, signoru,
De n'a sciutu păzì iubirea-mi cătră voi
Mĕsura cuvenită.

Othello.

Din contra ți-oiu păstrâ
Etern recunoscință.

Iago.

Mĕ'nșelu, ori toate-aceste
V'au tulburatu ceva.

Othello.

Ba nu, de feliu!

Iago.

Totuși mĕ ingrijescu. Speru ănsĕ că-ți privi
Acele ce v'am ḑisu că isvorindu curatu
Din sincera-mi iubire,—o vĕdu sunteți mișcatu;
Vĕ rogu; signorul meu, nu dați vorbelor mele
Mai multă 'nsemnătate, mai mare ințelesu
De cât se poate dà unor simple prepusuri.

Othello.

Nu.

Iago.

Altfeliu generale, cuvĕntu-mi ar avè
Unu resultatu pre tristu, cum n'a pututu să stee
Vr'o dat' in gândul meu. Pe Cassio ilu iubescu—
De sigur ești mișcatu!

Othello.

Nu, nu! puțin, puțin!
Eu credu că Desdemona imi este credincioasă.

Iago.

Trăească mult să fie și voi să o gândiți!

Othello.

Și earăși, când natura din calea-și se abate—

Iago.

Aceasta este tocmai: s'o spunemu fără dresu
Când cineva respinge cu rece nepăsare
Atâte măritișuri din tot aceea țară,
D'egal' asemănare, și potrivite'n rangu
Spre care cum vedemu natura chiar n'impinge,
Hum, acolo adulmecu unu gându voluptuosu
O rea organisare și nefiresci simțiri.
Dar eartă-mĕ, mĕ rogu, n'am vrutu cu-aceste vorbe
S'o ințelegu anume, de și mĕ ingrijescu
Ca nu alu seu capriciu picându pe nisce-idei
Mai bine raționate să vĕ alătureze
Cu-alu patriei junime, ș'atunci să se căească.

Othello.

Te rogu, lasă-mĕ singuru! De vei aflà mai mult
Să-mi dai mai mult de scire, și ḑi femeei tale
Să stee 'n observare. La revedere, Iago.

Iago.

Signoru, la revedere. (ese).

Othello.

De ce m'am insuratu? Onestul acestu omu
Zăresce și cunoasce mai mult, o mult mai mult,
Decât vra să arăte.

Iago (intorcĕndu-se).

Vĕ rogu, signorul meu,
Cu toată stăruința să nu vĕ afundați
Pre mult in cercetări, lasați aceasta vremii:
Unu lucru numai fă: cu toate că e dreptu
Să-ți aibă Cassio postul—căci sigur ilu umpleâ
Cu multă iscusință — totuși de socotiți
Țineți-lu depărtatu o scurtă vreme ăncă,
Căci astfeliu vei putè descoperì mai bine
Mijloacele ce are, asemene-observați
Dacă soția voastră va cere cu căldură
Și aprig stăruindu reintegrarea lui.
De-aci se vede mult. In asceptare ănsĕ,
Gândiți că poat' am mersu in teama-mi pe dreptate,
Precum in adevĕru cu totu temeiul credu—
Ș'aveți-o, generale, vĕ rogu de credincioasă.

Othello.

Nu te'ngrijì de mine, sunt domnu pe mintea mea.

Iago.

Mĕ'nchinu dar ănc' odată. (ese).

Othello.

Acesta e unu omu de-o rară onestate,
Și care adâncesce c'unu spiritu iscutitu
Secretele mișcări a firii ominesci.—
De te-ai sălbătăcitu o șoimule sumețu
Chiar dac'ar fi făcută curaua ce te ține,
Din nervul celu mai scumpu al bietei mele inimi,
O rupu, și te facu liberu, ca, dusu in lumea toată
De-al vĕntului capriciu să-ți cauți singuru prada!—
Fiindcă'su negru poate, sau unde imi lipsesce
Molaticul talentu ce in conversațiune
Galantul desvĕlesce, sau poate unde mergu

Spre vale anii mei; dar nu e mult acesta:—
M'a părăsitu, tradatu, și ura imi remân:
Ca măngăere numai. Acesta e blăstĕmul!
Ce-apasă măritișul, că ne găndimu stăpăni
Pe-o gingașă ființă a cărui tainicu doru
Ne est' ănsĕ străinu. Mai bine așu trăi
Ca broasca in duhoarea vre unei negre temniți
Decăt a sci că e unu ungherașu macar
Din inima iubitei in măna unui altui.
Teribilă tortură!—Noi marii nu avemu
Privilegiul de care se bucură cei mici,
Și e unu sorțu fatalu, neimpacatu ca moartea
Că din nascere chiar blăstĕmul cornoratu
Plutesce 'nfiorătoru pe capetele noastre.
Dar iat'o vine. (Desdemona și Emilia intră.)
De e ș'aceasta falsă, atunci iși bate jocu
De sine insuși cerul! Nu, nu, nu vreu s'o credu!—

DIN ACTUL IV.

Emilia.
Cum merge doamna mea? Elu pare-acum mai blăndu.

Desdemona.
Mi-a ḑisu că se intoarce indată inapoi;—
Ḑicĕndu-mi să mĕ culcu și să-ți dau drumul.

Emilia.
Mie?

Desdemona.
Așa-i voința lui; deaceea draga mea
Dă-mi straiele de noapte, și lasă-mĕ te rogu
Nu credu că e prudinte să-lu supĕrămu acum.

Emilia.
Așu vra ca niciodată să nu fii datu de dĕnsul.

Desdemona.
O nu, n'așu vra-o eu, atăta-i de legatu
Amorul meu de dĕnsul, incăt mănia sa
Și chiar prepusul seu rigidu și jignitoru,—
Mĕ rogu, deschee-mĕ — imi sunt plăcuți și scumpi.

Emilia.
Amu pusu precum mi-ați ḑisu, prostirea pe crevatu.

Desdemona.
Tot una — Doamne! Doamne! căt e de nebunaticu
Găndul omenescu! — De voiu muri, Emilia
'Naintea ta, te rogu să mĕ'nvĕlesci cu una
Din aceste prostiri.

Emilia.
Ce glume mai vorbesci!

Desdemona.
La mama mea in casă trăiă o fetișoară!
Maria o numeau — eră amorezată
Și amorezul ei necredinciosu fugì:
Aveà unu cănticelu, unu cănticu de rachită,
Unu lucru bĕtrănescu, dar ce se potrivià
Cu trista ei durere. Căntăndu-lu a muritu.
Nu-mi ese 'n astă sară din minte acelu cănticu
Și trebe să mĕ ținu ca nu cumva și eu,
Să plecu cu lacrimi capul căntăndu ca Mărioara.
Te rogu, dă mai degrabă.

Emilia.
Să vĕ aducu capotul?

Desdemona.
Ba nu. Disfă numai aci. —
Ludovico e unu omu foarte plăcutu.

Emilia.
Dar unu frumosu barbatu.

Desdemona.
Și vorbesce bine.

Emilia.
Cunoscu o damă la Veneția, care s'ar fi dusu cu picioarele goale pănă la Palestina, spre a culege o sărutare de pe buzele lui.

Desdemona.
(căntă).
La umbra Sycomorei ședeà o fetișoară,
Căntați, căntați răchita,
Cu capul pe genunchi cu măna sub suoară,
Răchita plăngĕtoare.
Ședeà căntăndu cu lacrimi. Părăul ce treceà,
Căntați, căntați răchita,
Cu jale dureroasă șoptindu o imità,
Răchita plăngĕtoare.
Pe palida ei față, curgu lacrimi, curgu ferbinte,
Căntați, căntați răchita,
De dorul ce-a pĕtruns'o chiar stinca se resimte,
Pune aceasta la o parte
Răchita plăngĕtoare
Te rogu grăbesce-te acuș are să vie
Din a răchiții crengi ghirlanda-mi impletescu,
Nu-lu ocăriți, căci ah! chiar falsu tot ilu iubescu.
Ba nu aceasta vine mai tărḑiu,— ascultă, parcă bate cineva!

Emilia.
E vĕntul.

Desdemona.
I-am ḑisu; tu trădătoriu! riḑĕndu elu mi-a respunsu
De cautu eu la fete n'ai tu băeți de-ajunsu?
Căntați, căntați răchita
Răchita plăngĕtoare.
Hai! du-te, bună sara.— Ochiul mĕ mănăncă
N'anunță asta lacrimi?

Emilia.
De feliu.

Desdemona.
Așa sciam. —
Barbații, o barbații! Emilie ḑi-mi te rogu
Creḑi tu in consciință că se găsescu femei
Ce-și-aru tradà barbații cu-așa nerușinare?

Emilia.
Se vĕdu așa femei, nu este indoială.

Desdemona.
Dar tu ai face oare, o faptă ca aceasta
Chiar pentru lumea 'ntreagă?

Emilia.
D'apoi, n'ai face-o?

Desdemona.
Nu,
Pe-a cerului lumină!

Emilia.
Așa nici eu n'așu face-o
Pe-a cerului lumină, așu face-o pe'ntunericu.

Desdemona.

Ai face aşa faptă chiar pentru lumea' intreagă?

Emilia.

O, măndră este lumea; ar fi resplată mare
Şi crima ne'nsemnată.

Desdemona.

Şerios, nu credu că-i face-o.

Emilia.

Serios, aşu face-o, ş'aşu face-o nefăcută după ce aşu fi făcut'o. E dreptu n'aşu face aşa ceva pentru unu inelu, nici pentru vr'o căţi-va coţi de batistă, nici pentru manteluri, rochii, bonete şi căte neinsemnate secături mai sunt; dar pentru lumea intreagă, — spune, cine n'ar pune coarne barbatului seu ca să-lu facă impĕratul lumii. Pentr'unu aşa resultatu m'aşu espune la purgatoriu.

Desdemona.

Să moru de aşu comite asemene pĕcatu
Chiar pentru lumea 'ntreagă.

Emilia.

Ei bine pĕcatul n'ar fi decăt unu pĕcatu din lume, şi dacă vi se dă lumea pentru munca Dumitale, elu este unu pĕcatu din lumea ce stăpănesci, ş'atunci poţi să-lu prefaci uşor in nepĕcatu.

Desdemona.

Eu tot nu credu să fie asemene femei.

Emilia.

O ḑece pentru una, ş'atăte pe de-asupra
De-ajunsu să umple lumea ce e frivola misă
A jocului ce facu. Pe căt imi pare ănsĕ
Barbaţii sunt de vină de cade vr'o femee.
Vedeţi, cănd ii uitoşi de datoria lor
Ne risipescu tesaurul la sĕnul unei altei
Sau dăndu-se orbesce nebunei gelosii
Ne mărginescu prin casă, cănd mănioşi ne batu
Sau astăḑi ne oprescu ce ne dăduse ieri,
Atunci ne amintimu c'avemu şi noi veninu,
Blăndeţa ne destinge dar scimu a preţui
Dulceaţa resbunărei. Nu uite dumnealor
C'avemu şi noi simţiri: vedemu şi auḑimu
Şi cerul gurei noastre ne'nvaţă să distingemu
Ce-i dulce, ce amaru, in tocmai ca şi dĕnşii.
Ce e mobilul lor cănd rece ne trădează,
Dorinţa de-a petrece? Făr indoială, dar.
Le vine-acestu indemnu de la pasiune poate?
Făr indoială, dar. Să fie slăbăciunea
Ce-i duce'n rătăcire? Ş'aceasta'i de creḑutu
Ei bine n'avemu noi dorinţă de-a petrece
Pasiune, slăbăciune in tocmai ca şi dĕnşii?
Deaceea cănd barbaţii necredincioşi ne lasă
E rĕutatea lor ce rĕul ne invaţă.

Desdemona.

Sara bună, sara bună!
Dă Doamne să invăţu din rĕlele străine,
Nu dragoste de rĕu, ci dragoste de bine! —

D. C. Eraclide, primu preşedinte a curţii de apelu din Iassi, ne trimete unu articulu asupra prelecţiunilor populare ţinute de D. T. Maiorescu in acestu anu. Acestu articulu nu este o dare de samă a prelecţiunilor D-lui Maiorescu, ci mai mult reflecţiuni individuale ale autorului; o scurtă dar fidelă dare de samă se va publică din partea redacţiunii incepĕndu cu No. viitoru.—Ne simţimu onoraţi prin amabilitatea D-lui C. Eraclide şi ne grăbimu a deschide columnele foaei noastre articulului ce ni se trimete. Amu vĕḑutu cu plăcere că D. Eraclide sacrifică filosofiei puţinele sale momente de repaosu, in mijlocul multiplelor ocupaţiuni ce-i dă funcţiunea insemnată ce ocupă.

REFLECŢIUNI

asupra prelecţiunilor populare ţinute de D. Titu Maiorescu in Universitatea din Iaşi.

Sub titlul de *Cercetări psichologice*, D. Titu Maiorescu a ţinutu de la 11 Fevruariu până la 17 Martie, o serie de prelecţiuni populare in sala Universităţii unde se ingrămădeà, in fiecare Duminică, unu auditoriu numerosu din toate clasele societăţii, intre care s'au vĕḑutu figurăndu şi mai multe Doamne Romăne.

Spre recrearea şi distragerea spiritului meu de la ocupaţiunile ḑilnice ale funcţiunii mele, asistăndu şi eu la aceste prelecţiuni interesante ale D-lui Maiorescu, am conceputu idea cam temerarie de a da publicităţii, prin organul *Convorbirilor Literare*, apreciările şi reflecţiunile mele asupra acestor prelecţiuni.

Nu-mi tăinuescu dificultăţile sarcinei ce-mi am impusu, me voiu silì ănsĕ a circonscrie aceasta materie in limite foarte precise, a o reduce, precăt imi va fi prin putinţă, la proporţiunile unui resumatu claru şi concisu.

Dacă simţimu o deosebită plăcere a cetì o carte bine scrisă, a privì frumoase tablouri sau statue, a asistà la representaţiunea vre unui opu dramaticu bine conceputu şi esecutatu, a ne desfatà şi inveselì la ascultarea unei musici incăntătoare, nu este mai puţin delectabile a ascultà prelecţiunile instructive ale unui profesore eruditu şi elocinte. Nu datorimu oare omagiul recunoscinţei noastre unor aşa bărbaţi, care consacră timpul şi talentul lor spre a umpleà intervalul ocupaţiunilor noastre prin plăceri proprie a nutrì sufletul nostru de meditaţiuni serioase, a ne desvoltà inteligenţa, esercităndu-o asupra nuanţelor celor mai delicate ale sensaţiunilor noastre?

Fără dubiu, este o mare temeritate din partea mea de a-mi da părerea asupra unei ma-

terii in care mĕ simtu puţin competinte. Să nu perdemu ănsĕ din vedere, că adevĕrul nu este patrimoniul nici privilegiul nimului, cá fiecare omu poate aduce o peatră căt de mică la edificiul sciinţei.

Incompetinte, cu părerea mea de rĕu, asupra cestiunilor psichologice, sunt poate mai puţin incompetinte in aplicarea acestor cestiuni la morală şi la viaţa practică. Mi s'ar putè ănsĕ obiectà aci, şi cu dreptu cuvĕntu, ca acelu ce nu cunoasce teoria geometrică a figurelor este inaptu a inţelege teoria geometrică a corpurilor; aceasta este o consecinţă naturale a nesciinţei sale. Teoria sferei nu se poate concepe fără teoria cercului, precum nici teoria *Conului*, fără acea a *triunghiului rectùnghiu;* fisiologia nu se poate inţelege fără cunoscinţa anatomiei, astromia sau legile ce regulează corpurile ceresci, fără cunoscinţă preliminarie a mecanicei raţionale. Obiecţiunea ar fi pre justă, şi prin urmare nu mĕ voiu incercà a o combate, invocăndu numai indulgenţa lectorului binevoitoru.

Aceste odată ḑise ca o precuvĕntare şi spre a scapà de mustrarea cugetului meu, să intrămu in materie.

Ca şi D. Maiorescu, nu mĕ voiu incurcà nici eu in espunerea diferitelor sisteme care de la Pitagora şi până la Kant, au aruncatu spiritul omenescu intr'unu abisu inspăimăntătoru; voiu lăsà la o parte toate doctrinele şi teoriele cosmogonice, antropologice şi teosofice din care s'au născutu, in cursul secolilor, o mulţime nenumerată de sisteme precum sunt de esemplu: Sensualismul, materialismul, frenologia, empirismul, epicureismul, organologia, panteismul, atomismul, spiritualismul, idealismul, raţionalismul, animismul, sincretismul şi eclectismul, scepticismul şi misticismul, monadologismul, dynamismul, cranioscopia şi osteogenia, sisteme instinctive, egoiste sau sentimentali.

Nu vom afundà spiritul nostru in acestu dedalu nedescurcatu, in acestu labirintu tortuosu spre a nu perde firul Ariadnei şi a cădè prada monstruosului Minotauru. Toate aceste teorii şi doctrine, toate aceste sisteme *a priori* s'au *a posteriori,* se potu reduce, după noi, la trei metode principale, la trei moduri de procedare, sau, după limbagiul filosofiei, la trei specie de *criterium,* adecă : *sensaţiunea, credinţa* şi *simţul intimu.*

Vomu urmà şi noi ordinea stabilită de D. Maiorescu in programul prelecţiunilor sale, şi vomu tratà : I. Despre osebirea intre inteligenţă şi pasiune; II. Despre valoarea istorică a acestor doue elemente sufletesci, III. Despre imperfecţiunea radicală a inteligenţei; IV. Despre individualitatea şi egoismul; V. Despre adăncimea sufletului, şi VI Despre importanţa lumii interioare.

Vomu concentrà discuţiunea la aceste şese puncte principale, şi spre a nu obosì atenţiunea lectorului prin ariditatea materiei, vomu intercalà in espunerea noastră, ici şi colea căte o digresiune istorică, estetică sau morală spre a recreà spiritul seu de o aplicare continuă şi obositoare la materii prea metafiisice şi transcendente.

Şi mai ănteiu ne intrebămu, ce este *inteligenţa* ce este *pasiunea?*

Organologia lui Gall resumată in resultatele ei cele mai principale, ne spune: Că encefalul sau crierii, este unu organu compusu de mai multe instrumente encefalice distincte şi isolate unul de altul; că fiecare din aceste organe este insărcinatu cu o funcţiune principală in viaţa intelectuală şi morală, că prin structura sa anatomică şi legile disvoltărei lui, craniul represintă cu esactitate forma şi dimensiunile organului conţinutu in cavitatea sa, de unde resultă posibilitatea de a recunoasce configuraţiunea a insuşi cranului; că organele cerebrale sunt in numeru de 27 —33, ocupăndu fiecare unu locu invariabile in mijlocul organelor vecine şi avĕndu funcţiuni determinate. Dr. Gall, stabilindu in sistemul seu legătura şi solidaritatea organologiei şi a cranioscopiei, subordonă, precum vedemu, moralul omului la oare-care condiţiuni fisiologice determinate. Ceea ănsĕ ce, după noi, sdruncină oare-cum doctrina medicului filosofu este proba dobăndită prin observaţiune, că deformarea monstruoasă a cranului poate esistà fără a trage după sine vre-o smintire simţibilă in facultăţile intelectuale nici in aplecările morale. De aci resultă pre evident, că integritatea facultăţilor intelectuale şi morale este neatărnată de configuraţiunea cranului; că cranul poate fi

monstruosu fără ca crierii se participe la aceasta desformaţiune, căci nu se poate admite una sau alta din aceste ipotese, fără a se reduce la nimicu toată organologia şi osteogenia lui Gall.

Noi susţinemu, de acordu cu D. Maiorescu, in contra tutulor frenologilor, fisiologilor şi medicilor filosofi, că inteligenţa esistă in noi şi in animale independintă de encefalu. După doctrina sensualistă, cugetarea fiindu unu modu de acţiune a crierilor, principiul seu apreciabilu nu poate fi decât substanţa cerebrale. Percepţiunea cerebrală, ḑicu sensualiştii, ne dă materialul tutor percepţiunilor noastre instinctive şi intelectuale. Cine nu scie ănsĕ d. e. că ordinea moluscelor, acefalii, larvele sau insectele in starea lor primitivă şi mai nainte de a se metamorfozà, copii născuţi de curĕndu a cărora crieri suntu foarte imperfecţi, esecută une-ori acte de o mare inteligenţă. Ni se va obiectà poate acì că in organele celor mai de jos animalcule, esistă nisce molecule nervoase care indeplinescu oficiul crierilor; la aceasta vomu respunde că celu puţin nu se voru atribuì crierilor actele instinctive ce esecută vegetalele.

Nu este dar esact că la toate animalele simţibilitatea este o proprietate a nervilor; căci esistă animale, precum sunt d. e. *polipii* şi insectele infusorie care simtu, de şi le lipsesce cu desevărşire aparatul nervosu. In organisaţiunea omului, nervii posedu simţibilitatea intr'unu modu esclusivu. O esperienţă foarte simplă demonstră aceasta: nu avemu decât a legà sau a tăià trunchiul unui nervu şi de'ndată acea parte devine insensibilă. Şi apoi nu ar esistà nici odată vre o sensaţiune perfectă, dacă impresiunea odată primită, nu s'ar face o reacţiune de la centrul organului spre estremităti, incât sensibilitatea nu se desvoltă pe deplin decât prin doue mişcări instinctive; in cea ănteia, ea este pusă in mişcare, in cea a doua, ea reacţionează; in casul ănteiu, ea se comunică de la circonferenţă la centrul organului, in cel alu doilea, ea revine de la centru la circonferenţă. După acestu sistemu, simţibilitatea, precum şi toate facultăţile morale, reşedu in nervi, omul nu este o fiinţă morală decât pentru că este simţibilu, nu este simţibilu decât pentru că are nervi. Acţiunea şi reacţiunea nervilor, precum şi simţimĕntul care urmează această impresiune, eată toată teoria filosofilor sensualişti; nici o sensaţiune nu esistă fără o afecţiune nervoasă.

Toţi scimu, spre esemplu, că etatea, secsul, temperamentul, regimul, climatul etc. esercită o mare influenţă asupra moralului individilor; ei bine, după doctrina sensualiştilor, aceste toate sunt nisce circumstanţe care afectă şi modifică sistemul nervosu, şi astfeliu sensibilitatea, inteliginţa, voinţa, intr'unu cuvĕntu toate fenomenele morale ale sufletului omenescu sunt proprietăţi ale nervilor. Admitemu şi noi, impreună cu sensualiştii tot ce ne invaţă esperienţa fisiologică despre influenţa ce esercită organismul asupra moralului, nu considerămu ănsĕ moralul ca resultatul esclusivu alu organisaţiunii omului. Şi mai ănteiu, nu inţelegemu cum simţimentul resultă din acţiunea şi reacţiunea nervilor. Raţiunea acţiunii e vederată; aceasta este causa care afectă organul sensitivu, ilu stimulează şi-lu pune in mişcare, de unde ănsĕ vine reacţiunea? De unde ia impulsul ei această mişcare care să comunică organului intregu, de la centru spre circonferenţă, precum se comunică cealaltă mişcare de la circonferenţă la centru? Această acţiune nu presupune oare unu agentu particularu, interioru şi secretu, care face impresiune din intru in afară, precum face impresiune acţiunea esterioară din afară in tru? Eată ce nu ne esplică filosofii sensualişti.

Sub ori ce titlu scoala sensualistă ar luà faptul de la care pleacă, ca principiu alu teoriei sale, fie de la organismu sau de la acţiunea unei puteri simple, materialiste sau spiritualiste, ea aşeaḑă *sensaţiunea* ca fundamentu alu filosofiei sale.

Espunerea fisiologică chiară, elegantă şi sciinţifică fără a fi technică, ce ne a datu D. Maiorescu despre moralul omului şi raporturile ce leagă sufletul cu corpul, e in adevĕru demnă de toată lauda; adresăndu-se la unu auditoriu, nu de discipli, ci de cetăţeni, eruditul profesore a sciutu a dà sciinţei filosofice o formă populară.

Ambiţiunea filosofilor medici şi a fisiologilor este de a cuprinde totul in fisiologia lor, omul moralu precum şi omul fisicu, fenome-

nele animei precum şi factele corpului, consciinţa precum şi organele. Necunoscinţa noastră in această materie nu ne permite a ne intinde asupra anatomiei şi fisiologiei crierilor, şi fiindcă suntemu judecători incompetinţi in această privinţă, ne grăbimu a impărtăşì asupra acestui obiectu apreciările acelor a cărora opiniune este o lege in cestiunea de asemene natură.

După alţi filosofi din scoala sensualistă, sistemul facultăţilor sufletesci nu incepe cu sensaţiunea, ci cu *atĕnţiunea*, cea ănteia din facultăţile noastre active, facultate fundamentală şi elementară care produce tot cortegiul facultăţilor secundare de care se compune *intelectul* şi *voinţă*. După dĕnşii, simţibilitatea este o specie de inteligenţă neprecugetată, o intuiţiune obscură prin care spiritul intră in eserciţiu.

După ce D. Maiorescu ne a demonstratu prin forţa raţionamentului şi a unei logice strănse ca sorgintea inteligenţei nu poate fi organismul materialu alu omului, elocintele profesore a procesu la analizarea pasiunei.

Cea ce s'a ḑisu despre inteligenţă este adevĕratu şi in privinţa pasiunii, care nu este alt-ceva decăt cugetarea pusă in mişcare prin o impulsiune venită din intru, precum şi libertatea nu este decăt cugetarea ce se posede şi se dirige. Pasiunea şi libertatea nu au asemĕnare intru nimicu cu fenomenele fisice; ele nu afectă prin presenţa lor nici ochiul, nici pipăitul, nici auḑul, nici vre unu altu simţu. Une-ori ne inchipuimu că percepemu prin simţuri calităţile morale; că vedemu spre esemplu, şi că auḑimu virtutea sau talentul; este ănsĕ de observatu că acea ce cade aci sub organele vieţei sunt efectele, semnele acţiunii acestor doue fenomene morale, ear nu insaşi virtutea şi talentul; numai prin donatele consciinţei, noi judecămu despre aceea ce e intelectuale şi morale. Simţurile ne revelă numai aparinţă şi forma acestor fenomene.

Este generalminte recunoscutu că calităţile, efectele sau facultăţile ḑise morale şi intelectuale, nu sunt nici visibile, nici tangibile, că ele nu au nici una din proprietăţile materiale. Cugetarea are ea oare dimensiune? Are ea figură, coloare sau vre una din proprietăţile care sunt esenţiale intinderii? Şi *vice-versa*, intinderea are ea vre unul din atributele ce caracteriză cugetarea? Are ea simţimĕntul, reflecţiunea, raţionamĕntul, reproducerea tuturor acestor acte prin memorie, combinaţiunea lor prin imaginaţiune? Putea-vomu oare spiritualiză pe acestea şi materializă pe cele d'ănteiu? — *Monadismul* singur a lui Leibnitz ne-ar conduce poate la acestu resultatu!

Trebue dar să recunoascemu impreună cu filosofia şi simţul comunu, că consciinţa ca şi percepţiunea, este unu modu de a vedè adevĕrul, şi că dirijată bine şi cu metodu, ea oferă aceeaşi certitudine, aceleaşi garanţii sciinţifice ca şi percepţiunea.

Nu vomu intrà acum in discutarea teoriei psichologice. Cestiunea astfeliu precum a pus'o D. Maiorescu, chiar in prima sa prelecţiune, de şi nu esclude pluralitatea organelor in creeri, este psichologică, ear nu anatomică; ea pică sub consciinţă, ear nu sub scalpelu: După D. Maiorescu, omul nu este unu automatu, unu agentu fisicu, ci o fiinţă morală şi intelectuală.

Vomu revenì mai in detaiu asupra acestui punctu, cănd vomu analiză partea psichologică a prelecţiunilor populare şi vomu formulă apreciările şi conclusiunile noastre in această privinţă.

Să revenimu dară la esaminarea pasiunii.

Simpatia ce simte omul pentru omu este causa plăcerii ce ne dau artele care procedu de la imitaţiunea naturei. Spectacolul vieţei omenesci şi imitaţiunea simţimentelor şi caracterelor noastre, eată causa principală a emoţiunii dramatice. Spre a ne convinge că pasiunea ca şi inteliginţa nu procede de la organisaţiunea materială a omului, nu avemu decăt a o observà in manifestaţiunile ei cele mai generale! La teatru, spre esemplu, nu este adevĕrat şi patetic decăt acea ce este generale, acea ce toată lumea resimte. Din toate pasiunile dramatice, amorul ne emoţionează mai mult, fiindcă elu este pasiunea cea mai generală. Curiosităţile, estravaganţele, escepţiunile nu mişcă inima. Aci mai cu samă este de notatu diferinţa ce esistă intre teatrul anticu şi teatrul modernu. Teatrul anticu luà de subiectu pasiunile cele mai ge-

nerale și mai comune ale inimei ominești, precum d. e. amorul, dragostea părintească, gelosia, mănia etc.; teatrul modernu, din contra, caută in privința pasiunilor, escepțiunile și curiositățile. Pasiunile nu sunt variate și diferite una de alta decăt atunce când sunt moderate; când sunt escesive, ele devinu uniforme și monotone. Violența sau pornirea pasiunilor are, mai cu samă la teatru, inconvenientul de a suscità o emoțiune care se adresează mai mult simțurilor decât spiritului, și când arta caută a emoționà simțirile, ea se degradă. Artele sunt limbagiul și desfătările sufletului.

Grecii antici n'aveau trebuință, spre a fi mișcați decât de ficțiunile teatrului; ei remăneau in limitele ilusiunii. La Roma, din contra, poporul spre a fi mișcatu, aveà nevoie de spectacole grosietice, de agoniile, de țipetele și convulsiunile gladiatorilor murindi; eată emoțiunea dramatică acelei societăți materialiste. Ea preferà sterilitatea și monotonia suferințelor materiale, emoțiunile brutale ale circului, contorsiunile tragice ale pasiunilor esagerate, emoțiunilor spiritului și a sufletului, și ilusiunilor nobile ale teatrului.

Și in adevĕru, ce este poesia in sensul materialistu? O sensațiune delicată, o fineță a simțurilor, unu instinctu alu ochiului sau alu auđului. Consciința nu joacă acolo nici unu rolu. Poetica sensualismului descrie numai lumea visibilă, natura materială, fără vre unu caracteru simbolicu. Pretutindene unde au predomnitu doctrinele sensualiste, poesia, arta au luatu o direcțiune materialistă: literatorii, musicii, pictorii, statuarii, n'au căutatu in opurile lor, decât espresiunea naturei simțibile; idealul ce ea revelă sufletului, nu l'au conceputu nici cum, și de l'au esprimatu uneori, aceasta au făcut'o fără voința lor, mai mult prin o fidelitate mecanică decât prin o imitațiune inteligintă.

Este adevĕratu că realitatea sau istoria servă de puntu de plecare adevĕrului, adecă filosofiei. Istoria și filosofia sunt dar fundamentul unei adevĕrate poesii. Astăđi nu domnesce in poesie, decăt fantasia și capriciul; istoria și filosofia, rațiunea și bunul gustu sunt proscrise din dominiul ei. Fantasia ănsĕ nu poate inlocuì filosofia și istoria. Și in adevĕru, ce insemnează poesia, fără realitatea factelor, fără analisa pasiunilor? Ni se va obiectà poate că poesia nu se adresează numai oamenilór culți; ea vorbesce mulțimei, și are nevoe de o formă populară. Fie-ne permisu a declarà aci că suntemu departe de a crede că opiniunile literare adoptate de spiritele neculte se nascu in chiar acele spirite. Căți din noi au urmatu cu atențiune cele ăntei representațiuni ale unui opu dramaticu, au pututu observà timiditatea intelectuale a spectatorilor. In viața modernă esistă pre puțină spontaneitate, incât fiecare cearcă spiritul vecinului seu, mai inainte d'a-și esprimà părerea. Trebue dară să ținemu samă de spirite culte și meditative, fiindcă aceste spirite, de și in minoritate, impunu mulțimii simțimentul lor. Nu ar fi oare a profanà sanctuarul consciinței de a-lu deschide ca unu bazaru, tuturor spiritelor indiferente care caută in suvenirile noastre o distracțiune in contra lenei și a urìtului lor?

De amu voì să esplicămu ce este frumosul in generalitatea sa, ce este acea ce constitue diferitele grade de frumuseță fisică, morală, reală sau artificială, ar trebuì să abordămu una după alta toate problemele de estetică, și astfeliu să discutămu toată filosofia artelor. Unu asemine subiectu nu ar fi lipsitu nici de interesu, nici de noutate, este ănsĕ atât de intinsu, incât nu se poate tratà intreacătu, in limitele unor simple articole.

Obiectul dar comunu alu bele-artelor este viața in tot adevĕrul ei; a o simțì astfeliu precum ea este, a o imaginà chiar și mai bună decât este ea in realitate; a esprimà cu fidelitate impresiunea reală sau ideală ce primesce artistul, pictorele, musicul sau poetul cu geniul și talentul seu.

Animatu de suflarea sciinței, filosofu cu amoare, entusiastu pentru bine și adevĕru, D. Maiorescu implinindu cu demnitate in prelecțiunile sale populare, rolul de preceptoru naționalu, de moralistu publicu, a sciutu a căștigà clientela consciințelor.

Intr'unu momentu când invĕțămĕntul moralu lipsesce pretudindene in România, este o fericire că se găsescu cel puțin in catedrele universitare, organe care se insufle poporului romănu credințe salutare. D. Maio-

rescu posede la unu gradu superioru talentul d'a așeḍà in tablouri abstracțiuni metafisice. Cu unu mare fondu de erudițiune și de teorii positive, invĕțămĕntul seu se distinge prin unu feliu de poesie incăntătoare ce se revarsă asupra cugetărilor filosofice spre a le comunicà lumina, mișcarea și viața. D. Maiorescu nu se mărginesce in aceste convorbiri intime a dogmatizà și a formulà unu *credo*, a fi unu demonstratore, unu oratore filosofu, unu analistu profundu, unu observatore animatu și unu maestru entusiastu. Domnia-sa predică sciința cu acea mișcare de inimă, cu acea gravitate pasionată care desceaptă spiritele cele mai indolente și incăntă sufletul.

Caracterul ce mi s'a părutu dominante in spiritul eruditului profesore este dorința și talentul simplicității logice. D. Maiorescu se complace și se distinge prin meritul de a abstrage, a generalizà, a reduce o idee la espresiunea sa cea mai simplă, avĕndu o facilitate superioară a-și formulà teoriile sale și a-le pune in ecuațiuni.

D. Maiorescu ne-a demonstratu chiar in prima sa prelecțiune că cămpul filosofiei nu mai este astăḍi acelu *Eldorado* misteriosu, obiectu eternu de dispute, de dubiu și de cercetări infructoase; sciința filosofiei are acum *călăuzii* sei. O simplă linie de demarcațiune intre acea ce este evidentu și acea ce este obscuru, intre cea' ce se poate observà și deduce din observațiune și acea ce nu se poate ăncă decăt presupune cu mai multă sau mai puțină probabilitate, a fostu de ajunsu spre a face să inceteze confusiunea și a pune de acordu intre dĕnșii pe acei ce urmărescu adevĕrul cu metodu și bună credință. Aceasta erà o afacere de bunu simțu, de acelu bunu simțu filosoficu care instruitu și luminatu, devine facultatea sciinței.

Erà foarte natural că D. Maiorescu in a căruia spiritu bunul simțu este una din calitățile dominante, să trăteze asemenea cestiuni după comuna satisfacțiune a auditoriului seu, de acordu cu simțul comunu care este simțul umanității.

Umanitatea in masă este spontaneă; ea nu procede prin reflecțiune, ci prin inspirațiune; ea simte adevĕrul prin instinctu și-lu percepe prin intuițiune; ea nu discută, ci crede, și cu toate aceste starea aceasta intelectuală, această rațiune a poporului primitivă, obscură, ănsĕ fără prejudecăți nici personalitate, concepe totul cu veritate, deși cu puține cunoscințe, această rațiune a geniului ominescu, filosoful este chematu a o descoperì prin reflecțiune, a o luminà și reproduce sub o formă sciințifică. Pentru aceasta dar nu esiste după noi, mijlocu mai nimeritu decăt metodul observațiunii și alu analizei, căci teoria care resultă din atențiunea ce se dă acestor obiecte, nu este alt-ceva decăt simțul comunu, abstrasu și generalizatu.

Aceasta a făcutu și D. Maiorescu in prelecțiunile sale, a revarsatu asupra cestiunelor celor mai grele și mai spinoase acea chiaritate filosofică care ne face să vedemu intr'o idee abstractà și generală, una din credințele simțului comunu ce se află in toate inimele.

(va urmà).

Constantin Eraclide.

REVEDEREA.

Mon cocur encore plein d'elle errait sur son visage
Et ne la trouvait plus.
A. de Musset.

Te-am iubitu oare pe tine
C'unu amoru așa'nfocatu,
Chipul tĕu atăta vreme
Alu meu sufletu l'a purtatu,

Fost'ai tu care odată
C'o privire, c'unu surisu
A mea viață de torture
O schimbai in paradisu,

Fost'ai tu care 'ntr'o sară
C'unu cuvĕntu nepăsătoru
M'ai făcutu să fugu in lume
Și să plăngu de chinu și doru?

— Nu! Ah! Nu! Celu dulce nume,
Acelu chipu așa iubitu
Dintr'a visurilor lume
Alu meu doru l'a fostu răpitu

Elu erà o nălucire
Unu visu dulce 'ncăntătoru
Ce-și crease in găndire
Alu meu sufletu arḍĕtoru

Dumneḍeul poesiei
Ilu trimise pe pămĕntu
Să-mi arăte-a mea chemare
Să descepte alu meu căntu.

Iacob Negruzzi.

Redactoru rĕspunḍĕtoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 3. — Anul II. Iassi, 1 Aprilie 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

PASTELURI.

I.

Sfirșitu de toamnă.

Oaspeții caselor noastre, cocostirci și rândunele
Părăsit'au a lor cuiburi ș'au fugitu de ḑile rele.
Cărdurile de cucoare, inșirăndu-se'n lungu sboru,
Pribegit'au urmărite de alu nostru jalnicu doru.

Vesela verde cămpie acu-i tristă, vestejită;
Lunca bătută de brumă acum pare ruginită,
Frunḑele cadu, sboru in aeru, de-a lor crengi se deslipescu
Ca frumoasele ilusii dintr'unu sufletu ominescu!

Din truspatru părți a lumei se ridicu, se'ntindu pe ceruri
Ca balauri din poveste nouri negri, plini de geruri.
Soarele iubitu s'ascunde, ear pe sub grozavii nori
Trece-unu cărdu de corbi ernatici prin văzduhu croncănitori.

Ḑioa scade! Earna vine, vine pe crivĕțu călare!
Vĕntul șueră prin hornuri respăndindu infiorare.
Boii ragu, caii rencheazā, cănii latră la unu locu,
Omul tristu cade pe gănduri și s'apropie de focu.

II.

Earna.

Din văzduhu earna cumplită cerne norii de zapadă,
Lungi troene călĕtoare adunate'n ceru gramadă.
Fulgii sboru, plutescu in aeru ca unu roiu de fluturi albi
Respăndindu fiori de ghiață pe ai țerii umeri dalbi.

Ḑioa ninge, noaptea ninge, dimineața ninge eară;
Cu o zale argintie se imbracă măndra țară
Soarele rotundu și palidu se prevede pintre nori
Ca unu visu de tinerețe pintre anii trecĕtori.

Totu-i albu pe cămpu, pe dealuri, imprejuru in depărtare;
Plopii ca fantasme albe se inșiru, se perdu in zare,

Și pe'ntinderea pustie fără urme, fără drumu
Se vĕdu satele perdute sub clăbuci de negru fumu.

Dar ninsoarea incetează, norii fugu, doritul soare
Strălucesce și dismeardă oceanul de ninsoare.
Eat'o sanie ușoară care trece peste văi....
In văzduhu voios resună clinchete de zurgalăi!

III.

Gerul.

Gerul aspru și selbaticu stringe'n brațe cu jălire
Neagra luncă de pe vale care zace'n amorțire.
Elu ca pe-o mireasă moartă o'ncunună despre dori
Cu vĕlu albu de promoroacă și cu țurțuri lucitori.

Gerul vine de la munte, la fereastă se opresce
Și privindu la focul veselu care'n sobe strălucesce
Elu depune flori de earnă pe cristalul inghețatu,
Crini și rose de zapadă ce cu dragu le-a sărutatu.

Gerul face c'o suflare podu de ghiață intre maluri;
Pune streșinilor casei o ghirlandă de cristaluri,
Ear pe fețe de copile infloresce trandafiri
Ca se ne aduc'aminte de-a le verei infloriri.

Gerul dă aripi de vulturi cailor in spumegare
Ce se'ntrecu pe cămpul luciu, scoțindu aburi lungi pe nare.
O! tu, gerule puternicu, vin' indeamnă calul meu
Să tot sboare ca săgeata unde elu scie și eu!

IV.

Vicolul.

Crivĕțul de meadă-noapte vijie pin vijălie
Spulberăndu omĕtu in ceruri de pe dealu, de pe cămpie,
Valuri albe trecu in zare, se așadă'n lungu troeanu
Ca năsipurile dese din pustiul africanu.

Vicolul frămăntă lumea!... lupii ese după pradă
Alergăndu, urlăndu in urmă-i prin potopul de zapadă
Turmele tremuru; in aer corbii sboru răpiți de vĕntu
Și răchitele se'ndoae lovindu-se de pămĕntu.

Sbieretu, ragetu, țipetu, vaetu, mii de glasuri spăimăntate
Se ridicu din văi, din codri, de pe dealuri, de prin sate
Și'n departe se aude unu nechezu resunătoru...
Noaptea cade, lupii urlă..vai de calu și călĕtoru!

Fericitu acelu ce noaptea rătăcitu in vicolire
Stă, aude'n cămpu lătrare, și zăresce cu uimire
O căsuță drăgălașă cu ferestrele lucindu
Unde ospeția dulce ilu intimpină zimbindu!

V.

La gura sobei.

Așeḑatu la gura sobei noaptea, pe cănd vicolesce,
Privescu focul, scumpu tovarășu, care vesel pălpăesce
Și prin flacăra albastră vreascurilor de aluni
Vĕdu trecĕndu in sboru fantasticu a poveștilor minuni:

Eat'o pasere măeastră prinsă'n luptă c'unu balauru;
Eată cerbi cu stele'n frunte care trecu pe punți de auru;
Eată cai ce fugu ca găndul: eată zmei inaripați
Care-ascundu in mari palaturi măndre fete de'mpĕrați.

Eată pajuri nasdravane care vinu din neagra lume
Aducĕndu pe lumea albă Feți-frumoși cu falnicu nume;

Eată'n lacul celu de lapte toate ḑinele din raiu...
Nu departe stă Pepelea tupilatu in flori de Maiu.

Dar pe mine ce m'atrage, dar pe mine ce me'ncântă
E Ileana Cosinzana! *in cosițe floarea-i cântă* *)
Păn'in ḑioă stau pe gânduri și la ea privescu uimitu
Că-mi aduce viu aminte de-o minune ce-am iubitu!

VI.

Sania.

Ḑi cu soare, geru cu stele! **) Hai, iubită, la primblare;
Caii mușc'a lor zabale, surugiul e călare.
Săniuța, cuibu de earnă, e cam strimtă pentru doi...
Tu zimbesci.? Zimbirea-ți ḑice că e bună pentru noi.

Caii scutură in aeru sunătoarele lor salbe
Răpindu sania ușoară care lasă urme albe.
Surugiul chiuesce, caii sboru ca nisce zmei
Prin o pulbere de raḑe, prin unu nouru de scântei.

Pe câmpia inalbită, netedă, strălucitoare
Se vĕdu insole de codri, s'audu câni de vĕnătoare,
Ear in lunca pudruită cu mănuntu mărgăritaru
Salt'o veveriță mică pe o creangă de stejaru.

Acum trecemu prin poene, acum trecemu prin zevoae;
Crengele-aninate'n cale ningu steluțe și se'ndoae.
Eat'o gingașă mlădiță cu șiragu de mărțișori!...
Tu o rupi? ea te stropesce cu muguri de fulgi ușori.

*) Imagine graciosă din povestele populare.
**) Când gerul e aspru și văzduhul scânteitoru, Românii ḑicu că e *geru cu stele*.

VII.

Sfirșitul ernii.

S'a dusu zapada albă de pe intinsul ţerii,
S'au stinsu ḑilele Babei și nopțile vegherii!
Câmpia scoate aburi; pe umedul pămĕntu
Se'ntindu cărări uscate de-alu primăverei vĕntu.

Lumina e mai caldă și'n inimă pĕtrunde;
Prin ripi adânci omĕtul de soare se ascunde;
Păraele umflate curgu iute șopotindu
Și mugurii pe creangă se vĕdu imbobocindu.

O! Doamne, eat'unu fluturu ce prin văzduhu se perde!
In câmpul veștedu eată unu firu de earbă verde
Pe care'ncet se urcă unu negru gândăcelu
Și sub a lui povoară ilu pleacă'ncetinel.

Unu firu de earbă verde, o raḑă'ncălḑitoare,
Unu gândăcelu, unu fluturu, unu clopoțelu in floare,
După o lungă earnă ș'unu doru nemărginitu
Aprindu unu soare dulce in sufletul uimitu!

VIII.

Primavara.

In fundu, pe ceru albastru, in ḑarea departată,
La resăritu, sub soare unu negru puntu s'arată:
E cocostircul tainicu in lume călĕtoru,
Alu primăverei dulce iubitu prevestitoru.

Elu vine, se inalță, in ceruri line sboară
Și răpede ca gândul la cuibu-i se coboară,
Ear copilașii veseli, cu peptul desgolitu,
Alergu sărindu in cale-i și-i ḑicu: bine-ai sositu!

In aeru ciocărlia. pe case rândunele,
Pe crengile pădurei unu raiu de păserele
C'o lungă ciripire la soare se'ncăldescu
Şi pe de-asupra bălţii naghiţii se'nvirtescu.

Ah! eată primavara cu sinu-i de verdeaţă!
In lume-i veselie, amoru, sperare, viaţă,
Şi cerul şi pămêntul preschimbă sărutări
Prin rade aurite şi vesele cântări!

IX.

Cucoarele.

Din cea zare luminoasă vine-unu lungu şiru de cucoare
Aducêndu pe-aripi intinse calde rade de la soare.
Eată-le deasupra noastră, cată-le colo sub noru
In văzduhu călăuzite de-unu pilotu, bĕtrânu cucoru.

Ele vinu din fundul lumei, de prin clime infocate,
De la India Brahmină unde fiarele'ncruntate
Pardoşi, tigri, şerpi gigantici stau in *jungli* *) tupilaţi
Pândindu noaptea elefanţii cu mari trombe inarmaţi.

Fericite călĕtore! sburându iute pe sub ceruri
Au vĕdutu in răpejune a le Africei misteruri:
Lacul Cead şi munţii Lunii cu Pustiu ingrozitoru.
Nilul albu căru-i se'nchină unu cumplitu negru poporu.

Călĕtoare scumpe mie! au lasatu in a lor cale
Asia cu-a sale riuri, Caşemirul cu-a sa vale;
A lăsatu chiar Ceylanul, măndra insulă din raiu
Şi revinu cu fericire pe-alu ţerii dulce plaiu!

Vasilie Alecsandri.

*) *Jungli,* locuri intinse acoperite cu trestii groase şi cu copaci.

REFLECŢIUNI

asupra prelecţiunilor populare ţinute de D. Titu Maiorescu in Universitatea din Iaşi.

II.

In numĕrul precedentu amu esaminatu prelecţiunile populare ale D-lui Maiorescu in ceea ce privesce inteliginţa şi pasiunea sub punctul de vedere fisiologicu numai. Vomu revenì mai in detailu asupra acestei materii când vomu analizà partea psichologică a invăţămĕntului seu.

Venimu acum la punctul asupra căruia teoria eruditului profesore ni s'a părutu mai cu samă slabă şi mai puţin desvoltată, voiu să dicu la apreciarea istorică a acestor doue elemente sufletesci şi la neputinţa in care se aflà doctrina raţională de-a esplicà unitatea consciinţei ominesci. D. Maiorescu dându in prelecţiunile sale prea multă atenţiune desvoltării filosofice şi demonstrative precum şi desvoltării poetice sau oratorie, n'a desvĕlitu de ajunsu partea morală a cestiunii.

Din espunerea sa profundă şi lucidă a fenomenelor psichice, D. Maiorescu n'a trasu nici o aplicaţiune importantă, n'a urmatu consecinţele teoriilor sale până la morală, la politică şi la religiune; s'a ţinutu strânsu la speculaţiunile psichologice cele mai generale. Noi credemu că nu e destul a se esaminà aceste cestiuni sub punctul de vedere metafisicu, ele trebue să fie considerate şi sub punctul de vedere practicu. D. Maiorescu a espusu teoria sa psicho-fisiologică, fără a stabilì şi a arătà prin forţa raţionamentului şi spiritualitatea sufletului. Vomu supune dar aceasta teorie la critica factelor morale ale naturei ominesci şi a istoriei, cu tot respectul şi mĕsura ce datorimu unui barbatu onorabilu prin sciinţă, talentul şi caracterul seu.

Invăţămĕntul D. Maiorescu satisface pe deplin spiritul; esaminându ânsĕ principiile pe care se radimă, le aflămu in mai multe puncte puţin satisfăcĕtoare pentru sufletu. Domniasa este prea dialecticu şi nu destul psichologu. Amu fi doritu ca elocintele profesore să ne arăte resultatele perniciose ce resultă

pentru societate din doctrinele fisiologice şi sensualiste; că ele conducu in morală, in politică, in religiune la consecinţi fatale. Sciinţa socială şi politică deduse din principiile sensualismului, materialisă scopul ce-şi propune filosofia; ea se circonscrie in utilitatea simţibilă sau fisică.

Să consultămu istoria.

După noi, societăţile au trei perioade intelectuale, trei fase filosofice prin care trece spiritul ominescu: Evul credinţei, alu ipotesei şi alu sciinţei, adecă teologia, metafisica şi teoria.

Mai inainte d'a veni la teorie, omenirea a făcutu usu de imaginaţiune; ea a procesu prin poesie, mai inainte de a procede prin logică. Scoala ionica şi scoala lui Pitagora au introdusu in filosofia elenă doue elemente fundamentale a veri-ce filosofie; adecă fisica şi teologia; ideea lumei şi ideea lui Dumnedeu.

Când ne gândimu la inteligenţele puternice care de la Pitagora şi până in dilele noastre au agitatu in toate sensurile câmpul intinsu alu filosofiei, ne simţimu convinşi că soluţiunea tutulor cestiunilor filosofice a fostu indicată şi desvoltată mai inainte de secolul XIX, şi prin urmare e foarte cu anevoe a mai cădè astădi in această materie asupră unei idei noue de oare-care importanţă. Deci nu avemu decât a studià aceste cestiuni in opurile nemuritoare ale geniilor care au creatu sciinţa filosofiei.

Noi nu cunoascemu decât unu micu numĕru de verităţi filosofice care au trecutu in simţul comunu şi care au devenitu acum macsimè populare. Aceste cestiuni sunt de o mare importanţă, fiindcă atingu interesele cele mai vitale, cele mai serioase ale umanităţii; multe din aceste cestiuni asceaptă ăncă a lor soluţiune. Ce serviciu s'ar face filosofiei dacă Pitagora, Platon şi doctrinele lor, dacă Aristotele şi Peripatetismul, dacă Zenon si Stoicismul, dacă scoala Alecsandrină, dacă Leibnitz, Cartesianismul şi Kant ar fi traduşi la inteleginţă simţului comunu! Toate aceste sisteme nu sunt decât puncte de vedere a adevĕrului care este de aceaşi natură in metafisică precum şi in fisică, adică cunoscinţa realităţii.

Fideli metodului psichologicu, să transportămu dar cercetările noastre in istorie, să confruntămu aceste cestiuni cu facţele consciinţei omenesci, ca prin urmare să putemu ajunge la o soluţiune adevĕrată a problemelor filosofice.

Societăţile au, ca şi omul, etatea lor; fiecare virstă are oficiul seu, astfeliu că in indelungata viaţă a speciei omenesci, fiecare generaţiune işi are misiunea sa proprie şi implinesce partea sa din opul socialu. Unele implinescu lucrarea primei juneţe, altele alu adolescenţei, şi alte earăşi a virilităţii, şi toate după locul şi rolul lor, după meritul ce desvĕlescu, cooperă cu mai multă sau mai puţină glorie la scopul comunu alu creaţiunii.

Credemu şi noi impreună cu D. Maiorescu, că in viaţa popoarelor esistă epoce de crisă fatală când soartea lor depinde de la unu omu de geniu; că inteliginţa este motorele principalu alu sciinţei, alu civilisaţiunei şi alu progresului.

Mai totdeauna talentele mari s'au ridicatu din mijlocul discordiilor civile; ciocnirea pasiunilor aprinde focul geniului; oaminii de acţiune şi oamenii de teorie intră atunce in scenă, şi fiecare din ei ia rolul la care este chematu.

Istoria atestă că adese-ori in epoce critice ale socităţilor, in efervescenţa revoluţiunilor, in mijlocul pericolelor eminenţi ale libertăţii şi ale patriei, geniul unui omu politicu sau militaru a avutu revelaţiunile sale, care iluminându sufletul omenescu, ii dau unu feliu de sciinţă intuitivă, unu *fiat lux* alu cugetării capabilu d'a suplinì esperienţa prin instinctu, şi raţiunea prin unu simţimĕntu apropriatu la urgenţa situaţiunii. Acestu omu de geniu a sciutu a conduce spiritele de la simţimĕntu la reflecţiune, de la credinţă la sciinţă.

Bărbaţii de geniu ce din timpu in timpu aparu pe scena lumei, se punu in capul mişcării instinctive ale popoarelor, şi ca representanţi şi organe ale societăţii, organisă destinata şi viitorul lor, dându-le o direcţiune salutarie. Acesti bărbaţi resumă in persoana lor ideile confuse şi anonime, simţimentele şi convicţiunile poporului; ei sistematisă aceste idei şi ţinu in mânele lor dra-

pelul sub care națiunele triumfă pe calea civilisațiunii și a progresului.

Noi credemu că, de și poporul și filosofii nu cugetă in acelașu modu, ănsĕ ideile lor nu se respingu. Adevĕrul nu se descopere decăt prin discuțiunea ipoteselor și eliminarea pacientă a eroarelor, căci, după noi, nu esistă eroare absolută; eroarea nu este decăt o fracțiune a adevĕrului.

Sciința filosofică nu este altă ceva decăt credința popoarelor reflectată și esplicată. Ea se ocupă de tot ce interesează umanitatea, și lumineazā ceea ce este obscuru in consciința poporului; prin urmare, ea nu este rationabilă in conclusiunile sale, decăt atuncea numai cănd este aprobată de consciința tutuor.

Opiniunea publică, ca și democrația, s'a numitu cu dreptu cuvĕntu in timpii moderni regina lumei, forța morală superioară tutulor celor alte puteri ominesci. Nu trebue dar ca, ilusionați de abstracțiunile unei metafisice incerte, să ne socotimu consciința generală a umanității și condițiunile esențiale ale esistenței societăților. Să nu despreţuimu strămoșii nostri și să avemu o prea mare stimă pentru noi inșine. Să profitămu de invățămintele istoriei, de tesaurele de sapiență și de esperiență ce prin o indelungă și pacientă elaborațiune, au adunatu pentru noi predecesorii nostri, din care cei in urmă veniți au incoronatu edificiul. Să ne inavuțimu prin studiul istoriei de toate aquisițiunile legitime ale trecutului. Departe de noi acea dispositiune egoistă a nu cugetà decăt prin noi inșine și a despreţuì veri-ce altă inteligință.

Și in adevĕru, ce este mai frumosu, mai demnu de omu, decăt a dirige pasiunile sale spre unicul scopu alu sporirii luminelor! Numĕrul automaților s'a micșoratu astădi; domnirea luminelor se apropie; totu omul inteligentu trebue dar să aibă unu ochiu ațintatu asupra trecutului și altul asupra viitorului.

Inaintea introducerii chreștinismului, veri ce progresu socialu se manifestà in simțu, de oare-ce puterea organizătoare a principiului creştinu este sufletul. La epoca cănd Christos incredință apostolilor sei misiunea sublimă d'a organizà societățile in interesul claselor neavute, civilisațiunea erà ăncă in leagănul ei. Fundatorele divinu alu creștinismului recomĕndă apostolilor sei a lucrà neincetat intru a ridicà ultimele clase ale societății, a micșorà importanța acelor ce erau investiți cu dreptul de a legiferà și a comendà. Simțimentul filantropicu care este adevĕrata basă a religiunii creștine, este tot odată basa și tendința economiei politice, a filosofiei și a instituțiunilor moderne, căci ea prescrie tutulor oamenilor a se conduce ca frați unii cătră alții, și-i opresce d'a intrebuință alte mijloace spre curmarea nențelegerilor lor, decăt persuasiunea și demonstrarea. Scopul celu mai generalu, după doctrina creștină, este d'a amelioră esistența morală și fisică a clasei celei mai numeroase și a produce o combinațiune socială proprie a favorizà mai mult această ameliorațiune.

Sistemul teologicu care s'a formatu in Evul mediu a impinsu civilisațiunea europeană mult mai departe decăt sistemul politicu și religiosu a Grecilor și a Romanilor; elu a produsu de resultatu finalu lucrările secolului alu XV, care a aședatu popolii moderni in această privință mult mai presus de popolii anticității.

Superioritatea sistemului de organizare socială teologică asupra regimelor politice ce au fostu adoptate de popoarele anticității este evidentă, cu toate viciile și defectuositățile acelui sistemu. Filosofii și publiciștii vorbescu cu o mare esaltațiune și cu celu mai săntu respectu de legislatorii Minos, Licurgu și Solon, nu dicu ănsĕ nimicu de Carol celu Mare, de Alfred, regele filosofu, fundatorele Constituțiunei engleze și de Papa Grigorie VII (Hildebrand) care formâ proecte de reforme colosale.

Sistemul de organisațiune socială care s'a formatu in Evul mediu și care a unitu prin legăminte politice toată populațiunea europeană, li se pare o inspirațiune meschină ce nu merită nici o atențiune, și cu toate aceste omenirea datoresce clerului plebeanu progresele civilisațiunii efectuate de la Hildebrand pănă la 1521, cănd marele reformatore Luther susținù la dieta din Worms opiniunile sale, și cinci ani in urmâ, la 1526, se recu-

noscù și proclămâ la Spire libertatea de consciință.

Clerul creștinu combătēndu sub pontificatul lui Leon X, fondatorele bisericei catolice pentru aristocrația talentelor in contra aristocrației de nascere, forța materială s'a inlocuitu prin forța spirituală și morală. Spiritul creștinismului este blăndeța, bunatatea, lealitatea, și mai presus de toate caritatea; armele sale sunt convingerea și persuasiunea.

In secolul XV s'a efectuatu in toate direcțiunile descoperiri mari, progrese răpeḑi de o utilitate positivă. Descoperirea Americei datorită geniului perseverinte a lui Christof Columbu, aflarea Capului de Bună Speranță, prin care Portughejii au deschisu o noue cale in India; descoperirea imprimeriei și acelor trei mari legi de către faimosul astronomu Kepler, după care Newton calculâ mai in urmă toate fenomenele ceresci; aparițiunea scrierilor nemuritoare a lui Dante, Ariosto și Tasso; Capo-d'operile lui Rafaelu, a lui Michel Anghel și Leonardo de Vinci. ș. a.

Sciințele fisico-matematice erau puțin cunoscute popolilor antici. Idea că soarele era mai mare decăt Peloponesul părea Grecilor o enormitate, o concepțiune estravagantă și absurdă. Ideile de morală generală n'aveau la dēnșii decăt o valoare teoretică. Grecii și Romanii n'au sciutu să le aplice la politică. Europeii secolului XV, nu s'au distinsu numai in privința sciințelor fisice și matematice, ci au creatu din nou frumoasele arte, și s'au distinsu in același timpu in sciințele morale și religioase.

Descoperirea busolei, progresele efectuate in artea navigațiunea in cursul secolilor XIII și alu XIV, au condusu pe Christof Columbu in anul 1492 la descoperirea Americei. Observațiunile astronomice precum și progresele matematice din acea epocă preparatorie, au datu renumitului astronomu Copernic mijloacele de a descoperì adevērata construcțiune a sistemului solaru.

In secolul XV, sceptrul sciințelor, a beleartelor și a filosofiei s'a pusu in mănele poporului, adecă in mănele simțului comunu. Atunce numai voacea poporului proclamată de Medici a inceputu a se considera ca voacea lui Dumneḑeu. Din acelu momentu s'a putu intrevedè posibilitatea d'a se efectuà marea operațiune morală, poetică și sciințifică menită a ameliorà soartea claselor laborioase și neavute.

Spiritul inchisițiunii a fostu despotismul, aviditatea și egoismul; armele sale erau violența și cruḑimea. Conceperea inchisițiunii a fostu radicalmente vicioasă și anti-creștină, chiar și in ipotesa cănd scopul lor ar fi fostu legitimu, căci Christos n'a admisu nici o escepțiune cănd a opritu Bisericei sale d'a usà de violență. Inchisitorii eretici au abusatu de puterile cu care erau investiți in modul celu mai arbitrariu, celu mai estravagantu, mai absurdu și mai monstruosu, ficsăndu atențiunea poporului asupra ideilor celor mai mistice și superstițioase.

Insurecțiunea marelui reformatore Luther in contra Curții de Roma operâ o mare revoluțiune religioasă și socială. Doctrină creștină, cea mai perfectă la originea ei deviase acum de la puritatea preceptelor lui Christos, prin egoismul jesuiticu alu unui cleru ereticu și superstițiosu care supuneà populațiunile creștine sub imperiul forței fisice și brutale, dăndu o direcțiune falsă simțimentelor filantropice și contrară binelui publicu.

Luther invâțâ popoarelor că libertatea este unu lucru preciosu, atăt de preciosu ca și sciința și virtutea; sclăvia, din contra, inerția, ignoranța și miseria nu ceru nici o silință; că libertatea unită cu ordinea și justiția este totul pentru omu.

Destinata umanității este de a realizà progresiv in societate, in familie, in individu, libertatea, sciință și justiția care singure potu asigurà unei națiuni prosperitatea, ordinea și pacea. Libertatea, sciința, dreptul și fericirea au de corolaru necesaru egalitatea. Da, noi ḑicemu și o susținemu, cu toate aparințele contrarie, că societățile pășescu astăḑi prin dreptu, prin sciință, prin producțiune, prin justiție către egalitatea condițiunilor și a averilor. De la egalitatea naintea legei la egalitatea condițiunilor și a averilor, nu este decăt distanța dintre principiul și universalitatea aplicațiunii lui.

Democrația, precum amu ḑisu, este regina epocei; ea dirige politica națiunilor. Ea se operă pretutindene unde esiste spirite indepen-

dente, consciinți care raționează, acolo mai cu samă unde guvernele privescu ca cea mai glorioasă a lor prerogativă a luminà poporul asupra drepturilor și datoriilor lor. Democrația nu mai este astăḑi unu partidu, ea este națiunea intreagă, căci puterea ce vine din josu simpatisă mai bine cu poporul.

Urmăndu cu atențiune invĕțemintele istorice, vomu putè concepe puțin căte puțin adevĕratele principii de guvernăméntu, condițiunile echilibrului sociale, regulele economiei publice.

Dreptul modernu inauguratu in locul celui vechiu, a pusu față in față pe acciași linie doue puteri paralele care in trecutu erau intr'unu raportu de subordinațiune. Aceste doue puteri suntu *Statul* și *individul*, cu alte cuvinte *guvernul* și *libertatea*. Este de notatu aci că Statul in sensul modernu nu este unu lucru abstractu, o ficțiune legală, elu este o realitate atăt de positivă ca și insuși societatea, ca și individul. Statul este o putere de colectivitate, și libertatea o facultate positivă.

Sub regimul vechiu, rațiunea de Statu confundată cu rațiunea dinastică, aristocratică sau clerică, putea prea bine a nu fi conform cu justiția. Sub regimul nou, din contra, rațiunea de Statu trebue să fie in totul conformă cu justiția, espresiune adevarată a dreptului, rațiune esențialminte generală și sintetică, și prin urmare distinctă de rațiunea individuală.

Statul, putere de colectivitate, este protectorele libertății și a proprietății cetățanilor, păzitorul credinței publice. Tutela sa imbrățișează presentul și viitorul, și fiindcă Statul este subordonatu justiției, elu este pusu sub controlul cetățanilor. Nici o idee, nici unu progresu pacificu și mĕsuratu nu se poate nasce decăt intr'o societate fondată pe justiție și pe rațiune.

Societățile moderne stabilite asupra dualismului libertății și a statului, tindu esențialminte spre *descentralizare* și *mișcare*. Prin descentralizare se ucide germenul sau principiul absolutismului; se suprime lucsul, sinecurile și favoritismul, se dobăndesce controlul, publicitatea, economia, chiar și impositul reintră in proporțiunea sa normală.

A instituì puteri in Statu, a numì representanți, a face și a desface dinastii, a mănuì și-a remănuì neincetatu menagiul și personalul Statului, a impărțì pămĕntul și a combate privilegiul, toate aceste nu resolvu ăncă problemul organisațiunii sociale. Ceea ce e mai cu samă dificil este de a se găsì unu sistemu legitimu de ponderațiuni unde facultățile și averile să tindă la ecuilibru prin insuși legea lor de espansiune; unde inlesnirea traiului să fie precumpănită prin egalitatea sarcinelor, unde virtutea civică să se vulgarise prin identificarea sa cu rațiunea de Statu.

Națiunile trebue să pășească in viitoru prin dreptul sciinței ear nu prin rațiunea de statu. Această macsimă este esențială societăților moderne. Sub regimele dreptului feudalu in care justiția esistà numai in stare de mythu, unde sciința era nulă, unde națiunea aveà o viață factice și superstițioasă, Statul nu subsistà decăt prin puterea centralisațiunii sale, societatea nu se mișcà decăt sub impulsiunea autorității: individul, familia, corporațiunea, comuna, națiunea erau sub deplină tutelă. Acolo, din contra, unde justiția a stabilitu și desvoltatu regulele ei, unde sciința și-a așeḑatu divisiunile sale; unde economia politică a inceputu demonstrațiunea teoremelor sale; unde istoria studiată sub punctul de vedere filosoficu, dă barbatului de statu fructele esperienței secolilor trecuți, unde Statul și societatea aparu ca unu organismu care are propriile sale legi, este claru și evidentu ca acolo guvernul comunității nu mai cere o direcțiune așa de autocratică, națiunea este aptă a se guvernà de sine, fără altă inspirațiune decăt conștiința și rațiunea sa.

Inima ominească conține trei facte principale: Simțibilitatea, inteligința și libertatea. Dacă omul n'ar avè darul preciosu al libertății, și prin urmare moralitatea cu tot cortegiul seu ordinaru de talente și de virtuți, elu ar fi numai unu agentu alu naturei; nu s'ar urcà nici odată la gloria de a face ceva mai bine decăt plănta sau animalul. Dacă inima ominească nu ar fi liberă nici morală, ea nu ar avè demnitatea și destinata ce are.

Distincțiunile intre nobili și nenobili, intre seniori și vasali, sunt acum abolite; astăḑi

numai esistu in statele culte decăt cetățeni liberi, egali in drepturi, in credințe și in pedepse. Acesta este noul dogmu care a luatu posesiune de societățile regenerate. Principiul egalității a deschisu unu abisu intre regimele vechiu și acelu ce a eșitu din revoluțiunile sociale a timpilor moderni.

Urcarea continuă a claselor inferioare spre clasele superioare este fără dubiu unu mare progresu; invingerea aristocrației facțioase erà unu actu de justiție. Ea a perdutu acum tot ce făceà forța unui corpu politicu, adecă unitatea in scopu și omogeneitatea in elemente. Privilegiul ănsĕ nu transige, pentru că elu este negațiunea dreptului chiar.

Sub suflarea populară au dispărutu acum toate fărămăturile feudalității; in locul privilegiului s'a pusu dreptul comunu. Securea revoluțiunilor sociale apărute in timpii moderni a sdrobitu abusurile și aberațiunile seculare unde nu puteau strĕbate radele binefăcĕtoare ale libertății. Rațiunea omenească sau simțul comunu, s'au insărcinatu cu această lucrare.

Umanitatea ca și individul, incepe opul seu socialu prin instinctu, ilu continue prin rațiunea empirică, și-lu sfirșesce prin rațiunea propriu disă; cu alte cuvinte, ea incepe prin instinctu, continue prin egoismu și sfirșesce prin morală. Nu trebue ănsĕ să luămu aceasta aserțiune intr'unu sensu absolutu, căci esistă oare-care concomitanță intre punctul de vedere egoistu și punctul de vedere moralu. Instinctul este strigarea organismului nostru, voacea naturei care avĕndu consciința esistenței sale, aspiră la scopul pentru care e creată, fără ănsĕ alu ințelege; când vine rațiunea să asiste la acestu fenomenu alu desvoltării primitive și spontanee a naturei ominesci, ea esamină formula generală a determinațiunilor noastre instinctive sau egoiste și reformă sau modifică viciile și defectuositățile impulsiunii noastre primitive, mai nainte d'ai da satisfacțiune legitimă; rațiunea individuală care nu este decăt emanațiunea rațiunii divine, recunoasce legile care sunt comune tutulor rațiunilor. In consecință, ordinea universală prin care creațiunea pășesce spre menirea absolută și definitivă a lucrurilor, nu este alta decăt totalitatea legilor rațiunei absolute a lui Dumnedeu, prin urmare și a ver-ce rațiune individuală.

In conclusiunile ce vomu formulà la finitul schiței de față, ne vomu incercà a probà această aserțiune. Aci nu facemu decăt a aședà peristilul unui sistemu pe care ne vomu silì a-lu resumà in toate părțile sale.

Istoria ne invață că viața popoarelor, ca și viața indivídilor este o luptă și o reformațiune continuă; să reformămu dar și noi nencetatu, ănsĕ cu mĕsură și cu petrundere. Să studiămu factele, sistemele, și chiar utopiile. Principiile nu au patrie, ele sunt cosmopolite. Nimicu nu e inutil din cea ce poate luminà poporul; nimicu nu servă mai mult la prosperitatea și moralizarea națiunilor decăt ideile juste. Să vulgarizămu dar adevĕrul; astfeliu numai vomu putè operà reforme compatibile cu starea instituțiunilor noastre și vomu putè da problemelor sociale o soluțiune realizabilă.

Din ochirea retrospectivă ce amu aruncatu cu repejune asupra unoru facte ale istoriei, resultă că trei mari principii impartu lumea: *autoritatea, individualismul și fraternitatea.*

Principiul autorității este acelu ce razemă viața națiunelor pe credințe acceptate cu orbire, pe inegalitate, pe respectul superstițiosu alu tradițiunii și care intrebuințează constringerea ca mijlocu de guvernare.

Principiul individualismului este acela care, luăndu omul in afară de starea socială, ilu constitue singuru judecătoru a totu ce-lu incunjoară, ĕi dă unu simțimĕntu esultatu alu drepturilor sale și-lu abandonă propriilor sale puteri.

In fine principiul fraternității este acela care, privindu ca solidari pe toți membrii asociațiunii ominesci, tinde a organizà societățile după modelul corpului ominescu și intemează puterea de a guvernà asupra persuasiunii și a simțimĕntului voluntaru alu inimilor.

Din aceste trei principii, celu ănteiu produce opresiunea, celu al doilea conduce la anarchie, celu al treilea singuru, prin armonie, aduce progresul și adevĕrata civilisațiune.

(Va urma.)

Constantin Eraclide.

RUGINĂ ŞMICHIRESCU ALEGĔTORU.

Cănticelu comicu.

Rugină Şmichirescu.

(Intră in scenă strigăndu.) Ioane! vin de inchide uşele şi fă focu. (cătăndu la ceasornicu.) Poftimu meḑul nopţii şi eu abiè acum am scăpatu de la comitetul electoralu! (ear se intoarce către fundul scenei strigăndu mai tare) N'auḑi tu măi Ioane! du-te de inchide uşele şi vin de fă focu! Oare unde să fie mişelul? Nu cum-va i s'a suitu şi lui focul patrioticu la capu şi să se fi dusu la vre unu comitetu de alegere, ca şi mine, să casce gura? E o comedie de când alegerile şi intrunirile sunt libere. Toţi rĕii umblă noaptea pe uliţă ca prin satul lui Holbură, şi poliţia nu le ḑice nimicu de frică, să nu ḑică a doua ḑi Domnii jurnalişti că guvernul a inriuritu alegerile. Incăt de da straja peste dĕnşii şi-i intreabă: cine? Ii respundu: Noi! Cine sunteţi? Cetăţăni liberi! De unde veniţi?—De la comitetul electoralu. Treci. Sănătate bună.

De când biata noastră ţară
S'a făcutu Statu liberalu,
Vĕdu că rĕul ne'npresoară
Ş'amu ajunsu cu toţi de malu

Unde s'a vĕḑutu vr'o dată
Să se poată din toporu
Ghiojghiore aşa deodată,
Să ciopleascā unu poporu?

Lumea ţipă şi răcnesce
Bre aman! mai staţi pe locu!
Pace, nime nu găndesce
Ei ne-aprindu in ţară focu.

Bată-lu vina lui să-lu bată
De Paris afurisitu,
De la elu cangrena toată
Noue'n ţară ne-a venitu!

Mĕ rogu cum credeţi D-voastră că dacă se voru amestecà toţi rĕii in trebile ţerei are să easă ceva bunu? Dă! Să stămu şi să ne inţelegemu că sunteţi ca şi mine cu drepturi politice, prin urmare alegĕtori, ba unii aţi fostu chiar deputaţi incăt aţi gustatu diurna patriotică de doi galbenaşi pe ḑi, bezi punerea la cale a celorlalte interese. Vĕ place cum mergu trebile de când ne amestecămu cu toţii? Vĕ place sistemul constituţionalu? Spuneţi drept, fără de sfială că acum se poate vorbi cât de mult despre fericirea patriei. Vĕ placu ideile respăndite că aşa precum s'a desfiinţatu boerescul, să se desfiinţeze şi pe boeri cu totul de pe faţa pămĕntului? Da, legea rurală cu care vrĕndu să vie de hacu boerilor, aşa'i că ne a venitu de hacu la toţi? Aşa'i că strămutarea cea acsefna a Capitaliei la Bucuresci a gătitu pe Iaşeni, de umblă sermanii cu limba scoasă ca să le dee macar Curtea de Casaţie? Boeri D-voastră! comediile s'au lăţitu foarte incăt şi băeţii de prin băcălie vorbescu: Constituţie, cameră, senatu, sinodu, ministeriu, drepturi internaţionale, scii parcă iţi spunu: smochine, strafide, roşcovi, ghiudemu şi rahatu!...

Crede-me-ţi boeri pe mine
Nici cum lucru nu stă bine,
Serios trebue catatu,
Hotăritu şi protestatu.

Căci au să ne ea pe goană
Pe noi cei făr de prihană
Că sunt liberali prea mulţi
Ce dorescu să fimu desculţi.

Astăḑi una, măne doue,
Poimăni ce remăne noue?

Cinste nu, avere ba,
Unu lucru de haimana.

De aceia fiecare
Nu lasați in adunare
Să mai fie deputați
Roși, albastri și balțați.

Eu amu obiceiu să mĕ preumblu cam pe la toate comitetele de ochescu cum stau trebile. Nu că doară mi-e frică să mĕ dau pe față că sunt de cutare sau cutare partidă. Da sciți D-voastră, tot ĕi mai bine când umblă cineva in doue luntre și vorbesce numai ce simte cu prietinii sei și cu ușele inchise așa bunăoară ca cu D-voastră. Intorcu boerii treaba de la meșteșugu și vinu de hacu liberalilor, atunci vomu ḑice, fără să fiu cotitu, să ințelege: „D-voastră vi se cade, și numai D-voastră cum ați mai fostu.—O codălghescu D-lor, după cum li s'a intĕmplatu și altă dată, eu nefiindu legatu cătră nici o partidă voiu strigà de voie de nevoie: să trăească libertaoa și poporul suveranu de la care emană toate drepturile națiunii, (aparte) după cum spunu D-nealor. Credeți-mĕ D-lor că in politică trebue să fie cineva foarte politicu si numai acela e bunu politicu, care are o politică politicoasă și nu se strică cu nime.

Vecinic stau boerii ceoatcă
Ș'intre dĕnșii tot clocescu,
Din alegere să facă
Monopolul boerescu.

Ei să fie numa 'n țară
Pentru toate cum au fostu,
Noi să stămu pe din afară
Căci norodu'i lucru prostu.

De-altă parte să adună
Unu tarafu de patrioți
Ce ne spune de pe tribună
Povești lungi de șepte coți.

C'au să facă ș'au să dreagă
La reforme câte vrei,
Că doar lumea să'i aleagă,
Ș'apoi să-ți arăte ei.

Dar ce ții bunu, ne adunămu, tragemu la cafele și la ceaiuri, până ne facemu ghiurghiuliu, istorisimu, criticămu, ne batemu in palme unul la altul, șuerămu când nu ne vine la socoteală, stingemu luminările, le aprindemu eară, după cum sciți, ne mai luămu câte o dată chiar și de guleru, ear când vre unul de ai noștri, iși ie inima in dinți și să urcă la afurisita cea de tribună ca să dovedească sofismele liberalilor, atunci auḑi strigĕndu din toate părțile, fără să fi apucatu batăr a ḑice doue vorbe: la chestie, la chestie, jos, jos, jos.

De când a eșitu tribuna
Eu le spunu mereu tot una,
Că cu vorba merge prostu
Și mai rĕu de cum a fostu.

Tot vorbimu, și'n visterie
Numai Domnul sfântul scie
Dacă cioarici macar sunt,
Că de bani nici nu'i cuvĕntu.

Rĕu in nuntru, rĕu ș'afară
Trei puteri mari ne'mpresoară.
Toate stau și ne ochescu
Ș'intre ele să sfădescu.

Incât de noi ori și cine
Poate ḑice, ca mai bine:
De departe trandafiru
Ear d'aproape borșu cu sciru.

Dracul scie, am cercatu și eu să mĕ suiu pe amvona patrioticească; ei bine cum me suiu mi se face galbenu inaintea ochilor, mi se pune unu nodu in gâtu, incepe inima a se bate ca la unu stiglețu prinsu in lațu, incât habar n'amu dacă discursul meu a convinsu

sau nu pe alegĕtori. Cu toate acestea me silescu boeri D-voastră să le arătu bobu numĕratu că multe de toate ni s'au făgăduitu şi tare puţine ni s'au datu. Da ce ni s'au datu? ba ni s'au luatu curat cum ḑice in Evanghelie şi aceea ce părea că aveamu.

De-ale noastre drepturi sfinte
Ş'obiceiuri strămoşesci,
Au remasu de acum nainte
Nici macar să pomenesci.

Ne-au trăntitu legi copiete
De pe neamul franţuzescu,
Ce ca nuca in părete
Pe la noi se potrivescu.

Eu Domnilor, Rugină Smichirescu alegĕtoru ruginitu in ţara asta inoită, am luatu parte la toate alegerile, ba chiar am fostu alesu şi deputatu, sciţi la 1857 la cea ănteiu şi de pe urmă adunare adevĕratu patriotică in care n'a pututu să vire nasul nici unu liberalu, şi nici dracul n'ar fi sfărămat'o, dacă nu săreau puterile Europei să sparie pe Turci, dăndu bandierele jos. Bieţii Turci, fiindu oameni de pace au vrutu să fie politicoşi şi pentru ca să vadă bandierile la locu sus ne-au trăntitu pe noi jos.

Doamne nostimu şi hazliu lucru mai sunt şi alegerile libere: Fiecare candidatu iţi suride, te strănge de mănă, te indesesce cu visita, te intreabă ce-ţi face femeia, copii. Sunt sănătoşi? Da celu care pătimeà de gălci, s'a indreptatu? Pe celu micu l'ai inţercatu! Aşa! Ce copilu plăcutu: iţi samănă bucăţică ruptă, să nu fie de deochi.—Umblă mititeii aşa de smeriţi chiar ca o pisică tiptil, pănă punu lăbuţa pe şoricelu.

Mai de mult nu era cu alegerile atăta vorbă şi necasu ca in ḑioa de aḑi, cănd ţi se suià focu patrioticu la capu ca să fericesci biata ţară, te puneai binişor pe lăngă guvernu, şi numai te treḑeai in ḑioa de alegere cu unu oare-care, de la oare-cine, pentru unu oare-ce, ce nu ţi se spuneà, că la ureche iţi ḑiceà: să dai votul pentru cutare sau de nu: ştii acta ce ai la Prefectură, ori la Tribunalu; să deschide pe locu! Ori, scii că esci in slujbă, sau umbli mortu după slujbă. Pe locu ţi se făceà galbenu, verde, inaintea ochilor, incepeai a te afurisì pe toate neamurile vii şi moarte: Cum se poate? tocmai! Suntemu inţeleşi şi eu sunt pentru acea persoană!—Ear acum, de cănd guvernul nu-şi bate capul dacă va eşi Stan sau Bran, mĕ rogu, boeri D-voastră, de ce adecătea n'aşu eşì deputatu şi eu, sau celu puţin de ai noştri? Cum să lăsămu sub nasul nostru să se folosească tot aceia şi ear aceia, sau să ne treḑimu că esu ceilalţi care ne spunu verde in ochi că trebue să mi se discute mai ăntei prin toate ungherile viaţa publică şi privată? Pare că noi cu trecutul nostru după cum au datu D-zeu, putemu să ni dămu nisam ni tam in gura tuturor.

Auḑi poznă şi minune
De rĕmăi incremenitu,
Să te-asculţi de pe tribune
Cum te iau la răfuitu.

Că-ţi inşiră viaţa toată
Cum in slujbă te-ai purtatu
Criticăndu faptă pe faptă
Păn' eşti bunu de şueratu.

D'apoi ăncă să s'anine
De familie, copii
Ca să-ţi spuie ei cu cine
Sunt făcuţi, dacă nu scii.

Să-ţi mai spuie 'n gura mare
Totu ce faci şi cine eşti,

In ce chipu ai făcutu stare
Şi cum te chivernisesci!

Altă bandă ear te chiamă
De vrai să fii deputatu,
La tribună să-ţi dai samă
Ce planu ai de reformatu.

In ce chipu pe visterie
Ai s'o faci plină de bani
Să ne scapi de datorie
De Turcia şi Jidani.

Apoi căile ferate
Tribunale făr' abusu,
Cleru, oştire reformată
Să le faci bătĕndu in buzi.

Prin urmare nu e vrednicu
Unu altu omu de deputatu
Dacă nu'i inciclopedicu
Sau ca Rotschild de bogatu.

Boeri, D-voastră! treaba merge slutu, da slutu de totu, pare că vĕdu că au să easă liberalii şi ear liberalii. Altu chipu nu e de scapatu ţara din hangajul in care amu intratu de la 1857, de căt toţi care suntemu de o credinţă politică să ne stringem bulucu in ascunsu din 'mpreună cu postelnicul fon Cartofel care 'i foarte bine vĕḑutu de Nemţi de pe cănd au fostu in ţară, că de atuncea bea toată ḑioa la pluţ-bir, incăt e grasu căt o bute; cu cumnatul meu Dvorednicul Matvei Egorovici Muscălescu, care cunoasce ţara Rusască pe degite şi trece carantina la Sculeni cănd vra, chemăndu aseminea şi pe vĕrul Aga Tanasachi Turcescu, bunu prietinu cu Omer Paşa cu Tala şi Befic Efendi, de pe cănd v niau in ţară ca la satu la cumătra, incăt merge in Ţarigradu chiar ca la dĕnsul a casă. Şi să ne punemu toţi serios pe lucru, unii in lăuntru, alţii pe dinafară, ca doară vomu ajunge să punemu măna odată pe Cameră şi Senatu. Pe urmă vomu decretà o lege ca să se lege cotu la cotu pe toţi proprietarii şi antreprenorii de patriotismu, ca să-i trimitemu in papură peste Dunărea; eară până atunci să facemu o profesiune de credinţă căt noi de lungă, după moda de astăḑi făgăduindu cerul şi pămĕntul incăt liberalii se rĕmăe pe lăngă noi curat strigoi. Se propunemu de pildă, ca să se facă o lege după care se despară ca prin farmecu toţi Judanii de pe pămĕntul romănescu, secularizăndu-se averile lor ca şi cele monastiresci, să se aducă de indată Dunărea prin Iassi, in locul Bahluiului, pe care să-lu transpoarte Eforia cu sacalele pompierilor la Galaţi, spre inflorirea navigaţiunii. La casu de a nu se incuviinţà strămutarea Curţei de Casaţiune, se ceremu ca numai decăt prin agenţii nostri din străinătate să se strămute de indată pe Papa de la Roma in Iassi, făcăndu-se prin aceasta o mare indatorire surorei noastre Italia, care nu se poate cotorosì de elu. Să contineascà de indată suzeranitatea porţii intorcĕndu-se de către ea totu tributul primitu cu procentul lui de la Bogdan Vodă şi până la numĕrătoare. După cum s'au anecsatu Hanover, Hessen, Francfort şi Darmstat către Prusia, să se anecseze către noi Austria, Rosia şi Turcia, etc., etc., etc.

Să ne dămu mănă cu mănă
Şi să nu ne mai lăsămu
Cu poveşti de pe tribună
Ţara să organizămu.

Să trimetemu fiecare
Omul nostru credinciosu
Să răcnească 'n adunare
C'au ajunsu cuţitu 'n osu.

Constituție și reforme
Legi de moda cea de ađi
Să voteze să se sfărme
Că de locu n'au nici unu hazu.

Nu-lu trimetemu ca să fie
La miniștri servitoru
Și să facă colachie
Pentru vre unu postișoru,

Ce să lupte căt se poate,
Pentru dreptul incălcatu
Ca să ne să'ntoarcă parte
Din căte ne s'a luatu.

Contra vecinicu elu să fie
Cănd e vorba de datu bani,
Ansĕ poate să s'abție
Pentru drepturi la Jidani.

Cine de a mea idee
Nu găsesce Candidatu
Mĕ rogu votul să mi-lu dee
Căci mergu singuru deputatu.

Nu că doar acеasta'mi place
Ca să mergu să mĕ fălescu
Numai dă, n'am ce mĕ face
Trebue să vĕ 'ndatorescu.

Ioan Ianow.

POESII.

De ceva mĕ necăjesce
Ori ce doru, ce chinu să fie,
Elu la mine se preface
Vrĕndu, nevrĕndu in poesie

Și aceste lacrimi scrise
Izvorescu neincetat
Cănd de mult pe celelalte
Lacrimi, timpul le-a uscatu.

Ești tu siguru că-i iubire
Ce mĕ face să zimbescu?
Chiar de-ar fi, de unde-ai scire
Că pe tine te iubescu?

Mulți mai sunt in astă lume,
Frumoși, măndri sunt căți vrei
Mulți ce chiar ii scii pe nume:
Unu-mi place dintre ei.

Unu-mi place și pe mine
Sciu pre bine mĕ iubesce
Acum scii: nu pentru tine
Gura mea duios zimbesce.

Nu vreu să scii ce suferință
A tale vorbe au trezitu
In alu meu peptu, nici căte chinuri
Deatuncea eu am suferitu,

Și că acele vorbe crude
Ca unu cuțitu inveninatu
Ca o săgeată ducĕndu moarte
In alu meu sufletu au intratu

Nu! N'am să plăngu nici să suspinu
Nu vreu să-ți facu astă plăcere
Voiu chiar să ridu pe cănd in peptu
Inima-mi moare de durere.

Tu te plăngi in jalnici cănturi
De-unu amoru nenorocitu
Ș'a ta viață-ți pare ție
Unu chinu lungu, făr' de sfirșitu,

Dar nu scii ce chinu mai mare
E nimicu să nu simțesci
Și cu rece nepasare
Lumea 'ntreagă să privesci

Ah! Așu vre să vĕdu durerea
Ș'alu teu chinu atăt de greu
Alungăndu intinsu pustiiul
Ce-a intratu in peptul meu.

Mi-ai ḑisu ḑioa bună
Şi gura cu jale
Duios a mea frunte,
Duios au atinsu

Mi-ai ḑisu ḑioa bună
Şi braţele tale
Unu momentu, unu singuru
Dulce m'au cuprinsu.

Ş'ai plecatu, iubite
Ḑioa nu mai vine
Deatunci a mea viaţă
S'a intunecatu.

Mi-ai ḑisu ḑioa bună
Ah! noaptea-i in mine
Căci de multe lacrimi
Ochii mi-au secatu!

Tu mĕ intrebi de ce'su aşa de tristă
Nu scii ce luptă grea eu am luptatu,
Că insfirşitu de chinu-mi fără margini,
De-amoru-mi pentru tine am scapatu.

Eu am scapatu! Dar simtu adănc in mine
Cum viaţa lin şi nencetat se trece
Cum s'a infiptu in inima-mi ferbinte
S'a 'nfiptu adănc a morţii mănă rece.

Sunt obosită şi mi-e doru de pace
Precum bietul copilu e mult doritu
De braţul mumei cănd o soarte crudă
Prin codri şi pustiiu l'a rătăcitu.

Adio acum! Remăi in fericire
Şi uită-mĕ, de vei putè uită,
Şi uită c'ai sdrobitu fără de milă
O inimă ce-a fostu a ta!

Matilda Cugler.

RESUMATU

de prelecţiunile populare ale D. Maiorescu.

Prelecţiunile populare pentru anul 1868, alu cincilea alu introducerii lor in Iassi, s'au terminatu in Duminica trecută. Astă dată ele au avutu de objectu unu şiru de cercetări psichologice, in care s'au esplicatu ultimele resultate ale sciinţei in privinţa cătorva din părţile cele mai interesante ale vieţei sufletesci.

Mai ănteiu s'a arătatu fundamentul fisiologicu alu diferinţei intre inteligință şi pasiune şi s'a redusu la diferite acţiuni a creerilor celor mari, cărora corespundu nervii sensurilor, şi acelor mici, cărora corespundu nervii gangliori şi simpatici*), şi s'a esplicatu in detaiu nascerea şi progresul elementului pasionatu in sufletu. Vorbindu despre valoarea istorică a factorilor psichologici, D. Maiorescu a profitatu de ocasiune pentru a espune teoria civilisaţiunii formulată in timpul din urmă de *Buckle***) şi a demonstratu, pentru ce progresul se face numai prin inteligință, şi nu prin morală.

Revenindu dar la inteligință, D. Maiorescu a esplicatu intr'unu modu originalu imperfecţiunea radicală a minţii ominesci prin sfera

*) Conform cu cercetările lui Bichat *(Recherches physiologiques sur la vie et la mort)*, Flourens *(Recherches expérimentales sur les propriétés et les fonctions du système nerveux)* şi in legătură cu hipotesa lui Schopenhauer *(Versuch über das Geistersehen)*.

**) Th. Buckle, istoria civilisaţiunii in Englitera, I, cap. 4. Veḑi Convorb. liter. din 15 Maiu 1867, mai alesu pag. 83 şi 84.

cea intinsă a ideilor păstrate numai in memorie in opposițiune cu cercul celu micu de idei luminate prin consciința momentană. In aceasta s'a arătatu izvorul erorilor, a dificultății in raporturile ominesci și a nestatorniciei opiniunilor, și s'a esplicatu apoi, cum *sciința*, concentrăndu masa estinsă a representațiunilor intr'unu șiru mărginitu de noțiuni intensive, este singurul remediu salutaru in contra acelei imperfecțiuni, dovedindu-se totdeodată neputința aflării adevĕrului prin aforisme și necesitatea sistemului.

In consecința acestor idei, adăncimea sufletului s'a vĕḑutu a fi conexitatea tuturor ideilor intreolaltă, prin care se paralizează mărginirea cercului consciinței și se reproduce cunoascerea objectului din toate punturile sale de vedere. Apoi s'a ințelesu, cum in această reproducere și in parte și in diferita constituțiune primitivă se separă unu omu de ceilalți și devine individu in sfera intelectuală, fără a fi pentru aceasta egoistu in sfera sentimentală. După stabilirea diferinței intre individualitate și egoismu, s'a arătatu acțiunea osebită a sciinței și a religiunii.

In discursul din urmă s'a demonstratu importanța lumii interne, din rațiunea că numai mijlocul justifică scopul și că atăt fericirea individului căt și afirmarea naționalității depinde de la cultura sufletului și nu din imprejurări materiale esterne, a căror considerare esclusivă ruinează societățile.

Din acestu scurtu resumatu numeroșii auditori ai prelecțiunilor populare iși voru reamintì ideile principale, a căror desvoltare au urmărit'o cu atăta atențiune. Pentru cei, care nu au fostu față, ne este imposibilu a resumà unu asemene cursu și ne remăne numai a-i indreptà la studiele psichologice, ce D. Maiorescu, după căt amu aflatu, iși propune a publicà curĕndu. *Red.*

ANUNCIU.

Rugămu redacțiunile jurnalelor *Perseveranța*, *Presa*, *Țara*, *Albina*, *Telegraful Romăn*, *Nepărtinitorul* și toate cele-lalte care ne-au făcutu și neincetatu ne facu onoare de a reproduce poesii și articule de prosă din foaea noastră, să binevoească a arătà că articulile respective sunt reproduse cu anume cuvintele „*reprodusu* sau *estrasu* din *Convorbiri Literare*".

Red.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui I. S. Ploesci. Ne pare rĕu că articulul D-voastră nu s'a găsitu potrivitu pentru a fi publicatu in foaea noastră.

D-lui preşedinte al reuniunii de lectură din Blaşa. Amu fostu foarte mĕguliți de amabila D-voastre adresă.

Red.

Redactoru rĕspunḑĕtoru: *Iacob Negruzzi*.

Tipografia Societății Junimea.

No. 4. — Anul II. **Iassi, 15 Aprilie 1868.**

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

PRIMBLĂRI.

I.

Nu sciu, iubite cetitoru, dacă faci parte din acei oameni cari, când intreprindu o călătorie, iși prelucrează unu itenerariu așa de minuțiosu, incăt sciu dinainte toate locurile ce au se visiteze, momentele când au s'ajungă, căt oru să se oprească, când oru să plece și ce au să vadă. Acestu modu de călătorie mie nu-mi convine. Tot merge după mașină și neasceptatul și necunoscutul nu-ți produce nici o surprindere. Eu unul călătorescu fără scopu nici țelu și lasu capriciului și intâmplării libertatea să mĕ mâie unde voru voì.

Așa me găseam de câtva timpu in unul din cele mai mari orașe a Germaniei și-mi puneam neincetat intrebarea unde ar fi bine să mĕ ducu, fără a putè luà o hotărire, păn intr'o sară mi-a venitu in gândul că nu fusesem niciodată in Englitera; că aceasta este o țară frumoasă și m'am hotăritu să mĕ pornescu a doua ḑi in Englitera. Sculându-mĕ ănsĕ dimineața, mi-am adus aminte de unu frumosu castelu așeḑatu in imprejurimile capitalei in care me aflam și am socotitu că ar fi o crimă de a me pornì, fără a-lu visità: M'am suitu deci in drumul de feru și oprindu-me la una din cele ăntĕi stațiuni, mi-am indreptatu pasul spre castelu. Timpul erà posomoritu. Afară de mine se coborise ăncă trei persoane unu domnu bĕtrânu, o doamnă bĕtrână și o domnișoară tĕnĕră. I-am lasatu să meargă inainte și-i urmam in tăcere. Acestu marșu ținù o jumatate de oară până la poarta parcului ce incunjură castelul. Intrându pe poartă, domnul celu bĕtrânu imi adresâ cuvĕntul, intrebându-mĕ dacă și eu am de gându să visitezu castelul. Respunsul meu fiindu afirmativu, mi-a propusu să mergemu impreună. Am primitu propunerea cu mulțămire și am apucatu truspatru una din alele. In timpul marșului amu vorbitu ăntei despre vreme care ar fi pututu să fie mai plăcută, apoi des-

pre monotonia plopilor din marginea alelei, de la plopi am ajunsu a vorbì despre alți copaci, de la aceștia la păduri și de la păduri la vĕnatu. Bĕtrănul m'intrebâ dacă sunt vĕnătoru. I-am respunsu că-mi place această petrecere foarte mult. Élu imi ḑise că vĕnatul a fost totdeauna pasiunea sa și incepurĕmu a ne povestì istorii și intămplări de vĕnătoare.

Vĕnătorii fie chiar oaminii cei mai onești și mai consciințioși, sunt toți minciunoși. De aceea cu tot respectul ce aveam de pĕrul albu alu noului meu cunoscutu, nu credeam jumatate din toate cele ce-mi spuneà; pe de altă parte ănsĕ și eu fără mustrarĕ de cugetu, puneam in samă vĕnătoarelor mele, toate istoriele intămplate la amici sau cunoscuți de-ai mei și.... pentru ce așu tăguduì?... chiar unele care le cetisem prin cărți. De și a mințì este o imoralitate, eu in convorbiri amu obiceiul să infrumusețezu istoriele adevĕrate ce povestescu, și să le mai impodobescu cu căte ceva de la mine, când credu că prin aceasta istoria devine mai interesantă. Și oare n'am dreptate? Lucrul principalu nu este ca cea ce audi să fie adevĕrat, dar ca se petreci căteva momente plăcute.

Ce-ți pasă, iubite cetitoru, dacă cele ce ai să cetesci in paginele urmĕtoare sunt toate adevĕrate și ce-mi face mie dacă le vei crede sau nu? Totul imi este ca să-ți procuru căteva momente de mulțămire, precum le simțescu și eu scriindu aceste rănduri.

Preschimbăndu istoriile noastre, ajunserĕmu la unu micu locu din grădină, peste care trebuià să trecemu cu luntrea pentru ca să ajungemu la poarta castelului. Când amu intratu in luntre, eram atăt de intimu cu tovarășul meu ca și cănd amu fi fostu vechi cunoscuți, Nimica nu erà deci mai natural decăt să ne spunemu unul altuia cine suntemu. Bĕtrănul se numià H... și erà colonelu retrasu de mai mulți ani din armată; doamna cea bĕtrănă erà soția lui și domnișoara erà unica lor fiică. Eu mĕ numescu... dar e de prisosu să mai spunu cine sunt, fiindcă mĕ cunosci, iubite cetitoru, de nu persoană, cel puțin de nume.

Aflăndu colonelul de ce naționalitate sunt, incepù a-mi pune mii de intrebări despre țara mea. Ve lasu să găndiți, dacă vorbindu de țară mai aveam nevoie, și vorbindu de oameni nu aveam nevoie de imfrumusețări. Colonelul erà incăntatu de descrierile mele și, intrăndu in castelu veḑù cu părere de rĕu curmăndu-se conversațiunea noastră. Unu bĕtrănu păzitoru ne conduse dintr'o sală in alta și prin turnuri și prin subteranuri. Peste totu locul erau mobile tablouri și arme vechi; ici erà turnul unde se inchideau cavalerii vinovați; colo camera unde i supuneà la torture; de pe o fereastră se vedeà intr'o mică ogradă eșafotul unde cei condemnați iși aflau pedeapsa; pășindu peste o scară intrai intr'o sală de banchetu unde cavalerii victorioși uitau in plăceri ostenelele resboaielor. In vreme ce călăuzul ne spuneà, eu observam soția și fiica colonelului. Doamna H. trecuse peste jumatatea vieței și perul seu negru erà presuratu de multe vițe sure. In fața sa se arată așà o bunatate și privirea sa erà atăt de simpatică, incăt esercità a supra mea o nespusă atragere. Domnișoara puteà să fie de 19 sau 20 de ani, erà albă la față și ochii și pĕrul seu erau negri. Deosebindu-se, ănsĕ de cele mai multe brunete, a cărora privire

este vioae, espresiunea fisionomiei sale erà serioasă și tăcută. Ea nu luase parte cu nici unu cuvĕntu la conversațiunea noastră și-mi părea că ascultă cu multă distracțiune cuvintele călăuzului. De și observà in aparență, cu luare aminte curiositățile castelului, imi părea că ochii nu erau fidela espresiune a găndurilor cari trebue să fi fostu departe de locul unde ne găsiamu. O așa tăcere, și seriositate la o copilă de virsta ei me intrigà. Care puteà fi causa lor și care erà obiectul ce preocupà unu sufletu atăt de tĕnĕru? Apropiindu-me de domnișoara Maria,—astfeliu se numià,—incepui a-i spune căte imi trecurĕ prin minte despre cavalerii ce locuiau in acelu castelu cu sute de ani in urmă. Cănd sunt bine dispusu sunt, cum se ḑice bunu de gură și spunu vrute și nevrute fără a luà samă dacă vorbele mele interesează sau nu. Acestu fatalu obiceiu ilu am din copilărie și trebue să fie inăscutu, căci cu toată bunavoință n'am pututu să mĕ lepădu de dĕnsul. Cănd am spiritu, lucru ce mi se intămplă căte odată și sunt in societate cu persoane care preferu să asculte in locu de a vorbì, mi s'a intămplatu să vorbescu eu singuru toată vremea și s'audu pe ascultătorii mei ḑicĕndu in momentul despărțirii că au petrecutu de minune. Cănd ănsĕ n'am spiritu, lucru ce mi se intămplă foarte des, precum poate și ție căte odată, iubite cetitoru, și sunt dispusu de a vorbì și mĕ aflu in societate cu persoane cărora le place pe lăngă a ascultà să și vorbească, atunci suferu și facu toată societatea să sufere grozave torture. Abiè incepe vo unul să spuie, simțescu unu neastĕmpĕru și unu doru iresistibilu să spunu și eu. Cănd neastĕmperul e pre mare și nu me potu rabdà, intrerupu pe vorbitoru și cu unu glasu mai tare cătu să atragu atențiunea ascultătorilor mei asupra celor ce le spunu eu. Dacă celalaltu e obstinatu și ține a-și măntuì istoria ridică și elu tonul mai sus. Cu toate aceste eu nu me dau ci ilu inădușu cu o voace și mai puternică. In asemine casuri, cănd se despărțesce societatea, de și n'am auḑitu nici-odată, sunt siguru că nime nu ḑice că a petrecutu de minune. Această măncărime de limbă mi-a jucatu odată o festă pe care n'oiu uità-o. Eram invitatu . . . . . dar vĕdu că me depărtezu de la narațiunea mea. Cu părere de reu mĕ vĕdu silitu, iubite cetitoru, a nu-ți spune ce mi s'a intămplatu de și sunt siguru că ți-ar face mare plăcere. Am să-ți-o spunu c'o altă ocasiune.

Spuneam deci vrute și nevrute frumoasei domnișoare, despre cavalerii care locuise cu sute de ani in urmă in castelul unde ne aflamu. Sunt pe lume istorii mai frumoase de căt acele ale cavalerilor? Eu unul nu cunoscu mai interesante in conversațiuni ca domnișoare, și cu toate aceste, nu vedeam nici unu surisu pe buzele sale. Ea mĕ ascultà in tăcere și cu atențiune ca și cănd așu fi vorbitu despre lucruri serioase. Această seriositate imi tăià tot curagiul. Din doue una, am gănditu, sau nu sunt eu intr'o ḑi de bună dispunere sau găndurile sale sunt departe și ea m'ascultă numai din politeță. In amăndouu casurile e mai bine să tacu și am tăcutu. Călăuzul nostru ne conduse atunci, intr'o galerie de tablouri. Am fostu totdeauna mare amatoru de tablouri și mĕ uitam cu interesu pe truspatru pĕreții. Nu mai puținu interesu aveau și cei trei tovarăși ai mei. Cu toții priveamu și admiramu in tăcere fără a

rostì unu cuvĕntu. Acum tovarășii mei devenise mai serioși ăncă, și mi se părù că ochii lor se evitau și că vĕdu unu noru intunecăndu frumoasa frunte a tenerei domnișoare. Care poate fi causa acestui nouru? m'am intrebatu in mine. Intrebarea mea ănsĕ remase fără respunsu.

— Sunteți amatoare de tablouri, domnișoară? am ḑisu eu.

„O! foarte mult.

Aici convorbirea noastră se terminâ.

Eșindu din castelu, ne suirĕmu intr'o barcă și ne preumblarĕmu pe lacu. Soarele se coborià și arborii intindeau umbre urieșe pe nivelul apei. In jurul nostru se preumblau lebede care ridicăndu lungele lor gături, ne priveau cu curiositate. Tăceamu cu toții și nu se audià de cât lovirile regulate a văslelor și căntecul de sară alu păserilor din copaci. Văslașul se uità dinaintea lui, colonelul urmărià fumul sigărei sale, bĕtrăna doamnă se uità la fiica sa care iși ridicase privirile spre nouri. Vĕḑĕndu așa m'am uitatu și eu la nouri. Nourii se mișcau cu răpejune intrecĕndu-se unii pe alții; când doi nouri se intreciceniau, se făceà o luptă de căteva secunde, păn ce amestecăndu-se nu mai formau decăt o singură figură gigantică. Acestu spectaculu imi inferbintâ inchipuirea. In găndul meu vedeam luntrea fragidă in care pluteamu isbindu-se de o stăncă și sfărămăndu-se in mii de bucăți. Colonelul mai aproape de malu scăpâ singuru; văslașul scăpâ pe mumă și eu ridicăndu din unde pe tĕnĕra domnișoară o depuneam leșinată in brațele părinților sei cari o și creḑuse perdută. Ochii sei ănsĕ se deschidu și ea ĕi indreaptă duios spre mine, neputĕndu a-mi mulțămì altfeliu. In această singură privire cetеam ănsĕ o eternitate de fericire. Astfeliu iși luase inchipuirea mea sborul, când deodată barca isbindu-se de unu ce virtosu, se oprì. O secundă creḑui că suntemu perduți . . . . Nu te inspăimăntà, amabilă cetitoare! Barca ajunsese și se oprise la malul unde trebuià să ne coborimu.

O jumătate de oară mai tărḑiu ședeamu intr'unu vagonu de drumu de feru și ne intorceamu in capitala din care plecasemu.

II.

Ajunsu a casă, me afundăi in cugetări. Familia Colonelului H. trebue să fie lovită de vo nenorocire, găndeam eu, căci pentru ce domnesce intră dĕnșii o așa seriositate? Și mai ales cum o fată așa frumoasă in a căreia față lucià tot focul tenereței, nu gustă plăcerile virstei sale? O fată frumoasă de 19 ani intr'o grădină! Se poate oferi ochilor unu spectaculu mai plăcutu? In mijlocul verdeței și a florllor ea nu poate fi de cât veselă și voioasă. Verdeața ĕi desceaptă in inimă o speranță vagă și dulce, și florile cu mii de colori ĕi reflectă miile de găndiri ce vinu, se mișcă și se strecoară prin mintea sa. Intre frumusețа și mirosul florilor ea se află in adevĕratul seu elementu. Pentru ce fiica Colonelului nu simțise nici o plăcere in parcul castelului și pentru ce când ne primblamu pe lacu privirea sa se ridicase spre nouri? Tĕnĕră ăncă, ea trebue să fi simțitu vo durere. Inchipuirea mea incepù atunci a-și creà unu romanțu intregu: Unu tĕnĕru ofițeru o iubià de mult. Elu erà nepotu alu Colonelului și venià adesa in casa sa. In curĕndu ea luâ sama că vĕrul seu, când vorbià cu dĕnsa erà tulburatu și că ochii sei o pri-

viau cù doru. Radele amorului străbăturĕ și in inima ei și privirile lor duioase se schimbarĕ grabnic in dulci vorbiri. Părinții vedeau cu plăcere fericirea copiilor și incurĕndu se serbâ logodna. Dar tĕnĕrul ofițeru erà de unu caracteru nestatornicu. Elu se inamorâ de o alta, visitele lui incetarĕ și peste cătva timpu mireasa lui primì o scrisoare prin care i se vestì in terminele cele mai cuviincioase că toate au fostu o glumă, că sunt inrudiți, că intre rude nu poate să fie amoru și că prin urmare ar fi o nefericire pentru amăndoi dacă s'aru insoțì.—Ba nu! mi-am disu, pentru ce ofițerul ar fi nestatornicu? Nu! Nu-i elu de vină, ci o soarte fatală: In sara cănd s'a serbatu logodna, suveranul țerei declarâ resboiu și mirele fu silitu să plece in bătălie. La cea ăntei intălnire cu inimicul, mirele celu mai bravu din toți ofițerii, făcù minuni: elu se luptâ ca unu erou, luâ cu măna lui trei stăndarturi, rănì pe unul din comandanții dușmanilor, care in urma acestei fapte incepeau a se retrage. Tĕnĕrul erou, obositu de atătea bravure și vĕdĕndu că camaradii sei sunt invingĕtori, iși indreptâ găndul spre sine și vedeà cum generalul ĕi resplătesce bravura cu laudă și onori și cum ilu priviă cu dragoste dulcea lui mireasă, cănd unu glonte... celu de pe urmă ce sburase din rangurile inimice . . . .

Eată pentru ce domnișoara Maria erà serioasă.

Dar pentru ce am gănditu mai departe, soartea să fi fostu așa de fatală pentru tĕnĕra fată? Soartea nu face atăta rĕu cum facu oamenii. Părinții trebue să fie causa nenorocirii sale: Elu, unu tĕnĕru artistu cu mare talentu, dar fără avere, o vĕdù intr'o sară la teatru. Ochii lor se intălnirĕ, peste puținu se intălnirĕ in persoană . . . dar părinții care ambiționau pentru unica lor fiică o posițiune strălucită, cu atăta mai mult că aveau o stare insemnată, lundu samă despre ceea ce se petrece, l'au gonitu din casă acoperindu-lu cu mustrări. Elu s'a retrasu in tăcere, lovitu in simțirea sa ca și in amorul seu propriu și s'a hotăritu să devie unu mare artistu, ea ănsĕ . . . . Dar nici așa, nu se poate, mi-am disu, căci părinții paru a fi oameni cu minte care nu sunt in stare să nenorocească pe fiica lor, trebue dar să fie altfeliu . . . . și incepeam a-mi croì alte istorii una mai fantastică decăt alta, cănd deodată mi-am adusu aminte că domnișoara Maria nici nu fusese tristă. N'am pututu să mĕ oprescu de a nu ride de mine insu-mi: Fiindcă am vĕdutu o fată care din intămplare erà serioasă intr'o di, mi-am gănditu că este tristă, și fiindcă este tristă, ea trebue să fie nenorocită și fiindcă este nenorocită, trebue ca să fie la mijlocu unu artistu săracu, părinții inumani și unu ofițeru cădutu in bătălie, toate aceste pentru că n'a culesu flori și că s'a uitatu la nouri!

Ridĕndu de aceste inchipuiri, m'am hotăritu să nu mai facu romanțuri. Cu toate aceste mi-am propusu să țînu promisiunea ce dădusem Colonelului la despărțire și să-i facu a doua di o visită.

Adoua di găsii pe amăndoi părinții și pe domnișoară intr'unu micu salonu, destul de elegantu și impodobitu cu multe tablouri. Colonelul cetià o gazetă; muma erà ocupată cu lucru de mănă și domnișoara desemnà. După ce preschimbarĕmu mai multe cuvinte despre partida ce făcusemu, mĕ ui-

tai la desemnul domnişoarei. Ea copià cu destulu talentu de pe o aquarelă cataractul Rhinului de lăngă Schaffahusen. Intrerumpěndu unu complimentu ce-i făceam asupra talentului seu —am şi acestu nenorocitu obiceiu— mě intrebâ dacă am vědutu vo dată acestu vestitu cataractu. I-am respunsu că nu. Atunci Colonelul, incepù a-mi ţinè unu discursu intregu asupra lui, spuindu-mi de la ce inălţime cade apa, căt e de largu Rhinul, ce efectu face asupra visitatorului etc., etc. După ce sfirşì descrierea pe care am uitat'o trei minute mai tărḑiu, ne-amu pusu să privimu tablourile. Colonelul era nu numai amatoru, dar şi cunoscětoru căci mica sa galerie se compuneà din piese foarte frumoase. Din toate, făcuse mai cu samă unu tablou, multu efectu asupra mea. Elu representà pe unu frumosu těněru blondu care puneà unu inelu pe degitul gingaşu a unei fete. Ea se razemà pe braţul seu, plecăndu ochii sei in jos in vreme ce elu o privià cu nesfirşitu amoru. Scena erà aşa de frumoasă incăt multă vreme nu-mi putui despàrţì ochii de děnsa.

— De cine este tabloul? intrebăi pe Colonelu.

„De unu pictoru těněru. Tabloul a fostu premiatu la cea de pe urmă esposiţiune de tablouri din oraşul nostru.

— In acestu albumu, se află fotografia lui, ḑise muma. Mario, fii bună, deschide albumul şi arată portretul D-lui . . . .

Domnişoara increţi fruntea şi intorcěndu filele cu grabă, se oprì la portretul celu de pe urmă.

„Acesta este portretul, imi ḑise ea.

—Găsescu că are o fisionomiă genială, nu-i aşa?

Domnişoara nu respunse.

— Şi elu trăesce in acestu oraşu? urmăi eu, adresăndu-mě cătră domnişoară.

„Nu sciu unde trăesce.

— Mi se pare ḑise muma, că a plecatu de cătva timpu. Ilu cunoascemu foarte bine. Pe cănd trăià aici, elu venià adesa la noi, dar, se vede c'a simţitu necesitatea să fie in contactu cu pictori străini şi, ca toţi artiştii, caută in ţeri străine impresiuni noue şi noue materii de studiu.

Cu căt puneam intrebări asupra pictorului care imi insuflà interesu, cu atăt respunsurile erau mai scurte. Mai cu samă domnişoara imi părù că ar dorì să se schimbe conversaţiunea. Simţindu aceasta, vorbii despre altele, apoi luăi ḑioa bună de la familia Colonelului. Colonelul imi strinse măna cu multă căldură, mě rugâ să nu-lu uitu şi-mi luâ promisiunea că voiu venì să-i vědu de căte ori intămplarea m'ar aduce prin oraşul lor. Despărţindu-mě de plăcuta familie, n'am pututu să-mi oprescu găndurile de-a nu se intoarce la těněrul pictoru, pe care se păreà că-lu stimau aşa de mult şi despre care vorbiau aşa de puţin Portretul seu aşeḑatu pe cea de pe urmă filă a albumului domnişoarei; respunsurile sale scurte; fruntea sa increţită, toate aceste dădurě iar aripi inchipuirei mele care, după obiceiul seu, flutură intre totu feliul de presupuneri. E de prisosu să ţi le mai spunu, iubite cetitoru, fiindcă nu ţi-ar ajută intru nimicu a aflà adevěrul, cum nu m'au ajutatu nici pe mine. Vrěndu, nevrěndu, am trebuitu să mě hotărescu a remănè in deplină necunoscinţă a causei seriosităţii domnişoarei care ănsě imi păreà a fi in raportu cu portretul těněrului pictoru. O

dată această hotărire luată, imi indreptài găndul spre altele și intrebăndu-mĕ in ce țară am să me ducu, imi venì ideea să visitezu cataractul Rhinului de la Schaffhausen pe care ilu vĕḑusem desemnatu de D-șoara H.

Peară Englitera, trăească Rhinul! și plecăi spre lacul de Constanța.

Ce omu inconstantu! vei ḑice iubită cetitoare. Nu tăgăduescu că acesta este o greșală a caracterului meu, dar din această causă me duceam la Constanța.

Cu drumul de feru și cu vaporul se călătoresce răpede. Nu ținù mult și ajunsei la lacul de Constanța, peste care trecui răpede și după vo căteva oare eram in Svițera la Schaffhausen. Nu departe de acestu orașu este vestitul cataractu alu Rhinului, a cărui grandiosu aspectu imi luâ mai multe oare. Cataractul Rhinului este . . . foarte frumosu. De nu l'ai visitatu ăncă, iubite cetitoru, iți dau consiliul să te duci să-lu veḑi.

(Va urma).

Iacob Negruzzi

REFLECȚIUNI

asupra prelecțiunilor populare ținute de D. Titu Maiorescu in Universitatea din Iassi.

(Urmare.)

După ce am esaminatu inteligința și pasiunea sub punctul de vedere fisiologicu și am confrontatu aceste elemente sufletesci cu factele istoriei și ale consciinței, venimu acum la partea psichologică a prelecțiunilor D. Maiorescu.

Vomu traduce materialismul inaintea tribunalului sciinței spre a-lu convinge de eroare, și vom probà că sufletul sau principiul vitalu, nu este resultatul combinațiunii animale, ci o substanță reală care prin presența ei, imprimă organelor toate mișcările din care se compunu funcțiunile lor.

Frenologia ne esplică prin sistemul protuberanțelor că impresiunile se transmitu și se așaḑă in crieri, centru cerebralu; sensualismul presupune că fenomenele morale fiindu ca și fenomenele fisice, unu resultatu alu organismului omenescu, materia este principiul sau causa generatrice a facultăților morale. După dĕnșii puterea inteliginte cugetă in crieri, precum forța digestivă digeră in stomachu. Filosofii-medici esplică cunoscința părței morale a omului prin percepțiunea intra-craniană; aparatul encefalicu este organul inteliginței și alu instinctului. Psichologii, esplică cunoscința moralului prin esistența ănimei, prin simțimĕntul de sine. Cei ănteiu convinși că factele psichologice nu au subiectul lor propriu, susținu că ele nu sunt decăt o nuanță a fenomenelor organice. Psichologii din contra, susținu că fără teoria factelor animei, nu putemu avè o inteligință esactă a factelor morale ale naturei omenesci. *Nosce te ipsum*, este după acestia, espresiunea și principiul a ori ce filosofie și ințelepciune. Psichologia nu respinge nici una din esplicațiunile date de filosofia medicală, intru căt acestea nu depășescu limitele competenței sale; ea concepe și admite raportul posibilu a forței spirituale cu părțile masei encefalice. Spiritualistul nu impedecă pe fisiologu de a merge căt de departe in domeniul observațiunii fisice; elu nu intervine decăt asupra punctului unde fisiologistii mărturisescu inșii că esistă obscuritate spre a aduce lumina ce ne dau consciința și reflecțiunea.

Unii din Psichologistii moderni s'au incercatu a fracționà viața, dăndu o parte sistemului nervosu, o parte aparatului muscularu și o altă parte țesăturei celularie; celui ănteiu au datu simțibilitatea, celui alu doilea *mobilitatea* sau facultatea contractilă și celei a treia proprietatea tonică. Cu această frumoasă distribuțiune ei credu că vor putè pune in perfectă mișcare rotagiele orologiului lor, fără a se găndì că le lipsesce resortul principale, resortul inteliginte care este independentu de aceste facultăți. După ce au stabilitu forța vitală ca principiu *animatore*, fisiologiștii de-

monstră că ea este esenţialminte inteligentă, chiar şi in acele din animale la care natura a desvoltatu mai puţin facultăţile intelectuale.

Noi putemu opune acestor teorii fisiologice mai multe raţiuni convingĕtoare.

Factele ănimei sunt observabile: aceasta nu o putemu negà fără a cădè in absurditate; ănsĕ dacă aceste facte sunt susceptibile de observaţiune, ele nu sunt susceptibile de *esperimentaţiune*; cu alte cuvinte, noi nu avemu unu laboratoriu şi instrumente prin care să putemu tratà ănima precum fisicii şi chimiştii tratează subiectul cercetărilor lor. Cu toate aceste, nu putemu ḑice că sciinţa sufletului este redusă la o simplă contemplaţiune, că nu are şi ea esperienţa la disposiţiunea sa. Noi putemu esperimentà asupra noi inşine şi asupra altora: teatrul, tribunalele, scrierile, afacerile, toate variaţiunile destinatei, toate vicisitudinile esistenţei noastre, sunt atătea ocasiuni de a ne supune incercărilor empirismului, de a ne pune in jocu facultăţile şi a desvĕlì virtualitatea fecundă a activităţii noastre; chiar şi educaţiunea ce este alta decăt o esperimentaţiune continuă? Anima este una, indivisibilă, şi imaterială; ea este unită in eserciţiul facultăţilor ei cu oare-care condiţiuni fisiologice şi vitale, nu datoresce ănsĕ acestor condiţiuni facultăţile sale; ea este o forţă in armonie, in *sinergie*, cu alte forţe care au şi ele in organismu funcţiunile şi proprietăţile lor.

Sufletul se poate negà ca substanţă spirituală, esistă ipotese in acestu sensu; ănsĕ *Eul*, acea substanţă individuală care are consciinţa propriei sale esistenţe, nici unu sistemu nu s'a incercatu ăncă a-i contestà realitatea; aceasta ar fi pre absurdu. Eată dar bine stabilitu in principiu, că in omu esistă o forţă activă care este centrul tuturor factelor ce modifică esistenţa sa. Această forţă nu poate fi nici compusă, nici multiplă in activitatea ei, cu alte cuvinte, nu esistă unu *Eu* pentru a simţì, unul pentru a cugetà, altul pentru a voì, de atătea ori unu *eu* căte sunt facultăţile ce atestă consciinţa; elu se diversifică in mii de moduri, fără a-şi perde unitatea. Esistă facte ce nici unu simţu nu ne atestă: aceste sunt pasiunile, cugetările şi actele voinţei. Aşa s. e. noi nu putemu vedè, nici pipăì, nici auḑì bucuria sau durerea; noi percepemu aceste facte prin unu simţu diferitu de celelalte, unu simţu intimu de inteliginţa pură care veghează neincetatu in noi inşine spre a ne informà de tot ce se petrece acolo; acesta este *consciinţa*. Acelu ce voesce ănsĕ a se ocupà cu asemene operaţiuni ale consciinţei, trebue să invingă mai ăntei instinctul său obiceiul care atrage neincetatu spiritul seu spre obiectele esterioare şi-lu distrage de la factele revelate consciinţei; va trebuì să adoarmă simţurile sale, să amorţească impresiunile ce se producu asupră-i, să-şi facă oare-cum violenţă spre a putè prelungì această somnolenţă artificială a simţibilităţii organice fără de care nu se poate dedà unei bune observaţiuni interioare.

Aşa dar, osebit de acele cinci simţuri principale care ne punu in raportu cu lumea esterioară, mai esistă şi alte organe interioare conducĕtoare de sensaţiune şi agenţi de voinţă a căroru funcţiune este de a da locu la nisce impresiuni foarte distincte şi multiple. Noi credemu că in mijlocul mulţimei acestor conducĕtori ai sensaţiunii şi agenţi ai voinţei, unu singuru şi acelaşu lucru, unu singuru şi acelaşu *Eu* percepe sensaţiunile, emite voinţa din toate părţile şi prin mai multe căi; acestu *eu* nu se poate multiplicà nici divide, căci nu esistă unu *eu* pentru *vĕḑu*, unul pentru *auḑu*, altul pentru *odoratu* etc. etc.; nu esistă decăt unu singur *eu* pentru toate simţurile, o singură personalitate care ordonă. O unitate perfectă servă la totul de principiu şi de ţintă. Această unitate nu se poate asimilà cu pretinsa unitate ce aflămu in materie şi care nu este decăt o agregaţiune de părţi, o figură şi unu simbolu alu adevĕratei unităţi. Personalitatea aceasta nu se poate fracţionà, trebue să o negămu cu desevirşire sau să o recunoascemu in deplina ei integritate. Ne s'ar putè ănsĕ obiectà aci, cum dar această unitate spirituală se pune in raportu cu pluralitatea organelor? Respunsul la această obiecţiune este chiar in ideea ce trebue să ne facemu despre natura ei. Ea multiplică actele şi efectele puterii sale şi le distribue cu o activitate variată in

diferite direcţiuni, ea ănsĕ nu se multiplică, remăne identică in toată substanţa ei, fără a-şi fracţionà personalitatea. In noi esistă dar *unu ce* care, fără a avea nici una din calităţile materiei, conţine in sine unitatea, activitatea, simţibilitatea şi voinţa, adecă acea ce numimu animă sau sufletu.

Sufletul nu este din inceputu o forţă in eserciţiul libertăţii sale; ea incepe prin a fi fatală şi după timpu numai şi esperienţă parvine a se posede, a se conţinè, a se recunoasce, a deliberà, a voì şi a-şi esecutà voinţa. Limitele acestei schiţe nu ne permitu să esaminămu aci cum această forţă dotată de consciinţă petrece in mijlocul organismului, cum işi desvĕlesce activitatea şi concură impreună cu alte puteri a respăndì in elu mişcarea şi animaţiunea, cum ea posede acea putere de mobilitate, de difusiune şi de *ubiquitate succesivă* de a se observà şi controlà in propriile sale fenomene. După aceasta vine simţibilitatea sau pasiunea a căreia condiţiuni fisologice trebue să le recunoascemu, constatăndu caracterul, mişcarea şi obiceiurile ei, după starea normală sau patologică a vieţei.

Este netăgăduit că intre raporturile ce unescu organele şi ănima esistă o preschimbare continuă de impresiuni şi de impulsiuni din care resultă fenomenele de sănĕtate sau de maladie, intru căt această preschimbare este regulată sau neregulată, normală sau anormală. Delirul, spre esemplu, este o deranjare a intelegenţei şi a instinctului determinată prin cause care producu o iritaţiune cerebrală şi o perturbaţiune in facultăţile morale ale omului. In aşa stare, sufletul nu se mai cunoasce, nu se mai guvernă, nu mai are libertatea sa. Totul urmează aci cursul fatalu alu impresiunilor sale prin violenţa causelor esterioare. Pe cătu timpu conservămu usul raţiunii, adecă suntemu capabili de a privì lucrurile cu acelu gradu de libertate care ne permite a le considerà sub diferitele lor raporturi, depinde totdeauna de la noi de a evità raţionamente false. Delirul singuru sau demenţia ne aruncă şi ne reţine in ilusiuni fatale; in acea stare deplorabilă nu e consciinţa nici percepţiunea care ne inşală, ci falsele conclusiuni ce tragemu din simţimintele şi sensaţiunile noastre, ear falşitatea acestor conclusiuni provine din acea că noi nu mai avemu spiritul astfeliu precum ni l'a datu natura. Eată ce poate opune filosofia simţului comune scepticismului sensualistu care fondează pe starea de deliru a omului unu argumentu puternicu in contra spiritualităţii factelor consciinţei, fără a mai avè trebuinţă a-lu combate prin espunerea unei teorii savante a sciinţei psichologice. Judecăndu dar despre ănimă prin consciinţă, noi o recunoascemu ca esenţialminte activă; ea se mişcă cănd simte, cănd cugetă, cănd voesce; niciodată nu o găsimu in stare de adevĕrată inerţie, pasivitatea ei nu este decăt proprietatea de a primì impresiuni. Chiar şi cănd in urmarea unor disposiţiuni organice, anima ar venì a perde cunoscinţa şi direcţiunea actelor sale, chiar şi atunci ea nu incetează de a se mişca in ascunsu: ea stă gata a reluà posesiunea şi usul facultăţilor sale, indată ce dispare obstacolul ce o reţineà incătuşată şi a renasce pe deplinu la simţimentu şi libertate. Simţibilitatea, raţiunea, libertatea, eată dar elementele constitutive ale personalităţii omului. Actele raţiunii ca şi ale sensaţiunii nu sunt fără raportu cătră personalitate; noi credemu că mai inainte de a cugetà şi a simţì in libertate, sufletul trebue să aibă proprietatea cugetării şi a simţimentului, cu alte cuvinte, mai inainte de a se mişcà ca forţă liberă, trebue ca ea să se misce cu o inteligință şi o pasiune care se esercită fatalminte. Cu faptul libertăţii este dar strănsu legată şi calitatea de persoană, de agentu moralu şi prin urmare datoria şi puterea, obligaţiunea şi dreptul, responsabilitatea şi inviolabilitatea. Ridică omului libertatea şi nu-i mai remăne nimicu; elu va vieţuì ca plănta sau animalul fără obligaţiune nici sancţiune.

O altă stare anormală a sufletului ominescu este idea *sinuciderei.* Esistă in lume oameni cari sunt predestinaţi a murì; viaţa nu este făcută pentru dĕnşii. Astfeliu este Werther despre care insuşi Goethe care l'a creatu, a ḑisu că: „rĕul este fără remediu, căci unu insectu omoritoru a impunsu in floarea sa juneţa lui Werther. Acestu insectu omoritoru nu este alt ceva decăt scepticismul sau spiritul de dubiu. Fénélon in

Scrisorile sale spirituale, descească pe aceste suflete neliniscite şi esaltate a lăsà să se aline puţin spiritul lor: „*Requiescite pusillum.*“

Pentru ca omul să vină la ideea sinuciderii, se cere unu eserciţiu oare care alu inteligenţei şi o fermentaţiune a pasiunilor. Oamenii cari n'au studiatu recurgu rare-ori in durerile lor la sinucidere, şi pentru aceasta sinuciderile sunt mai frequente la popoarele civilisate decăt la cele neculte, ceea ce demonstră că ideea sinuciderii nu vine omului de la natură, ci de la reflecţiune.

In timpii moderni, sinuciderile sunt toate esaltate, melancolice şi pline de mánie in contra societăţii. In teatrul anticu a Grecilor, sinuciderea nu este niciodată tratată ca o cestiune de filosofie sau de dreptu naturalu, ci este totdeauna efectul unei pasiuni violente; ea nu are unu caracteru sentenţiosu nici declamatoru; acestu gustu singularu alu morţii se observă mai cu samă in literatura englesă, in eroii lui Shackspeare.

După noi, oamenii coprinşi de demonul sinuciderii sunt nisce suflete malade şi agitate ce credu că aparţinu intre cei aleşi, care ănsĕ nu au nici macar energia animelor de răndu. Cănd aceasta simţibilitate maladivă domină anima omului, ea ilu impinge la moarte. „Sensus carnis mors est, sensus vero spiritus vita et pax“ a ḑisu St. Paul.— Se sinucide cine-va nu numai din simţimĕntul onoarei, din amoru, ci şi dintr'o vanitate impacientă, din capriciu, prin imitaţiune şi din causa speranţelor inşălate.

Spre a se ferì dar de această maladie omul are trebuinţă de speranţă. Speranţa, adică credinţa in viitoru, este nutrimentul sufletului.

Dumneḑeu nu ne-a creatu, pentru a ne nutrì de visurile chimerice ale imaginaţiunii, de toate aberaţiunile spiritului omenescu, ci pentru a muncì. La toate cugetările, la toate simţimintele noastre, Dumneḑeu ne-a impusu acţiunea ca o necesitate. Condiţiunea omului pe pămĕntu este dar munca şi laboarea, ear nu contemplaţiunea şi reveria.

Forţa vieţei face esenţialminte parte din geniu. Veḑi pe Omer, pe Dante, pe Tasso, pe Milton, nenorocirile nu au lipsitu acestor barbaţi de geniu, şi cu toate aceste au trăitu pentru că aveau in ei forţa care-i făceà să supoarte suferinţele vieţei. Dumneḑeu nu le-a datu geniul ca unu parfumu care se evaporă indată ce se sgudue vasul ce-lu conţine, ci ca unu viaticu generosu care susţine pe omu in cursul indelungatului peregrinagiu al vieţei. Cum, tu a-i in tine o cugetare divină şi nemuritoare, şi nu scii să suferi necasurile vieţei, despreţul neroḑilor, reutatea calomniatorilor, receala indiferenţilor! Cum! tu mergi cu capul ridicatu spre ceru, şi te plăngi că trecĕndu, unu insectu ascunsu in earbă, ţi-a muşcatu piciorul!

Sinuciderea este şi ea unu fructu al materialismului deguisatu sub frumosul nume de simţibilitate. Spre a ne ferì dar de aceasta disposiţiune maladivă a sufletului trebue să recurgemu la preceptele sănĕtoase a le religiunii şi a le moralei creştine care ne invaţă că moartea nu este pentru omu o enigmă misterioasă, care făcĕndu-ne să iubimu viaţa, ne face tot odată să iubimu datoriile noastre şi să fimu pacienţi şi statornici. Simţibilitatea maladivă, din contra, inspirăndu-ne desgustul vieţei, ne inspiră totodată desgustu şi pentru datoriile noastre, şi ne face să iubimu inerţia, asceptăndu neantul.

Să vedemu acum care sunt legile raţiunii. Kant este celu mai mare metafisicu a timpului modernu. Morala, estetica şi teodicea lui nu potu fi pĕtrunse de acelu ce n'a aprofundatu resultatele psichologiei sale. Scopul doctrinei lui Kant este de a ficsà valoarea cunoscinţelor omenesci. Lock vede in consciinţă numai elementul empiricu; Kant descopere doue elemente, adecă elementul materialu şi elementul formalu sau raţionalu: celu ăntĕiu vine din afară, celu alu doilea chiar de la spiritu. Din concursul acestoru doue elemente resultă cunoscinţa; unu elementu *aposteriori*, şi altul *a priori*. Critica raţiunii pure lăsăndu unu ce arbitrariu in generalităţile ce propune, isbutesce şi ea la unu scepticismu absolutu.

După noi, raţiunea este absolută şi suverană, dar nu in numele personalităţii omului, care nu o constitue nici o consacră ci o primesce numai şi o simte in sine; ea incetează de a fi suverană şi absolută indată ce ia caracterul unei raţiuni personale şi private.

Din momentul ce omul in consciința sa, ḑice: *„mi se pare, eu cugetu“* elu nu are o idee adevĕrat rațională, ci o opiniune individuală, unu simțimentu, unu votu; elu judecă ca individu, ear nu ca rațiune, ca sciință. *Criterium* adevĕrului nu stă nici in opiniunile individuale, nici in testimoniul oamenilor, ci in esența și puritatea primitivă a rațiunii, in factul instăntaneu dar realu alu percepțiunei spontaneĕ a adevĕrului, in adăncimea consciinței ominesci.

Să recunoascemu daru că psichologia se află in capul tutulor sciințelor morale, ea este suverana lor comună; că consciința este facultatea generatrice a tuturor fenomenelor morale. Totdeauna și in totul inteligența este principiul și rațiunea determinantă a esercițiului simțibilității; credința filosofică, ca și credința teologică, are misterele sale, revelațiunea sa intimă și imediată, ear nu esterioară și tradițională.

Materialismul ca și panteismul este o doctrină antiprogresivă și retrogradă. Spre a ne convinge despre acesta, nu avemu decăt a esaminà resultatele materialismului ce domnià in Francia sub directoriu și in epoca imperială: puțina credință a spiritelor in lucrurile morale, corupțiunea consciințelor sau a lor servilitate, conduită brutală a guvernului, intr'unu cuvĕntu materialismul in arte, in poesie, in literatură, in totul, disprețul religiunii. Materialismul a fostu implăntatu de Voltaire din Englitera in Francia și perfecționatu de Condillac cu o industrie logică admirabilă.

Se cultivămu daru și noi sciința filosofiei, să urmămu cu sănge rece investigațiunile noastre sciințifice, ănsĕ fără simpatie nici interesu pentru vre o sectă, pentru vre unu partitu. Societatea noastră are astăḑi trebuința de o restaurațiune morală, de o doctrină filosofică care, substituindu in consciința tutora principiile sale, in locul credinței stinse, să readucă in suflete moralitatea și speranța.

Noi vedemu in cunoștința vieței și a sufletului unu a inceputu cunoscinței lui Dumneḑeu și in studiul lui Dumneḑeu cunoscința vieței și a animei universale. *In Deo vivimus et sumus.* Adevĕrul este că epoca in care ne aflămu nu e propice meditațiunilor filosofice. Filosofia nu infloresce in mijlocul agitațiunilor, ea cere pacea cabinetului. Psichologul ca și naturalistul și fisicul, nu poate observà cănd atmosfera este inourată și intunecoasă; elu trebue să simță in jurul seu acea stabilitate de instituțiuni, acea concordanța de opiniuni și de voinți, acele disposițiuni simpatice atăt de necesarie cugetării.

După ce am consideratu omul ca individu moralu, să-lu esaminăm acum in raporturile sale cu celelalte ființe, aceste raporturi ilu unescu I, cu natura; II, cu seminii sei; III, cu providența. De aici decurgu trei regule de acțiune care au de obiectu binele in ordinea fisică, socială și religioasă.

Binele in ordinea fisică, stă in a lucrà prin arte sau industrie, după legile universalminte stabilite.

In ordinea socială, binele se reduce in genere la macsima de a nu pune obstaculu la destinata altuia, ci de a o secundà; a fi justu și milostivu. Aplicatu in toate consecințele sale, elu se intinde in infinit și este sorgintea legilor care imbrățoșază toate raporturile ominesci.

Incăt se atinge de ordinea religioasă, osebitu de ceea ce datorimu fapturilor din causa Creatorului, binele sub punctul de vedere religiosu, constă in a inalță sufletul nostru spre Dumneḑeu cu credință și amoru, a invocà grațiile sale divine, a ne increde providenței sale, alu considerà ca tipul binelui, idealul ordinei.

Binele nu este dar decăt activitatea in legitima sa desvoltare, ear fericirea nu poate fi alta decăt binele simțitu de consciință. In faptu, noi credem, că nu e posibilu omului a fi in realitate virtuosu fără a fi ferice, precum nici a fi ferice fără a fi virtuosu. Dacă omul virtuosu este uneori infelice acesta se intămplă pentrucă, fiindu muritoru, elu este supusu pe de o parte aflicțiunilor comune speciei sale și pe de altă parte suferințelor care-i sunt personale. Vedemu ănsĕ adeseori pe celu reu prosperăndu, cum se esplică această anomalie? Credeți că Dumneḑeu nu acordă fără scopu favoarele sale celor rĕi; elu ĕi supune cercării prin chiar aceste favoare. Să nu invidiămu prosperitatea de care se bucură celu reu; căci dacă simte oare care satis-

facțiune și plăceri esterioare, elu sufere amar de dispreţul consciinței sale, de temerile ce-i turbură liniscea sufletului, de remușcările ce-lu sfâșie. Mai de preferatu este liniscea sufletească ce aduce cu sine simțimêntul virtuții, cu toate miseriele vieței, decât fericirea celui rĕu.

Esistă in adevĕru și suflete atât de depravate și monstruoase, incât să stărue in crimenele lor fără durere nici mustrare de cugetu. La așa casu, trebue să presupunemu că aceste suflete au perdutu simțul morale, că ele nu au consciință faptelor lor.

Viața omului este o educațiune continuă care se intinde asupra tuturor facultăților, care cuprinde toate relațiunile sale. Condițiunile esențiale ale acestei educațiuni sunt amorul binelui și imperiul de sine. Când amorul binelui este luminatu și sinceru, elu comunică inimei ideea și gustul virtuții, adecă a tuturor acțiunilor frumoase și oneste. Avêndu mai nainte de toate *consciința*, omul trebue să se deprindă a se cunoasce pe sine prin o confesiune intimă și o esaminare atentivă și imparțială a acțiunilor sale; să observe cu scrupulositate tot ce se petrece insufletul seu spre a pastrà in elu totu ce e bunu, și a corige tot ce e rĕu. Astfeliu numai elu va imprimà activității sale o direcțiune in adevĕru umană și va putè implinì cu demnitate misiunea sa providențială.

Dacă ar trebuì să fimu filosofi spre a distinge binele de rĕu, și a ne pronuncià intre Epicuru și Zenon, intre Bacon și Cartesius, intre Spinoza și Kant spre a ne cunoasce datoria, morala ar fi atâtu de străină afacerilor lumei ca și sciințele matematice, și omul onestu s'ar formà tot așa de greu ca și unu mare geometru. Din fericire ănsĕ, spre binele publicu și onoarea consciinței omenesci, toată conspirațiunea pasiunilor și a sofismelor cade naintea unui simțu necoruptibilu născutu in omul celu mai simplu care este *consciința* și care distinge binele de reu, care conține in sine o regulă de apreciațiune morală pe care elu nu o datoresce nici catechismulu, nici codicelui penal, nici filosofiei. Aceste toate nu sunt decât interpretări și espresiuni diverse ale consciinței geniului ominescu. Simțul comunu care este spiritul de conciliațiune urmărindu adevĕrul ori unde-lu află, combătêndu pretutindene minciuna și sofismul, pregătesce in tăcere unu tratatu de pace intre toate sistemele. Omul raționabilu nu aparține la nici o scoală, la nici o sectă, la nici unu partitu.

Morala spiritualismului este morala devotamentului și a abnegațiunii, ceea ce formeaza inimele mărețe, caracterele generoase; morala materialismului este din contra acea a plăcerii și a interesului. Arta creștină este spiritualistă și ideală ca și credințele ce esprimă; arta materialismului este entusiastă de tot ce e realu și uriciosu, literatura ei frenetică și desfrănată. Morala spiritualismului ne conduce naturalminte la soluțiunea marelui problemu alu nemuririi sufletului care este adevĕrata sorginte a virtuții și a fericirei sociale.

Sciința psichologică a stabilitu de principiu nestrămutatu că omul este o ființă morală, simplă și identică, prin urmare imaterială, neperisabilă, nesupusă descompunerii. De și aceasta nu este o probă directă, este ănsĕ o presumpțiune puternică de imortalitate și de o viață fiitoare. Destinata privilegiată a omului intre celealte ființe, raportul seu cu D-ḑeu a căruia atribute ĕi sunt atâtea garanții de ordine, de bunătate și de justiție; facultățile sale proprie care ceru unu timpu indelungatu spre a se desvoltà și o altă viață spre a espià pe cea de acum, sau spre a-și primì resplata, presimțimêntul unui viitoru care convine mai bine activității sale, toate acestea probează veritatea dogmului intr'odată filosoficu și religiosu a nemuririi sufletului ominescu. Sau negați pe D-ḑeu și impreună cu D-ḑeu ordinea, rațiunea și justiția, s'au admiteți că sufletul ominescu, aceasta forță morală, nu este destinată a incetà d'a esiste in momentul chiar când este mai dispusu a-și inalță natura și a se apropià de Creatoru care este idealul creaturei, precum și aceasta nu este decât tipul imperfectu alu Creatorului; și *vice-versa*, dacă omul, nesocotindu legea sa proprie, necredinciosu și violatoru datoriei sale a muritu după o viață rea și culpabilă, fără căință, totul este oare sfirșitu pentru dênsul indată ce a pusu piciorul in mormêntu, spre a scapà de veri-ce justiție, de veri-ce espiațiune legitimă? In așa ipotesă, unde ar fi ordinea normală, armonia naturală intre

culpă și pedeapsă, intre meritu și recompensă? A presupune că providența cerească ca principiu alu ordinei, ca idealul binelui, ar lasa rĕul nepedepsitu, nu ar fi oare a presupune că D-ḑeu nu este intru nimicu mai presus de omu? Importă să observămu aci că a pedepsì, nu prin mănie și resimțimĕntu, ci prin rațiune și amoru, in scopu de a readuce la bine, este unu actu de inaltă milostivire, o virtute divină; impunitatea, din contra, adecă abandonarea culpabilului in calea sa retăcită, in funesta sa impenitență, ar fi unu semnu de părăsire și o monstruoasă nepasare, ar fi de a perde pe acestu nenorocitu pentru eternitate, in locu de a-i deschide prin espiațiune, unu viitoriu de speranță și de fericire.

Astăḑi ne aflămu intr'o epocă in care domnesce individualismul celu mai esageratu și mai cumplitu. Dreptul fie căruia individu de a cugetà după placul sĕu, dă nascere naturalmente la o diversitate infinită de opiniuni care au aceeași valoare una ca și alta, d'aci urmează că neesistăndu o credință comună, aceasta stare de individualismu in care ne aflămu este totodată și o stare cumplită de anarchie intelectuală.

Unu altu simptomu caracteristicu alu stărei noastre actuale este scepticismul de faptu de care sunt coprinse toate spiritele și lipsa de credință morală. D'aci resultă o reacțiune, o mișcare instinctivă și generală spre totu ce e contraru celor ce au fostu in trecutu. Generațiunea presentă simte unu disprețu profundu in privința trecutului. Trecutul este pentru dĕnsa simbolul eroarei; tot adevĕrul este, in viitoru. Junimea de astăḑi se crede superioară oamenilor de esperiență și chiar părinților sei. Noi nu avemu in presentu nici o idee, nici o credință ficsă, nu avem altu călăuzu și conducĕtoru decăt autoritatea noastră individuală. Aceasta nu este o acusațiune ce adresămu generațiunii actuale, ci constatarea unui simptomu socialu generalminte simțitu și recunoscutu.

Amorul schimbării este o altă circumstanță caracteristică a situațiunii intelectuale in care ne aflămu. Ceea ce ne lipsesce dar in momentul presentu suntu veritățile morale proprie are'n-noì individul și societatea. Singura noastră speranță este in viitoru, și pentru aceasta noi primimu cu entusiasmu ori ce noutate, confundăndu totu ce e nou cu ceea ce face obiectul secretu și necunoscutu a dorințelor noastre și creḑĕndu că totu ce e nou va avè proprietatea de a satisface aceste dorınți ale inimei noastre.

Este ănsĕ de observatu că acea ce ne lipsesce nu este o schimbare materială, ci veritățile morale și religioase după care sufletul nostru aspiră. Causa rĕului nu este nici in guvernu, nici in legi, nici in organisațiunea societății, ci in insuși starea morală a spiritelor. Pe cătu timpu nu se va da o soluțiune cestiunelor morale in numele cărora să se poată organizà societatea, ne vomu invĕrti necontenitu in acelașu cercu viciosu și in aceeași neputință. Soluțiunea problemului politicu este dar credința religioasă și morală; aci stă tot secretul situațiunii noastre. Să nu ne facemu ilusiune. Noi ne bucurămu astăḑi de toate libertățile popoarelor celor mai civilisate, și cu toate aceste nu suntemu mult mai inaintați decăt in trecutu. Libertățile publice nu sunt decăt garanții și mijloace spre a ajunge la scopul sociale.

De nu vomu fondà nici acum pe terĕmul curățitu de Constituțiune instituțiuni libere și tari, culpa nu va fi a instituțiunilor, ci a oaminilor chiamați a le aplicà.

Celu ăntĕiu lucru ce avemu a face, este de a calmà spiritul nostru și a ne ferì de orce concepțiuni chimerice, de ori ce incercări nesocotite care prin a lor neisbutire nu producu alta decăt scepticismul in spirite și descuragiarea in suflete. Cele ce se intămplă astăḑi la noi nu sunt decăt fasele necesare ale unei legi a umanității. Să ne ferimu nu mai puțin și de acele temeri și speranțe pasionate, de acele uri furioase ce ne inspiră spiritul de partitu și micele evenimente care resaru pe fie care ḑi in jurul nostru si ne turbură inteligența și sufletul.

Organisațiunea unei societăți nu se improviză; ea nu poate fi decăt fructul unui timpu indelungatu și nu depinde nici de la instituțiuni, nici de la legi, nici chiar de la voința oaminilor d'a-lu produce mai inainte de timpu. Istoria este față spre a atestă căt de incet se operă asemene reforme.

Eată dar mijlocul d'a avè spiritul nostru liniscitu in această epocă de fermentaţiune şi de agitare. Nu e nimene dintre noi care consultăndu inima şi bunul seu simţu, să nu-şi poată trag ă unu sistemu de conduită conform cu preceptele religiunii şi ale moralei şi a-şi scapà raţiunea şi caracterul de cataclismul generalu ce ne amenință, căci pentru asemene circumstanţe ne-a datu D-ḑeu o raţiune pentru a judecà şi o voinţă pentru a voì.

Căt pentru *patrie* care este obiectul celu mai preciosu alu ingrijirii noastre, esistă unu mijlocu de a-i face să inţeleagă adevĕrata situaţiune in care se află ea; unde este secretul rĕului ce o apasă, care este binele la care trebue să aspire şi care sunt meḑiele prin care poate să ajungă la ţinta sa, in mijlocul unei societăţi incredule şi sceptice: acestu mijlocu este credinţa şi principiul ordinei.

Când spiritele neculte sunt espuse fără aparare la toate ideile bune şi rele, salutare şi funeste, nu esistă decăt unu singuru meḑiu de salvare; acesta este lumina. Tot omul dar care inţelege astăḑi situaţiunea in care se află ţara, are o misiune patriotică de implinitu, aceea d'a combate din toate puterile sale scepticismul ce domină in spirite, şi d'a respăndì luminele in poporu.

Dacă vomu crede in totu momentul că avemu a face naufrăngere, că ne apropiemu de o catastrofă, nu va mai fi pentru noi nici pace, nici muncă, nici reflecţiune, nici planu de conduită, nici desvoltare de caracteru naţionalu, nu vomu fi decăt o frunḑă gonită impreună cu multe alte frunḑe de vĕntul soartei care suflă şi trece!

(Fine.) *C. Eraclide.*

POESII.

PRUNCUCIGAŞA.

(trad. din Schiller).

Ascultă cum resună, cum clopotul vestesce
Că oara mult fatală de-acuma a sunatu!
Să mergemu! dar să mergemu! că soarta-aşa voesce,
La locul unde legea să moru m'a condemnatu.

Primesce-o lume ăncă această sărutare
Şi ultimele lacrimi, şi tot ce am iubitu,
Otrăvuri tale sorbeam cu desfătare,
De-acuma n'am nimica cu tine d'impărţitu.

Vĕ lasu plăceri sublime! Mĕ depărtezu de soare,
Să schimbu această viaţă pe-unu negru, tristu mormĕntu,
Vĕ lasu ani de juneţă! Ilusii răpitoare,
Cu care fete june adese ori s'incăntu!
Vĕ lasu, vĕ lasu d'acuma o visuri aurite!
Angeri, paradisuri, sublime fantazii,
Vai! aţi peritu pre iute ca florile răpite
De vĕnturi, de furtune, de mare vijălii!

Eram frumos gătită cu flori şi cu cordele
Ş'a inocenţei valuri pe mine fluturau,
Cu rose parfumate, cu mii de floricele
A mele bucle blonde pe-atunci s'impodobeau.
Vai mie! Eu de-acuma sunt iadului jertfită,
Şi haina inocenţei tot portu pe sĕnul meu,
Dar ah! in locu de rose, podoabă strălucită,
Mĕ invĕlesce moartea cu negrul valu al seu!

Să plăngeţi toate'n juru'mi, ce n-aţi căḑutu in vină,
La care-al inocenţei dulci rose inflorescu,
La care-a datu natura puterea cea divină
Să poată să resistă la ori şi ce iubescu.
Ah! am simţitu in sufletu a omului iubire,
Şi ea a fostu calăul, ce vecinic m'a perdutu!
Când eu l'am strănsu in braţe cu-atăta fericire,
Atuncea a Luisei virtute-a dispărutu.

De sigur că pe alta de-acuma elu iubesce,
Şi m'a iutatu pe mine, o şerpe 'nveninatu!
Elu poate-acum cu dĕnsa petrece şi glumesce,
Când eu mĕ ducu la moarte c'unu sufletu desperatu!
Cu-alu fetei pĕru se joacă şi'n braţe elu o strănge
Şi soarbe sărutarea ce'i dă iubita sa,
Când de pe truchiul morţei, alu meu ferbinte sănge
In juru stropindu pămĕntul, din trupu-mi va saltà!

Ori unde tu in lume te-ai duce'n departare
Etern să te goniască al morţii palidu choru,
Ş'a clopotelor vuetu şi trista lor căntare
L'al teu auḑu să sune, să sune'ngrozitor!

Și când din gura dulce amantei adorată
Vor isvorì suspine și cântice d'amoru
Atunci să te străpungă pe tine de indată
A iadului durere cu focu-i arḑĕtoru!

Ha, trădătoru! nici jalea, nici chinurile grele
Și nici a me rușine, tu n-ai pututu simțì?
N'ai milă de copilul sub sĕnurile mele,
Aceea ce pe tigru, pe leu poate 'nblânḑi!
Dar elu intinde pânza, și pleacă peste valuri
Și eu privescu la dênsul cu lacrimi și cu doru,
Șoptesce blând la fete, ce stau pe-al Seinei maluri
C'o voace intristată unu Ah! inșălătoru.

La sĕnu-mi stă copilul, ilu legănu lin pe brațe
In pace și'n odihnă, respiră liniscit,
Și ca o rosă june și plină de dulceață
Elu imi suride mie c'unu zimbetu fericitu.
Ș'a sale trăseture și dulcea-i căutare
Mi-aducu aminte mie al seu chipu adoratu,
Și intre-amorul mumei și cruda desperare
Se află al meu sufletu de chinuri sbuciumatu.

Mĕ'ntreabă unde-i tata? Cu voacea sa iubită,
Ș'al seu cuvĕntu e tresnitu, e tunetu glasul seu,
Și unde e barbatul femee rătăcită,
Imi strig' orice atomă a sufletului meu!
Elu altu copilu dismeardă și care tată-i ḑice,
Zadarnic tu orfane pe dênsul vei cată
Ah! ai să blăstemi oara in care-am fost ferice,
Când numele de bastardu te va desonorà!

O! A ta mumă poartă in sénul seu durere
Stă singură in lume in care a iubitu,
Ș'aspiră insĕtată spre viață și plăcere,
Pe care tu copile l'ai stinsu, l'ai otrăvitu!
Ah! blânda ta suflare ș'a tale șoapte line
Din timpuri fericite unu suveniru trezescu!
Frumoasa ta zimbire ș'a ochilor lumine
Ca și săgeata morței pe mine me lovescu.

Infernul simtu in sufletu, când nu te vĕdu pe tine
Infernul când te vede al meu ochiu tulburatu,
Ah a ta sărutare, ce-i groază pentru mine,
Erà pe a sa buză unu dulce sărutatu.

S'inalță jurământu-i tunându din groap'afară!
Etern, etern sperjurul zugrumă ce-am iubitu!
Ș-alu Hydrei lanțuri grele pe mine mă'nfășoară
Ș'omorul plin de groază atuncea s'a'nplinitu!

Etern să te gonească pe drumuri depărtate
A resbunarii umbre, ca vĕntul furiosu,
Să te ajungă ele cu mâne inghețate,
Să te treziască groznic din ori ce visu frumosu!
Și pintre blânde stele, crud are să luciască
Privirea cea de moarte a pruncului ucisu,
Ș'in haina sa de sânge, elu a să te goniască,
Elu a să te alunge din sfântul paradisu!

Priviți-lu la picioare-mi, e mortu, e fără viață!
Cu mintea tulburată de spaimă și de plânsu
Privescu la crudu-i sânge, la palida sa față,
Și simtu că cu-a sa viață și viața mea s'a stinsu.
A lumei legi me chiamă cu-o voace'ngrozitoare,
Dar ce eu simtu in mine e mai ingrozitoru,
Și vesel al meu sufletu de-acuma vra să moară,
Se stâng'-a sa durere și chinul arḑĕtoru!

Ah! poate sus in ceruri tu vei aflà iertare,
Te iartă și victima pe care ai tradatu,
Pămĕntului lasu ura și cruda desperare,
Să salte de-acum focul prin lemnul așeḑatu!
Ferice, mult ferice,! scrisori de dulce visuri,
De jurăminte pline le arde-unu focu cumplitu!
Și sărutări arḑinde le saltă para'n ceruri,
Pa care'n astă lume atâta am iubitu!

O! nu vĕ'ncredeți fete in dulcea tĕnereță,
Și nici in jurămĕntul, ce face unu barbatu,
Virtutea am perdut'o prin a mea frumusețǎ,
Murindu, aruncu pe dênsa blăstĕmu infricoșatu!
Ce vĕdu? Curgu lacrimi, lacrimi? ah! și calăul plânge!
Degrabă puneți vĕlul pe ochi, pe fața mea,
Calăule o floare, unu crinu nu poți tu frânge?
Calău, ca moartea palidu, calău nu tremurà!

N. Schelitti.

PRIMAVARA.

Primavara vine eară
Peste plaiuri se coboară,
Şi la suflu-i mult iubitu
Ear natur'a inverḑitu.

Mii de flori resaru la soare
Pe-a câmpielor covoare,
Mii de glasuri ciripescu
Tainic in văzduhu şoptescu

Frunḑa'n codru se frămăntă,
Duios ciocărlia căntă,
Şi treḑitu ca dintr'unu visu
Ear amorul a surisu.

Saltă inima re'nvie
Uit'a iernei vijelie,
Lasă-ţi manta de dureri,
Uită, uită ce-a fostu ieri,

Căci natura buna mamă
Ear la viaţă ne rechiamă
Ş'al ei zimbetu iubitoru
Ca şi raḑa de la ḑiori

Cu cămpia ce'nverḑesce
Sufletul re'ntineresce.
Fugiţi griji, fugiţi nevoi
Vĕ topiţi cu a iernei sloi!

Şi voi crude suvenire
Ce-aţi muncitu a mea găndire
Sburaţi iute pe-acestu vĕntu
Dincolo pe altu pămĕntu.

A naturei voace jună
Viu in mine aḑi resună
Şi-mi dă doru, doru de trăitu,
Căci am ăncă de iubitu.

N. Ganea.

ANUNCIURI.

BIBLIOGRAFIE.

Au eşitu de sub tiparu şi se află de vĕnḑare la biuroul Tipografiei Societăţii Junimea din Iassi, la librăria D-lor Soccec & Comp. in Bucuresci, precum şi in cele mai multe librării:

OTHELLO.

Dramă in cinci acte

de

SHAKSPERE,

tradusă de

P. P. Carp.

Preţul 2 lei 50 bani.

(Ediţiunea Societăţii Junimea.)

POÉSIES

DE

Michel D. Korné.

JASSY, 1868.

Imprimerie de la Société Junimea.

Prix 4 francs.

Redactoru rĕspunḑĕtoru: *Iacob Negruzzi.*

Tipografia Societăţii Junimea.

No. 5. — Anul II. Iassi, 1 Maiu 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in Romănia liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la libraria Soccec & Comp.

SUMARIU.

PRIMBLĂRI.

(Urmare).

III.

Svițera este o mică republică care se imparte in alte douedeci și doue de mici republice. Ea se deosebesce de alte țeri printr'aceea că are munți frumoși, lacuri poetice și brănză bună. Găsindu-mě odată in Svițera, n'ar fi fostu pěcatu să nu gustu aceste frumuseți și bunătăți? De sigur! Deaceea, luăndu o grabnică hotărire, mě afundăi in Svițera. Pănă la Lucernă, singurul lucru insemnatu ce am observatu, este că wagoanele drumului de feru scutură foarte mult. La Lucerna ănsě am vědutu leul, mulți Engleji și lacul celor patru cantoane.

Leul de la Lucerna este taiatu intr'o mare stăncă: statuă colosală comemorativă pentru cei 800 de Svițeri din garda regelui de Francia care au cădutu la 10 Augustu 1792 la Tuilerii. Leul străpunsu de o săgeată, cade la păměntu dar in căderea sa intinde laba pe crinul Burbonilor pe care ilu acopere și cearcă să-lu apere ăncă in agonia morții. Din sus se coboară flori și frunde care paru a fi lacrime věrsate pe morměntul viteazului leu. Dedesubt sunt sculptate cuvintele: *Bravurei și credinței Elvetice.* Totu tabloul se reflectă lin intr'o apă ce doarme la picioarele stăncei. Tot atăt de lin se reflectă acestu spectaculu și in inchipuirea mea. Ideea de a representà bravura și credința prin majestuoasa figură a unui leu, este cu atăt mai nimerită cu căt este simplă și in arte ca in toate adorezu simplicitatea. Cufundatu in acestu aspectu, nu m'am pututu oprì de-a nu-mi reamintì scena pe care acestu tablou o imortalizează.

Nobleța și clerul care susțineau ăncă tronul șovăitoru al Franciei, nu aveau meritul devotamentului, căci susținěndu pe nenorocitul rege, ii sprijineau causa lor proprie, care erà nedespărțită de causa tronului, dar acești străini nu erau impinși de nici unu mobilu

interesatu, ii susţineau pe rege fiindu că-i jurase credinţă. Şi cu toate aceste acei mari din jurul tronului părăsirĕ pe rege in momentul supremu al periculului, singuri fiii liberi a unei republice străine preferu a-şi sacrificà viaţa, a-şi sacrificà chiar ideile de libertate ce le supsese in libera lor patrie din sĕnul mumei, pentru ideea mai inaltă şi mai nobilă a credinţei. Pentru această idee ii primescu moartea pe treptele tronului unui despotu străinu; leul căḑĕndu intinde ănsĕ in momentul morţii, laba sa rănită pe steama Burbonilor. Care a fostu resplata lor petru atăta bravură şi credinţă? Burbonii restabiliţi pe tronul străbunilor, ridicarĕ la onori şi măriri pe acei care-i părăsise, dar uitarĕ pe străini. Nici o peatră din palatul regescu, nu amintesce sinsacrificarea acestor bravi. Stăpănul nu-şi aduce a minte de serviciele plătite ale servitorului. A trebuitu ca fraţii lor liberi să inalţă intr'o republică, unu monumentu ce aduce a minte de apararea glorioasă şi tragică a unui despotu. Şi monumentul jalnicu incunjuratu de crengele salcelor plăngĕtoare este nu numai o tristă amintire pentru fraţii lor căḑuţi şi pentru vitejia şi credinţa lor, dar o pre tărḑie insciinţare care arată soartea ce asceaptă pe acei cari părăsescu pămĕntul părintescu şi caută glorie şi avuţie in sprijinul unor idei străine acelor in care s'au născutu.

Preocupatu de aceste idei mĕ preumblam pe malurile lacului. Sara işi intinsese recoroasele sale aripi şi nici unu vĕntişoru nu suflà. Pe lacu se vedeau multe barce mişcăndu-se in toate părţile cănd grabnic conduse de patru lopeţi, cănd legănăndu-se incet după voia undelor. In unele se auḑiau căntece voioase eşindu din pepturi bărbătesci, in altele poate şopteau doue glasuri incet şi tainic, temĕndu-se chiar de indiscreţiunea apei. Deasupra lacului se videà in stinga Rigi, muntele celu mai frequentatu din Sviţera, in faţă cu dĕnsul ănsĕ in dreapta se vedeà muntele Pilatus, urcăndu-se drept in sus. Aceşti doi munţi păreau a se uità posomoriţi unul la altul ca doi rivali. Pilatus cu fruntea sa albă de omătu, erà ca unu bĕtrănu ce-şi-a pastratu toată vigoarea bărbăţiei şi privià cu dispreţu pe rivalul seu a cărui pĕru nu erà ăncă cărunţitu. Dar Rigi de şi mai micu, rideà de acestu despreţu, căci culmea sa mai plăcută atrăgeà pe toţi călătorii in vreme ce puţini visitau stăncele albe ale bĕtrănului. In departare se desfăşurà o panoramă grandioasă de munţi din care cei de pe urmă se perdeau cu coloarea firmamentului. Noaptea mĕ surprinse perdutu in această privire. Barcele despăruse de pe lacu, şi o linisce măreaţă se intinse asupra pămĕntului. Totul erà in nemiscare, numai sus pe ceru se vedeà clipindu planetele şi din cănd in cănd căte o stea sburăndu ca săgeata dinaintea celorlalte. Intregul firmamentu se reflectà acum in oglinda lacului şi-lu străbăteà cu luminele sale pănă in fundu. Simţurile mele sorbeau cu voluptate acestu frumosu aspectu şi incetasem de a găndì, cănd deodată auḑii unu glasu de femee străbătĕndu valurile aerului şi pĕtrunḑĕndu dulce in urechea mea. Mai multe momente remăsei fără mişcare şi imi păreà că visezu unu visu fantasticu şi divinu. Apoi stringĕndu-mi puterile mĕ desceptăi din visul meu şi atunci abie auḑii acompaniamentul melodicu alu unui claviru. Glasul căntà adio a lui Schu-

bert.. Acestu căntu ilu audisem ades odinioară și o dureroasă amintire erà legată de dënsul. Anii ănsë sburase şi timpul trimise balsamul seu indurătoru pe deasupra unei răni adănci; amintirea imi trecù prin minte ca fulgerul dar tot așa dé răpede dispărù. Sculăndu-më, më indreptăi spre o fereastră pe jumătate deschisă şi ascunsă de obscuritate şi vëdui o femee tënëră și frumoasă care şedeà inaintea unui claviru. Degitele sale atingeau lin tastele instrumentului, in vreme ce glasul seu se perdeà in aeru şi përul seu lungu și blondu se coborià tulburatu peste spate şi umere. Ea işi aţintise ochii in sus, dar ochii sei nu vedeau nimica căci toate simţurile erau absorbite de căntecul duiosu ce păreà a eşì din sufletul seu. Ăntei credui că este singură, incurëndu vëdui ănsë unu bëtrănu cu përul albu care şedeà pe unu jilţu intr'unu unghiu alu casei. Elu ascultà cu induioşare căntecul tënërei femei şi ochii sei nu se dislipeau de dënsa. După cătva timpu, elu se sculâ incet de pe jilţu și apropiindu-se de dënsa, ëi puse măna pe umëru.

— Destul, iubită Clara, dise elu. Căntarea te obosesce şi-ţi mişcă sufletul, indreptăndu-lu spre unu trecutu, pe care trebue să cauţi a-lu uità. E tărdiu şi se cade se dobăndimu prin somnu putere nouă pentru preumblarea de măne.

Clara se sculâ de pe scaunu și se uitâ cu dragoste la dënsul. Elu ănsë o luâ de mănă, o sărutâ pe frunte şi după ce-i urâ o bună noapte, se depărtâ. Singură, Clara remase căteva minute in nemişcare şi mi se părù că vëdu doue lacrime udăndu genele sale. Apoi după ce inchise clavirul, se indreptâ spre fereastră. Eu më depărtăi in grabă.—Ajunsei a casă intr'o mare nelinisce. De şi noaptea erà inaintată somnul nu voià să-mi vie şi aşedăndu-më pe balconul meu care erà spănzuratu asupra riului Reuss, priveam cum undele sale eşiau incet din lacu. Mi se păreà că vëdu oglindindu-se in apă figura tristă şi frumoasă a tinerei Engleze şi përul seu displetitu amestecăndu-se cu undele limpedi şi line. Vedeam faţa sa palidă esprimëndu o aşa durere, incăt durerea se comunicâ și sufletului meu. Nu sciu căt voiu fi statu cufundatu in acea simţire ce nu se poate descrie, când lovitu de o subită obosială, ochii mei incepurë a se inchide. Abie më aruncăi pe patu și somnul se coborì grabnic peste pleoapele mele. Unu visu fantasticu imi apărù: Më visai pe malurile lacului şi vëdëndu sus pe o stăncă chipul frumosu a tinerei Engleze căntăndu din liră căntecul Loreley. Eram aşa de imbatatu de căntul seu, incăt nu luam sama că munţii Pilatus şi Rigi incepeau a-şi plecà fruntea spre peptul meu. Deodată unu aeru greu şi inăduşitu më apăsà, munţii se plecau din ce in ce mai jos . . . o clipală ăncă şi eram ingropatu sub urieşele lor stănci . . . când vëdui leul intindëndu-mi laba sa rănită in ajutoru; inima imi băteà cu putere şi resuflarea mi se sfărşià . . . . atunci desceptăndu-me. sării drept in sus de pe patu. — Dormisem imbracatu, uşa balconului erà deschisă și soarele era sus.

IV.

Indată ce vine luna Iulie, o mare parte din Anglia se străpeartă in Sviţera şi o vëntură in toate părţile. Nu este oraşu, nu este izvoru, piscu sau gheţaru pe care l'ai visità

fără a intălnì Engleji, aşa incăt se pare că Sviţera este locuită mai mult de Engleji decăt de Sviţeri. Englejii privescu Sviţera ca o proprietate a lor şi au isbutitu a străpurtà obiceiurile lor insulane in mica republică Elvetică. Mie unul nu-mi place să am Engleji tovarăşi de călătorie, şi curiosităţile şi bizareriile lor care facu pe mulţi se ridă, pe mine me superă şi me iritează. Nu inţelegu pentru ce aru avè ii privilegiul să-şi procure toate indămănările cu dispreţul indămănărilor altora, şi cu ce dreptu işi aroagă monopolul originalităţii. Deaceea fiindcă in desele mele călătorii, am avutu nenorocirea să intălnescu neincetat acestu neplăcutu soiu de tovarăşi, care de multe ori, mi-a amăritu viaţa, am gănditu că trebue combătuţi cu propriele lor arme şi am adoptatu principiul de-a opune Englezului unu Englezu şi jumătate. Cănd sunt cu Engleji intr'o trăsură de drumu de feru sau in diligenţă şi vĕdu figurele lor mute şi nemişcate care me incunjură, dau figurei mele o espresiune şi mai mută şi pentru toate comoarele lumei n'aşu adresà unuia dintr'ĕnşii cuvĕntul. Cănd vĕdu că unul ar avè gustu să inceapă cu mine o conversaţiune, eu intorcu spatele cu dispreţu. Dacă vo doi vorbescu incet intre dĕnşii sau incepu a dormì, me facu că dormu şi eu şi horăescu din toate puterile peptului păn ce-i vĕdu că suferu torture pe locurile lor şi simţescu că in găndu mĕ blastĕmă amar. De şi fumezu cu pasiune, niciodată in societatea lor nu-mi facu plăcerea de a-mi aprinde o sigară şi indată ce vĕdu că vre unul voesce să fumeze, eu incepu a suflà greu, a-mi contractà toate musculele obrazului, a deschide toate ferestrele pănă ce inimicul işi aruncă sigara. Cănd ănsĕ l'am privatu de această mulţămire, simtu o satisfacere nespusă, precum ar resimţì unu generalu care a nimicitu tot planul de bătălie a duşmanului.

Poate riḑi de mine, iubite cetitoru şi găndesci că ar trebnì să fiu mai filosofu, să lasu pe oameni cum sunt, cu atăta mai mult că nu va fi cu neputinţă să schimbu natura lor şi că nu-i cu minte a-şi resbunà asupra cătorva indiviḑi de defectele unei naţiuni. Vei fi avĕndu dreptate de-a argumentà astfeliu, cănd eşti aşeḑatu pe jilţu şi cetesci in linisce jurnalul, fumăndu sigareta, dar cănd ai fi in posiţiunea mea paremi-se că ţi-ai uità teoria. Judecă singuru!

Plecasem de la Lucerna cu vaporul să mĕ ducu la Wägis, micu oraşu aşeḑatu la picioarele lui Rigi. Cănd cineva se află pe lacul celor patru cantoane, este o crimă a nu se uità imprejurul seu, căci in toate cărţile de geografie şi in toate descrierierile de călătorii, se cetesce că acestu lacu este celu mai frumosu din Sviţera şi prin urmare din Europa. Ce este dar mai natural decăt a te aşeḑà pe puntea vaporului şi a-ţi lasà ochii să rătăcească in toate părţile, după voia lor. Aceasta voiam s'o facu şi eu, dar vai! Puntea erà ocupată de sute de Engleji cari cu toţii işi deschisese corteluri pentru a se apară de raḑele soarelui. In zadar mĕ incercam să potu găsì vo crăpătură intre doue corteluri; in zadar să mĕ uitu pe deasupra sau pe dedesubt, privala erà hermetic inchisă prin cortelurile Englezesci. Ce erà de făcutu? Făcĕndu in mine unu jurămĕntu grozavu să-mi resbunu asupra intregei naţiuni, m'am coboritu jos in căiută. Acolo unu călătoru erà culcatu cu ca-

pul pe canape şi cu picioarele pe masă. O singură ochire mi-a fostu de ajunsu pentru a vidè că este şi elu Englezu. Dorul resbunării me cuprinse. Asteptăndu cu nerăbdare o ocasiune potrivită, am luatu unu scaunu l'am pusu pe masă şi culcăndu-mĕ de-a lungul pe masă am aşeḑatu picioarele sus pe scaunu. De şi mai sus, eram intr'o posiţiune analogă cu acea a inimicului meu naturalu. Amundoi stamu nemişcaţi şi ne mĕsuramu cu ochii.

— You speak English? me intrebâ elu.

„No“! respunsei cu o voace grozavă, aruncăndu-i cu picioarele scaunul drept peste genunchi. Englezul sărì in sus ţipăndu ca unu desperatu. Ănsĕ eu adresĕndu-me cătră dĕnsul, i-am cerutu politicos de iertare şi l'am incredinţatu că a fostu din nebagare de samă. Gemete surde eşiau din peptul Englezului şi ar fi eşitu poate multă vreme ăncă, dacă in acelu momentu vaporul nu s'ar fi opritu in locul unde trebuià să ne coborimu.

Şchelele orăşelului furmicau de călători, şi de călăuzi cu cai şi cu catări. Din vaporul meu alergarĕ cu toţii sau să iee posesiune de vre unu catăru sau să se urce pe jos in sus spre virful muntelui Rigi. Ḑioa erà inaintată şi nu erà mult timpu de perdutu dacă voiai să ajungi pe culme pentru a asistà la apusul soarelui. Eram nehotăritu dacă este mai bine să incalecu sau să mĕ suiu pe jos, când unu tĕnĕru cu pĕrul creţu, frumuşelu la faţă şi sprintenu la trupu care me observà de căteva minute, imi propuse să luămu unu catăru in tovărăşie. In chipul acesta, ḑise elu, vom avè şi plăcerea de a ne primblà pe jos şi ocasiunea de a ne odihnì când vomu fi trudiţi, şi mulţămirea de a putè convorbì şi de a scurtà astfeliu drumul.

— Bucuros! respunsei eu şi indată năimirémn unu catăru. — Fie care din noi trebueà să incalece o jumătate de oară ş'apoi cedĕndu catărul cătră tovarăşu, se suià o jumătate de oară pe jos. Eu incălecăi celu ănteiu şi junele meu tovarăşu mergeà incet pe lăngă mine sprijinindu-se de unu bastonu lungu cu virful de feru şi ascuţitu, precum se intrebuinţează in Sviţera de cătră toţi turiştii. Drumul erà ăngustu şi presuratu cu mii de petricele. Cu căt te urcai mai sus cu atăta drumul deveniâ mai răpede şi mai obositoru. De şi după unu marşu de vo doue oare suflamu amundoi grĕu şi ne curgeau sudorile in şiroae, toată vremea eramu voioşi şi petreceamu spuindu-ne tot soiul de glume. Junele cu pĕrul creţu erà de o veselie fără margini; când nu mai puteam de căldură şi credeam că mĕ lasă puterile auḑiam unu hohotu de risu resunăndu pe catăru şi-mi străngeam toate puterile să mĕ ţinu pe picioare păn va trece jumătatea de oară. Dar lucru curiosu! Pe când eu mĕ coboriam de bună voie, când acul ornicului imi vestià că momentul a sositu, junele meu se făceà că uită şi neincetat trebuià ca eu să-i aducu aminte.

— He! tinere! tinere! Ear mĕ inşăli cu trei minute, strigai eu.

„A dracului catăru, respunse elu; nu vra nici de cum să se opreacă!

— Credu şi eu, dacă in locu de a stringe friul, ĕi dai cu călcăile.

„Aşa trebue să faci . . Catărul e tocmai contrariul calului. N'ai luatu sama că elu pleacă când i spui *tbrrr* şi când ĕi spui *hi!* se opresce?

— N'am luatu sama, dar poftimu jos că nu mai potu.

„Eaca me dau. *Hi! Hi!*

Catărul ănsĕ nu voià să se oprească.

— Ear cearcă cu strinsul friului, poate s'a oprì.

Vĕḑĕndu că catărul tot mergeà, am săritu și l'am opritu de coadă.

Deacum inainte, ie adio de la catăru, i-am ḑisu eu, suindu-me pe șea și riḑĕndu. Nu me mai coboru pănă sus.

— Aibi milă de tinerețele mele, respunse elu. Sunt unu june plinu de speranță și de viitoru și unicul fiu la părinți, ar fi pĕcatu!

„Din ce parte a lumei ești, căci după fisionomia D-tale nu pricepu nimica?

— Sunt de pe malurile mirositoare ale Sennei. Tatăl meu e Francezu și maica mea Germană. Eu sunt ănsă cosmopolitu:—Ubi bene, ibi patria.

„Dacă ești totdeauna veselu și dispusu ca acum, ai o patrie foarte intinsă.

— Patria mea s'intinde de la apusu la resăritu și de la miaḑă-noapte la miaḑă-ḑi. Numĕru doueḑeci și trei de ani și anii la mine se compunu din douespreḑece luni de primavară. Părinții mei mi-au datu numele Edgar și au hotăritu să mĕ facă păstoru. Departe de mine fie ănsĕ sarcina de-a conduce turma credincioșilor!

„Și ce carieră ți-ai alesu?

— O singură imi convine: cariera de milionaru.

„Bravo! Iți urezu totu succesul in cariera D-tale.

— Păn' acuma nu sciu pentru ce milioanele fugu de mine. Dar cu vremea voru trebuì să vie. Să vedemu cine are mai multă rabdare: ele in persistența de a nu venì, sau eu asceptăndu-le!

Astfeliu vorbindu, ne apropiamu de culme. Braḑii incetase de mult, și din pămĕntul stăncosu al muntelui resăriaŭ numai earbă și pe ici pe cole rosa Alpilor. Puțin mai jos de culme este unu mare otelu de lemnu cu sute de odăi și intreținutu cu destul lucsu și eleganță. Ajunși la otelu, ocuparĕmu căte o cameră și ne puserĕmu să facemu puțină toaletă. Deodată s'auḑì unu instrumentu resunăndu cu grozavă putere: Erà cornul Alpilor care vestià călătorilor că trebue să se urce pe culme, fiindcă soarele aveà să le ḑică ḑioa bună. Peste căteva minute alergăi in sus și cu mine sute de persoane, barbați, femei și copii veniți din toate părțile lumei. Culmea lui Rigi, deosebindu-se de cei mai mulți munți ai Sviței are forma unui micu platou pe care incapu mii de persoane. Elu erà plinu de călători curioși să vadă unu spectacolu așa de estraordinaru. Așeḑați in grupuri, unii in picoare, alții pe earbă, alții lungiți pe plaiduri și shawluri, alții răḑemați pe bastoanele lor, ii se intorceau cu fața spre apusu și asceptau dispariţiunea soarelui. Spre sudu și vestu se vedeau șiruri de munți grandioși acoperiți cu omătu și intrecĕndu-se unii cu alții in inălțime, spre nordu lacuri și dealuri verḑi și plăcute, ce se intindeau la orizontu păn departe la punctul unde soarele aveà să dispară.

In vale pe mai multe drumuri zăriai călători intărḑieți care alergau desperat in sus, vĕrsăndu torente de sudoare, pentru a ajunge ăncă la timpu. Cei de sus ĕi priveau cu compătimire sau ironie. Preumblăndu-mĕ printre diferitele grupuri, m'am pusu să ob-

servezu: ici unu Englezu cu favoriţi lungi cascà o ġură aşa de mare, incăt părea că ar voì să inghită globul de focu; alăturea unu grupu de copii infingĕndu-si bastoanele in pămĕntu se acaţase pe dĕnsele ca se fie tot aşa de nalţi ca şi barbaţii; mai departe căteva persoane insuflate de zelul studiului, căutau să descopere cu lungi ochene puncturile negri din soare; căteva tinere germane culcate la pămĕntu, murmurau incetu dinaintea lor toate inspiraţiunile ce au avutu poeţii lor in faţa spectacului la care erau să asistă; lăngă dĕnsele unu omu rasu pe faţă cu o figură lungă şi curioasă compară privala de dinaintea lui cu unu portretu din albumui ce ţineà in mănă. Trecĕndu cu ochiul iute pe deasupra acestora, m'am opritu la doi tineri care erau perduţi in contemplare. Erà lesne de cunoscutu că erau insurăţei, căci elu o stringeà duios cu braţul dreptu şi-i ţineà măna in măna sa stăngă, ear ea cu braţul ei se sprijinià pe umĕrul seu; ochii lor erau indeferinţi pentru toţi cei care ĕi incunjurau şi cănd se depărtau de la orizontu ii se intălneau şi ceteau adănc unul in sufletul altuia. Soarele puteà să dispară de pe lume, ochii lor nu incetau de lucì cu dulci scănteie de amoru.

M'aşu fi uitatu mult la dĕnşii dacă unu feliu de urieşu ce şedeà indărătul meu, cu pĕrul, barba şi musteţele in nerănduială nu ar fi esclamatu impinsu de o iubită inspiraţiune: „Căt e omul de micu in faţa acestui spectaculu!“

Deschisei ochii mari să me uitu la filosoficul esclamatoru, cănd unu hohotu de risu me silì să privescu puţin mai departe: Erà tovarăşul meu de drumu cu pĕrul creţu care nu puteà să-şi ascundă veselia.

— Ce ai de riḑi cu hohotu?

„Cum să nu ridu? respunse elu. Nu veḑi cine observează că omul e micu: unu urieşu de şese picoare şi jumătate.

—In toate cauţi să găsesci motive de veselie.

„E greu a nu ride. Uită-te la sutele de persoane din jurul nostru, cum se uită de duios după soare ca şi cănd nu au să-lu vadă măne resărindu. Ai ḑice că soarele se duce pentru totdeauna şi cu dĕnsul tot norocul şi avuţia lor. Se vede că poeţii au dreptate să-lu numească unu globu de auru.

— Lasă glumele. Privesce mai bine şi veḑi căt e de frumos. Cum acestu spectacul nu-ţi face nici unu efectu?

„Din contra a făcutu in mine o revoluţiune intreagă şi simţescu unu apetitu de ursu.

— Eşti unu materialistu de frunte. Dacă nu fugu de D-ta imi perdu toată plăcerea.

„Mulţămesce-te gustăndu opusul soarelui— strigâ elu după mine—şi nu cumva să te vĕdu la tâble d'hôte peste o jumătate de oară.

Soarele incepù a se cufundà. Jos in vale peste lacu se lăţise intunericul şi virfurile munţilor erau ăncă luminate de o blăndă lumină. O atmosferă recoroasă invĕlì muntele Rigi şi soarele despăreà din ce in ce mai mult. Unu ah! lungu şi generalu cu unu suspinu de părere de rĕu eşì deodată din pepturile tuturora: soarele se făcuse nevĕḑutu. Culmea muntelui remase deşartă, mĕ credeam singuru gustăndu

„lumina ce nu se vede dar totu ăncă se simţesce,“

cănd luăi sama că mai erau doue persoane ascunse in grota naturală a unei stănci. Erau bĕtrănul

Englezu și frumoasa Engleză ce audisem căntăndu la Lucerna. Ochii sei erau ațintiți asupra punctului unde se stinsese cele de pe urmă rade ale soarelui și urmau cu unu doru nespusu lumina perdută și rade melancolice care porniau din ochii sei păreau a dorì să se stingă și ele in oceanul nemărginirei.

(Va urmà.)

Iacob Negruzzi.

Viața a XII imperatori,

traducere din Suetoniu de D. G. I. Munteanu.

In decursul anului trecut a apărutu de stimabilul D. Dr. G. I. Munteanu *) traducțiunea in limba Română a vieței celor doisprezece primi imperatori Romani, ce ni s'a transmisu intre alte scrieri de la istoricul Latinu *Caius Suetonius Tranquillus.* O intreprindere de geniul acesta fiindu unu ce inveselitoru mai vĕrtosu pentru noi Romănii, ne propunemu prin lucrarea de față a da samă despre dĕnsa.

D. traducătoru introduce lucrarea sa cu o prefață, in care relevă cu multă justeță avantagele culturei clasice a Romanilor și Grecilor, și soliditatea ce n'o poate căpătà cineva in ori-ce ramură a cunoscințelor umane decăt numai răzĕmatu pe dĕnsa. In adevĕru, cu toate că subt influența direcțiunii materialistice, care domnesce in timpul nostru și care a fostu provocată mai cu samă de progresele gigantice ale sciințelor naturale și ale resultatelor lor practice, cu toate că subt această influență, dicu, s'au găsitu capite, cari deneagă utilitatea acelei culturi, floarea spiritului june al omenirei, nu mai puțin remăne unu adevĕru incontestabilu, că cultura modernă inălțăndu-se pe edificiul celei antice, fiindu adecă continuarea și completarea ei, nu putemu posede cu deplinătate pe una fără ajutorul celeilalte. Aceasta, pe lăngă acea că e tot ce poate fi mai firescu, s'a probatu și prin imprejurarea, că toate spiritele ilustre, fie ele de ori-ce categorie sciințifică ori literară, cari au continuatu calea cunoscințelor umane au fost mai mult sau mai puțin cunoscĕtoare de anticitate.

Trecĕndu mai de parte D. traducĕtoru ne spune că scopul traducțiunii sale este că, precum s'a făcut și la celelalte popoare civilisate, să se respăndească cunoscința autorilor clasici și la noi Romănii, cari am neglesu aceasta pănă acum. In fine după ce dă căteva notițe, cari aru fi pututu fi mai complete, despre autoru și despre scrierile sale, termină prefața sa espunĕndu puntul de vedere, ce a luatu la esecutarea traducerii. Mai ăntĕi arată că a adaosu note (in numĕru de 710) la finele vieței fie-cărui imperatoru, fiindcă traducțiunea unui autoru clasicu nu se face pentru invĕțați ci pentru publicu in genere, care are trebuință de oare-cari esplicațiuni pentru ințelegerea cuprinsului; apoi că s'a feritu a traduce ad literam, precum se urmează de unii, spre a nu face o lucrare neințeleasă, de oară ce limbele diferescu in stilul, in diotismele și modul lor de concepțiune. Dar s'a feritu earăși și de perifrasare, precum facu alții, in care casu s'ar departà cu totul de tecstu. Din aceste cause a preferitu calea de mijlocu, adecă de a se ținè pe de o parte de autoru pe căt permite geniul

---

*) *Caiu Suetoniu Trancuillu* — **Viața a XII Imperatori** — *Traducere din Latină in limba Romănească* — ilustrată cu notiție de G. I. M. etc. — *Brașovu* 1867.

limbei Române, eară pe de altă parte de a redà idiotismele limbei Latine prin idiotisme corespundĕtoare ale limbei in care traduce, cu alte cuvinte s'a silitu a scrie cum ar fi scrisu insuși *Suetoniu,* de ar fi fost Românu.

Acesta este in adevĕru metodul celu mai de preferitu in asemenea materie. Fără de a voì a intrà in detaiuri asupra naturei limbelor, ceea ce ne-ar duce pre departe, să ne fiă permisu a adauge căte-va cuvinte in general spre confirmarea celor susținute de D. traducĕtoru. Limbele ca unu ce organicu au și ele, ca totul in natură, corpul lor propriu și diferescu intre dĕnsele precum diferescu obiectele naturei in forma și volumele lor. Este peste putință ca o limbă, care este espresiunea individualității unei națiuni condiționată de circumstanțele esterne, ce au incungiurat'o, e imposibil, ḑicu, ca o limbă, ori căt de afine ar fi cu alta, să aibă forme și espresiuni cu totul corespunḑĕtoare ei, să se acoperĕ cu totul una pe alta, precum este cu neputință a găsì in natură doue obiecte de organisațiune diferită, cara să semene intocmai. Cu modul acesta avemu o normă după care să putemu judecà lucrarea D. traducĕtoru, o linie desemnată de elu insuși. Cu căt se va fi ținutu mai mult de dĕnsa, cu atăt și traducțiunea sa va fi mai reeșită.

Dar mai nainte de a esaminà traducțiunea insași, mai nainte de a cità căte-va locuri din ea, pentru ca lectorul să-și poată formà singuru o opiniune, și apoi să esprimemu și judițiul nostru, credemu necesar a ne ocupà mai de aproape cu *Suetoniu*, ca să se scie a nume cu cine avemu a face, ce importanță are și ce locu ocupă intre scriitorii Romani, și ca să ne se ofere ască cu aceasta ocasiunea de a face oare-care observațiuni, ce se ținu de traducțiunea unui scriitoru anticu intreprinsă in circumstanțele actuale ale culturei și literaturei Romănilor.

Caiu Suetoniu Tranquilu se născù subt imperatorul *Vespasian,* și avù de tată pe *Suetoniu Lenu,* precum ne-o spune elu insuși in viața imperatorului *Otone,* Cap. X. Apoi subt domnia lui *Domițian* trăì ca june in Roma, unde se ocupà cu studie gramatice și retorice, in cari instruindu pare că-și a procuratu oare-care avere. Cu ajutorul acestei averi iși cumpără o mică proprietate, unde se putù da cu totul ocupațiunilor sale celor liniscite, departe de sgomotul *Urbei* și de miseriile timpului. Dintre contimpurani *Pliniu iunior*, tovarășul seu de studie, fù amicul seu celu mai bunu și protectorul seu. După recomendațiunea lui i se decernù de imperatorul *Traian,* la care *Pliniu* s'a in mare favoare, după cum este cunoscutu, intre altele demnitatea unui tribunu, ear subt *Adrian* devenì secretarul acestuia (Magister epistolarum). Aceasta ănsĕ durâ scurtu timpu, căci căḑù impreună cu alții in disgrația monarchului, ca unul ce nu observase respectul cuvenitu cătră imperăteasa *Sabina.*

Suetoniu este unul din ultimii istorici ai periodului latinității de argintu. Elu scrise nu atăt in spiritul unui istoricu, căci n'aveà simțu politicu și talentu combinatoru, lucruri ce se ceru indispensabil de la unu asemenea scriitoru, ci fù mai mult unu cercetătoru al anticității și unu diliginte adunătoru de notițe archeologice, istorice și literar-istorice, pe cari le scoase din sorgintele cele mai diverse. Scrierile sale cele numeroase le esecutà cu o esactitate adese ori minuți-

oasă. Remășițe mai insemnate ale lor ne s'au conservatu mai alesu din o scriere mare compilătoare intitulată *De viris illustribus*, care tractă despre toți barbații, ce au escelatu in arți și sciințe. Acestea sunt partea ei numită *De illustribus grammaticis, despre gramaticii ilustri*, și cea numită *De Claris rhetoribus, despre retorii celebri.* Partea, care conțineà viețile poeților, o posedemu intr'o stare cu totul mutilată și falsificată de compilatorii mai tărḑii. Afară de aceasta mai avemu *Miscclane, libri Pratorum*, o scriere antiquarică pe lăngă altele foarte mult esploatată și prelucrată in evul de mijlocu.

Subt toate formele fragmentele sale dau mărturie de cercetările sale cele intinse asupra culturei Romane, de oare ce tractează despre totu feliul de anticități, despre teatru și jocurile publice, despre tesaurul limbei și formele ei. Cu toate acestea cunoascemu și aprețiămu pe *Suetoniu* principal din cartea, ce ne ocupă, din *Vitae XII Imperatorum*, ca biograful primilor imperatori, de la *Caesar* și pănă la *Domitian.* Această scriere cuprinde memorie biografice a căror scopu este de a oferì nu atăt istoria căt imaginea caracterelor lor; biografiele sunt compuse cu inteligință practică, ănsĕ fără simțu pentru privire istorică și caracteristică, și ăncă cu mai puțină pĕtrundere in legătura internă a lucrurilor. Cu alte cuvinte această carte nu este o istorie a statului și a regenților, ci cunoasce numai orizontul celu mai de jos, dăndu-ne intr'unu șiru fără legătură internă și nepreparatu o mulțime de notițe, scoase parte din alte istorii și comentare, parte din archive, asupra viețeì publice și private a imperatorilor, asupra proprietăților lor esterne și interne, asupra activității lor politice și militare, amestecate cu anecdote și cu sentințele lor, ănsĕ fără să se ingrijească de politică și chronologie, și fără să distingă ceea ce este esențial de ceea ce este neesențial. Afară de aceasta chiar și materialul este incomplectu, de oare ce atinge numai superficial persoanele insemnate, care se aflau in contactu de aproape cu imperatorii sau fața cu ei, și cari și-au avutu meritele lor.

Cele din urmă părți ale scrierii sunt din ce in ce mai puțin abundante in notițe, și aceasta nu pentru că'i lipsià materialul, ci fiindcă n'aveà destulu curagiu și convingere morală, precum ne putemu convinge din *Domițian.* Cu toate acestea, deși *Suetoniu* nu ne probează nicăiri unu talentu istoricu, nicăiri nici macar unu singuru avĕntu de reflecțiune, pentru că, elu care-și aveà privirea indreptată numai asupra faptelor, remase străinu de ori ce simțu pentru viața internă, ne-a conservatu ănsĕ o mulțime de date instructive, privitoare la diferitele părți ale viețeì publice și ale obiceiurilor Romane. In aceasta a profitatu de abundanța actelor și a marturilor in generalu fără prejudițiu, ănsĕ nu totdeauna fără a se inșălà.

Stilul lui *Suetoniu* posede acea claritate și precisiune, care carecterizează limba publicistică și a afacerilor Romei. *Suetoniu* scrie rece, in frase concise, espresiunile sale sunt corecte, cu oare-cari proprietăți ale Latinității de argintu, ănsĕ fără vre-o urmă de arte individuală.

In urma acestei espuneri a vieții și operilor lui *Suetoniu* suntemu conduși de sine a emite opiniunea noastră asupra alegerii lui intre scriitorii Latini. In privința aceasta

noi credemu, că in starea actuală a Romănilor ar fi fostu mai bine, ca D. *Munteanu* să intreprin̦dă a dotà Literatura Română cu traducţiunea unui altu scritoru de cǎt *Suntoniu*, cu a unuia din aceia, cari constituescu florile cele mai frumoase in buchetul Literaturei străbunilor noştri; căci cu traducţiunile stă ca şi cu celelalte lucruri: trebue să ne procurămu mai ăntĕi ceea ce este mai ales şi mai indispensabil. Daru aceasta este o consideraţiunne secundară; poate că D. traducĕtoru a fostu condusu de unu motivu internu in alegerea lui.

Cu modulu acesta amu ajunsu la esaminarea traducţiunii insăşi. Lectorul va fi observatu, care a fostu intenţiunea noastră principală la espunerea prefeţii traducĕtorului; asemenea va fi observatu şi necesitatea ocupării cu *Suetoniu*: voiam ca, relevăndu ceea ce insuşi traducĕtorul a recunoscutu şi şi-a luatu de normă, să se va̦dă la urmă, că cerinţile noastre la traducţiune sunt cu totul naturale, voiam earăşi ca, desfăşurăndu basa traducţiunii, lucrul să devină mai claru şi mai complectu.

Spre a se vedè acum in ce mĕsură limba şi stilul traducţiunei corespunde limbei şi stilului unui Romănu, vomu pune dinaintea lectorilor nostri căteva capitule.

Luămu mai ăntĕi cp. IX (p. 5) din biografia lui *Caesar*. Eată cum s'a reprodusu tecstul: „Şi in adevĕru puţine ̦dile inainte de a intrà in funcţiunea de edilu venì in suspiţiune, că s'ar fi conjuratu cu M. Crassu consularul, precum şi cu P. Sulla şi cu A. Antoniu, cari, după ce s'au alesu consuli, furĕ condemnaţi petru crima corumperii alegerilor, ca la anul nou să atace armaţi senatul, şi după ce voru ucide pe cine le va plăceà, Crassu să pună măna pe dictatură, insuşi să se facă *Maisteru de călărime* şi, după ce voru organizà republica dupre buna plăcere a sa, apoi să restavereze pe Sulla şi pe Antoniu in consulatu. Despre această conjuraţiune amintesce: Tanusiu Geminu in istoriă, M. Bibulu in edisale şi C. Curione in cuvĕntările sale. Şi Cicerone la aceasta se pare a face alusiune, cănd intr'o epistolă oare-care cătră Assiu scrie: *că Cesaru in timpul Consulatului seu să fi consolidatu domnia, la care cugetase de precănd erà ăncă edilu.* Tanusiu adauge, că Crassu din căinţă sau temere să nu se fi infăţoşatu la ̦dioa determinată pentru ucidere, şi că deaceea nice Cesaru să nu fi datu semnul, ce s'a fostu invoitu a-lu dà. Fară acestu semnu, ̦dice Curione, să fi fostu, ca Cesaru să-şi lepede toga de pe umeri. Tot acestu Curione, ăncă şi M. Actoriu Nasone, spunu: ca Cesaru să se fi mai conjuratu şi cu junele Cn. Pisone, cui, chiar pentru suspecţiunea unei conjuraţiuni in Roma, i s'a datu provincia Spania, in modu estraordinariu; şi că s'ar fi fostu inţelesu, ca totdeodată Pisone afară, Cesaru in Roma să se scoale cu ajutorul Ambronilor şi Trapadanilor spre a schimbà starea lucrurilor, şi că numai prin moartea lui Pisone a că̦dutu planul unuia şi altuia.

Astfeliu este prima probă a stilului D. traducĕtoru. Fără indoială nu se poate cere ca intr'o traducţiune totul să fie cum amu fi făcutu noi, pentru că multe espresiuni sunt date de individualitatea fiecăruia, şi pentru că prosa Română, nefiindu destul de formată, n'amu ajunsu ăncă la o limbă cu totul generală in scriere. Vomu face dar abstracţiune de acestea, precum şi de ceea ce stă in le-

gătură cu opiniunile limbistice ale D. traducĕtoru, cum este: *„M. Bibulu in edisale“* in locu de *„in edictele“* („in edictis“), sau: *„să restavereze pe Sulla“* in locu de: *„să restabilească pe Sulla,“* și vomu reproduce numai ceea ce strict necesaru trebuià redatu altfeliu conform spiritului limbei Române. „Și in adevĕru puține ḑile inainte de a intrà in funcțiunea de edilu fù suspectatu*) etc. — elu insuși să se facă *Magistru* **) *de călărime.* — Dupre buna plăcere a lor. — Și Cicerone pare a face alusiune la aceasta. — Tanusiu adaoge, că Crassu din căință sau temere nu s'a infățoșatu, — și că deaceea nici Cesar n'a datu semnalul. — Eară acestu semnalu, ḑice Curione, a fostu, — Tot acestu Curione, precum și M. Act. Nasone, spunu: că Cesaru s'a conjuratu și cu junele Cn. Pisone, — ; și că s'au ințelesu, etc.

Ceea ce amu citatu până acum este celu puțin clar; modul ănsĕ de construcțiune și intrebuințarea nenimerită a cuvintelor face une-ori traducțiunea chiar anevoie de ințelesu. Astfeliu este in cap. LXII (p. 44) tot din *Caesar*: „Linia de bataie inclinată a restaverit'o adeseori singuru, restăndu fugătorilor, reținĕndu pe unu și pe altul, și apucați de gătu intorcĕndu-i cu fața spre inimicu. **) Altă dată frasele nu sunt bine continuate, ca in cap. XXXII (p. 23), unde se vorbesce de prodigiul care determinà pe *Cesar* a trece Rubiconul: Pe când stà indoitu cu mintea, i s'a făcutu visiunea aceasta. Nescine de o mărime și frumuseță estraordinară i se arătâ fără veste șeḑĕndu in apropiere și căntăndu dintr'unu flueru de trestie. Venindu, ca să-lu audă, afară de păstori, militari numeroși de pe la stațiuni, *intre acestia erau și trămbițatori,* aratarea răpì de la unul trămbița, sărì in riu și căntăndu cu voce sonoră marșul de atacu, trecù in ripa cealaltă. Atunci Cesaru ḑise: *aideți unde ne chiamă visiunea Ḑeilor și strămbătatea inimicilor. Sorțul e aruncatu!“* Nu ne indoimu, că, dacă D. Munteanu ar fi compusu, ear nu tradusu aceasta, n'ar fi scrisu: *„intre acestia erau și trămbițatori.“* Ca să fie romănesce ar fi trebuitu, ca, sau să pună aceste cuvinte in parentesu, sau să ḑică: *„intre cari erau și trămbițatori.“* Almintrelea cetindu, crede cineva că periodul s'a sfirșitu. Acesta este dar unu casu in care s'a tradusu ad litteram*) cu nesocotința limbei Române.

Mai bine a reeșitu D. traducĕtoru acolo unde și in tecstu construcțiunea e mai simplă, se ințelege pentru că e trebuință de mai puțină arte. Astfeliu intre altele in cap. XII (p. 473) din viața imperatorului *Vespasian*: „Foarte liberale cătră toată lumea elu implinì de la sine ceea ce lipsià unuia sau altuia senatoru până la averea prescrisă de lege, la barbați consulari fără avere le-a făcutu pensiuni anuali de căte cinci sute de mii de sestertie; o mulțime de cetăți din totu imperiul ce suferiserĕ de cutremuru și de focu le-a pusu earăși in stare mai bună, — și in cap. succedinte: Protegea și incuragia mai vĕrtosu talentele și artele. Elu e celu d'ănteiu care a constituitu, ca să se dea din fiscu la

*) Dacă Latinul ḑice: *in suspicionem venit* și Germanul: *ist in Verdacht gekommen,* nu urmează că trebue să ne esprimămu și noi tot așa.

**) Sau *Maestru* dupâ cum vrea cineva (magister equitum); *Maisteru* e nemțesce (Meister).

***) Inclinatam aciem solus saepe restituit, obsistens fugientibus, retinensque singulos, et contortis faucibus convertens in hostem.

*) Latinesce este: interque eos et aeneatores.

retorii latini și greci salare anuale de căte o sută de mii de sestertie. Poeții cei eminenți precum și artiștii cum au fostu cei ce refăcurĕ pe Venerea și Colosul *) căpăta se pe lăngă o plată insemnătoare și daruri bogate. Unui mecanicu, care se oferì a transpurtà cu puține spese columne grandioase in Capitolu, i remunerà impĕrătesce invențiunea; propunerea ănsĕ nu-i o primi, ḑicĕndu-i: *„Lasă-mĕ să dau pănisioară la bietulu poporu!“*

Ceea ce mai contribuesce pe lăngă cele relevate și altele multe, precum frase Germane ca aceasta *(Cesar*, p. 24, Cap. XX XIV): *„Șirul faptelor sale celor mai intreprinse după aceasta este următoriul,“* **) ceea ce mai contribuesce, ḑicu, ca stilul acestei traducțiuni să fie greoiu și cam neințelesu, sunt formațiunile de cuvinte cele curioase și făcute după nici o regulă, ca verbul a *escipià*, in locu de a *esceptà* (l. excipere) ș. a., apoi modificațiunile la cari sunt supuse vorbele neologe, precum *vlogu* in locu de *vulgu*, *doriu* in locu de *doliu*, *intrepelà* in locu de *interpelà*, etc., in fine forme pedante ca *colega* in locu de *colegu*, ca să nu mai vorbimu de falșități ca aceasta: *de curĕntu*, pentru: *de curĕndu (l. currendo;* și aceasta cu atăt mai multu cu căt nu se poate presupune, ca publicul, pentru care este destinată traducțiunea, să cunoască bine limba Latină, sau să fie inițiatu in asemenea lucruri spre a le putè descifrà la ocasiune.

Cu modul acesta amu ajunsu la finitul lucrării noastre. Resumĕndu acum opiniunea noastră, susținemu, că traducțiunea cu care ne-amu ocupatu, ar fi pututu fi mai bună. Scimu din esperiință căt e de greu a reproduce bine unu autoru anticu; cu toate aceste dificultățile tot se puteau invinge, mai alesu că *Suetoniu* e unul din scriitorii cei mai ușori de ințelesu și D. traducĕtoru unu filologu. Terminăndu credemu, că nu vomu fi taxați de pre severi in judițiul nostru, de oare ce n'amu făcutu nimicu alta decăt a aplicà principiile profesate chiar și de D. traducĕtoru.

N. Ch. Quintescu.

*) Statua colosală, care representă pe *Nerone*.

**) Der Gang seiner darauf noch unternommenen Thaten ist folgender. In tecstu stă: Ordo et summa rerum, quas deinceps gessit, sic se habent.

Tudor și Fevronia.

Legendă.

O ruină ce se află in una din părțile cele mai selbatice ale Carpaților arată călătorului că din vechi a fostu acolo o monăstire. Monăstirea erà devotată St. Fevronia și St. Tudor. Acești sfinți făceau minuni: pe cei bolnavi i insănătoșau; celor nefericiți le redau linisce și măngăere.

Fevronia se născuse intr'unu orașu așeḑatu la picioarele Carpaților. De mică ăncă, sufletul seu era pĕtrunsu de cuvioșie. Ajunsă in vărstă de 16 ani, ea hotărì să se devoteze numai credinței sale. Frumoasa sa față și ochii sei albastri reflectau blăndeța sufletului seu. Același orășelu erà și locul natalu a lui Tudor. De cănd erà copilu Tudor simțise o adăncă simpatie pentru Fevronia. Părinții lor aru fi doritu ca copii să se căsătorească și să pășiască impreună pe calea vieței. Speranța lor ănsĕ nu se indeplinì. Sufletul Fevroniei erà pre plecatu spre viața sufletească pentru ca să caute a aflà in astă lume fericirea. Cănd Fevronia lepădâ lanțurile acestei lumi și intrăndu in monăstire consacrâ restul vieței sale rugăciunei și privațiunei, Tudor fu cuprinsu de o mărginită durere. Zadarnic că-

ută să smulgă din inima sa amorul Fefroniei, zadarnic să afle in credinţă repaosu şi măngăere. Cu anii pasiunea lui Tudor devenì ăncă şi mai puternică şi elu se hotărì a mai vedè odată pe Fevronia şi a pune apoi singuru unu sfirşitu ḑilelor sale. Schimbatu In haine de călugăru, elu se furişâ in chilia Fevroniei şi acolo ĕi declarâ ăncă odată amorul seu. „Fevronio! ḑise elu, tu ai fostu ăngerul vieţei mele! In tine imi pusesem fericirea acestei lumi! O prepastie fără fundu ne desparte! Viaţa pentru mine e o sarcină, am venitu să te mai vĕdu odată şi să ieu de la tine unu eternu adio!“—Tudor! respunse Fevronai: O altă viaţă mai fericită asceaptă pe acei cari sciu să sufere. Şi eu te-am iubitu, dar mai mult am iubitu pe D-ḑeu care m'a indemnatu să trăescu numai pentru dĕnsul. Suferinţele din astă lume voru fi resplătite cu fericiri eterne in cealaltă. Tudor, nu incarcà sufletul teu cu celu mai grozavu din pacate. De vrei să mori, mori pentru credinţa şi D-ḑeul teu. Oştiri nenumerate de Creştini se ducu in Asia să se lupte pentru credinţa lor şi se redobăndească mormĕntul lui Christos. Mergi de te luptă şi caḑi cu dĕnşii impreună şi intr'o viaţă mai bună ne vomu revedè!“ Tudor cuprinsu ca de unu farmecu ascultâ cuvintele Fevroniei, apoi o mai privì ăncă odată şi se duse.

Peste tabĕra oştirei credincioşilor se intinsense o noapte neagră şi fioroasă. Cerul erà acoperitu cu nouri negri; dese săgeţi de focu spinticau aerul şi'n urma lor se auḑià bubuitul tunetului. Tăcere adăncă domnià in tabĕră. In departare se vedeau numai sentinelele ce apăreau la lumina fulgerului ca nisce fantasme. Cu toată neliniscea in natură, oştirea obosită după o cruntă bătălie, gustà repaosul somnului. Unu luptătoru singuru veghià: acesta erà Tudor. In bătălia acelei ḑile, Tudor se luptase ca unu desperatu: Strigătul luptătorilor şi săngele care curgeà in şiroae mărise curagiul seu. Arma lui Tudor işi făceà drumu prin mijlocul inimicilor. Păgănii ce-lu incunjurau cădeau scaldaţi in sănge, căci Tudor erà condusu de unu spiritu nevĕḑutu. Păgănii fugise dinaintea armelor invingĕtoare ale Creştinilor şi triumfătoarea armată retrăgăndu-se in taberă căntà imnuri de laudă cătră ceru. Acum toţi se odihneau de truda ḑilei, numai Tudor erà neliniscitu in sufletul seu. Găndurile sale sburau peste mare spre o monăstire din Carpaţi in care trăià unu ăngeru. Tărḑiu abie somnul se coborì pe ochii sei. In somnu elu avù unu vişu. Fevronia i se arătâ in haine albe şi impodobită cu ghirlandă de mireasă şi-i ḑise: „Acum vino iubitul meu. Credinţa şi vitejia ta voru fi resplătite. Vină să ne unimu spre a nu ne mai despărţi!“ Tudor se trezì din visul seu incăntătoru cu ochii scaldaţi in lacrimi de fericire. Unu doru puternicu ilu atrăgeà spre patria sa; elu porni spre Fevronia a căreia dulce voace ilu chemase.

Clopotul celu mare alu monăstirei vestià că unu muritoru sfărşise cariera vieţei sale. Unu peregrinu sprijinitu de unu toeagu ajungeà atunci tocmai la poarta monăstirei şi intrebâ care este maica ce se coboară in mormĕntu. — Sora Fevronia i se respunse. Dumneḑeu a chiematu la sine pe cea mai cuvioasă din roabele sale! — Fevronia! strigâ Tudor, apoi àpropiĕndu-se de mormĕntu o privì lung

și ḑise: „Tu m'ai chematu Fevronio ca se plăngu la mormĕntul tĕu! Dar simțescu că a sositu și oara mea. Deacum vomu fi nedespărțiți pentru etern!“ Ḑicĕndu aceste, Tudor sărutâ fruntea vestejită a Fevroniei și căḑù mortu.

Amĕndoi furĕ coboriți in același mormĕntu care se arătà luminatu de o sfăntă lumină.

Legenda spune: că pe mormĕntul nefericiților amoreji au crescutu doi braḑi dintr'o tulpină, și că la suflarea vĕntului și freamătul frunḑelor se audu din cănd in cănd doue glasuri blănde cari vestescu că virtutea se resplătesce numai in ceruri!

Dimitrie Morțun.

POESII.

ULTIMA LACRIMĂ.

Intr'o fatală, crudă oară
 Grozav eu am juratu
Să smulgu din peptul meu afară
 Amoru-mi infocatu.

L'am smulsu!.... și mult in departare
 Am plănsu și am jălitu
Păn timpul blăndu cu indurare
 Durerea mi-a gonitu.

Și aḑi din nou ca mai nainte
 Simtu unu suspinu amaru
Și vĕdu o lacrimă ferbinte
 In ochi lucindu-mi ear,

Ce vrei tu, lacrimă amară
 Ce vrei amaru suspinu
Vrei tu ca să inceapă eară
 Amorul ș'al meu chinu?

Nu! — Grabnic lacrima va trece
 Pe ceru cum trece-unu noru
Stropindu duios mormĕntul rece
 A stinsului amoru.

UNU TOPORAȘU.

Cufundatu in suvenire
 Pe cămpu verde mĕ primblam
Și cu trista mea găndire
 In trecutu mĕ intorceam.

Cum la chinuri mult amare
 Din trecutu mergeam găndindu
Pintre earb' o mică floare
 Vĕḑui vesel resărindu.

Și perdutu in cugetare
 Toporașul am sdrobitu,
Ear deodată cu'ntristare
 L'am culesu și l'am privitu.

Toporașu, sermană floare
 Spune, cum ai meritatu
Așa tĕnĕru, in picioare
 Fără mil' a fi calcatu?

L'al meu peptu, floare uscată
 Deacum afl'unu adăpostu
Căci ca tine profanată
 A mea inimă a fostu.

Zimbià veselă și jună
 Viața dulce cănd perdù,
Cu-a mea inimă 'npreună
 Biată floare, plăngi și tu!

PROSĂ ȘI POESIE.

Și eu ca mulți alții
 Am fostu fericitu
Am iubitu odată
 Și am fostu iubitu.

Dulcea mea simțire
 Ansĕ m'a lasatu
Și nici o căntare
 Nu mi-a inspiratu.

Anii se trecură
Și nefericitu
Eu am iubitu eară
Și n'am fostu iubitu.

Atuncea puternic
Am fostu inspiratu
Și de-a mea durere
Mult, mult am căntatu.—

Fericirea-i prosă
Ce trece curĕndu
Ea este comună
La toți pe pămentu.

Dar nefericirea
E unu daru cerescu
Ce numai poeții,
Aleșii simțescu.

DOUE VIEȚE.

Doue viețe omul mĕsoară
Cătu timpu urmează cararea lui
Una in lumea cea din afară
Alta'n adâncul sufletului.

Cea din afară blăndă, senină
Mi-a dăruit'o al meu destinu
Dar cea din nuntru de lupte plină
De griji amare și negru chinu.

Precum sermanul făr de vedere
Ce lume, oameni vĕḑù in visu
Când se desceaptă simte'n durere
Noaptea ce-apasă ochiu-i deschisu,

Sau cum a mărei puternici valuri
Adânc din funduri s'asvirlu spumăndu
Ș'apoi sfarmate de nalte maluri
Earăși in marea recadu gemĕndu,

Așa din mine, visuri frumoase
Aspirări măndre sumeț pornescu
In curĕndu ănsĕ neputincioase
De-a lumei prosă crud se sdrobescu!

Nimic de-aceste nu scie ănsĕ
Virtejul lumei nepăsătoru
Jalnice cănturi, lacrimi ascunse
Singur sunt triștii mărturii lor.

Iacob Negruzzi.

Corespondență.

— D-lui M. in... Cu părere de rĕu vĕ insciințezu că Novela nu se poate publicà inainte de a fi cu desăvirșire din nou prelucrată. — Poesia cu neputință.

— D-lui *Gil.* in Bucuresci. Vĕ mulțămescu. Se va publicà căt de curĕndu.

— Onor. domni care s'au adresatu cătră noi cerĕndu volumul anului I al Convorbirilor Literare, anunțămu cu părere de rĕu că toate sunt vĕndute.

Red.

Redactoru rĕspunḑĕtoru *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 6. — Anul II. Iassi, 15 Maiu 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

PASTELURI.

X.

Dimineața.

Ḑiori de ḑioă se revarsă peste vesela natură
Prevestindu unu soare dulce cu lumină și căldură.
In curēndu și elu apare pe-orizonul auritu
Sorbindu roua dimineții de pe cāmpul inverḑitu.

Elu se'naltă de trei suliți pe cereasca măndra scară
Și cu raḑe vii sărută florile de primavară
Dediței și viorele, brebenei și toporași
Ce resbatu prin frunḑi uscate și s'arată dragalași.

Plugarii in satu pe prispe dregu uneltele de muncă;
Păserelele-și dregu glasul pin huceagul de sub luncă.
In grădini, in cāmpu pe dealuri, prin poene și pin vii
Ardu movili buruenoase scoțindu fumuri cenușii.

Caii sburdă prin ceiruri; turmele sbieru la pășune;
Mieii sprinteni pe colnice fugu gramadă'n răpejune;
Și o blăndă copiliță, torcēndu lāna din fuioru,
Pasce bobocei de auru lăng'unu limpede izvoru.

XI.

Tunetul.

Pe lanul lungu și verde cu grāul resăritu
O umbră'ntunecată se'ntinde'ncet și trece
Precum unu riu de munte, când ghiața s'a topitu,
Se varsă peste maluri cāmpiile să'nece.

E umbra unor nouri albii, ușori, mărunți
Ce, lunecāndu sub soare, se'nșiră'n lanțu de munți.
Ei vinu in mieḑul ḑilei c'unu surdu și tainicu sunetu
Și ca semnalu de viață aprindu in ceru unu tunetu!

Văzduhul bubuesce! pămēntul desmorțitu
Cu mii și mii de glasuri semnalului respunde
Și de asprimea iernii simțindu-se feritu *)
De-o nouă'ntinerire ferice se petrunde.

La resăritu urare! urare la apusu!
Unu cārdu de vulturi ageri, rotindu-se pe sus,
Se'nalță ca s'asculte mult vesela fanfară
Ce buciuma prin nouri frumoasa primavară.

XII.

Noaptea de primavară.

Noaptea'i dulce'n primavară, liniscită, recoroasă
Ca'ntr'unu sufletu cu durere o gāndire măngāioasă.

*) Tunetul de primavară vestesce sfirșitul iernei.

Ici, cole cerul dispare sub mari insule de nori
Scuturăndu din a lui poale diamanţi scănteitori.

Pe unu dealu in departare unu focu tainicu stră-
lucesce
Ca unu ochiu roşu de balauru care-adoarme şi cli-
pesce:
Sunt păstori care veghează s'au vr'o ceată de voi-
nici?
E vr'o taběră de care sau unu rondu de Tricolici?

Cătră munţi prin intunericu unu lungu buciumu se
aude
Elu rechiamă suvenirul timpurilor celor crude
Cănd din culme'n culme noaptea buciumele re-
sunau
Şi la lupte săngeroase pe Romăni ěi desceptau.

Acum ănse viaţa-i lină; ţara doarme'n nepăsare:
Cănd şi cănd unu căne latră la o umbră ce-i apare,
Şi'ntr'o baltă mii de broasce in lungu horu orăcăescu
Holbindu ochii cu ţintire la luceafěrul cerescu.

XIII.

Floriile.

Eată ḑile'ncălḑitoare
După aspre vejelii!
Vinu Floriile cu soare
Şi soarele cu florii. *)

Primavara'ncăntătoare
Scoate earba pe cămpii!
Vinu Floriile cu soare
Şi soarele cu florii.

Lumea-i toată'n serbătoare,
Ceru-i plinu de ciocărlii.
Vinu Floriile cu soare
Şi soarele cu florii.

Pěcatu, ḑeu, de cine moare
Şi ferice de cei vii,
Cănd Floriile-su cu soare
Şi soarele cu florii!

Copiliţă, nu vrei oare
Nu vrei cu mine se vii,
Cănd Floriile-su cu soare
Şi soarele cu florii,

Să culegemu la izvoare
Viorele albăstrii?
Căci Floriile-su cu soare
Şi soarele cu florii.

Eu ţi-oiu da de ori ce floare
Mii de sărutări şi mii,
Căci Floriile-su cu soare
Şi soarele cu florii;

Ear tu, dulce zimbitoare,
Te-i face că te mănii,
Căci Floriile-su cu soare
Şi soarele cu florii!

XIV.

Pascele.

De Pasci in satul veselu căsuţele'nălbite
Lucescu sub a lor malduri de trestii aurite
Pe care cocostircii infipţi intr'unu picioru
Dau gătul peste aripi tocăndu din ciocul lor.

Unu scrănciobu mai la vale pe lăngă elu adună
Flecăi şi fete măndre ce'n horă se'mpreună,
Şi'n sunetu de vioare, de cobze şi de naiu
Se invěrtesce hora saltăndu pe verde plaiu.

*) *Floriile soarelui* sunt acele pete luminoase ce flu-
tură ca nisce flori de auru pintre frunḑele copacilor.

Bĕtrăni cu fețe stinse, Români cu fețe dalbe,
Romănce cu ochi negri și cu ștergare albe
Pe earba resărită facu praznicu la unu locu,
Ear pe'mprejuru copii se prindu la luptă'n jocu.

Și scrănciobul se'ntoarce purtăndu in legănare
Părechi imbrățișate cu dulce infocare,
Ochiri scănteitoare și gingașe zimbiri
Ce respăndescu in aeru electrice luciri.

XV.

Scrănciobul.

In scrănciobul din culme se dau flecăi și fete,
Copile flori de auru, voinici cu negre plete:
—Iubito, ḑice unul, pe fațā'ngălbinesci
„Și ochii tĕi in zare cu doru ĕi ațintesci?

—O! dar, privescu, iubite, colo, in depărtare
„La cele dealuri nalte, la cea cămpie mare
„Cum se'nvĕrtescu de iute și cum se limpeḑescu
„Unindu a lor verdeață albastrului cerescu!

—Privirea ta, iubito, se'ndreaptă cătră soare?
—Dar, urmărescu cu ochii cei vulturi și cucoare
„Cum se intrecu cu norii, cum se'nvĕrtescu in sboru
„Sub cerul ce se'ntoarce cumplit deasupra lor!

—In ochii tĕi, iubito, o flacără s'aprinde?
— Dar, simtu că alu meu sufletu aripele-și intinde,
„Eu sboru, ah! sboru.." Deodată copila sare'n vĕntu
Și vrĕndu la ceru să sboare ea cade in mormĕntu!..

XVI.

Plugurile.

Norocu bunu! pe cămpul netedu esu Românii cu-a lor pluguri!
Boi plevani in căte șese tragu, se opintescu in juguri.
Plugarii apasă'n coarne, ferul taie brazde lungi
Ce se'nșiru pe bătătură ca lucioase negre dungi.

Treptat cămpul se umbresce sub a brazdelor desime
Elu resună'n mare sgomotu de voioasa argățime,
Ear pe brazdele ce'n soare se svĕntează fumegăndu
Cocostircii cu largi pasuri calcă rar și medităndu.

Acum soarele-i amiaḑă, la pămĕntu omul se'ntinde.
Cărdu de fete și neveste de la satu aducu merinde;
Plugurile zacu pe coaste, ear unu măndru flecăoașu
Mănă boii la isvoare și ĕi pasce la imașu.

Sfăntă muncă de la țară, izvoru mare de rodire,
Tu legi omul cu pămĕntul in o dulce infrățire!..
Dar lumina amurgesce, și plugarii cătră satu
Hăulindu pe lăngă juguri se intorcu de la aratu.

XVII.

Semănătorii.

Semănătorii harnici cu sacul subsoară
Pășescu in lungul brazdei pe fragedul pămĕntu;
Pe culme, pe vălcele ei sue și coboară
Svirlindu in a lor cale semĕnța după vĕntu.

—O mie! ḑice unul menindu cu veselie.
—Norocu și roadă măndră! adaoge unu altu.
„Ca vrabia de toamnă rotundu spicul să fie!
„Ca trestia cea naltă să fie paiul naltu!

—Din ḑiori și pănă'n noapte tot grăul să resară;
„In elu să se ascundă porumbii osteniți,
„Și cănd flecăi și fete voru seceră la vară
„In valuri mari de auru se'noate retăciți!"

Semĕnătorii veseli spre fundu inainteazâ.
De-a curmezişul brazdei boroanele pornescu,
Ear grapele spinoase de-aproape le urmează
Şi ingropăndu semĕnţa pămĕntul netezescu.

XVIII.

Rodica.

Purtăndu cofiţă cu apă rece
Pe ai sei umeri albi, rotunḑiori,
Juna Rodică voioasă trece
Pe lăngă junii semĕnători.

Ei cu grăbire ĕi saru in cale
Dicĕndu: Rodică, floare de crinu,
„In plinu să-ţi meargă vrerile tale
„Precum tu, dragă, ne eşi cu plinu! *)

„Pănă la toamnă s'ajungi mireasă!
„Calea să-ţi fie plină de flori
„Şi casa casă, şi masa masă
„Şi sĕnul leagănu de pruncuşori!"

Ei ḑicu ş'o sĕmănu cu grău de vară,
Apoi cofiţa intreag'o beu;
Copila ride şi'n cale-i sboară
Scuturăndu grăul din perul seu.

Mirceşti April. 1868.

Vasilie Alecsandri.

PRIMBLĂRI.

(Urmare).

V.

Bĕtrănul, frumoasa tĕnĕră şi eu eramu cei trei de pe urmă cari ajunserĕmu la otelu. In sala prănḑului se intinsesə o masă mare in formă de copită in jurul căreia şedeau toate persoanele care puţin mai inainte se găsise pe culmea muntelui. Noi trei cari venisemu la urmă ne aşeḑarĕmu unul lăngă altul in-tr'unu colţu şi ascultamu in tăcere vuetul diferitelor convorbiri care samĕnà cu zuzătul uuui roiu de albine. De la inceputul prănḑului eu găndeam neincetatu cum aşu putè face cunoscinţă cu frumoasa mea vecină şi eram nehotăritu dacă trebue să-i adresezu cuvĕntul sau nu. Pe de o parte simţiam o mare dorinţă de a cunoasce o femee ce mĕ interesà aşa de mult, pe de alta, nu sciu pentru ce, imi lipsià curagiul. Insfirşitu luăndu-mi o inimă am intrebat'o cum i-a plăcutu apusul soarelui. Vecina mea ridicâ ochii sei albastri şi privì lung la mine ca şi cum ar voì să cerceteze ce feliu de omu sunt, dacă meritu vre unu respunsu şi ce soiu de respunsu. Se vede că esamenul scurtu la care mĕ supuse a fostu favorabilu, căci imi vorbì cu multu entusiasmu despre spectaculul la care asistase. Convorbirea noastră o dată deschisă, ea urmâ păn la sfirşitul prănḑului. Vorbirĕmu despre Rigi; despre Sviţera; despre sala in care ne aflamu care ar fi pututu fi mai naltă; despre Wilhelm Tell; despre bastoanele cu cari te ajuţi a suì şi a coborì munţii pe care le declarĕmu practice; despre diferinţa intre caracterul popoarelor nordice şi a celor de sudu; despre novelele lui Toepfer de care amundoi eramu mari entusiaşti; despre uşurinţa cu care se facu cunoscinţele in călătorii şi despre nemurirea sufletului. Vecina mea vorbià cu aşa graţie şi atăta spiritu, incăt am remasu incăntatu. Aşu fi doritu să facu cunoscinţă mai de aproape, dar nu erà chipu. Toată lu-

*) A eşi cu cofe pline dinainte unui călătoru sau unui muncitoru este uuu semnu de bunu auguru pentru ei.

mea se sculase de la masă; unii, cavaleri treceau in saloanele de fumatu; alţii, cavaleri şi dame in salonul de alăturea pentru a face musică; alţii mai făceau o mică preumblare, bĕtrânul ânsĕ cu vecina mea se retraserĕ in camerele lor. Eu neavĕndu ce face, mĕ dusei in salonul de alăturea, unde auḑiam esecutăndu minunat pe piano nisce variaţiuni asupra unor aere unguresci de Liszt. Căntătorul esecută cu mare abilitate, şi se strinsese numeroşi ascultători in jurul seu. Apropiindu-mĕ, vĕḑui că pianistul nu eră altul decât tovarăşul meu Edgar care făceà să petreacă intreaga societate. Când sfirşì se adresâ cătră mine, invitându-mĕ să căntu din gură acompaniatu de dĕnsul.

— Eu să căntu? am respunsu eu. De când sunt n'am făcut altă musică, decât să şueru şi asta atunci numai când sunt singuru intr'o pădure.

— A şuerà potu şi eu, ḑise elu.

Apoi intorcĕndu-se cătră societate. „Dacă imi daţi voie voiu şuerà ceva. Am invĕţatu a şuerà.

— Şueraţi, şueraţi, i se respunse din toate părţile.

— Pre bine, asta va face că nu m'oru şuerà alţii.

Indată incepù a şuerà din gură acompaniăndu-se pe claviru căteva aere italienesci aşa de just şi aşa de bine, incât păreà c'auḑi celu mai bunu flautistu.

— Bravo! Bravo! strigă toată societatea când se sculâ de la claviru.

Bravo! strigăi şi eu.

— Ce numĕru are camera D-tale mĕ intrebâ elu.

— No. 152.

— Eu am 153, suntemu vecini. Hai să ne retragemu şi să ne odihnimu de trudele ḑilei.

Ne-am suitu amundoi in camerele noastre de lemnu şi ne-am despărţitu.

Nu-mi eră somnu. Intâmplările sărei şi mai alesu Engleza cu care vorbisem ocupau toate ideile mele. Oare vor venì imprejurările ca să facu cunoscinţă mai de aproape cu ḑĕnsa? gândeam eu, şi aşeḑăndu in gândul meu imprejurările favorabile, puneam la cale ce o să vorbescu cu dĕnsa când vomu fi devenitu buni amici. Preumblăndu-mĕ cu paşi deşi prin casă vorbiam in gându, când cu tonul ei blăndu, când cu glasul meu. Ea imi spuneà toate suferinţele ei şi eu o măngăeam. De la o vreme, gândeam eu, ne-amu simţitu uniţi print'o aşa simpatie, incât nu neamu mai despărţitu in călătoria noastră. Eată ânsĕ că simpatia pe nesciutele s'a prefăcutu in amoru şi atunci . . . atunci auḑii deodată nisce loviri grozave in păretele meu şi alte loviri nu mai puţin tari in pardosala camerei.

— He! vecine! Ce te primbli prin casă ca unu nenorocitu torturatu de mustrări de cugetu? Nu uità că casa-i de lemnu şi că faci să se cutremure muntele!

Eră voacea lui Edgar.

— Ho! Ho! Domnule, — auḑii o voace de stentoru străbătĕndu scăndurele camerei — dacă ai gustu să te primbli, sui pe culmea lui Rigi; alţii voescu să doarmă!

Eră voacea urieşului care făcuse observaţiunea cea filosofică.

— Vecine, căntu in gândul meu melodiile unguresci de dinioarea şi ariele cele italiane.

— Domnule, omul pare aşa de micu pe vir-

ful lui Rigi, incăt nici se poate audì pasul seu, precum nu se aude mişcarea unei furmici.

Voacea lui Edgar se audì ridêndu tare, pe când de jos se inălţau pintre scănduri blăstemuri infiorătoare.

— Iţi promitu că n'oiu mai pune măna pe claviru căt oiu trăì, nici că mi-oiu mai contractà buzele pentru a şuerà, numai pune-te in patu!

„N'am incredere că promisiunele D-tale —

— Buciumul ce ne va desceptà măne dimineaţă din somnu, să fie buciumul invierei de pe urmă dacă . . . .

„Jură!

— Juru! strigâ Edgar sinistru ca voacea regelui Hamlet.

„Pre bine! Mĕ culcu.

Mai uşor este a se culcà, decăt a dormì şi multă vreme mĕ sbuciumăi ăncă in patu păn ce ḑeul Morfeu avù indurare de mine.

Vo doue oare trecuse abie, de când se odihneau crierii mei, când buciumul Alpilor incepù a sunà ingrozitor. Mĕ treḑii din somnu şi nu voiam să credu că soarele sătulu de repaosu, aveà ear de găndu a se urcà pe bolta cerească. „Cum? Căteva oare de repaosu i-au fostu de ajunsu după o cursă necontenită in jurul universului intregu! Nu se poate! E o amăgire!“ In zadar imi ascundeam capul in perine; in zadar imi astupam urechele, buciumul jurase peirea mea. Veḑêndu că nu e chipu a resistà acelor sonuri, sării din patu, mĕ imbrăcai in grabă cu unu paltonu şi luăndu-mi bastonul mĕ indreptai spre culme pentru a fi marturu la scena resărirei soarelui. In semiobscuritatea dimineţei, când noaptea şi cu ḑioa se află ăncă in luptă, dar se poate cunoasce că intunericul in cele de pe urmă momente de agonie, se incearcă zadarnic să mai resistă puternicului seu inimicu, alergau ca şi mine toţi oaspeţii otelului spre culme. Scena nu erà asemĕnătoare cu acea a ajunului. Acum nu se vedeau fisionomii vesele, cari esprimau curiositate şi doru, ci toţi erau somnoroşi, obosiţi şi in ochii lor roşi se puteà vedè uşor că s'au despărţitu de somnul dulce, mai mult pentru liniscea consciinţei, decăt pentru dorul de a vedè resărindu soarele. Toaletele diferiţilor călători infăţoşau earăşi unu aspectu destul de curiosu. Ca să nu peardă resăritul plecarĕ toţi, domni şi doamne unul numai cu unu şalu in spate, altul invĕlitu intr'o şubă şi cu scufia in capu, alţii earăşi acoperiţi in mantale sau invĕlătuciţi in oghealuri. Ai fi ḑisu că eşti intr'unu balu mascatu unde care de care caută să se intreacă in originalitatea costumului seu. Copii a căror glasuri voioase inăduşiau toate celelalte, acum aveau ochii pe jumătate inchişi şi abia se ţineau de bastoanele lor să nu adoarmă: Ce le pasà lor de resăritul soarelui! De căte ori aveau ăncă să-lu vadă, ii care se aflau la resăritul vieţei! Uităndu-te in vale vedeai in mai multe părţi puncturi negre cari păreau a se mişcà in sus: erau earăşi călători cari dormise pe drumu şi acum voiau să ajungă sus o dată cu steaoa ḑilei. La resăritu se ivì acum o dungă de lumină roşietică prevestitoare a soarelui. Toţi spectatorii se indreptarĕ cu feţele spre resăritu. Eu ănse mĕ preumblăi prin diferitele grupuri ca să intălnescu figurele din ajunu. Domnişoarele germane care declamau ieri poesii, luase şi acum cărţile cu dênsele, dar cărţile

remăsese inchise in mănele lor; domnul rasu la faţă cu figura lungă şi serioasă care comparase apusul soarelui cu portretele din albumul seu, işi uitase albumul in otelu şi tuşià neincetatu, resuflăndu aerul rece alu dimineţei; Englezul cu favoriţele enorme cascà o gură şi mai mare decăt ieri şi aratà idiotu cu desevirşire; cei doi insurăţei se uitau duios unul la altul şi urieşul filosoficu cu pĕrul şi barba in cea mai mare nerănduială şi cu ochiul sinistru, aratà ca o dihanie din legende care fură fecioarele d'impĕratu şi le ascunde in castelurile sale colosale in sĕnul stăncelor. In obscuritate n'aşu fi voitu să mă găsescu singuru cu dĕnsul [pe virful selbaticu a muntelui. In zadar aruncam privirile mele in toate părţile, nu vedeam nicăiri pe frumoasa Engleză cu bĕtrănul seu tovarăşu. Edgar ănsĕ singuru intr'o parte se răzemà pe bastonul seu şi privià cu o melancolie curioasă spre resăritu.

— Te vĕdu melancolicu, vecine. Unde ţi-ai lasatu veselia obicinuită?

„Găndurile mele, respunse Edgar cu tonu declamatoru, sunt acufundate in poesie. Inchipuirea mea a sburatu dincolo de munţi, de văi şi de mări. Acum trăescu in timpupurile antichităţii şi departe in ţeri Asiatice. Mĕ vĕdu cu barba albă in fruntea poporului Magilor care adorau focul. Eu părintele poporului, am adunatu pe toţi copii mei şi m'am suitu cu dĕnşii pe această culme selbatică ca să facemu inchinăciunea noastră de dimineaţă şi să ingenunchemu cu credinţă, asceptăndu D-ḑeul nostru de focu care are să ne lumineze de pe firmamentu.

— Bravo! Vĕdu că pe lăngă toate celelalte calităţi ce ai, mai eşti şi poetu.

„Am de toate căteceva şi pentru aceasta nimicu cum se cade. Dar să lăsămu poesia. Nu ţi-e frigu?

— Frigu? respunsei eu declamăndu, frigu? Cănd inchipuirea noastră de poetu este infierbăntată prin spectaculul celu mai măreţu alu naturei? Frigu? Cănd ne aflămu in clima dulce a Asiei minoare şi ingenunchiăndu ne inchinămu impreună cu poporul nostru, la D-ḑeul de focu . . . frigu? cănd . . .

„De me-i mai vidè melancolicu, iţi permitu să mĕ arunci in jos de pe culmea muntelui. Dar am să-mi resbunu de ironia D-tale!

— Nu te supĕrà şi eu sunt cam poetu ca şi D-ta.

„Trăiască poesia!“ respunse Edgar.

Dunga de lumină se prefăcuse acum intr'unu lacu de purpură. Omătul de pe virfurile munţilor strălucià roşu ca para şi virfurile păreau a se uità cu dispreţu in vale unde lacurile dormiau ăncă nesupĕrate de lumina indiscretă a ḑilei. Cu căt lumina se intindeà mai mult, cu atăta se coborià roşala munţilor in jos şi coloarea devineà mai vie. Figurele călătorilor de care incepeau acum a se frănge raḑele soarelui, arătau palide şi fantastice ca nisce fantome. Mĕ uitam cu uimire la acelu spectaculu ce nu-mi inchipuisem niciodată aşa de sublimu, cănd eată că departe la marginea orizonului se ivì unu semicercu subţire de lumină care străbătù electric in ochii nostri. Toţi işi oprirĕ resuflarea ca paralizaţi prin această subită apariţiune. Din toţi ănsĕ cei mai adănc uimiţi erau tinerii insurăţei. Astfeliu se ridicà soarele măndru şi strălucitoru şi asupra firmamentului cugetărilor lor. Care din noi toţi vedeà soarele aşa fără nouri, cum ilu vedean

ii, și căruia din noi lucià elu așa de binevoitoru? Le va lucì elu tot astfeliu intreaga ḑi ce numimu o viață și le va apune elu lin in marea eternității? — Cine poate cetì in cartea viitorului? —

Precum in antica Roma când totu poporul adunatu simțià după o lungă ḑi de neliniscită asceptare, palpitându inima, când zărià de departe carul triumfătoru alu eroului ce se intorceà invingĕtoru in cetatea eternă, și se perdeà apoi intr'o lungă admirațiune, astfeliu și noi remăserĕmu de-odată uimiți de aspectul eroicului soare care iși făceà intrarea sa triumfală in lume. Toate fețele reflectau o bucurie nespusă, ca și când de acum fericirea a să ne luciască necurmat. Dar admirațiunea oamenilor ține numai unu momentu și grabnic se uită și glorie și strălucire. Căteva secunde se trecuse abie de când soarele se suise pe tronul seu cerescu, și toți intorcĕndu-și privirile spre sine, vĕḑurĕ acum in ce stare se aflau toaletele lor și inspăimântați de aceeași lumină pe care cu căteva minute inainte o asceptase cu atăta nerăbdare și o admirase cu atăta uimire, fugirĕ grabnic de raḑele soarelui să s'ascundă in camerele lor.

Receala dimineții mĕ pĕtrunsese și intorsu in camera mea, mĕ virii din nou in patu, pentru a mĕ incălḑì. Când mĕ treḑii, nu mai auḑiam nici o mișcare: parcă că otelul este pustiiu. Oarele erau inaintate, soarele erà ferbinte și toată scena la care asistasem imi părù unu visu. Unu servitoru imi spuse că, afară de doue persoane care dejunau in sala de măncare, toți ceilalți călători purcesese de mult ca să nu scape celu ănteiu vaporu.

VI.

Cele doue persoane cari se aflau jos in sala de măncare erau bĕtrânul Englezu și tĕnĕra lui tovarășă. Când mĕ vĕḑù Engleza, părù să simtă oareși-care mulțămire.

— Am remasu cei de pe urmă din toți oaspeții, ḑise ea.

„In adevĕru! respunsei. Dar nu speram să vĕ mai vĕdu. Astăḑi dimineață la resăritul soarelui v'am căutatu in zadar prin diferitele grupuri. Credeam că v'ați pornitu.

— Eram cu unchiul meu intr'o grotă naturală care se află pe culme. Acolo am șeḑutu și ieri la apusul soarelui. Imi place, când contemplezu frumuseța naturei ca mintea mea să nu fie distrasă prin alte impresiuni.

„Mie din contra imi place să observezu pe oameni. Nimic nu-mi inspiră unu mai mare interesu decât sufletul ominescu. Este o materie fără margini, nesfirșitu studiată și nesfirșitu neințeleasă.

— Neințeleasă ca și aspectul naturei.

„Dar, ănsĕ natura nu variază in infățoșarea sa. Aceleași legi se urmează regulat, aceleași tablouri aparu și disparu inaintea ochilor nostri. Ănsĕ fiecare om are in sine o lume a sa particulară, prin care se deosebesce in infinitu de fiecare altul. Precum nu sunt doue ființe care se semene in privința esteriorului, tot asemine nu samănă nici in privința calităților sufletesci.

Aici Clara tăcù și se afundâ in găndire. Bĕrânul intrerupse tăcerea noastră:

— E vreme să purcedemu dacă nu voimu să permu alu doile vaporu ce pleacă de la Wägis. Și D-voastră, Domnul meu, vĕ intoarceți la Lucerna?

„Şi eu, ănsĕ pentru a plecà indată mai departe.

— Noi ne ducemu la Interlaken, ḑise bĕtrănul.

„Eu găndescu să mĕ afundu in cantonul Uri. Voescu să cunoscu mai de aproape patria lui Tell.

— Păn atunci, urmâ bĕtrănul, dacă voiţi a ne face onoarea să fiţi tovarăşul nostru de drumu . . . .

„Cu cea mai mare plăcere. —

Dacă este mai comod şi mai plăcut a se urcà pe munte calare, este mult mai uşor şi mai puţin obositor a se coborì pe jos. Deaceea purceseremu trustrei pe jos de pe culmea muntelui spre malul lacului. După ce merserĕmu vo oară in tăcere, vĕḑui că tovarăşa mea, incepù a se obosì. Indată ĕi oferii braţul meu.

— Vĕ simţiţi obosită? o intrebăi.

„Petricelele mici de pe drumu paru a fi presurate numai pentru a sdrobì picioarele. Sunt aşa de multe, incăt nu le poţi evità.

— Petricelele aceste sunt ca micele miserii ale vieţei noastre, de cari nu te poţi ferì. Eşti silitu să calci deasupra şi să simţesci durere la fiecare pasu. Nenorocirile cele mari sunt ca stăncele: ele se vĕdu şi se potu evità.

— „O nu! respunse Clara. Nenorocirile cele mari nu sunt ca stincele ce se potu evità. Ele cadu şi te sdrobescu atunci când te ascepţi mai puţin şi te simţi mai fericitu. Ele cadu cu iuţala trăsnetului ce te sfarmă sau ca lavina ce te ingroapă şi in urmă nu remăne in inima omului decăt ruine şi pustiiu. Cu miseriile cele mici te deprinḑi ca şi cu petricelile peste cari calci.

— Poate să aveţi dreptate. Dar imi place a crede că vorbiţi in teorie generală sau aşa de tĕnĕră ăncă, veţi fi făcutu o esperiinţă atăt de tristă?

— „Soartea nu cunoasce deosebire de virstă. Ea lovesce fără alegere pe tĕnĕru ca şi pe bĕtrănu.

— Cuvintele D-voastre sunt pline de amărăciune. Ar fi trist dacă soartea prin crude loviri ar fi amăritu unr sufletu tĕnĕru!

„Tristu in adevĕru! respunse Clara, privindu cu tristeţă dinaintea ei.

După unu marşu de cătva timpu in tăcere i-am ḑisu: Sunt dureri aşa de profunde, incăt ne pare cu neputinţă ca sufletul unui omu să fie in stare a le purtà. Timpul ănsĕ sboară şi vine unu momentu când ne intrebămu cu mirare cum o intămplare atăt de neinsemnată a pututu să ne producă unu efectu atăt de durerosu.

— Imi pare că suferinţele sufletesci sunt ca şi cele fisice. Sunt unele cari vinu şi se ducu nebagate in samă şi incurĕndu se uită, sunt altele care vinu deodată şi lasă o urmă eternă după ele. Nu avemu in toate ḑilele esemple că oamenii, ne mai putĕndu luptà cu sarcina vieţei, preferu să o curme şi să se arunce inainte de timpu in noaptea necunoscutului?

Nerespunḑĕndu la aceasta, Clara adause: Dar suferinţele sufletesci nu se intipărescu totdeauna pe figură ca acele fisice. Deaccea acei care nu au trecutu printr'ĕnsele nici nu credu in esistenţa lor. D-voastră, ănsĕ nu credu să faceţi parte din acesti oameni reci şi nesimţitori?

— O nu! respunsei şi găndul meu se intorceà in trecutu.

După o nouă tăcere, impinsu de unu puternicu doru i-am ḑisu:

— Dacă timpul nu este totdeauna unu balsamu tămăduitoru, compătimirea altora alină adesa o durere căt de profundă. Este ca şi când am străpurtà o parte din suferinţele noastre, in sufletul acelui ce compătimesce. Eu unul m'am simţitu atrasu spre D-voasstră de o puternică simpatie din momentul când v'am auḑitu căntăndu in adăncul nopţii unu aeru ce-lu auḑiam de multe ori inainte.

— Erà adio a lui Schubert. Elu stă in legătură intimă cu unu momentu gravu din viaţa mea.

— Vĕ consideru ca unu amicu deşi cunoscinţa noastră datează de puţin, şi voiu spune cum am ajunsu tĕnĕră ăncă să perdu credinţa in viitoru. Acum ănsĕ mĕ simtu obosită. Dacă vĕ mai opriţi in Lucerna sperezu că vomu avè mulţămirea să vĕ mai vedemu.

O oară trecuse de când sfirşisemu această conversaţiune şi ajunserĕmu la poalele muntelui in orăşelul Wägis. Vaporul plecâ peste căteva momente spre Lucerna. Pe la meaḑăḑi me aflam in otelul meu şi nu mai eşii toată ḑioa. Ce mĕ atrăgeà cu atâta putere spre tĕnĕra Engleză? Erà numai interesul ce-mi insuflă totdeauna durerea altuea? Erà melancolia profundă ce lucià blănd in ochii sei albastri? Erà simpatia ce părea că simte ea singură pentru mine şi care totdeauna se comunică?... Sara ănsĕ veni şi indată mĕ dusei la casa bĕtrănului care erà aşeḑată in marginea oraşului pe malurile lacului. Bĕtrănul erà foarte turburatu. Elu presimţià că au să urmeze momente de tristeţă căci, pentru a nu fi faţă la convorbirea noastră ce i-ar fi produsu durere, pretestâ că are o visită de făcutu şi se duse. Remasu singuru cu Clara, o rugăi să-mi cănte ăncă o dată căntecul ce auḑisem cu căteva sări inainte. Când sfirşi, eramu amundoi intr'unu mare neastămpĕru sufletescu. Noi vorbiamu numai cu privirile şi Clara inţelegeà pre bine ce intrebare ĕi făceam căci intrerupĕndu tăcerea incepu ă-mi spune istoria ei:

(Va urma.)

Iacob Negruzzi.

Albumul Inălţimei Sale Carol I.

Publicatu sub direcţiunea Domnului Szathmary

Bucuresci, 1868.

Ne grăbimu de a anunţà lectorilor noştri apariţiunea Caietului I, din Albumul Inalţimei sale Domnitorului Carol. Această publicaţiune promite de a deveni foarte interesantă şi chiar de nu va intruni poate toate condiţiunile cerute pentru unu opu de arte, totuşi ea este menită de a ne probà că peisagele şi costumurile naţionale sunt apte de a inspirà simţul frumosului şi de a trezi talentul artiştilor Români, atunci când România va deveni destul de prosperă şi de cultă spre a putè produce artişti.

Acum când pe pămĕntul nostru nu inflorescu decât advocaţi cu sutele, şi geniuri politice cu miile; puţinele persoane cari se interesează de arte trebue să imbrăţoşeze cu căldură ori ce incercare s'ar face pe această cale, mai alesu in privinţa artelor plastice care până acum au fostu cu totul lasate la o parte.

Dorindu publicaţiunii Domnului Szathmary totu succesul ce merită ne vomu permite căteva observaţiuni asupra Caietului I pe care-lu avemu subt ochi.

Pe titlul albumului cetimu următoarele cuvinte: *„Peìsage frumoase și costume gracioase ce avemu in țară.“* Aceste cuvinte constitue, după opiniunea noastră, o mare eroare estetică: Dacă in adevĕru peisagele sunt frumoase și costumele grațioase, trebue să lăsămu frumuseța și grația lor să vorbiască de la sine; ear nu să o trimbițemu pe titlu și să ne espunemu la surprinderea neplăcută de a vedè că conținutul nu corespunde in totul cu pompa etichetei. Am sfătuì pe Domnul Szathmary de a suprimà in caietul viitoru nenorocitele epitete ce denotă ori o pre mare naivitate ori pretențiuni exagerate. Asemine amu avutu neplăcerea a găsì atăt in titlul publicațiunei, căt și in una din stampe căteva greșele gramaticale, cum nu sunt iertate intr'o publicațiune națională.

Trecĕndu de la titlu la stampe vedemu mai ăntĕi portretul lui Stefan cel mare, după o pictură veche aflată in Metropolia din Iassi. Aceasta stampă e destul de bine esecutată deși liniile convenționale copiate de pe originalu ne dau puțină garanție despre asemĕnarea potretului cu Eroul Moldovei. Scoțindu corona și celelalte ornamente, vomu avè unu capu de Christu, precum adese scoala Bizantina ne-lu represintă in icoanele de pe la biserice.

Stampa a doua (Portul de la Argeșu) se vede luată de pe o fotografie. Costumurile sunt reproduse cu esactitate, figurele sunt grațioase de și fata cea blondă nu pre realizează unu tipu de Romăncă.

Stampa a treia (Monăstirea Tismana) este in flagrantă contradicțiune cu titlul care ne promite peisage frumoase; ea este o incercare cu totul greșită și ne dă unu peisagiu fără perspectivă și de unu coloritu fantasticu.

Am esprimatu cu francheță opiniunea noastră asupra celor trei stampe părute până acum; ănsĕ nu in scopu de a discuragià artistul ci din contra spre a-lu pune in posițiune de a perfecționà aceasta publicațiune pe care o vomu urmărì cu celu mai mare interesu.

Red.

Comoara de pe muntele Rarăul.

Intovărășitu de unu călăuzu din Dorna, tĕnĕrul Costin se urcà pe muntele *Rarăul* care este unul din cele mai inalte piscuri ale Carpaților. Deasupra Rarăului stau clădite doue stănci gigantice numite *Petrele Doamnei* cărora timpul și furtunele le-au imprimatu forma curioasă a unui castelu din evul de mijlocu. Vĕḑute din vale cu turnurile și murii lor, ele samănă a fi unu palatu incăntatu.

Atrasu de curiositatea acelor stănci, Costin se urcà incet și greu in urma călăuzului pe o potică strimtă unde abia găsià destulu locu spre a-și așeḑà piciorul, avĕndu in dreapta muntele ce se inalță ca unu zidu in linie perpendiculară deasupra capului seu, și la stinga o prapastie fioroasă, in fundul căreia se zarià Bistrița mică ca o cordea șerpuindu la picioarele muntelui. Cu căt inaintà, cu atăta coasta devenià mai răpede și mai impracticabilă. Cararea se strimtà, dispărea din ce in ce mai mult, și pe une locuri cu totul.

Erà in luna lui August pe cănd vegetațiunea e in toată maturitatea ei.

Aerul recorosu și parfumatu ce se esală din sĕnul codrilor ĕi străbătea adănc in pieptu, și ochii sei alergau rătăcindu din locu in locu admirăndu cănd figurele bizare ale stăncelor,

cănd cursul tortuosu al Bistriței, cănd șesurile intinse și aurite ce se zăriau dincolo de munți la marginea orizonului.

—Trei oare și jumatate Costin urcase mereu la dealu și căldura soarelui incepuse a-i acoperì fruntea de sudoare.

— Domnule! ĕi ḑise călăuzul desfăcĕndu-și traista cu merinde, te vĕdu cam ostenitu; gustă ceva din vinul ista și odihnesce-te puțin să mai prinḑi la putere, că de acuma trebue să ne grăbimu pasul.

— Mai avemu mult de suitu?

— Nu tocmai mult; ea căt colea, decăt drumul e mai greu la dealu.

— Socotesci că o să ne putemu intoarce de sară a casă?

— Cu ajutorul lui Dumneḑeu dar! că doar n'o să mănemu la petrele Doamnei cu liliecii și cu stahiile.

— Ce, sunt stahii pe acolo?

— He ba ce! acolo nu-i locu curatu, Domnule; cică in toată noaptea se preumblă pe virful Rarăului umbra Domniței care a botezatu stăncele cu numele ei.

— Ai vĕḑut'o vreodată?

— Să mĕ ferească sfăntul și pe D-ta impreună!

— Și ce Domniță erà aceea?

— Da mai sciu eu, Domnule! Se povestesce din părinți că gonită de Turci și de Tartari, ea s'a urcatu pe Rarău și a ingropatu sub stănci toate odoarele țerei. De aceea se vede une ori acolo in mieḑu de noapte o pară de focu galbenă eșindu die pămĕntu. Cănd ai plecatu de la cămpu n'ai venitu aice pe valea *Suhăi*?

— Ba da.

— Apoi n'ai trecutu prin unu sătulețu care se chiamă *Tabăra.*?

— Am trecutu.

— Ei bine acolo se spune că s'a opritu tabăra turcească care gonià pe Domnița, și de aceea satul a remasu cu nume de Tabăra. Apoi mai in sus tot pe Suha n'ai intălnitu unu altu satu care se numecse *Iesle?*

— Am intălnitu.

— Acolo cică erà călărimea Domniței care fugià de oastea păgănilor — Dar să mergemu Domnule că e tărḑiu și n'am gustu să facu la noapte cunoscință cu stima Comorei.

— Scii una bade, ḑise Costin surịḑĕndu, dac'amu remănè astă noapte acolo sus la pietrele Domniței să vedemu și noi para cea galbenă și umbra Domniței?

— Ba ḑeu, respunse călăuzul jumatate serios jumatate in glumă, ți-ar trece prin minte să faci una ca asta?

Dupe alte doue oare de suișu, ei ajunserĕ pe culmea Rarăului unde Domnița iși ingropase comorile. In acestu intervalu unu fumu albu și umedu incepù a se ridicà din fundul văilor, și in scurtu timpu se incinse toți munții cu unu vĕlu argintiu, ne lăsăndu să se zăriască decăt culmele lor.

— Căt e de frumos! esclamâ Costin.

— E frumos nu-i vorbă, ḑise călăuzul, dar nu pre indemănos. — Ce dracul! adause elu după o pausă, uităndu-se cam cu ingrijire la ceru, decăte ori mĕ urcu la afurisitele aste de pietre trebue să mi se intămple căte ceva.

— Ce ți s'a mai intămplatu?

— Intr'unu răndu mi-a luatu dracul pălăria din capu și a aruncat'o in ripă; in altu răndu mi-am sclintitu unu picioru, ș'acuma o să ne prindă furtuna.

— Unde veḑi furtuna?

— Ean uită-te colo hăt de parte spre dealul Măgurei.

— Ei bine?

— Nu vedi nourul celu negru cum vine ca unu balauru peste noi? Vai de oasele noastre dacă n'omu da dosu undeva; o să ne ducemu după pălărie!

Ei se găsiau acuma lăngă stăncele colosale numite petrele Doamnei. S'ar dice că Rarăul căt e de mare geme purtăndu pe spinare povoara lor. Măncate de șiroae, brazdate de fulgere, ele se despică pe une locuri in cavităţi adănci și tenebroase in sěnul cărora s'aude din cănd in cănd strecurăndu-se picăturele de apă ce izvorescu din umediala lasată din nouri.

Costin privià cănd la spaciul fără margini ce se'ntindeà ca o mare in valuri aurite, cănd la stăncele ce-lu apasau prin măreţia lor, și eată că i se oprirě ochii pe unu soiu de bizunie, largă pe cătu ar fi pututu incăpè unu omu, și care se deschideà la piciorul stăncei și mergeà adănc in păměntu.

— Ce este aceasta? intrebâ Costin pe călăuzu.

— Astă groapă n'are fundu; se dice că merge pănă in măruntăile pămĕntului. Ea nu de multu s'a ivitu și intr'ěnsa se dice că locuesce stahia muntelui. Dar pentru D-deu Domnule, se nu perdemu vremea! Furtuna ne grămădesce din urmă, și dacă nu vrei să te dai hrană corbilor, haide iute in vale; cunoscu unu locu unde ne putemu adăpostì.

In adevěru munţii luase unu aspectu ameninţătoru. Vělul celu intinsu de neguri se desfăcù in nenuměrate pălcuri de o consistenţă mai densă care měnate de věntu alergau in toate sensurile. Turmele imprăsciete pe plaiuri simţindu apropierea furtunei alergau să caute adăpostu, și tălăncele lor sunau lugubru pintre freamětul codrului. Tunetul incepù se clocotiască prin văi.

— O să mě juru să nu mai calcu pe aici, murmurâ călăuzul, ia sama unde pui piciorul... Ţine-te de mine și nu te pre uità in jos... Bine-mi spuneà tata că nu-i locu curaţu aice.

Costin simţindu periculul, iși grăbià pașii căt puteà spre a ajunge mai curěndu la locul de scăpare. Fulgerele ěi sclipeau pe dinaintea ochilor, și nourii spărgěndu-se intr'unu șuvoiu de ploae, umflarě intr'o clipă toate păraele care in cursul lor impetuosu luau cu sine pămĕntu și pietre și le rostogoliau in vale.

De la unu locu Costin nu mai putù face unu pasu inainte. Cararea erà ruptă in doue. O ripă infricoșată stà deschisă dinaintea sa, prin care erà cu neputinţă să treacă spre a ajunge la celalaltu capětu de carare. Atunci elu se credù perdutu.—Avěndu in faţă și in stinga ripă, in dreapta zidiul, obositu de ostenială, udatu pănă la oase, elu se incleștâ cu amăndoue mănile de o rădăcină de bradu.

— Fii mai Romănu nu-i vreme să ne fie frică. Ducă-se pe pustiiu ne-a tăiatu drumul; dar bunu e Dumnedeu! De-omu trece de aici suntemu scapaţi.

Și fără a perde unu minutu, elu scoase din traistă o funie lungă, legâ pe Costin deacurmezișul și luăndu cel-al-altu capětu in mănă, iși făcù semnul crucei și apucâ deadreptul pe păretele muntelui. Intreprinderea sa erà indrăsneaţă. Deasupra suflà furtuna așa de puternic incăt duceà păserile de-a roata in aeru, și ameninţà cănd de cănd să-lu restoarne in abisu, de desubt pămĕntul nesiposu și udu ěi

lunecà sub picioare, și cu toate aceste elu se urcà mereu ajutăndu-se când cu piciorul, când cu brațul de fiecare ruptură unde puteà să se sprijine, de fiecare bolovanu, de fiecare creangă, până ce infine ajunse pe coama unei stănci. Apoi resuflăndu-se adănc, elu incepù a trage cu funia la sine pe tovarășul seu din vale:

— Ia sama și nu te teme! strigâ elu.

Costin vĕḑĕndu-se atunce ridicatu in sus și sprijinitu numai in funie deasupra unei prăpăstii de căteva mii de picioare pe marginea căreia se balansà intocmai ca pendula unui ornicu, simțì totu săngele amorțindu-i in vine și unu vĕlu negru i se puse pe ochi. Această inălțare in aeru fu teribilă. In sfirșitu elu fu ridicatu și așaḑatu pe stăncă alăturea cu călăuzul.

— Pe cat imi aducu aminte, ḑise călăuzul, este aice o văgăună unde ne putemu ocrotì; apoi uităndu-se in dreapta și in stinga, Ha! strigâ elu cu bucurie, eat'o!....

Atunci se coborirĕ intr'o bortă unde abie erà locu pentru amĕndoi.

— De acum șeḑi jos și vino-ți in fire, căci prin mare și grea cumpănă amu trecutu

—Suntemu oare scapați? murmurâ Costin.

—Scapați buni teferi! mulțumesce lui Dumneḑeu. Alții au pățit'o mai rĕu decăt noi.—

— N'ar fi fostu oare mai bine să fi remasu sus la petrele Doamnei in vr'o crăpătură undeva, decăt să ne coborimu aice?

— Doamne sfinte! Pesemne D-ta tot nu creḑi c'acolo șede ducă-se pe pustiiu?—La petrele Doamnei și incrucișescu vĕnturile din toate părțile, și ai fi sburatu ca o frunză in văzduhu, sau ai fi remasu turtitu sub vre unu bolovanu căt casa, sau te-ai fi prăbușitu in fundul pămĕntului după cum s'a intămplatu lui Simion flăcăul, Dumneḑeu să-lu erte, căci la vremi grele ca de-alu de aceste titva Rarăului se clatină ca virful unui copacu.

— Ce felu s'a prăbușitu Simion?

Apoi nu mĕ mai intrebà, Domnule, că-mi plănge și acum inima in mine și doar căt l'am sfătuitu să nu se potriviască unui capu de muiere. Numai dă!.... Când să leagă pĕcatul de omu trebue să-lu tragă. Așa-i părdalnica asta de dragoste!

— Vra să ḑică erà amestecată și o femee in istoria lui?

— Ba bine că nu! Să scii de la mine că ori unde s'a intămplà vr'o nenorocire, trebue să fie amestecată o codiță de femee acolo. Aeeastă reflecțiune făcù pe Costin să suridă. Elu incepuse a uità emoțiunile sale de când se aflà ascunsu sub stincă, când deodată o detonațiune teribilă, se auḑì deasupra capului seu.

— Ce este? strigà Costin sărindu dreptu in picioare.

— Nimică!.... o fărămătură de stincă se duce de-a roata in vale. Ucigă-lu crucea le aruncă cu praștia de sus, dar ce risipesce ḑioa elu pune noaptea la locu. Deaceea petrele Doamnei stau totdeauna intregi. Fii ănsĕ llniscitu; aicea n'avemu grijă, afară dacă s'a risipì muntele intregu, lucru de care ne-a ferì D-ḑeu. Vorbiamu adinioarea de Simion. Ce bunatate de ffecău mai erà! Nici c'a mai fostu unu alu doilea pe meleagurile noastre.

Elu erà fecioru de mijlocașu și cam saracu dar voinicu ca unu puiu de zmeu și măndru de fărmecà toate fetele din satu. Elu ănsĕ iși cautà de sărăcia lui și nu se uità nici la una dintr'ĕnsele; și mări că trăià bine și liniscitu...

Eată că intru una din ḑile sosì la biserica din satu unu popă de la unu tărgu din vale care aveà o fată naltă și subțirică ca o trestie și cu nisce ochi adormitori de șerpoaică. O chiemà Catrina. Fudulă ca toate tărgovețele, ea nu visà decăt fuste și rochii, cordele și capele, lucru ce nu erau de obrazul ei, și nici că se puneà alăturea cu vr'o fată de a noastre.

Să te ferească Dumneḑeu de fetele de popă! Ceva, ceva de-or fi sprincenate nu le mai ajungi cu prăjina la nasu. De soiu țărănescu și cu gărgăuni de cucoană in capu, ele sunt cum e mai rĕu, nici țarance, nici cucoane.

Simion de cum o vĕḑù, ĕi căḑù curmeziș pe inimă, și mult amar incepù să ofteze. Ear fațarnica de fată nici ilu priimià, nici ilu respingeà, ci ilu ținea mereu in ingăimeală, și ca să-lu năucească mai tare uneori ĕi zimbià cu noimă, privindu-lu pe sub geană, alte ori se făceà că nici ilu vede, incăt bietul flăcău cădeà tot mai tare in boala dragostei și se uscà cum să usucă frunza de vĕntul toamnei. Ḑioa elu nu mai muncià, noaptea nu mai dormià, și lucru mare! elu care se luptà in pădure brățiș cu ursul, dinaintea ei nu indrăznià să ḑică unu cuvĕntu; decăt, unde o intălnià, se uità lung in ochii ei vicleni, și ea șerpoaica rideà in inimă.

Dacă vre unu bĕtrănu din satu ĕi ḑiceà prietenesce: „Măi băete ie-ți de samă, nu te lasà calcatu de unu picioru de muiere,“ elu ilu privià dușmănesce și-i respundeà restitu creḑĕndu că-lu sfătuesce de rĕu. Ear celelalte fete suspinau și ḑiceau: „Pĕcatu de elu!“

Din cășligi și până in paști elu se muncì mereu cu patima fără să-și mărturisiască pe fată dorul ce-lu ardeà, când atunci Catrina i se arătâ mai mult decăt totdeauna dulce ca fagurul de miere. Ea se dete in scrănciobu cu dĕnsul, la jocu se puse lăngă dĕnsul, tot stringăndu-lu de mănă și spuindu-i vorbe prefăcute ce-lu umpleau cănd de frică, cănd de nădejde, astfeliu incăt Simion, neințelegĕndu-i mrejele și socotindu c'a venitu vremea să-și verse focul inimei, o cerù de soție intr'unu norocu. Inimai'ntr'ĕnsul să băteà ca vai de elu.

— Hei Simioane! ĕi respunse Catrina, ai tu destui bani să-mi pui pe capu ștergari de matasă, și in gătu salbă de auru?

— Ba nu!

— Apoi, dragă, alții au! Tu dacă ești saracu, caută-ți femee de sama ta. Nu m'a invățatu tata carte să mĕ invĕlescu in catrință și să dormu pe ascernutu de mărăcini.

— Bravo! strigâ Costin imi place astă măndrie la o fată de popă.

— Diavolie femeească, Domnule! Pe urmă s'a sciutu ce-a fostu pricina. Adecă că erà logodită de mai inainte c'unu arĕndașu bogatu din vale și nici găndià să ice pe Simion de barbatu.

— A! ințelegu. Ea voià să aibă pe unul pentru arenda moșiei, și pe celalaltu pentru trecere de vreme, cum s'ar ḑice.

— O fi și asta, că mari șirete mai sunt femeile in ḑioa de astăḑi. Unde pui D-ta măndria Catrinei cănd vedeà ea că Simion numai la dĕnsa se uită. Ea voià să fie cea d'ăntĕi in satu, și pentru asta puțin ĕi păsà ei că, elu nemernicul, iși va sparge capul. Unu omu ca dĕnsul nu insemnà nimic, cănd erà vorba să umilească pe celelalte fete. Simion ănsĕ nu se pricepeà la așa lucruri. Elu ținea a lui una și bună. O iubià și voià să

o aibă de soție. Audindu respunsul ei, elu remase trăsnitu ca și cum l'ar fi lovitu cineva cu o săcure in capu. De unde erà elu să adune atâța bani?.... Să muncească, ĕi trebuia viața intreagă; să hoțiască, nu-lu lasà cugetul, că erà fecioru de tată cinstitu. Unu intunerecu i se făcù dinaintea ochilor.

Se vorbià din bĕtrâni că la petrele Doamnei sunt comori ingropate de Domnița care se resboise cu Turcii, și elu sciindu aceasta, iși puse in gându să le sape. Vedi Domnule unde te duce pustia asta de dragoste! Feresce-te cât vei putè de dĕnsa, căci ea mușcă in inima omului cu dinți de câne turbatu. He multe am vĕdutu eu in viața mea până când am căruntitu!

Așa intr'o bună dimineață Simion care nu mai scià ce face, iși luâ hârlețul in spate și se urcâ pe Rarău. Păcatul ilu păsceà din urmă. Nu scià sermanul c'o să-i remăe casa văduvă și neamurile cernite, și că pe urma lui va plânge totu satul, afară de Catrina. Imi aducu aminte că in acea di cânele lui urlà mult a pustiiu.

Aice călăuzul se oprì, și o lacrimă i se furișâ pe sub geană.

— Să nu ridi Domnule, că eu omu bĕtrânu nu-mi potu stăpânì plânsul; dar vedi D-ta, când se prăpădesce pentru nisce minciuni femeesci o floare de flăcău ca dĕnsul, mĕ doare deu in sufletu. Elu a sapatu tocmai in locul unde ai vĕdutu groapa cea fără fundu, și pre cât se ințelege i s'a prăbușitu deodată pămĕntul sub picioare și l'a inghițitu. Trei dile după aceea unu ciobanu a găsitu cojocul lui și a datu peste afurisita de groapă care numai fusese până atunci. Ce s'a mai fi petrecutu acolo sus?—Dumnedeu scie; decât părinții nostri povestescu că ori cine s'a suitu la petrele Doamnei cu gându să sape comorile, inapoi nu s'a mai intorsu. Trei limbi de focu, se dice, că se ivescu din pămĕntu indată ce incepi a sapà, ș'apoi s'arată stima comorei. Atunci urlăte și vaete s'audu in văzduhu, și de-i dioă, soarele se intunecă; și de-i noapte stelele s'ascundu, și furtunele pornescu din câteși patru colțuri ale cerului, ș'apoi in prafu și in pulbere se prefacu oasele nenorocitului ce a cutezatu să atingă odoarele Domnesci.

Astfeliu Domnule s'a prăpăditu Simion.

— Dar Catrina ce s'a făcutu? intrebâ Costin.

— Catrina a muritu fată mare, căci arĕndașul a părăsit'o audindu de moartea lui Simion, ear altu nebunu nu s'a mai găsitu care să alerge după comori pentru dĕnsa.

Furtuna incetase. Nu se mai audià decât foarte slab voacea tunetului care gemeà in locu departatu. Soarele reapărù veselu dintre nori, și aburi caldi se ridicau din pămĕntu pe urma torentelor; ambii călători părăsirĕ pescera și după doue oare de scoborișu ajunserĕ in vale unde se odihnirĕ de ostenelele dilei. Costin ănsĕ avù in acea noapte unu somnu agitatu, căci revĕdù prin visu toate prăpăstiile prin care trecuse dioa, și toate stahiele despre care ĕi povestise călăuzul. Ceea ce-i remase mai puțin in minte, furĕ sfaturile ce-i dăduse bĕtrânul seu tovaroșu de a se ferì de amoru. Astfeliu de sfaturi au totdeauna soarte de a remânè neascultate.

N. Ganea.

Redactoru respundĕtoru *Iacob Negruzzi*. Tipografia Societății Junimea.

No. 7. — Anul II. Iassi, 1 Iunie 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

LIMBA ROMÂNĂ
in
JURNALELE DIN AUSTRIA.

Stilul jurnaliștilor români din Transilvania, Bucovina și Banat a ajunsu intr'o stare, ce nu mai permite tăcerea, cu care a fostu primitu pănă acum. Prin formarea nouelor espresiuni și prin construcțiunea lor sintactică compatrioții nostri de peste Carpați introducu pe toate ḑilele in limba română o denaturare a spiritului propriu naționalu, care in intinderea ei de astăḑi a devenitu periculoasă, cu atăt mai mult cu căt cei ce au causat'o și cei ce o continuă nu paru a avè consciința reului, ci respăndescu increderea de a fi cei mai buni stiliști ai literaturei române.

Ăncă ḑece ani de o asemene convingere publică, ăncă o generațiune de tineri cu același sistemu de espresiuni—și limba română poate deveni o ruină, nu reparată, ci stricată cu construcțiuni străine fără nici o adaptare de stilu și incapabile de a-i manifestà propria idee in modul ei originariu.

Scopul acestor rĕnduri este de a arătà acea direcțiune falsă a autorilor români din Austria și de a desceptà in spiritele, care in mijlocul contagiului generalu voru fi mai pututu pĕstrà judecata lor sănătoasă, o tendință de reacțiune.

Susținemu dar și ne vomu incercà a dovedì, că jurnalistii români de peste Carpați—nu rare ori, pe ici pe colo, din scăpare de vedere, ci sistematicesce, după deprinderea generală, in fiecare numĕru publicatu de dĕnșii comitu erori neiertate in contra limbei române, introducĕndu construcțiuni false de cuvinte, stilu greoiu anti-romanu și mai ăntăi de toate o monstruoasă germanizare in espresiuni. Și cănd vorbimu de jurnalistii români de peste Carpați, nu ințelegemu pe cei obscuri, ci ințelegemu pe cei de frunte și cei mai recunoscuți, in prima linie pe cei de la *Gazeta Transilvaniei*, *Albina*, *Telegraful romănu*, *Federațiunea*, *Foaia* Societății din Cernăuți, *Transilvania*, pe lăngă cari vomu cità numai in treacĕtu pe *Concordia* și *Familia*.

Recunoscința ce se datoresce acestor foi pentru serviciele aduse causei politice a Românilor austriaci, nu ne poate scutì de datoria unei oposițiuni energice in contra formei sub care se presintă; căci ușor s'ar putè intĕmplà, ca in resultatul finalu căștigul dobĕnditu in politică să fie cumpănitu prin perderea suferită in limbă.

I.

In chaosul erorilor, de care avemu a ne ocupà, vomu introduce mai ăntăi o ordine a pertractării. Din antologia copioasă, ce ne au oferit'o numerii de jurnale apărute in aceste patru — cinci luni a le anului 1868 (căci nu amu avutu trebuință a ne intinde peste unu timpu mai indelungatu), vomu așeḑà citațiunile in trei grupe distinse: vomu arătà ăntăi germanisarea limbei, vomu cità apoi ingreuiarea stilului paralel cu ecsagerarea lui și vomu vorbì in fine despre falsa originalitate in formarea și intrebuințarea cuvintelor.

Probele de germanisme in foile române austriace sunt așa de numeroase, incăt (cu singura esceptiune a „Archivului“ filologicu alu D-lui Cipariu, care este scrisu in limbă curată) nu amu aflatu nici o singură coloană a vre unui numĕru, care să fi fostu lipsită de ele. Citămu din foile ce le avemu inainte-ne, căteva esemple.

Gazeta Transilvaniei din 7 Fevruarie 1868 ḑice:

> După unu telegramu generalul Neipperg s'ar fi străpusu la Brünn. O musică de pisici i se pregătea in Posoniu.

Ce va să ḑică *unu generalu străpusu la Brünn?* Lectorii din România liberă voru crede la prima lectură, că este o eroare de tiparu și că ar trebuì să fie *străpunsu.* Dar cine cunoasce sistemul jurnalistilor transilvani, de căte ori nu ințelege unu cuvĕntu, ilu traduce in nemțesce și apoi ilu retraduce in romănesce. *Străpusu* tradusu in nemțesce ne dă *verlegt* și *versetzt,* și aceasta insemnează in romănesce *strămutatu.* Astfel aflămu, că generalul nostru a fostu strămutatu la Brünn.

Ănsĕ altă dificultate! Ce intĕmplare neințeleasă este aceea cu *pisicile,* care ĕi pregăteau generalului o *musică? Musică de pisici* va să ḑică nemțesce *Katzenmusik,* ceea ce va să ḑică in romănesce cu unu terminu admisu la noi ca in toată Europa (veḑi și vocabularul franceso-romănescu de Poenaru, Aaron și Hill) *charivari,* adecă o „musică făcută in bătae de jocu.“

Dar nici acum n'ați ințelesu ăncă acea notiță din jurnalu. *Generalul Neipperg s'ar fi străpusu la Brünn,* are pentru noi cei din Iassi și Bucuresci ințelesul, că in faptu nu s'a *străpusu,* ci că a avutu numai dorința, că *s'ar fi strămutatu, dacă nu* se oppunea etc. Ănsĕ intențiunea jurnalistului este alta. Să traducemu! *Einem Telegramm zufolge wäre G. N. nach Brünn versezt.* Aceasta vrea să ḑică romănesce: unu telegramu ne aduce scirea, că G. N. s'a strămutatu la Brünn. Acelu *wäre* alu Nemților arată intre altele și potențialul; dar conjugațiunea română cu *aș, ai, ar* este numai condițională și optativă, și dar este o eroare de germanismu de a o face potențială.

In *Albina* din 28 Aprilie 1868 cetimu:

Pesti Naplo, organul corporalu alu partitei guvernului.

Traducĕndu acestu organu corporalu, dămu de *Leiborgan*, şi *Leiborgan* insemnează organu favoritu, organu de predilecţiune, şi astfel „Pesti Naplo" devine jurnalu favoritu alu partidei guvernamentale.

Telegraful romănu din 25 Aprilie 1868 ne spune că:

Succesul acesta nu poate fi dătătoru de mĕsură.

„Dătătoru de mĕsură" este traducere literală din nemţescul *massgebend* şi insemnează: decisivu, adecă aşa de hotăritoriu, incăt după dĕnsul să poţi prevedè sau calculà sau mĕsurà şi alte fapte. Ce ar ḑice Francesii, când le-ar vorbì unu jurnalistu *d'un succès donateur de mesure!*

In acelaşi numeru se vorbesce de

Peatra de scandelă.

Peatra de scandelă — *Stein des Anstosses,* adecă dificultatea.

Albina din 19 Aprilie 1868 ḑice:

Motivăndu-şi deputaţiunea rogarea sa, D. Ministru aduse una şi alta in contra.

Pe nemţesce: *der Herr Minister brachte eins und das andere dagegen vor*, ear pe romănesce: D. Ministru făcù mai multe objecţiuni.

In *Gazeta Transilvaniei* din 7 Fevr. 1868:

Introducerea unei tacse uniforme de 40 cr. s'a propusu in Senatu a se pune in viaţă.

Die Einführung einer Taxe soll ins Leben treten, adecă: introducerea unei taxe se va pune in practică, sau mai bine: o taxă uniformă de 40 cr. se va introduce.

In *Albina* din 2 Eevruarie 1868.

Monitorul francesu trebuia să bage in socotinţă.

adecă: să ia in samă, să ţină samă de; nemţesce: *in Rechnung, in Anschlag bringen.*

In *Gazeta Transilvaniei* din 24 Apr. 1868.

In consunetul Statutelor se convocarĕ membrii reuniunii.

In consunetul statutelor? In consunetul trŏmbiţelor, dar nu a statutelor! — Nemţesce: *im Einklange mit den Statuten,* romănesce: in conformitate cu statutele.

Tot *Gazeta* ḑice in No. din 17 Apr. 1868.

După sunetul invoelei ratificate.

Unu sunctu de invoială! — Nemţesce: *laut ratificirten Abkommens,* romănesce: după cuprinsul invoielei, sau cum se ḑicea in stilu vechiu de Tribunale: după glăsuirea togmelei.

O altă analogie falsă o vedemu in *Telegraful* din 25 Apr. 1868:

Se sună, că in personalul acestui oficiu se vor face schimbări.

adecă: se aude că; nemţesce: *es verlautet.*

Asemene in *Albina* din 12 Maiu 1868.

Intre alte afaceri de restanţă intonămu cestiunea naţionalităţilor.

„Intonămu" unu căntecu, dar nu intonămu

o cestiune de naționalitate. Ănsĕ Nemții ḑicu: *eine Frage betonen*, adecă a relevà, a accentuà.

Telegraful din 28 Aprilie 1868 ḑice:

Keglevich mai vine, odată asupra interpelațiunei de alaltă ieri. La aceasta respunde Ministrul, că elu nu poate avè in vedere numai singuratecii, ci tesaurul intregu alu Statului.

„Keglevich mai vine odată asupra" vrea să ḑică: mai revine, nemțesce: *Kommt nochmals auf*; „singuraticii," pe care nu-i poate avè in vedere Ministrul, sunt individii, nemțesce: *die Einzelnen.*

In același numĕru aflămu:

Lăsămĕntul moștenitu,

ceea ce insemnează succesiunea moștenită, nemțesce: *Nachlass.*

In *Federațiunea* din 22 Apr. 1868:

Că Franța se pregătesce, nu mai sufere indoială.

Romănesce: nu mai incape indoială. Nemțesce: *erleidet keinen Zweifel.*

Unu publicu alesu constătătoriu din baroni, conți, principi.

Romănesce: compusu din —. Nemțesce: *bestehend aus.*

Potu spune din funtăna credibilă.

Romănesce: de la o persoană demnă de credutu, sau din isvoru destul de siguru. Nemțesce: *aus glaubwürdiger Quelle.* Inchipuiți-vĕ unu Francesu, care ar ḑice: *Je peux affirmer d'une fontaine croyable.*

Tot *Federațiunea* din 9 Maiu 1868 spune:

D. Radich fu incredințatu cu presintarea lor la casa magnaților.

Romănesce: D-lui Radich se incredință presintarea. Nemțesce: *H. R. wurde betraut mit.*

Se cetesce referatul in causa urcării de plată a domesticilor casei.

Romănesce se ḑice sporire sau mărire de plată. Numai Nemții ḑicu mai bine *Erhöhung des Gehalts* in locu de *Vergrösserung.* Sunt forme de vorbire consacrate prin usu, pe care nu-i este permisu unui autoru a le preface fără nici o causă binecuvĕntată. Ce amu ḑice noi de unu Neamțu, care ar traduce cuvĕntul nostru „nepomenitu" cu *unerwähnt?* Nu e vorbă: și *unerwähnt* vrea să ḑică nepomenitu; dar terminul germanu admisu este *unerhört,* și prin urmare nu se poate inlocuì cu *unerwähnt.*

„Domesticii casei" este traducere literală și nechibzuită a germanului *Hausdiener.* Domestici cuprinde deja in sine că sunt servitori ai casei *(domus)*; așa dar domesticii casei sau casnicii domului nu merge.

In *Albina* din 25 Aprilie 1868:

O foae nemțască, care stă aproape de Ministeriu

Romănesce: care este inspirată de Ministeriu, nemțesce: *dem Ministerium nahe steht.*

In *Federațiunea* din 15 Apr. 1868:

Ele se nisuiau ași aduce la valoare drepturile lor.

Ceea ce ar vrè să ḑică romănesce: a-și preface in bani; ănsĕ ințelesul e *zur Geltung bringen.*

Lupta va fi cu atăt mai crăncenă, de oare ce astăḑi —

Românesce: cu atât mai crâncenă, cu cât astădi. Dar nemțesce: *der Kampf wird um so hartnäckiger sein*, *indem* — cu observațiune, că și acestu *indem* se găsesce numai in stilul celu negrijitu alu Germanilor din Austria, a cărorı jurnale sunt tot așa de rĕu scrise in comparare cu cele prusiene, ca jurnalele române austriace in comparare cu cele din România liberă.

> Propunerea D-lui R., "clasicu motivată intr'o cuvĕntare mai lungă.

„Clasicu motivată" = *classisch motivirt* nemțesce, dar românesce nu se poate dice. Mai ânteiu noi cuvĕntul clasicu nu-lu avemu și nici nu trebue să-lu avemu in acestu sensu, apoi toată construcțiunea adverbială „clasicu motivată" are aeru străinu pentru noi.

Transilvania iși incepe No. 1 din 1 Ianuarie 1868 cu următorul anunțu:

> Incepemu acestu Nr. alu „Transilvaniei" cu lucrarile adunarei generale din a. 1867 nu numai pentruca aceleasi trebue se se publice cá si pana acum, ci si pentruca acea adunare a datu viatia acestei foi periodice, pentru care fapta si-a si castigatu dreptu la recunoscinti'a publica. Red.

Această citațiune ne arată mai ânteiu abusul ce se face, nu numai in *Transilvania*, ci in mai toate foile de peste Carpați, cu pronumele *același*. *Același* nu este identicu cu *acela* sau *acesta*, ci cuprinde o accentuare specială, o constatare a identității, care nu se află in simplul pronume demonstrativu. Când dicu: „In *acea* scrisoare ĕi descriamu călătoria și in *aceeași* scrisoare 'i am cerutu etc.", cuvĕntul *aceeași* accentează identitatea intre scrisoarea cu descrierea călătoriei și cu cererea. „Apuc'o pe aceeași cale" nu insemnează in genere: apuc'o pe această cale, ci insemnează „apuca pe o cale, pe care a mai apucatu cutare, și nu pe alta," va să dică este o accentuare a acelei căi in opposițiune cu ori care alta.

Prin urmare, când dice *Transilvania*: „Incepemu acestu No. cu lucrările adunării generale din a. 1867, pentru că *aceleași* trebue să se publice," aceasta ar presupune, că a fostu vorba, să se publice alte lucrări, și că in *Transilvania* au să se publice numai aceleași in oposițiune cu celelalte. Ânsĕ este evidentu, că intențiunea autorului a fostu numai de a dice simplu: aceste sau ele, și că *aceleași* al D-sale este o eroare de germanismu. Germanii ar putè dice: *wir beginnen diese Nr. mit den Arbeiten der allg. Versammlung, weil dieselben etc.*, cu observațiune, că și acestu *dieselben* este mai mult stilu reu austriacu, decât stilu bunu germanu, și că românescul „același" chiar in traducere nu vrea să dică *derselbe*, ci *eben derselbe*.

Să ne fie permisu a relevà in treacĕtu finea pasagiului citatu, cu care incepe noua foae:

> Adunarea a datu viață acestei foi periodice, pentru care faptă și-a și căstigatu dreptul la recunoscința publică.

Foaia nu a apărutu încă bine, este primul numĕru ce'lu cetimu, n'amu vĕdutu încă, dacă va fi bunu sau reu, și dejà recunoscința publică s'a căștigatu adunării pentru inființarea ei?

Noi am dorì a nu slăbì intru nimica in-

crederea redacțiunii in meritul foaei sale, ănsĕ trebue să mărturisimu, că dacă *Transilvania* va continuà ca pănă acum, și mai ales cu aceeași limbă, cu care sunt scrise primele 11 numere, dreptul la „recunoscință publică" merită a fi micșoratu in modu considerabilu.

Pentru a revenì la germanisme, găsimu in No. 1 al *Transilvaniei:*

In legătură cu acestu raportu și amĕsuratu paragrafului.

„Amĕsuratu" este nemțescul *gemäs,* care la noi s'a tradusu in românesce cu *conform.* Pentru ce *conform,* și nu *amĕsurat?* Pentru că *conform* este unu cuvĕntu nou adoptatu de la Francesi, pe cănd *amĕsurat* este unu cuvĕntu nou tradusu de la Germani, și că nu mai incape indoială cănd este conflictu intre aceste doue popoare, de la care trebue să primimu mai ănteiu cuvintele.

In No. 2 al aceleiași *Transilvania* aflămu:

La cetirea lor membrii prorupserĕ in cele mai entusiastice strigări de „să trăiască", ce păreau că nu mai voru să incete.

Frasa „ce păreau că nu mai voru să incete" este deadreptul luată din nemțesce: „*welche nicht enden zu wollen schienen,*" are ănsĕ nefericirea de a insemnà, in diferință de sensul convenționalu alu frasei germane, că domnii aceia de la adunare aveau cu totu dinadinsul voința hotărită de a nu mai incetà cu strigările.

Tot acolo cetimu:

Care propunere ridicăndu-se la valoarea de conclusu.

Ce este „o propunere ridicată la valoarea de conclusu"? — Să traducemu: *welcher Vorschlag zum gültigen Beschluss erhoben wird,* pe romănesce: care propunere se aproabă sau se confirmă.

In *Transilvania* No. 10 din 1 Maiu 1868:

D. B. se dechiară a primi redigerea foaei, dacă acea foae se va tipărì in Brașovu, ca in locul domiciliului seu.

Nemțesce: *in Kronstadt als in seinem Wohnorte.* Dar romănescul „ca" nu vrea să ḑică *als,* ci se confundă cu *wie,* și „o foae imprimată in Brașovu ca in locul domiciliului seu" insemnează, că Brașovul și domiciliul D-lui B. sunt doue locuri diferite și că se cere, ca la Brașovu să se tipărească foaea tot așa de bine precum s'ar tipărì la locul domiciliului seu *(wenn das Blatt in Kronstadt gedruckt würde wie an seinem Wohnorte).*

Familia scrie (la pag. 327 a nu sciu cărui anu, fiindcă lipsesce inceputul coalei)

In tragedia „Galilei" a nemuritorului Ponsard vinu inainte mai multe observațiuni etc.

„Vinu inainte" este o traducere literală și foarte interesantă a nemțescului *kommen vor* și insemnează pe romănesce: se află.

In același No. (pag. 328).

Sultanul va fi incortelatu la Schönbrunn.

Nemțesce *einquartirt,* dar și nemțesce este reu.

Aceeași *Familie* pag. 328

Barbatul a fostu judecatu la inchisoare.

Ceea ce vrea să ḑică pe romănesce, că

Tribunalul s'a dusu la temniță și a judecatu pe acusatul acolo și poate in sentința sa l'a eliberatu. Dar intențiunea autorului este de a ḑice, că l'a *condamnatu* la inchisoare. Germanii ḑicu *zur Kerkerstrafe verurtheilt,* și fiindcă *urtheilen* se chiamă a judecà, D. collaboratoru al Familiei a creḑutu că și *verurtheilen* va fi tot a judecà. *Geurtheilt* sau *verurtheilt,* tot *urtheilt* este. Foarte bine!

In aceeași pagină se află titula unei rubrice in parentesă

(Și o glumă).

Și o glumă! Nemțesce *auch ein Scherz.*

Intr'o pag. 322 a aceleiași foi cetimu:

Eruditul Eliade impreună cu mai vre-o câțiva bărbați zeloși.

Acestu „mai" este nemțescul *noch: mit noch einigen Männern.*

Intr'o pag. 144 ni se se spune de o

tênêră engleză avută fără mêsură.

Fără mêsură unde? In lungime? ori moralicesce in purtare? Autorul vrea să ḑică: foarte avută, nespusu de avută, nemțesce: *unermesslich reich.*

Albina din 17 Aprilie 1868 ḑice:

Conchiḑendu de la tonul ce'lu poartă foile rusesci.

O foae poartă unu tonu! Nemțesce *Ton* sau mai bine *Sprache führen.*

In același numeru:

Onorata D-na Gabriela Ionescu, nepoata D-lui A. Gavra, a pășitu in „Barbierul de Sevilla" representându pe Rozina.

„A pășitu" vrea să ḑică românesce: a făcutu pași; autorul ănsĕ vrea să ḑică: s'a produsu pe scenă. Nemțesce: *ist aufgetreten.*

Albina din 28 Aprilie 1868:

Am să scriu unu ce asemene caracteristicu.

Nemțesce: *etwas ebenso characteristisches.*

Gazeta Transilvaniei din 17 Aprilie 1868:

In puterea datorinței noastre purceḑetoare din deregătoria archipăstorală, imbăerată cu responsabilitate.

Dorință purceḑĕtoare din deregătorie, imbăerată cu responsabilitate!! Nemțesce *hervorgegangen, verknüpft.*

Transilvania își incepe No. 10 din 1 Maiu cu următoarea traducere:

Disce ab hoste. Invață de la dușmanul.

„Invață de la dușma*nul*" nu e românesce, ci: invață de la dușmanu, fără articolu, fiindcă in limba noastră substantivele după prepositiuni (afară de *cu*) nu se articulează când stau singure. Nemții ḑicu: *lerne vom Feinde,* precum ḑicu: *setze auf den Tisch,* unde noi ḑicemu: pune pe ma*să,* și nu: pune pe masa.

Aceeași eroare de articulare intr'unu exemplu, mai tare, este in Albina din 17 Aprilie 1868.

Diecesa Dalmației numeră 80,000 suflete și din budgetul statului primesce la anul 60,000....

La an*ul* 60,000? După articularea substantivului s'ar crede, că este vorba de anul 60,000 după sau inainte de Christosu. Dar nu! Autorul vrea să ḑică: pe anu 60,000 florini.

Telegraful Românu din 25 Aprilie vorbesce de unu

atacu de răpire.

Românesce: o incerare de prădăciune. Nemţesce: *Raubanfall.*

Tot *Telegraful Românu* din 21 Aprilie 1868 ḑice, relatându o faptă trecută:

Spre norocire.

Noi ḑicemu in acestu casu cu o distingere fină „din norocire", lăsând „spre norocire" pentru tendinţa in viitoru; ănsĕ Nemţii ḑicĕnd *zum Glück* in amĕndoue casurile, sĕ inţelege că trebue să ne stricămu şi noi limba după ei.

Acelaşu *Telegrafu Românu*, care in genere pare a nu se impacà cu modul, cum se intrebuinţează prepositiunile in limba Română, spune intr'unu anunţu, ce are bunătatea a face „Convorbirilor literare" (No. din 14 Martie 1868):

Convorbirile literare, foae din Iassi, aparu de doue ori la lună.

Putemu asigurà pe D. Redactoru al Telegrafului, că foaea in cestiune ce e dreptu apare in intervale de căte 15 ḑile, ănsĕ nu la lună, ci la soare, publicăndu-se dimineaţa.

In *Albina* din 5 Maiu 1868, intr'o corespondinţă din Braşovu, care vorbesce de succesul teatrului D-lui Pascali, se ḑice:

Publicul românu l'a imbrăţişatu cu căldură, ocupăndu toate locurile de şeḑutu, incăt acum numai locurile de statu mai sunt libere.

Nemţesce: *Sitzplätze* şi *Stehplätze.* Ănsĕ „locuri de statu" in românesce sunt *places de l'état, Staatsplätze*, nu *Stehplätze*; ear „locurile de şeḑutu„ ne ceremu voie a nu spune, ce sunt.

Corespondinţa se termină cu frasa:

Numai măne este pănă poimăne, şi eaca 3 maiu, memorabila ḑi de la 1848.

Albina din 12 Maiu 1868:

Această odihnă este foarte bătătoare la ochiu.

Bătătoare la ochi = *in die Augen fallend, auffallend.*

Adjedtivele in — *toru*, — *toare* se fabrică de confraţii nostri de peste Carpaţi din o sumă de cuvinte, dar mai la toate sunt nepotrivite. Forma *toru* la noi este in genere o formă de substantivu sau de adjectivu substantivatu şi nu de adjectivu propriu cu substantivul calificatu alăturea, de aceea asemene incercări au ceva forţatu, siluescu limba.

Unu publicu *constatătoru* nu se ḑice românesce; precum asemene nu se ḑice ceea ce cetimu intr'unu faimosu articolu literaru din foiletonul Concordiei (1866 critica unui almanacu):

Objectu legatoru de atenţiune.

Nemţesce *die Aufmerksamkeit fesselnd.* Noi ḑicemu: legătoru de cărţi (subst.), dar nu legătoru de atenţiune (adject.).

Albina din 17 Aprilie 1868 vorbesce de o

Constelaţiune politică liniscitoare deplin.

Nemţesce: *ganz beruhigend.*

In *Transilvania* (No. 4 din fevr. 1868) cetimu de o precuventare

inălţătoare de inimă.

Nemţesce: *herzerhebend.*

etc. etc.

(Va urma.)

T. Maiorescu.

PRIMBLĂRI.

VII.

M'am născutu in castelul părinţescu, aşeḑatu in partea cea mai pitorescă a Scoţiei. N'am cunoscutu ca altele plăcerea de-a avè o mumă căci nu eram ăncă de unu anu când maică-mea murì. Pentru aceasta ănsĕ potu ḑice că am avutu doi părinţi, pe tatăl şi pe unchiul meu, pe care ilu cunoasceţi. Eram singurul copilu şi amĕndoi mĕ iubeau aşa de mult incăt se invidiau unul pe altul de dragostea mea. Unchiul meu a fostu neinsuratu şi a trăitu totdeauna cu tatăl meu impreună in anticul castelu de pe proprietăţile lor. Acolo mi-am petrecutu anii copilăriei cu o guvernantă, căreia ĕi erà incredinţată cresceıea mea şi cu William. Elu erà cu căţiva ani mai mare decăt mine şi moşiile părinţilor sei erau vecine cu ale noastre. Părinţii lui şi ai mei hotărise ca elu să fie soţul meu şi această idee intrâ aşa de adănc in mintea noastră de când eramu ăncă copii, incăt nici ne puteamu inchipuì că imprejurările ar putè venì altfeliu. William avea unu caracteru melancolicu; elu fugià de jocurile şi petrecerile vesele ale altor copii de virsta lui şi rătăcià singuru prin pădure şi prin grădină şi ades stà oare intregi perdutu in contemplarea apusului soarelui sau se aşeḑà pe malul mării şi privià mişcarea măreaţă a valurilor. In ochii sei mari şi albastri se reflectà o profundă tristeţă. Cănd ilu priviam, mĕ simţiamu cuprinsă de induioşare şi nopţi intregi imi păreà că vĕdu serioasa şi trista lui ochire aţintită asupra mea. Cu căt inaintamu in virstă, cu atăta simpatia mea pentru William devenià mai mare. Amĕndoi cetiamu impreună in Shakspeare şi Goethe autorii sei favoriţi; căntamu impreună arii germane: William aveà unu glasu aşa de frumosu! Ades esecutamu duete şi eu acompaniam pe claviru sonurile jalnice ale vioarei sale. William mĕ invĕţà să mergu calare şi de multe ori goniamu unul lăngă altul oare intregi peste dealuri şi peste cămpii. Eu nu aveam nici o aspiraţiune pe care elu să nu o cunoască, găndurile mele erau numai la dĕnsul şi când vr'odată erà impiedecatu să vie la noi, imi păreà că am perdutu o ḑi din viaţa mea. Eram de şeptespreḑece ani şi elu de doueḑeci când tatăl seu murì. Interesuri de familie ilu silirĕ atunci să meargă la Londra. Erà o sară tristă când ne-amu despărţitu: firmamentul erà acoperitu cu nouri intunecoşi şi o tăcere grozavă domnià in toată natura şi o tăcere grozavă domnià in sufletul meu. In acea sară am preschimbatu inelele şi ne-amu promisu unul altuia eternu amoru şi eternă credinţă. Elu m'a rugatu să-i căntu acelu căntecu de adio ce aţi auḑitu ş'apoi mi-a datu cea ăntei sărutare şi plecâ. Fără de William imi păreà că sunt singură pe lume. Mĕ primblam prin locurile pe unde adesa retăcisemu impreună, şi-mi păreà că audu glasul seu vorbindu-mi; când mĕ puneam la claviru, păreà

c'audu vioara sa și neincetatu receteamu scrierile pe care le cetisemu impreună. Ah! Toate aceste ilu apropiau de mine și toate imi aratau că este departe.

In scrisorile sale elu se plăngeà că afacerile ilu oprescu mai multu decăt găndise; imi spuneà despre dorul ce simțià de a revenì și de a mĕ revedè și că departe de mine viața ĕi este o lungă durere. Când sperà că se va putè reintoarce, unu unchiu alu seu care ocupà unu postu inaltu ilu trimise intr'o misiune diplomatică pe lăngă o Curte din Germania. William cu toată insistența sa nu putù să refuse și plecâ. Scrisoarea ce-mi scrise atuncea erà foarte tristă. Presimțiri negre ĕi torturau mintea, elu vorbià cu jale de frumosul trecutu și cu ingrijire de viitoru. O voace interioară ĕi spuneà că amĕndoi vomu fi nefericiți; elu imi reamintì ăncă odată toate scenele amorului nostru și mĕ rugâ să nu-lu uitu. Eu să-lu uitu! Să-lu uitu pe dĕnsul, care erà visul și scopul vieței mele!

Căteva luni după pornirea lui William, tatăl meu cădù bolnavu și incurĕndu murì. Pe patul seu de moarte imi vorbì de William și-mi ḑise că moare mulțămitu, sciindu că soartea mea va fi fericită in brațele lui William. Nu se trecù mult după această lovire și o alta mult mai crudă venì să mĕ sdrobiască. Căteva rănduri de la William imi vestiau că este foarte bolnavu și mĕ rugà să vinu indată să-lu vĕdu, căci numai presența mea l'ar putè indreptà. De'ndată pornii cu unchiul meu. Fiecare ḑi de călătorie imi păreà unu anu. Insfirșitu ajunserĕmu. Ah! Cum ți-așu putè descrie ce s'a petrecutu in sufletul meu in momentele revederei! William arată palidu și suferitoru, dar ochii sei scănteiau de amoru și de bucurie. De când eram lăngă dĕnsul viața incepù a-i revenì. Deși slabu, elu voì numai decăt să ne intoarcemu inapoi și insoțirea noastră să se serbeze in locul, unde petrecusemu anii dulci ai copilării noastre. Drumul ănsĕ ilu obosì și abie intorși, puterile lui William incepurĕ a-lu lasà. Căteva ḑile după intoarcere, preotul impreunâ mănele noastre. Momentul la care atăta visasem sosise insfirșitu, dar ah! ce deosebire intre visurile mele și realitate! In aceiași ḑi William se simțì deodată mai slabu decăt ori când. Erà sara și ne găsiamu in camera, unde de atătea ori făcusemu musică impreună. Elu erà culcatu pe canape și ascultà cu tristeță cum ĕi vorbiam despre viitoru. Atunci mĕ rugâ să-i căntu ăncă odată acelu căntecu de adio. Când sfirșindu m'am apropietu de patul seu, fața sa erà foarte palidă. Abie avù puterea să-mi iee măna: ochii sei privirĕ ăncă odată lung la mine ș'apoi se inchiserĕ. De atunci nu i-a mai deschisu.

. . . .

A doua-ḑi, inainte de a plecà, m'am dusu să facu tinerei Engleze visita mea de congediu. Bĕtrănul singuru mĕ primì: Clara erà bolnavă și pre slabă pentru a părăsì patul. Bĕtrănul imi arătâ multă afecțiune și amicie. Despărțindu-ne, amu preschimbatu adresele noastre și amu luatu indatorirea să ne scrimu din când in când.

. . . .

Pentru a mĕ indreptà spre sudul Sviței, trebueà să trecu de-a-lungul peste lacul celor patru cantoane. Mĕ săturasem acum de vaporu, de Engleji și de cortelurile lor și am preferitu să mĕ ducu singuru intr'o luntre, intovărășitu numai de unu vislașu. Astfeliu

credui că voiu putè gustà mai bine privala frumoasă a lacului și a marginilor sale. In luntrișoara mea mĕ depărtam lin de Lucerna, care multă vreme se mai vedeà ăncă dominăndu lacul cu edificiurile și turnurile sale. Cu incetul ănsĕ aceste devinu mai mici și tot mai mici, pănă ce se perdu inaintea ochilor noștri. Lacul celor patru cantoane este verde ca smarandul: elu este indesatu intre munți inalți care se coboară drept in jos in undele sale și apa sa e atăt de limpede, incăt pare unu basinu de cristalu. In locurile unde munții se coboară mai lin, sunt așeḑate orașele, saturi incunjurate de liveḑi și de vile, in care particulari avuți vinu de petrecu căteva luni ale anului și uită sbuciumările lumei in mijlocul liniscei naturei. Eată ănsĕ și *Rütli,* unu micu platou verde incunjuratu de pomi roditori. Această cămpie o vĕḑusem adesea pe teatru in tragedia lui Schiller „Wilhelm Tell.“ Dar cătă deosebire intre decoru și natură! Acolo se adunase cu șese sute de ani in urmă cei trei Svițeri și se legase printr'unu jurămĕntu in fața soarelui ce resăriă, că voru măntuì patria lor de gubernatorii Habsburgilor. O legendă arată că in locul unde acesti trei au făcutu jurămĕntul, au resăritu trei isvoare cari sunt și astăḑi și se arată călătorului. In apropiere de Rütli pe malul dreptu alu lacului este *Peatra lui Schiller* și pe malul opusu *Capela lui Tell.* Precum in antica Grecie, eroii aveau templurile lor, in care poporul le arată după moarte o eternă recunoscință, tot astfeliu și eroul Sviţerei iși are capela in care memoria lui se imortalizează. Peatra lui Schiller este o stăncă urieșă și lucioasă pe care sunt inscrise cu litere aurite colosale cuvintele: *„Poetului Frederic Schiller care a căntatu pe Tell.“* Este frumos a vedè poetul și eroul față in față: Unul se inspiră de faptele mărețe ale eroului, altul este imortalizatu prin căntecul inspiratu al poetului. Amĕndoi mergu mănă in mănă spre templul nemuririi și impartu de o potrivă corona de lauri ce le ofere posteritatea.

Erà sara tărḑiu cănd ajunsei la *Fluelen,* orășelu așeḑatu in capătul celu mai septentrionalu alu lacului. De acolo te infunḑi in cantonul Uri urcăndu-te in sus pe malurile riului Reuss. Altorf, capitala acestui micu cantonu, este unu orășelu plăcutu. In mijlocul pieței principale este o statuă foarte mare representăndu pe Tell cum ține o săgeată in mănă. Dedesubt sunt inscrise cuvintele din tragedia lui Schiller ce adresează Tell cătră Gessler, după ce restoarnă mĕrul de pe capul copilului seu:

„Ei bine
Fiind c'a mea viață tu mi-ai asigurat'o,
Voescu totu adevĕrul verde a ți-lu spune:
Cu acеast' a mea săgeată te-așu fi străpunsu *pe tine,*
De atingeamu cumva iubitul meu copilu,
Și juru, că *tu* de dĕnsa de sigur nu scapai.“

Tot in acestu orașu se arată și locul unde a fostu copacul, de care s'a răzematu copilul cănd ținеà mĕrul pe capu. Amintiri despre timpurile luptei pentru independință se găsescu ănsĕ nu numai in Altorf și in orășelul Buerglen, in care s'ar fi născutu Wilhelm Tell, ci in intregul cantonu Uri. Acestu cantonu a conservatu toate tradițiunile vechi cu o scrupulositate rară. Dar din ..norocire de la Tell incoace nu a mai pre avutu ce conservà, afară de constituțiunea sa cea vechie democratică cum nu mai este alta. In cea

ăntei duminică din luna Maiu a fiecărui anu, se adună totu poporul pe o cămpie de lăngă Altorf pentru a desbate interesele cantonului sub preşedinţa Landamanului, care la urmă dă samă despre administraţiunea sa şi depune funcţiunea in mănele poporului suveranu. Odinioară, cu cinci secule in urmă, aceste adunări ale poporului voru fi fostu foarte interesante, când ăncă poporul din Uri se luptà pentru patrie şi neatěrnare, dar acum!... acum este interesant a ceti constituţiunea lor pe hărtie. Mě'nşălu, chiar acum este interesant a asistà la o asemine intrunire generală, dar dintr'unu altu punct de vedere. Inchipuiţi-vě, iubiţi cetitori, totu poporul, căteva mii de oameni, păşindu cu pasu gravu spre cămpia adunării, precum odinioară poporul Romanu spre forum. Deosebirea ănsě este că poporul Romanu desbăteà interesele lumei intregi şi că de la votul ei atěrnà esistenţa unui imperiu, resboaie crunte şi indelungate, linisce sau groază până in ţerele cele mai departate; de la votul poporului din Uri atěrnă ănsě: infiinţarea unei fontăni, dregerea unei şcoli, infiinţarea unui postu de păzitoru de noapte şi alte instituţiuni mărețe de această natură. Landamanul de pe tribună propune şi poporul ridică măna când aprobează şi n'o ridică când desaprobează. Această gimnastică a mănelor este foarte importantă pentru străinii călători, căci ea are de urmare concesiunea pentru infiinţarea unui hanu in cutare locu, facerea unui podeţu pentru cutare cascadă, tacsa călăuzului sau a căruţei sau a catărului!

Căt de măndru trebue să se simtă cineva a fi cetăţanul republicei Uri. Eu unul de-aşu fi, aşu păşi cu multă măndrie in lume, ca să vadă toţi că sunt dintr'o ţară unde şi eu am o părticică de suveranitate şi când m'aşu aflà in societatea altor muritori cărora nici prin găndu nu le trece a fi suverani, precum odinioară fiii Romei inalţau fruntea cu măndrie când rosteau cuvintele: *Sum civis Romanus*, şi eu aşu rostì pe acelaşu tonu şi cu aceiaşi satisfacere interioară: *Sunt cetăţanu din Uri!*

VIII.

Cu traista in spate şi bastonul in mănă călătoream pe jos spre pasul St. Gottardo. Erà o ḑi foarte caldă, soarele inferbintase stăncele munţilor şi mě simţiam obositu după unu marşu indelungatu. Inainte de a urmà drumul spre *Podul dracului*, voiam să mě oprescu căteva oare intr'o ospětărie. Ajunsei la unu locu unde erau doue ospětării una in faţă cu alta. Cea din stănga aveà o infăţoşare mai mare şi mai plăcută, cealaltă păreà foarte simplă, ănsě la uşă erà ospětăriţa, o femee těněră şi veselă care zimbià tuturor trecětorilor şi-i invità să intre la děnsa. Veḑěndu-mě imi făcù unu complimentu, imi spuse că trebue să fiu foarte ostenitu şi că o oară sau doue de repaosu mi-ar priì. Ce ospětărie ai fi alesu in locul meu, iubite cetitoru? Cea mare şi frumoasă, sau cea mică cu vesela ospětăriţă? Eu unul, fără multă precugetare am intratu in cea mică. Care a fostu ănsě mirarea mea, când intrăndu věḑui pe amicul meu Edgar şeḑěndu la masă şi luptăndu-se cu o tasă enormă de cafe cu lapte, cu oue, untu şi miere? Indată Edgar imi sărì in capu şi mě imbrăţoşâ ca pe unu vechiu amicu.

— Nu e proverbu mai adevěratu, imi ḑise elu, decăt celu care spune c'atunci când găndesci la lupu, lupul e la uşă. Tocmai imi inchipuiam ce plăcere aşu avè, dacă ai fi cu

mine să impărţesci dejunul istu copiosu ce mi-a servitu amabila noastră gazdă.

— Bucurosu, i-am respunsu, să impărţimu! Vesela gazdă imi puse şi mie inainte o tasă de cele enorme care, impreună cu zimbetul seu, făcuse reputaţiunea ospĕtăriei sale.

— Ai mai multu apetitu decât mai dăunăḑi când am avutu plăcerea să prânḑescu cu D-ta impreună sus pe Rigi. Atunci mâncai puţin şi vorbeai mult cu vecina D-tale, scii, cu blonda cea frumoasă şi melancolică. Creḑi că n'am luatu sama că toată vremea aţi şoptitu impreună? Astăḑi mănânci mai mult şi vorbesci mai puţin, dar e drept: eu nu sunt nici blondu, nici melancolicu şi ce e mai rĕu, nici femee.

„Să lăsămu frumoasa blondă la o parte, Edgar. Sermana! Dac'amu vorbì de dênsa, in curĕndu ne-ar părăsi veselia.

— Aşa? Ei bine, s'o lăsămu şi să păstrămu veselia. Apropos. Credu că deacum remânemu tovarăşi de călătorie?

„D-ta unde te duci?

—Eu? Tot dinaintea mea. Dar D-ta?

„Şi eu.

— Bravo! Ce intĕmplare fericită să avemu acelaşu planu de călătorie. Nu degeaba m'am născutu in ajunul anului nou: Norocul nu mĕ părăsesce. Să veḑi cum o să petrecemu de bine impreună! Niciodată nu s'au potrivitu doi oameni cum ne potrivimu noi! De amu fi trăitu in antichitate, poeţii ar fi cântatu simpatia noastră. Eu aşu fi unu Orestu şi D-ta unu . . . . cum ilu chiamă pe celaltu?

„Piladu.

— Şi D-ta unu Piladu. Dar ce ai mai făcutu de când nu ne-amu vĕḑutu? A! sciu, sciu! Blonda cea melan. . . . . , dar bine ḑici voiamu să nu mai vorbimu de dênsa. Dar bunu apetitu ai! Eu credu că putemu urmà pe jos drumul mai departe. Cum gândesci? Amu putè şi năimì o cărucioară? Dar pe jos e mai frumos. Avemu s'ajungemu incurĕndu la podul dracului. Se spune că'i foarte interesantu. Cât despre St. Gottardo nu mĕ pre interesează. Şi vrei să scii pentru ce? Pentru că am cetitu odată in Goethe că St. Gottardo nu-i unu singuru munte ci unu lanţu intregu. — Lanţuri intregi sunt ănsĕ multe in Sviţera; dacă vrei toată Sviţera este numai unu lanţu. Am mai cetitu ăncă, dar nu mai sciu unde, că s'intĕmplă ades ca să treci fără ca să scii că acela e St. Gottardo. Şi-i foarte natural, căci dacă St. Gottardo e unu lanţu, apoi inţelegi pre bine . . . Vra să ḑică mergemu pe jos? Te-ai mai odihnitu de picioare? Dar ce-i drept bună cafè şi mai alesu minunată miere! Cum socotesci? Dar D-ta nu mai respunḑi? Mĕ laşi să te tot intrebu.

„Imi laşi vremea? Singuru intrebi, singuru respunḑi.

— E adevĕrat. Dar veḑi toată ḑioa am fostu singuru şi n'am mai vorbitu cu nime. Nu poţi să-ţi inchipuesci ce dorinţă aveam să mai potu spune unui muritoru câteva cuvinte şi ce bucurie am simţitu, când te-am vĕḑutu pe D-ta. Fă-mi o favoare! Lasă-mĕ să spunu câte imi trecu prin minte, păn ce m'oiu mai potolì. Altă dată te-oiu ascultà eu oare intregi. Dar astăḑi sunt aşa de veselu, aşa de dispusu . . . . când te vĕdu, totdeauna simtu o plăcere!

„Bine. Iţi acordezu favoarea. spune!

Atâta ĕi trebuià lui Edgar, pentru ca să nu mai tacă. Toată vremea cât am fostu in ospĕtărie, şi tot drumul păn la Podul dracu-

lui a tot vorbitu singuru. De și mie in genere nu-mi place să tot ascultu, acum imi făceà mulțămire, fiindcă Edgar erà de o veselie nemărginită. Astfeliu drumul mi-a părutu foarte scurtu păn ce am ajunsu la vestitul podu. Acesta este unu podu, sau mai bine sunt doue poduri unul peste altul, aruncate peste Reuss. Riul cade aici in formă de cascadă de la o insemnată inălțime cu unu vuetu ingrozitoru intr'o prăpastie adăncă. Prăpastia samănă cu o caldare urieșă in care fierbe apa și din care apoi să asvirle in sus ca o ploae ce udă toate stăncele de prinprejuru. — De mai multă vreme ne oprisemu pe podu de priveamu acestu straniu și grandiosu spectaculu, când Edgar desceptăndu-se celu ănteiu, imi arătâ in apropiere unu tĕnĕru care ședeà pe o peatră, țiindu o hărtie in mănă; la picioarele lui erà sacul de drumu și bastonul. Elu erà palidu la față și ochii sei se uitau când pe hărtie, când in sus, când spre cascadă; din vreme in vreme iși trecù cu măna peste frunte; apoi scoteà unu plumbu din busunaru și scrieà ear căteva cuvinte pe hărtie.

— Dacă acesta nu-i unu poetu, mĕ spănzuru, imi ḍise Edgar.

„Și mie-mi pare. Dar nu veḍi cum arată de palidu și ochii sei cum steclescu?

— Să-i adresămu cuvĕntul! Trebue să fie unu personagiu interesantu.

Ne apropiesemu de dĕnsul și elu nu ne vedeà. A trebuitu ca Edgar să-i pue măna pe umeru, pentru ca să-i atragă luarea aminte asupra noastră.

— De nu mĕ inșălu acestu marețu spectacolu te-a inspiratu, ĕi ḍisè Edgar. Este indiscret de a te rugà să ne cetesci și noue versurile ce ai scrisu pe hărtie?

„Nici de cum. Vi le-oiu ceti, dar imi lipsesce ăncă o rimă. Asceptați!

După căteva minute, poetul ne cetì următoarele versuri franceze pe care le-am tradusu:

LA PĂRĂU.

De ce, copilă dulce, cufunḍi a ta privire
In limpedele unde a cestui linu părău;
Te uiți făr' incetare perdută in găndire
Cum apa cristalină oglindá chipul teu?

La mine ah! te uită, in ochiul meu privesce,
Citesce'n al meu sufletu ce arde de amoru,
Și veḍi adănc intr'ĕnsul cum lin elu oglindesce
Imaginea ta dulce de mii și mii de ori.

Părăul curge, curge și unda-i nu s'opresce
In care dinioarea tu chipul ți-ai vĕḍutu,
Și apa trecĕtoare in taină te amăgesce,
Dintr'insa chipu-ți dulce in grabă s'a perdutu.

Dar sufletu-mi statornicu etern nu va mai șterge
Imaginea frumoasă ce'ntrĕnsul s'a opritu,
Și anii ce se schimbă și timpul ce tot merge
Din elu nu potu s'alunge unu chipu așa iubitu.

— Ideea e frumoasă, ḍise Edgar. De unu lucru numai mĕ miru: cum de o cascada atăt de furioasă incunjurată de munți atăt de selbatici, ți-a produsu această inspirațiune. Aici nu vĕdu nici părăul care curge, nici copila care privesce perdută in oglinda lină a apei.

„Se vede că nu ești poetu replicâ tĕnĕrul

Când privesci o natură măreață, ḍisei eu, niciodată nu credu să poți fi inspiratu a o căntà. Toate simțirile sunt atăt de absorbite de tabloul ce ai inaintea ochilor, incăt mintea nu are libertate destulă pentru a o preface int'o idee poetică. Mai tărḍiu abiè, când acelu spectaculu ie o altă formă in inchipuire și in jurul seu se grupează și alte idei, ești in stare a o preface intr'o materie poetică.

„Foarte drept, curmâ poetul. In acestu momentu când mĕ uitu la astă apă infuriată, m'apucă unu fioru şi crierii mei sunt paralizaţi prin vuetul şi aspectul ce pĕtrundu într'ĕnşii.

— Dacă este aşa, respunse Edgar, cum de ai avutu destulă linisce in fantasie pentru a-ţi inchipuì tabloul frumosu a unui linu părău la care şede o copilă ce işi acufundă privirea in apă şi cum de ţi-ai gânditu lângă dĕnsa pe amorezul ei care invidiază părăul pentru privirile dulci ale iubitei lui?

„Singur nu sciu cum. După ce privisem câtva timpu acestu riu impetuosu, m'am aşeḑatu pe această peatră intr'o stare sufletească pe care nu-ţi o potu descrie. Atunci printr'unu jocu bizaru alu fantasiei mi se infăţoşâ in gându unu spectacul cu totul contraru: in faţă cu această furie, imi adusei aminte de unu micu părău ce curgeà lângă moara din satul unde m'am născutu; unde am petrecutu copilăria mea şi pe malul căruia m'intâlniam adesa cu o copilă frumoasă ca unu ângeru. Când ţiindu-ne de mână, ne uitamu amundoi in undele părăului şi ascultamu mişcarea monotonă a roţilor morei, oarele mele se strecurau aşa de grabnic şi eram aşa de fericitu cum n'oiu mai fi. Deacéea am cântatu lângă podul dracului o copilă la părău şi voiu cântà poate lângă unu părău vo baladă, in care voiu descrie o cădere de apă ingrozitoare.

Imi pare, am ḑisu eu, că inspiraţiunile poetice nu atĕrnă nici o dată de la priveli esterioare. Ele sunt urmarea unei stări anormale a sufletului şi natura nu servesce de cât a impodobì ideea ce s'a născutu in fantasia poetului. Deaceea credu că cele mai multe poesii, chiar acele unde se descriu frumuseţe ale naturei, se compunu mai mult in liniscea cabinetului.

„Aveţi dreptate! ḑise poetul, sculăndu-se şi lovindu-se cu măna peste frunte. Aici! Aici! este ascunsu tesaurul tuturor inspiraţiunilor.

— E nostimu poetul, imi ḑise incet Edgar. Dacă l'amu invità să vie cu noi?

Unde vĕ duceţi, ilu intrebăi eu atunci.

„In Italia imi respunse elu, in ţara unde inflorescu portocalele. Voiu să trecu peste Simplon . . . .

— Bravo! strigâ Edgar şi noi tot intr'acolo ne indreptămu. Voiţi să călătorimu impreună?

„Bucurosu! respunse elu.

Tustrei ne purceserĕmu in sus spre St. Gottardo.

Pe drumu, noul nostru tovarăşu ne spuse că se numesce Alexandre de V. că vine din Paris unde locuesce acum, de când părinţii sei au muritu şi că avĕndu o posiţiune materială destul de indemanatică, voesce să călătoriască; că simte unu mare doru să meargă in Italia unde gândesce să se aşeḑe căţi-va ani. Alexandre erà unu omu curiosu, de când in când s'intreceà in veselie cu Edgar, ş'apoi după căteva momente cădeà in tăcere şi melancolie. Când ĕi veneà furia declamaţiunii, ne recità oare intregi poesii, gesticulăndu din măni ca unu desperatu, ear când poesia erà tristă, glasul seu devenià duiosu şi ochii sei se indreptau spre unu punctu de care nu se mai deslipeau şi luau o espresiune plină de durere. Trecusemu St. Gottardo şi ne apropiesemu de orăşelul Hospenthal, când soarele incepeà a se coborì. Aici ne hotărisemu să mănemu peste noapte. După masă ne duse-

rĕmu in grădina otelului și ședăndu la o masă venì ear vorba intre noi despre poesie.

— Esplicați-mi și mie unu lucru, ne ḑise Edgar. Pentru ce din simțirile ominesci, amorul este celu ce se căntă mai mult de poeți?

,,Cum? strigâ Alexandre, sărindu drept in sus. D-ta, pui o asemine intrebare! O! A! O!

— Ce feliu O! A! O!? Ei dar, eu punu cceastă intrebare, căci imi pare curios . . . .

Fost'ai vre o dată inamoratu? l'am intrebatu eu.

— Nu! Adică . . . . . dar; să vĕ spunu drept, singuru nu sciu.

Dacă nu scii n'ai fostu.

— Se poate, dar D-ta, Alexandre, ḑise Edgar, D-ta care ai căntatu amorul așa de des, iubit'ai vre o dată?

,,Odată? ḑise Alexandre — privindu cu disprețu la Edgar — O dată? Am fostu de noue ori inamoratu . . . .

Edgar și cu mine bufnirĕmu de risu.

— Voi rideți, fiind că nu sciți cătă simțire este ascunsă in sufletul meu. Dar! Am iubitu de noue ori și de noue ori am fostu tradatu. Cu toate aceste simtu destul focu in mine pentru alte noue amoruri.

Bravo! strigarĕmu noi bătĕndu in palme.

— De noue ori ai fostu tradatu? ḑise acum Edgar zimbindu. Ai avutu mare nenorocire!

,,Femeile nu sciu iubì ca noi, respunse Alexandre; Ele sunt egoiste și schimbăcioase; ele se joacă cu cea mai pură și mai profundă din toate simțirile și noi suntemu totdeauna victimele lor.

— Ascultă, ḑise Edgar. Pare-mi-se că nici noi nu suntemu mult mai buni decăt dĕnsele, și că tot atăt de des ne jucămu și noi cu dĕnsele. Sunt siguru că fie căruia din noi i s'a intĕmplatu vo aventură, in care consciința sa nu-i este cu totul curată.

,,Mie nu! respunse Alexandre. Cel puțin, păn in sfirșitu, vina tot nu a fostu a mea.

Propunu să ne spunemu fie care o istorie amoroasă din viața noastră, am ḑisu eu. Avemu să ne confesămu greșeli. Primiți propunerea?

Primimu, respunserĕ amĕndoi.

— Alexandre, incepe D-ta!

Alexandre tăcù unu momentu pentru a-și culege amințirile, apoi ne povestì următoarea intĕmplare din viața sa: (Va urmà).

Iacob Negruzzi.

POESII.

O RAḐĂ DE AMORU.

Precum pe balta intunecată
Unu momentu singuru luna s'arată
Ș'apoi dispare earăși in noru,
Dacă in ochiu-ți măndru și rece
Unu momentu singuru tainic-ar trece
Numai o raḑă dulce de-amoru:

Acea privire așa de dragă
Așu duce-o'n găndu-mi o viață'ntreagă,
Impinsu ori unde de-alu meu destinu
Mi-ar părè lumea verde grădină
Și cerul negru făr' de lumină
Etern albastru, etern seninu!

Atuncea singuru cu-a mea găndire
In mii de visuri de fericire
Și ḑi și noapte m'așu adăncì
Și ah! din peptu-mi cu inspirare
Ar eși dulce așa căntare,
Cum n'a fostu ăncă și n'a mai fi.

Iacob Negruzzi.

Redactoru rĕspunḑĕtoru *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 8. — Anul II. Iassi, 15 Iunie 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

LIMBA ROMÂNĂ
in
JURNALELE DIN AUSTRIA.

I.

(Urmare).

Esemplele de germanisme, citate in numĕrul precedentu credemu că voru fi desceptatu in toți lectorii o legitimă nelinisce asupra soartei finale a unei limbi astfeliu maltratate; și acestu simțimĕntu s'ar pronunță ăncă mult mai tare, dacă toți lectorii aru fi făcutu ceea ce a trebuitu să facă subscrisul, dacă aru fi cetitu timpu de patru luni cu luare aminte mai toate foile române din Austria. Atunci aru fi vĕḑutu, că germanizarea limbei noastre din partea compatrioților de peste Carpați nu este esceptiune, ci este regulă, și că citațiunile reproduse de noi au fostu numai o slabă culegere din o sumă nenumĕrată de alte esemple de același feliu.

De unde să provină acestu faptu? din negligința autorilor? sau din unu sistemu de procedere precugetată? In casul d'ănteiu lucrul se condemnă de la sine, și căteva critice, care să probeze acelor Domni, că publicul observă cu oare care atențiune stilul D-lor, voru putè avè unu resultatu bunu pentru indreptare. In casul al doilea ănsĕ cestiunea este mai grea; dacă in adevĕru jurnaliștii citați voru să-și justifice germanismele, atunci impresiunea ridiculă, ce ne-o produce stilul D-lor, nu este suficientă pentru a-i corege, ci noi trebue să scoatemu toată causa din sfera simțimĕntului instinctivu despre ceea ce este și ce nu este limbă română, și să o ridicămu la inălțimea unei argumentațiuni teoretice din principii.

Cănd ḑice *Telegraful Românu* din 14 Martie 1868:

> De vomu luà acestu recursu spre esaminare sub cuțitu canonicu,

pentru ce constitue aceasta o eroare de limbă? Nemții ḑicu: *unter das kritische Messer nehmen*, de ce să nu ḑicemu și noi „a luà sub cuțitul canonicu?“ Limba noastră este o limbă ăncă săracă in idei, de abia acum se desvoaltă cu progresul de cultură a intregei societăți;

nu este bine, să primimu espresiunile figurate din limba germană sau din alte limbi și să ne inavuțimu astfeliu pe a noastră? și care ar fi causa legitimă, ce s'ar opune in contra acestei procederi?

Causa foarte legitimă, care se opune in contra acestei procederi și care nu va iertà nici odată germanismele jurnaliștilor noștri de peste Carpați, ne pare a resultà din următoarele reflecțiuni:

Ori ce cuvĕntu este esprimarea unei noțiuni abstracte prin sonuri articulate. Până când sufletul omului nu s'a inalțatu ăncă la o abstracțiune, până atunci nu are cuvinte, ci numai gesturi sau esclamațiuni nearticulate pentru a-și esprimà dorințele și simțimintele. Când ănsĕ in consciința copilului s'au adunatu mai multe imagini despre acelașu feliu de objecte, atunci prin unu procesu psichologicu cunoscutu se intunecă din aceste imagini totu ce aveau ele de individualu și remăne numai partea lor comună, prin care li se susține unitatea feliului, și această restanță este ceea ce se numesce noțiunea acelui objectu. De aci se vede, că ori ce noțiune este abstractă și că prin urmare nu se poate aflà niciodată realizată in lumea sensibilă. Noțiunea *carte* d. e. nu se află nicăiri in realitate palpabilă, ci numai o carte individuală, care cuprinde o sumă de insușiri sensibile ce nu au a face cu cartea in genere, adecă cu acea nălucire intelectuală (dacă mi se iartă cuvĕntul), prin care suntemu in stare a recunoasce ori ce carte ce ne s'ar mai presentà de acum inainte ca unu objectu de acelașu feliu, de care sunt și cărțile vĕḑute până acum. Această abstracțiune generică se sensibilizează și se distinge de altele prin *cuvĕntu*, și cuvĕntul este numai auxiliarul foneticu pentru desceptarea unei găndiri abstracte.

Ănsĕ această abstracțiune a găndirii are grade diferite, și gradarea se distinge după cătățimea mai mare sau mai mică de sensibilitate, ce se mai păstrează in găndirea diferitelor noțiuni. Și ceea ce se intâmplă cu diferitele noțiuni comparate intre o laltă, se poate intâmplà cu una și aceeași noțiune, adecă cu unul și acelașu cuvĕntu, in diferitele sale accepțiuni. Se poate intâmplà, ca din suma de insușiri, a căror găndire se desceaptă in mintea omului când aude unu cuvĕntu, să fie mai ales una, care in cutare legătură cu alte cuvinte să ne pară cea mai importantă. Atunci, dacă această legătură se intâlnesce mai ades in consciința omului, dispare incetul cu incetul, ănsĕ numai pentru acelu raportu specialu, găndirea restului de insușiri sensibile și remăne pronunțată in sufletu numai insușirea particulară care a motivatu raportul. D. e. când ḑicemu noi Românii: *fuge mâncându pămĕntul*, din cuvĕntul *mâncându* nu ne găndimu la toate insușirile sensibile, cari altfeliu se desceaptă in mintea noastră când ilu auḑimu, nu ne găndimu la apucarea objectului cu gura, la mișcarea fălcilor, etc., ci numai la una din efectele sensibile ale mâncării, adecă la diminuirea succesivă a objectului consumatu, și ne inchipuimu că in acelașu modu visibilu diminuează distanța de pe linia pămĕntului, ce o percurge cineva fugindu. Aceasta este dar o nouă abstracțiune chiar in sfera noțiunii *a mâncà*.

Precum ănsĕ se cere, ca unu copilu pentru a avè noțiunea unui objectu, și nu numai reproducerea imaginei lui individuale, să fi vĕḑutu acestu objectu de mai multe ori și in

mai multe esemplare, altfeliu contopirea psichologică a calităților individuale și resărirea celei esențiale nu se intămplă: asemene pentru casul diferitelor abstracțiuni in găndirea aceluiașu cuvěntu este neapărat necesaru, ca acelu cuvěntu să se fi aflatu adese ori in aceeași legătură cu celelate cuvinte, in privința cărora nu i se cere decăt una anume din insușirile sale sensibile. Numai atunci locuțiunea devine, cum se dice, convențională, adică și-a ștersu in imaginațiunea noastră toată sensibilitatea afară de acea mică parte, care ěi susține raportul cu celelalte cuvinte din locuțiune. O asemene evaporare a sensibilității este așa dar resultatul unei certe educațiuni intelectuale anterioare, este unu faptu psichologicu, care se află identicu numai in acele consciinți, in care s'a produsu mai inainte din usul dilnicu unu gradu egalu de abstracțiune. Acum vomu ințelege causa, pentru care este cu neputință de a transplăntà idiotismele unei limbi in altă limbă prin traducere literală a cuvintelor. Căci in cealaltă limbă, unde acea legătură de cuvinte nu s'a produsu de la inceputu și nu s'a lățitu prin usu convenționalu până la ștergerea unei mare părți a sensibilității, fiecare cuvěntu desceaptă in consciința celui ce-lu aude intreaga masă de insușiri sensibile ale luĭ și in această masă spiritul se confundă și nu găsesce indată și adese nu găsesce niciodată anume acea insușire, care a justificatu și care susține raportul.

Pentru a ne convinge despre aceasta, să revenimu la esemplul nostru de mai sus și să incercămu a-lu traduce literal in alte limbi: Fuge măncăndu pămĕntul, franțuzesce *il fuit en mangeant la terre*, nemțesce *er flieht indem er die Erde isst.* Cine cunoasce aceste doue limbi, simte indată că traducerile sunt imposibile, și causa este, că Francejii și Nemții, cari nu și-au micșoratu prin usu convenționalu sensibilitatea acelor noțiuni, se găndescu la intreaga imagine a cuvěntului *măncare* și mai ăntěi la mestecarea prin fălci, și nu numai la acea parte, care a motivatu idiotismul romănu, adecă la diminuirea objectului consumatu. Prin urmare frasa astfeliu tradusă, pe lăngă inconvientul de a fi ridiculă, mai are și inconvenientul mult mai mare de a remănè cu totul neințeleasă.

Nu avemu a cercetà aci, cum se producu asemene raporturi de idiotisme; dacă este maniera inăscută a unui poporu, sau influința climatică, sau invențiunea unui capu genialu a cărui espresiune nouă să se fi lățitu indată și să fi devenitu proprietate comună a poporului, sau mai bine toate aceste impreună, cari dau prima nascere idiotismelor. Ceea ce e sigur este, că intrebuințarea unui idiotismu presupune dejà formată acea disposițiune a consciinței intelectuale intr'unu poporu, care să admită cuvěntul locuțiunii numai in partea trebuincioasă a sensibilității sale și nu in celelalte. Fără această conformare anterioară a spiritelor, idiotismul este cu neputință, și traducerea lui literală dintr'o limbă in alta este cea mai mare eroare ce se poate comite in contra limbei și in contra spiritului unei națiuni.

Pentru a aduce acum toată esplicarea precedentă la o formulă mai precisă, vomu dice, că unu poporu are unu idiotismu de căte ori la unu cuvěntu impreunatu cu certe altele nu-și găndesce toată sensibilitatea lui, ci numai o parte mică prin care se află in legătură cu celelalte cuvinte din locuțiune; sau

altfeliu ḑicĕndu: Idiotismul este o abstracţiune convenţională. Prin urmare inţelegerea lui atĕrnă de la o educaţiune prealabilă şi comună a inteliginţei, care se fixeze in modu identicu pentru toţi gradul abstracţiunii, fără care compunerea cuvintelor din locuţiune nu are inţelesu. Toate erorile limbistice (nu gramaticale) in traducere provinu dar din nepotrivirea cantităţii de sensibilitate ce la auḑirea aceluiaşu cuvĕntu se desceaptă in consciinţa a doue popoare diferite, sau cu o espresiune geometrică: din incongruenţa sferelor cuvĕntului originalu şi celui tradusu.

Nemţii potu ḑice d. e. in frasă convenţională: *die Herren liessen die Köpfe wie begossen hängen*, dar noi nu putemu traduce, cum face foaea *Albina* din 28 Aprilie 1868

> Domnii cei ce asceptau spectacule plecară capetele ca vĕrsaţi cu apă rece,

fiindcă in această locuţiune neobicinuită noi ne gândimu la toată acţiunea sensibilă a vĕrsării cu apă, şi nu la efectul mai mult moralu ce-lu are in vedere frasa germană. Cuventul nostru convenţionalu este *ploatu*, care din contră in traducerea literală de *beregnet* ar produce la Germani o impresiune falsă.

Din aceeaşi causă *Telegraful* din 21 Aprilie 1868 face unu germanismu inadmisibilu când ḑice:

> Baronul B. se ridicâ din postul seu de Ambasadoru din Parisu.

Noi la aceste cuvinte vedemu trupul Domnului B. ridicându-se de pe scaunu, pe când Nemţii când ḑicu *Baron B. wurde seiner Stelle enthoben*, nu inţelegu decât o depărtare mai ideală de la funcţiune.

Asemene şi in următoarele germanisme:

Telegraful Românu din 21 Aprilie 1868:

> Ministrul L. arată greutatea ce a *incărcatu* asupră-şi când a primitu portofoliul.

Nemţesce: *die Schwierigkeit, die er auf sich geladen.*

Tot in *Telegraful* din 25 Aprilie 1868:

> Ministrul promite, că in privinţa aceasta se voru face paşi in timpul celu mai de aproape.

Nemţesce: *Der Minister verspricht Schritte zu thun.*

Asemene nu se poate ḑice romănesce

> Sus atinsa invĕţătură,

cum ḑice *Telegraful* din 14 Martie 1868. „Atinsă" este prea sensibil in gândirea noastră; nemţesce: *die oben berührte Lehre.*

Transilvania, in No. din 1 Maiu 1868, ḑice:

> Redacţiunea foaei cade in competenţa Comitetului.

Românesce: este de competenţa; nemţesce: *fällt in die Competenz.*

In *Albina* din 17 Aprilie 1868:

> Comandantul Napier a devinsu pe Teodor regele Abisinilor in faţiă de Magdala.

„In faţă de Magdala" nu e românesce, ci trebue să se ḑică: inaintea oraşului Magdala. Nemţesce: *im Angesichte von Magdala.*

In *Foaea Societăţii* din Bucovina (pag. 120

din anul 1867, nefiindu-ne la indemănă numerii apăruţi in 1868):

Teologul incepĕtoru se va introduce intr'unu modu amĕsuratu in câmpia sciinţelor teologice.

Nemţesce: *wird in angemessener Weise in das Gebiet der theol. Wissenschaften eingeführt.*

La pag. 2 din acelaşu anu:

Vomu inşirà aici oare care idei bătĕtoare in aceasta direcţiune.

Nemţesce: *Diese Richtung einschlagend.*

La pag. 100:

Avĕndu Românii unu statu consolidatu, adevĕrata lor misiune *zace* in cultul sciinţelor şi al artelor.

Nemţesce: *ihr wahrer Beruf liegt in der Pflege der Wissenchaften und Künste.*

Federaţiunea din 2 Iunie 1868, in critica ce face D. Densuşanu asupra unei cărţi publicate de subscrisul, ḑice:

Asupra confusiunei ideilor despre deosebitele specie de poesie cari D-lu criticu (T. Maiorescu) nu le ia in consideraţiune, fără voesce a le trage toate pe unu calapodu, vomu reveni mai in jos.

Nemţesce: *über einen Leisten ziehen* sau *schlagen.*

Şi aşa mai departe.

Pentru a varià lectura acestora citaţiuni, vomu arată acum unu altu feliu de germanisme introdusu in foile române din Austria: germanismele mai fine in reproducererea idealismelor nemţesci. Aceste idealisme corespundu gradului celui inaintatu, până la care este in stare a se inalţà consciinţa poporului germanu in abstracţiunile sale, şi in adevĕru nu este poporu modernu, care să aibă atâtea idei şi prin urmare atâtea cuvinte abstracte câte le au Germanii. Causa trebue să fie o predisposiţiune naturală. In mĕsura, in care unu poporu după constituţiunea sa fisică este mai puţin impresionabilu prin sensuri decât altul, in acea mĕsură elu va fi mai aplecatu spre abstracţiunile sciinţei, pe cându celalaltu va fi mai atrasu spre sensualitatea artelor. Cercetările cele mai aride de filosofie abstractă sunt fapta naţională a spiritului germanu şi englesu, precum representarea cea mai perfectă a frumosului in pictură este fapta naţionalităţii italiene şi spaniole, şi nici odată la Italieni nu se va putè naturalizà filosofia lui Hegel, precum nici odată Germanii nu voru produce coloratura vie a picturei italiene, aceste diferinţe fiindu efectul unei predisposiţiuni fisice inăscute.

Limba este o reproducere fidelă a acestei diferinţi. In vocabularul francesu, italianu, românu, sunt unu şiru de cuvinte, a căror sensualitate oarecum palpabilă nu-şi află equivalentu in nici unu cuvĕntu germanu; şi vice-versa sunt in limba germană cuvinte, mai ales noţiunile compuse, a căror abstracţiune este imposibilă de reprodusu in limbele romane. Ori ce incercare de a confundà aceste limite de abstracţiune produce o falsificare a geniului propriu al naţiunii şi remâne neinţeleasă pentru marèa majoritate a poporului, prin urmare este condemnată in faptu. Dar nici in teorie nu se poate justificà; fiindcă nu ar fi dreptu a ḑice, că limba germană este preferabilă

celei francese sau vice-versa. Francesii cu plasticitatea lor sunt incapabili de ultimele abstracțiuni a le filosofiei germane, dar au in limbă o calitate poate mai prețioasă: chiaritatea practică, pe când limbei germane in noțiunile ei cele mai eterizate ĕi lipsesce tocmai controlul esperiinței sensibile și prin urmare siguranța adevĕrului. Filosofia lui Fichte este imposibilă in limba francesă, și — să o mărturisimu cu francheță — Francejii nu perdu nimic prin aceasta.

Așa dar noi nu suntemu și nu putemu fi chiemați a introduce in spiritul românu toate finețele idealismului terminologiei germane, și ori ce cuvĕntu germanu, care trece peste nivela mai coborită a abstracțiunii române, trebue să fie redusu la această nivelă, chiar cu perderea unui gradu din idealitatea sa: idealitatea perdută i se compensează prin mai marea lămurire și simplicitate ce dobăndesce.

D. e. adjectivele din *Foaea societății* bucovinene (pag. 215 din 1867)

Noi Românii voimu o viață națională consciută și scoposită

ne paru greșite in românesce. Nemții ḑicu cu deplină chiaritate *zweckbewusstes Leben*, dar pentru noi „viața consciută și scoposită" este o abstracțiune fără ințelesu. Noi nu putemu ḑice decât „o viață națională care să-și cunoască scopul".

Din aceeași causă

Cultura specială de chiemare

ne pare unu germanismu. *(Spezielle Berufsbildung).*

Asemenea sunt prea abstracte cuvintele

Nevitalitate, neprecalculaveră

(pag. 6.) Nemțesce: *Lebensunfähigkeit, unvorherberechenbar.*

Și propusĕciunea, cu care iși incepe *Foaea societății* anul 1867

Omul inteliginte, care a devenitu la cunoscința consciută, că are etc.

este unu germanismu neințelesu pentru Români. Noi amu ḑice: Omul care incepe a simțì sau a sci că are etc., dar niciodată: care a devenitu la cunoscința consciută (Nemțesce: *Selbstbewusstsein).*

Ne mărginimu la exemplele citate până acum și terminămu aceste observări asupra germanismelor, provocăndu juna generațiune de autori români din Austria să părăsiască direcțiunea urmată până acum de jurnalele lor. In mijlocul luptelor de naționalitate, ce in imperiul austriacu se agită mai mult decăt ori unde, și in lipsa de o literatură proprie română, compatrioții notșri de peste Carpați au indoita datorie de a păstrà cu scumpătate spiritul distinctivu alu limbei materne și de a nu-lu falsificà cu elemente străine. Căci o causă națională apărată cu o limbă stricată este pe terĕmul literaru o causă perdută, și de sigur cu „organe corporale", cu „musică de pisici", cu „legători de atențiune", cu „cuțite canonice" etc. etc. nu vomu putè intărì resistența patriotică in contra germanizării și a maghiarizării din Austria.

(Va urmà.)

Titu Maiorescu.

PRIMBLĂRI.

(Urmare.)

IX.

Cănd ajunsei la virsta de nouespreḑece ani, părinții mei cari trăiau la moșia lor, mĕ trimiserĕ la Paris ca să studiezu literele. Mĕ ocupam mult de literatură, făceam multe versuri și aveam multe amoruri. Ănsĕ imi lipsià o calitate esențială ca să fiu bine privitu in societatea femeilor: Nu sciam jucà. Deaceea mĕ hotării să invĕțu jocul la unu maistru cunoscutu in cartierul meu. Acesta aveà unu salonu de jocu unde se adunau toți scolerii și scolerițele sale și jucau impreună. Intre aceste din urmă erau doue surori tinere și frumoase ah! ca doue rose, ca doue stele. O singură sară a fostu de ajunsu ca să mĕ inamorezu de amundoue și ele de mine. Eu jucam când cu una, când cu alta și spuneam fiecăreia din ele că o iubescu — și ele mie. După căteva sĕptĕmăni incepurĕmu a avè și alte intălniri secrete. S'ințelege ănsĕ că una nu scià despre intălnirile ce aveam cu cealaltă. De la o vreme cea mai mică incepù a luà sama despre asiduitatea mea pe lăngă soră-sa și intr'o sară incepù a-mi face mustrări și a plănge. Eu mĕ aparam pe căt puteam și eram de bună credință fiindcă le iubiam pe amundoue. Pe când vorbiam amundoi singuri in balconul salonului, soră-sa se arătâ deodată intre noi, avĕndu și ea ochii plini de lacrime. N'am pututu niciodată să resistu la lacrime femeesci: Incepui a o măngăiè, spuindu-i că o iubescu peste mĕsură și spuneam adevĕrul. Atunci ea aruncâ o ochire triumfătoare asupra surorei sale și printr'o pornire de amoru se aruncâ la peptul meu și mĕ imbrățoșâ. Din acelu momentu soartea mea se hotărise: iubiam pe cea mai mare. A doua ḑi am pusu la cale să o furu și să ne căsătorimu și peste doue ḑile sburamu amundoi intr'unu fiacru spre o barieră a Parisului. Eșiți ănsĕ din Paris, nu sciamu incotro să ne indreptămu. După o lungă consultațiune, vĕḑurămu că celu mai bine te poți ascunde tot in Paris și ne intoarserĕmu prin altă barieră; ca să amăgimu poliția, merserĕmu prin mai multe strade și la urmă ne coborirĕmu la locuința mea. Pentru a ne putè căsătorì, imi trebuià consimțimĕntul părinților și acesta erà greu de dobănditu, ăntĕi fiindcă mĕ credeau pre tĕnĕru, apoi fiindcă eu eram nobilu și ea fiica unui funcționaru subalternu din prefectura orașului. Cu toate aceste eram hotăritu și le-am scrisu: Le-am scrisu că e unu ăngeru, că o iubescu și că mĕ iubesce, că fericirea vieței mele atĕrnă de la dĕnșii, că n'oru lasà pe fiul lor să fie nenorocitu intreaga viață; le-am scrisu cu totu focul inchipuirii, cu totu focul amorului meu. Peste căteva ḑile primii respunsul lor. Sciți ce mi-au respunsu? O bĕtrăni care nu sciu ce insemnează puterea pasiunii! Bĕtrăni, care nu ințelegu fericirea copiilor! Sciți ce mi-au respunsu? Mi-au respunsu, dăndu-mi ordinu de a mĕ intoarce indată a casă; imi ḑiceau că sunt unu nebunu că voescu să mĕ perdu și altele asemene. S'ințelege că a o părăsì, ar fi fostu o crimă; m'am hotăritu să le scriu ăncă odată și să-i convingu. In vremea aceasta ănsĕ, părintele iubitei mele aflâ locuința mea de la sora mai mică care mĕ tradase — ce caracteru meschinu! — și intr'o ḑi mĕ treḑii cu dĕnsul la mine. Iubita mea erà să leșine când vĕḑù pe tatăl seu, eu ănsĕ i-am mersu inainte, l'am incredințatu despre ones-

tele mele intenţiuni şi i-am cerutu mâna fiicei lui. Bĕtrânul simpatizâ indată cu mine; elu consimţì la căsătoria noastră, ănsĕ—barbaru ca toţi părinţii — hotărì ca fiica lui să şadă in casa părintească până la momentul cununiei. A doua ḑi serbarĕmu logodna in casa sa; sora mai mică se şi măngăiese: aşa sunt femeile! — Odată logoditu trebuià să am consimţimĕntul părinţilor cu ori ce preţu; prin inţelegere cu socrul meu, mĕ pornii deci a casă ca să esplicu părinţilor mei cum onoarea familiei noastre ar fi patată, dacă s'ar opune mai mult la căsătoria mea. Intorsu a casă, avui o esplicaţiune cu tatăl meu. De şi l'am rugatu, l'am conjuratu, am declaratu că mĕ sinucidu inaintea ochilor lui, elu imi vorbià rece şi argumentà ca şi cum ar fi fostu vorba, nu de o afacere de inimă, ci de o afacere de interesu. Atunci i-am declaratu că mĕ ducu, să-mi ţinu parola chiar fără voia lui. Maică-mea ănsĕ incepù a plănge şi mĕ rugâ să mai şedu a casă căteva sĕptĕmăni, căci mai pe urmă va dà invoirea sa. Lacrime femeesci, ce eram să facu! Am scrisu socrului meu şi miresei mele că părinţii mei sunt pe cale de a se induplecà şi am mai remasu a casă. Peste căteva septemăni, tatăl meu intreprinse o călătorie in Belgia şi mĕ luâ cu dĕnsul.— Nu sciam că erà o tradare! Elu mĕ lăsâ in Bruxelles ca să urmezu acolo studiele mele. După trecerea unui anu mĕ intorsei la Paris. Sburai la socrul meu şi ce găndiţi că am găsitu? Am găsitu pe amundoue surorile măritate! O femei!!! femei!!!

— Le-ai mai scrisu din Bruxelles? ilu intrebâ Edgar.

„Nu, respunse Alexandre, ănsĕ este nevoie de scrisu cănd iubesci şi te creḑi iubitu?

— Dar ce erà să facă fata, vĕḑendu că ai lasat'o, să nu se mărite?

„O! dacă m'ar fi iubitu, cum o iubiam eu, trebuià mai bine să moară credincioasă, decât să mĕ tradeze!

— Dar D-ta i-ai fostu credinciosu?

„S'inţelege! Nu fusesem gata a sacrificà tot pentru dĕnsa? O! Credeţi-mĕ toate femeile sunt trădătoare! Amorul ţine la dĕnsele cât ţine viaţa intr'o floare ruptă!

— Şi ai suferitu mult de astă neauḑită tradare? — ilu intrebâ Edgar zimbindu.

„Mult! tare mult! Şi aşu fi suferitu totdeauna, dacă alte trădări nu mi-ar fi amăritu viaţa mai mult ăncă!

Aici Alexandre plecâ fruntea cu desperare la pămĕntu.

E rĕndul D-tale, Edgar am spusu eu atunci.

Istoria mea, incepù Edgar, nu are nici o asemănare cu acea a amicului nostru. Eu nu am fostu tradatu şi nici pre credu in trădări, fiindcă nu pre credu in suferinţe amare şi altele ce căntă poeţii. Părinţii mei, locuitori din Bruxelles, zeloşi protestanţi, hotărise să facă din unicul lor fiu unu păstoru. M'am inscrisu deci intre studenţii in teologie pentru a implinì plăcerea părinţilor mei, căci eu unul nu am avutu niciodată plecare pentru sciinţa credinţei. De aceea nu vĕ miraţi dacă n'am deschisu niciodată biblia. Eu mĕ ocupam cu altele. Aveam o locuinţă despărţită de părinţi, care erà unu feliu de casino pentru vr'o ḑece amici ce intrau şi eşiau la mine, ca la dĕnşii. Mĕ ocupam de pictură, de musică, de literatură. Şi ades vecinii mei erau furioşi cănd tărḑiu noaptea, eu şi căţiva amici esecutamu quarteturi, sau declamamu poesii in gura mare, sau benchetuiamu şi căntamu

şi le neliniscíamu astfeliu dulcele somnu. Dar eu puţin mě ingrijiam de děnşii. Viaţa-i scurtă, s'o petrecemu vesel, asta a fostu totdeauna devisa mea. Intr'o ḑi eram singuru şi mě uitam pe fereastră, fără a găndì la nimic, cănd věḑui la fereastra din faţă unu capu de femee aşa de frumosu, cum nu mai věḑusem. Aveà o faţă albă şi pěrul şi sprincenele negre şi o privire majestuoasă ca de regină. Trebue să fie o marcheză incognito, mi-am găndítu: am să-i facu curte. Indată mě şi pusei pe treabă; dar toate gestele, toate mişcările mele, remăneau neluate in samă. Marcheza mea, pe care o numisem, — după o impreunăinţelegere cu amicii mei — marcheza Castellamare, se făceà că nici mě vede. Mi-a venitu in găndu să-i scotu portretul. După căteva ḑile imi aşěḑăi uneltele de pictură la fereastră şi incepui lucrul Marcheza luâ sama şi se oprì mai puţin la fereastră. Eu nu perdui curagiul ci ěi scrisei o scrisoare rugănd'o sămi facă inalta favoare de a şedè la fereastră cel puţin o jumătate de oară pe ḑi, pentru ca să-i potŭ scoate portretul. Scrisoarea mea imi fù inapoietă fără respunsu şi Marcheza nu se mai arată. Cu toate aceste vedeam ades că gardinele de la fereastă se mişcau. Am cercatu atunci să-i facu portretul după memorie şi intrecěndu asceptările mele proprie, isbutii a-i face unu portretu destul de asěmănatu. Cănd fù gata, i l'am trimisu cu căteva rěnduri, rugănd'o să primiasca acestu daru de la unu adoratoru despreţuitu. Data asta Marcheza imi respunse că-mi mulţămesce, dar că portretul nu este in totul asěmănatu şi că ar trebuì indreptatu in căteva locuri. Pentru ca să-lu potu indreptà, am rugat'o să-mi permită a venì la děnsa. Mi-a respunsu că aceasta nu se poate, dar că va şedè la fereastră. După mai multe zadarnice incercări de a putè indreptà greşalele din departare, i-am scrisu că nu este cu putinţă şi am rugat'o să vie la mine, incredinţănd'o că numai iubirea artei m'a pututu indemnà de a face o propunere aşa de cutezătoare. Marcheza consimţì şi de atunci venì pe fiecare ḑi căte o oară la mine. Eşindu de a casă pe jos mergeà in altă parte şi peste cătva timpu abie, se oprià o trăsură inaintea casei mele, din care se coborià grabnic o damă cu faţa acoperită de unu vělu. De şi eram foarte intrigatu să aflu cine este Marcheza mea şi pentru ce acestu misteru, ea păstrà pururea cea mai mare tăcere. In vreme ce eu lucram, vorbiamu neincetatu impreună. Fie că-i spuneam despre imprejurările vieţei mele, fie că vorbiam de arte sau glumiam, ea m'ascultà cu plăcere şi eu nu tăgăduescu că lucram căt se poate de incet pentru a prelungì sfirşirea portretului. Erà o femee de vr'o 28 ani, naltă de statu, cu maniere alese şi nobile şi pe fiecare ḑi descoperiam noue frumuseţe in figura ei. După cătva timpu deveniţi mai intimi, am rugat'o să-mi permită a o numì Marcheza Castellamare. Ea consimţì cu unu zimbetu divinu, cerěndu-mi la rěndul ei voia să-mi ḑică Edgar. Puteţi să vě inchipuiţi cu ce plăcere am consimţitu şi eu. In curěndu portretul fù lasatu la o parte şi amundoi evitamu de a vorbì de děnsul, de şi Marchisa tot venià sub vechiul pretestu. Eu ănsě sau ěi ceteam in fiecare ḑi vo poesie, sau ne puneamu amundoi la claviru şi căntamu cu patru măni. Cănd se duceà ori veneà eu ěi sărutam măna cu cea mai mare politeţă. După cătva timpu creḑui a vedè că se uità la mine mai duios decăt la inceputu

când mĕ privià de la fereastă și incepui și eu a mĕ uità mai duios la dĕnsa. Acum intălnirile noastre nu mai erau așa de vesele ca inainte. Marcheza se uità mult la mine, vorbià mai puțin și cuvintele sale le pronunțà cu unu tonu melancolicu care ĕi ședeà foarte bine. Ades imi spuneà că sunt foarte tĕnĕru, că la virsta mea simțirile vinu și trecu cu grabă; apoi imi dà consiliuri foarte bune să nu neingrijescu cariera mea și altele pe care le-am uitatu. Odată eram silitu să părăsescu orașul mai multe sĕptĕmăni. Audindu astă veste, Marcheza devenì palidă și privì la mine cu ochi așa de pasionați, incăt parcă mĕ simțiam cuprinsu de unu fioru. Când erà să ne despărțimu, „Edgar imi dise ea, de nu ai mai găndì la mine, așu fi in stare . . . apoi indulcindu-și glasul: Nu mĕ vei uità, Edgar? Așa-i că nu mĕ vei uità? Eu te iubescu, Edgar și imbrățoșăndu-mĕ cu brațul seu, mĕ sărutâ și mĕ strinse duios la peptu. Cătă vreme am fostu absentu, acea scenă nu-mi mai eșià din minte și reintorsu, ceà ăntei a mea găndire a fostu să aflù ce face Marcheza mea; dar nu erà nevoie să trimetu după dĕnsa, căci cea ăntei visită a fostu a sa. Erà mai palidă și mai frumoasă ăncă decăt când pornisem. Revĕdĕndu-mĕ ochii sei străluciau de bucurie și de amoru. „Edgar, imi dise ea, găndit'ai tu la mine vre odată? — Neincetat, i-am respunsu, dar frumoasa mea Marcheză? Eu? dise ea — și doue lacrimi curgeau lin pe alba sa față, — eu? apoi ear mĕ imbrățoșâ și in ochii sei se cetià unu dulce respunsu.

Visitele Marchezei țineau acum mai mult și pentru mine erau mai puțin plăcute, findc'o vedeam din ce in ce mai tristă. Ea imi vorbià de negre presimțiri; imi spuneà că singurele sale momente de fericire sunt acele in care se află lăugă mine; că mĕ iubesce mai mult de căt viața, că dacă n'așu mai iubì-o odată, viața pentru dĕnsa n'ar mai avè nici unu prețu; că dacă voescu moartea ei s'o părăsescu și altele. Eu mĕ cam ingroziam de atăta amoru și nu pre sciam la ce capătu are să easă toată istoria. Când o intrebam cine este; ea mĕ rugà să nu cautu a aflà mai mult decăt că este Adela mea care mĕ iubesce. Istoria trebuià să iee odată unu sfirșitu și intr'o di mi-a trecutu prin minte să-i propunu in glumă de a ne căsătorì. Să ne căsătorimu! strigâ ea. Nenorocitule! sunt măritată! Maiorul B. care șede in fată e soțul meu, am doi copii . . . Audindu aceste pĕrul meu incepù a se ridicà. Prin minte imi trecurĕ o mulțime de idei grozave: mĕ vedeam descoperitu, datu in judecată, sau provocatu la duelu de unu militaru; parcă cetiam in gazetă [illegible] meu, intre fapte diverse; găndii la părinți. . . . In sfărșitu, torturatu de aceste idei, consultai mai mulți amici care imi dădurĕ consiliul să mĕ mutu intr'o altă stradă. După unu scurtu timpu, mĕ mutăi intr'o noapte, fără a insciință pe Adela. Nu se trecù ănsĕ o sĕptĕmĕnă de când imi scimbasem locuința, când venì ear să mĕ vadă. O lungă esplicațiune urmâ; Eu ĕi spusei deschis motivele care me indemnase in interesul ei și al meu să curmu o relațiune care nu puteà avè decăt unu sfirșitu fatalu. Ea mĕ acoperì cu mustrări, imi dise că n'o mai iubescu: plănse multă vreme, in sfirșitu imi cerù ertare de mustrările sale. Scenele dramatice de gelosie repețindu-se pe fie-care di, incepeau a mi fi foarte urite, și nu sciam cum așu face să se sfirșiască.

Noua mea locuinţă se compuneà din căteva camere ce-mi trecuse unu comerciantu care aveà o locuinţă pre vastă pentru familia sa. Elu aveà o singură copilă de vo 17 ani frumuşică şi veselă. Copila imi plăceà şi se vede că şi eu ei, căci după căteva sĕptĕmăni ne inţelegeamu foarte bine. Nu sciu cum s'a intămplatu că Marcheza a aflatu despre nouele mele drăgănele, căci cănd veneà la mine vedeam fruntea ei increţită şi ochiul seu se primblà turburatu in toate părţile, cătăndu vre unu indiciu de infidelitate. Apoi mĕ făceà să-i spunu şi să-i juru neincetat că o iubescu, că nu iubescu pe nime altul decăt pe dĕns etc. etc. Ce eram să facu? Trebuià să comitu sperjururi pe toată ḑioa: femeea ceeà erà grozavă. Intr'o sară am mersu la teatru cu toată familia gazdei mele. Fatalitatea voì ca locurile noastre din stalu se fie sub avant-scena unde erà Marcheza cu Maiorul — pe care atunce ilu vĕḑusem ăntĕia oară. Cum mĕ vĕḑù Adela schimbà coloarea feţei. Nu mĕ simţiam nici decum indămănă; ochii Marchezei nu me mai părăsiau; maiorul iarăşi păreà că se uită la mine şi aveà nisce musteţe şi o mulţime de cavalerii şi o sabie lungă . . . . . pe de altă parte fata gazdei mele care erà lăngă mine, erà mai voioasă decăt obicinuit: toată vremea rideà, şi-mi tot şoptià la ureche, intr'unu rĕndu chiar imi spuse să mĕ uitu in loja dealăturea unde ar fi o femee aşa de frumoasă cum n'ar mai fi vĕḑutu şi nencetatat privià la Adela cu ochiana. Aşi fi preferitu să mĕ aflu mai bine intr'o bizunie de urşi de căt la locul meu. Eşindu din teatru, copila se aninâ de braţul meu şi amundoi trecurĕmu in coridoru pe lăngă Marcheza care se sprijinià pe braţul maiorului. Erà unu momentu numai de intălnire dar nu l'oiu uità niciodată. Adela albă ca omătul imi aruncâ o ochire, o ochire . . . . par c'o vĕdu ăncă! Ve puteţi inchipuì dacă eram bine dispusu pe drumu, cănd ne'ntorceamu a casă şi fetiţa care imi tot vorbià şi me tot intrebà cu ironie de cănd m'am făcutu seriosu, şi dacă nu cumva dama cea frumoasă din lojă este causa tăcerii mele etc. In sfirşitu eram intr'o dispoşiţiune ce nu ve potu descrie. A doua ḑi Adela venì la mine; erà necunoscută: ochii sei ardeau şi faţa sa erà palidă. Drept se vĕ spunu, eu mĕ cam temeam de dĕnsa şi mĕ ţineam intr'o respectuoasă departare. Deodată scoţindu unu pumnaru imi ḑise cu o voace grozavă că sunt unu trădătoru şi că are să mĕ ucidă şi să se ucidă şi pe dĕnsa. Eată catastrofa finală a romanului meu, găndiam in mine. Am trebuitu să intrebuinţezu o eloquenţă estraordinară ca s'o induplecu a pune pumnarul la o parte. Cănd terminăndumi discursul am vĕḑut'o că plănge, m'am simţitu uşuratu. După ce se duse, m'am pusu pe gănduri şi după matură cugetare am vĕḑutu că singurul mijlocu de scapare este fuga. Ducĕndu-mĕ la tatăl-meu, i-am spusu tot şi i-am cerutu bani ca să fugu. Mare scenă tragică de familie urmează! In sfirşitu a consimţitu să mĕ lese să călătorescu şi să mĕ lepădu de teologie. De patru luni me aflu acum pe drumuri şi se vede că părinţii mei s'au deprinsu cu ideea de a nu me vedè pastoru, căci scrisorile lor devinu din ḑi in ḑi mai amabile. Nu sciu ce-o fi găndìtu de mine Marcheza de Castellamare.

— Este cu putinţă, strigâ Alexandre, cănd Edgar işi sfirşise istoria lui, este cu putinţă! Să dispreţuesci atăta amoru! O! E neertatu!

„Dar bine, ce eram să facu? respunse Edgar.

— Cum? Mě mai intrebi? Trebuià să persistezi, să o iubesci, să fii fericitu!

„Se vede că nu m'ai ascultatu bine? N'ai auḑitu că erà măritată și avea doi copii?

— Ce-mi vorbesci de màritată? Cununia este numai o formă pentru legitimarea amorului; cănd cununia nu este cu putinţă elu se legitimează de la sine. O! Trădătoru!

„Ași fi voitu să te vědu in locul meu!

— In locul teu, provocam pe maioru .... ilu ucideam .... o luam ....

Ḑicĕndu aceste Alexandre, se primblà furiosu prin grădină, gesticulăndu din măni.

Edgar se uità la dĕnsul cu ochi mari, apoi intorcĕndu-se cătră mine imi ḑise incet: „Oare poetul nostru are toată intregimea minţii? eu unul mě indoescu.

Alexandre erà furiosu pe Edgar, furiosu pe Marcheza că nu l'a lovitu cu pumnarul, furiosu pe soarte care legase viaţa ei de acea a maiorului; furiosu pe hazardul care făcuse se şadă faţă in faţă! In zadar ne incercarĕmu a-lu liniscì. Armonia dispăruse din societatea noastră.

Nici eu nu mai eram dispusu să mai spunu istoria mea, nici ceilalţi să me asculte M'am vĕḑutu silitu să renunţu.

O noapte de somnu trebuià să treacă la mijlocu pentru ca in mica noastră societate să predomniască din nou liniscea și concordia.

X

In ḑori de ḑioă plecarĕmu trustrei călătorii. Drumul merge in sus pe malul riului Reuss de a lungul unei văi care se strimtează din ce in ce mai mult. Este unu locu in care s'impreună doue izvoare din care se formează riul; deacolo te urci pe unu drumu răpede pe muntele Furca. S'a datu acestui munte numele Furca din causă că forma sa samănă mult cu o furcă. Ajunsu pe culme după unu marșu obositoru de mai multe oare o panoramă mareaţă se disvělesce ochilor. In departare se vědu in faţă șiruri de munţi cu forme fantastice și colori minunate. La picioare se vede unu gheţaru giganticu ce pare a se aruncà ameninţătoru in josu și pe ici pe cole stăncele munţilor se vědu presurate cu omătu. In mijlocul omătarilor, distingi in centrul valei unu punctu negru. Acesta este unu otelu foarte frequentatu vara și pustiiu in celelalte anotimpuri.

— Ce izvoru albu ese colo'n vale din gheţarul ista? intrebâ Alexandre.

„Rhonul, respunse Edgar.

— Rhonul? Riul meu părintescu? Pe malului lui m'am născutu. Cătu e de micu! Cine ar ḑice că acestu izvoru devine mai in urmă unu fluviu așa de mare!

„Nu se poate prevede cătă mărire este ades ascunsă intr'unu leagănu micu!

Observaţiunile tovarășilor mei și vederea acestui micu izvoru, mě puse pe gănduri. Cursul Rhonului imi părù in totul asămĕnatu vieţei omenesci. La izvoru elu este micu și albu ca copilul nevinovatu din leagănu; mai incolo elu saltă printre munţi și-și face locu pintre stănci și cursul seu samĕnă ca jocurile sburdalnice a le copilului, care crede că lumea intreagă este a lui și necunoasce periculele ce-lu incunjură. Eată ănsĕ că albia riului se lărgesce, alte izvoare vinu de-i intunecă albeaţa sa primitivă, elu numai este copilu și nu este ăncă june sau este și una și alta impreună căci, cănd curge mai lini-

sci*tu*, când s'aruncă in cascade fără prudență. Mai la vale ănsĕ cascadele și jocurile naive se sfirșescu, elu nu mai sare peste stănci și cu toate aceste apa sa alergă răpede și cu vuetu ca și săngele ce ferbe neliniscitu in june. Aici ilu asceaptă ispite și pericule; fără prevedere elu lasă ca soartea să-lu impingă unde va voì și eată-lu pe nesciutele aruncatu in lacul de Géneva. In zadar ilu urmăresci cu ochiul pe nivelul lacului, Rhonul remăne necunoscutu. Impărtășit'a elu soartea acelor tineri ce s'au dusu in anii cei mai frumoși ai vieței? Nu! Eată-lu că ese măndru și frumosu din lacu, mai bĕtrănu de intămplări, dar nu ăncă mai bétrănu de esperiență. Elu nu mai e june, dar uu are ăncă energia barbatului și acum ispitele cele mai mari și mai grozave ilu asceaptă. Pasiunile ilu orbescu, elu vede că-lu conducu spre peire și nu are puterea să le inădușe. In această luptă intre pasiune și minte, vine unu momentu unde această de pe urmă ilu părăsesce, și unde s'aruncă piedișu in prăpastie. *La perte du Rhône!* dicu toți care ilu cunoscuse și deplăngu moartea sa prematură. Dar momentul sfirșirii sale n'a sositu ăncă, elu scapă și din această cea mai grea din incercări ale pasiunilor și barbatu acuma, elu pășesce siguru și liniscitu. Infățoșarea sa ănsĕ nu e voioasă, elu deplănge jocurile voioase a le copilăriei și crede că poesia vieței s'a sfirșitu pentru dĕnsul. Destinul ănsĕ nu-lu lasă multu timpu in nemulțămire. O fecioară frumoasă și măndră crescută in țermuri departate de acele ale țerei sale natale, e impinsă spre dĕnsul de o mănă puternică și nevedută. Rhonul și Saona, fii de diferite țeri care nici visase vreodată că se voru intălni in cale se zărescu abie și eată-i că aleargă unul in brațele altuia. Ei acum impreunează undele lor și in curĕndu nu mai formează decăt unu singuru riu mare și majestuosu. Mănă in mănă, ii pășescu acuma pe valea vieței. Pașii lor sunt lini; unda lor are o coloare blăndă și melancolică și eată-i că amundoi se apropie incet și liniscit de marea ce are să-i inghită, marea in care se scurgu și se perdu toate riurile după hotărirea nestrămutată a unei voințe necunoscute.

Poate tovarășii mei voru fi făcutu reflecțiuni asĕmĕnătoare, căci in totu cursul dilei predomnì intre noi o neobicinuită tăcere.

Chiar mai pe urmă, când de la ghețarul Rhonului urmarĕmu călăroria intr'o mică trăsură, veselia nu ne revenì. Din când in când treceam pe lăngă vre unu sătișoru compusu din căteva duzine de căsuțe de lemnu. Asemenea priveli produceau asupra lui Alexandre unu efectu melancolicu.

Odată esclamâ. „O! Cât trebue să fie de frumoasă viața in așa unu satu! Aici departe de vuetul lumei, in mijlocul celei mai mărețe naturi, aici este patria poesiei! Dacă ar atĕrnà numai de la voința mea, eu unul m'așu acufundà pentru totdeauna in aceste locuri incăntătoare . . . .

— Foarte mulțămescu, ilu intrerupse Edgar; a trăì in mijlocul stăncelor ș'a omăturilor! Numai privirea acestor locuințe primitive te infiorează, dar ăncă a fi silitu să te ingropi aicea toată viața. Suntemu acuma pe la sfirșitul lui Iulie și vedi omătu in toate părțile, inchipuesce-ți ce trebue să fie earna!

„Ce-mi pasă de earnă! Aici fantasia omului se disvĕlesce, aici omul este mai mare și mai presus de ceilalți!

— Dac'ar fi așa, aru trebuì să trăiască pe aici numai poeți și cu toate aceste vedi ce soiu de oameni sluți și idioți resaru in aceste locuri poetice.

„Pentru ce nu-mi lași inchipuirea mea să-și croească lumea după placul ei? Pentru ce vii pururea să-mi inadușì fantasia arătându-mi fără cruțare realitatea in toată goliciunea ei? — Ce omu nefericitu! imi șopti apoi Alexandre la ureche. Elu vede lumea și vra s'o vadă numai precum este. Tristă trebue să fie viața cănd n'o poți infrumsețà in inchipuire!

— Ce omu condemnatu la nenorocire! — imi vorbià incet la cealaltă ureche Edgar. Elu voesce pururea să vadă lumea altfeliu decăt cum este. Viața lui are să fie unu șiru de descepțiuni una mai dureroasă decăt alta!

Numai convorbiri scurte ca aceste intrerumpeau din cănd in cănd tăcerea noastră, Spre sară vĕdurĕmu de pe unu piscu unu orășelu aședatu in vale pe malurile Rhonului.

— Eată orașul Brieg, am disu eu.

„Brieg? Brieg? dise Alexandre; trebue să fi cetitu acestu nume in v'ro poesie. A! imi aducu aminte in Musset:

A Brieg dans les vieux chalets
Au sein des Alpes désolées . . .

— Aici avemu să ne disparțimu, am urmatu eu. De aici D-ta ai să apuci in sus spre Simplon, ear noi . . . à propos Edgar, noi unde mergemu?

„Sciu eu? respunse Edgar.

— Veniți cu mine in Italia. Vomu petrece bine impreună.

„Nu se poate, respunse Edgar, scrisori de acasă trebue să mĕ ascepte la Geneva. Să mergemu să vedemu Mont-Blanc.

— Fie, am disu eu, să mergemu unde ți-a plăcè.

A doa di dimineața, Alexandre se despărți de noi. Luăndu congediu, elu ne rugâ să nu-lu uitămu. Poate, ne dise elu, va venì o vreme unde veți cetì numele meu in capul unui volumu de poesii care voru sburà in lume, atunci vĕ veți aduce aminte de călătoria noastră.

— Dacă acelu volumu va apărè vo dată, elu va ocupà, legatu in auru, locul de onoare in biblioteca mea, respunse Edgar.

„Poți fi siguru că așa va fi.

Vo oară după ce Alexandre plecâ in sus spre Simplon, Edgar și cu mine ne indreptarĕmu in jos pe malurile Rhonului spre Martigny. Totu drumul Alexandre formâ obiectul conversațiunii noastre. Edgar ilu declarâ nebunu cu desăvirșire. In zadar mĕ incercam a-lu convinge că esaltarea voluntară lui Alxandre nu este nici decum o nebunie, și că sunt mulți ca dĕnsul pe lume, Edgar susținea părerea lui cu obstinațiune. Abie sara tărdiu cănd ajunserĕmu la Martigny, imi concese că dacă Alexandre nu-i ăncă de tot nebunu, nu-i lipsesce mult.

(Va urmà).

Iacob Negruzzi.

POESII.

Blăstĕmul Căntărețului.

(Trad. din L. Uhland). *I)

Falnic măndru, in vechì timpuri, unu castelu se inalță,
Elu departe peste țermuri păn la mare strălucià,
Și in juru grădini frumoase mirosu dulce respăndiau,
Unde ape recoroase sus in ceru voios saltau.

*I) O altă traducere de D. V. Pogor s'a publicatu in artic. despre Poesia Română, Conv. Lit. anul I, No. 8.

Sta acol'unu măndru rege, aprigu, crudu, victorios,
Pe-alu sĕu tronu sta așa galbĕnu, tristu, tăcutu și
fiorosu,
Ce găndeà elu erà groază și urgie ce privià,
Ce scrieà elu era sănge, erà moarte, ce vorbià!

La acelu castelu odată se duceau doi căntăreți,
Unul albu de anii vieței, altul blondu cu perii creți,
Ear bĕtrănul cu-a sa harpă pe unu calu ornatu șĕdeà,
Lăngă dĕnsul plinu de viață, sprinten junele mergeà.

Junelui bĕtrănul spune: „Să fii gata scumpe fiu,
„Să găndesci l'a noastre cănturi, să dai tonul celu
mai viu,
„Cu putere, cu iubire și durere să căntămu,
„Pe alu regelui crudu sufletu, trebui adi s'indoi-
oșămu."

Sus in șala cea măreață căntăreței acum stau,
Crudul rege și regina pe-a lor tronuri s'așĕḑau,
Regele lucesce falnic ca unu fulgeru pintre nori,
Dulce, blăndă e regina ca lumina cea din ḑori!

Incepù pe-a sale strune lin bĕtrănul a căntà,
Incăt dulce și mai dulce tonu'n sufletu străbăteà,
Și alu junelui glasu tare resunà in juru frumos;
Alu bĕtrănului vuesce pintre cănturi misteriosu.

Amundoi de doru, iubire și de timpuri măndre căntu
Căntu credința, libertatea, totu ce'n lume este sfăntu,
Căntu de toate-acele dulce, ce pe omu ĕlu fericescu,
Căntu de toate-acele nalte, ce pe omu insuflețescu.

Curtisanii in cercu mare, toți uimiți nu mai glumeu,
Și ai regelui resboinici se inchinu la Dumneḑeu.
Ear regina incăntată de plăcere, doru divinu,
Căntăreților aruncă rosa dulce de la sinu.

„Voi mi-ați inșalatu poporul și femeea mi-ați răpitu!"
Strigă furiosul rege, trupu-i tremură cumplitu,
Spada-i sboară ca unu fulgeru și pe tĕnĕru stră-
pungeà,
Și in locu de dulce cănturi sănge roșu din pieptu
curgeà.

Ca de vĕnturi, de furtune totu poporul e gonitu,
In a maisterului brațe acelu june a muritu.
A sa mantie bĕtrănul o aruncă peste elu,
Și pe calul sĕu ĕlu pune ș'apoi ese din castelu.

Dar la poarta cea inaltă căntărețul s'a opritu,
Elu apucă a sa harpă, totu ce'n lume a iubitu,
De o marmur'o sdrobesce ș'apoi strigă desperatu,
Că prin totu castelul mare groznic voace-a resunatu!

Blăstĕmu voe, bolte măndre! Niciodat'unu dulce
căntu
Să nu sune'n aste ziduri și pe-acestu fatalu pămĕntu,
Numai gemete, suspinuri pe-aici trist voru resunà,
Pănă duhul rĕsbunării in picioare v'a calcà,

Blăstămate fiți grădine, ce sub ceru ve veseliți,
Voĕ vĕ arătu istu tĕnĕru palidu, mortu, ca să-lu
priviți,
Ca să vestejiți ca dĕnsul și să sĕce-ori ce izvoru,
Și să fiți triste pustiiuri, colbu și peatră'n viitoru!

Blăstĕmu ție ucigașe, alu căntării crudu calău!
După glorie aspiră in zădar sufletul tĕu,
Alu tĕu nume'n noapte-eternă a să fie asvirlitu,
Ș'ai să pieri ca o suflare aruncată'n infinitu!

Astfeliu a strigatu bĕtrănul, sus din ceru l'a ascultatu,
Bolte măndre, și castelul, totu in juru s'a dărămatu,
O coloană amintesce o splendoare ce-a trecutu,
Și aceasta peste noapte in țărină a căḑutu.

Și in locu de flori, grădine, veḑi in juru numai
pustii.
Nici unu arboru nu dă umbră, riul sacă pe cămpii,
Și de rege nu s'aude nici unu căntu frumosu, mărețu!
S'a perdutu in noapte-eternă, blăstĕmatu de căn-
tărețu!

N. Schellitti.

SĂRUTĂRILE.

(după Lessing.)

O guriță ce'mi dă mie
Unu copilu nevinovatu,
Care sărutăndu nu scie
Ce-i unu dulce sărutatu,
E ceva ce nume n'are,
Nici nu-i ḑicu eu sărutare.

Unu prietenu cănd pe mine
M'onorează c'unu sărutu,
Eu atunci sciu tare bine
Pentru ce s'a prefăcutu:
Elu urmează moda mare
Și-mi dă rece sărutare.

Cănd al meu pre bunu părinte,
De purtarea-mi mulțămitu,
Mĕ sărută, multă minte
Urăndu-mi necontenitu;
Asta nu-i o sărutare,
Ci-i o binecuvĕntare!

Cănd plecăndu de-acas'odată
Mĕ sărută a mea sor'
Eu in mintea-mi l'altă fată,
Mĕ găndescu atunci cu doru,
Ș'astfeliu numa'n cugetare
Istu sărutu, e sărutare.

Ear cănd Liza mea iubită,
După ce s'a 'npotrivitu,
Și in fine biruită,
Mĕ sărută indecit,
Celu sărutu cu infocare
Ḑicu și eu că-i sărutare!

Gil.

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE.

— A eșitu de sub presă *Odele și Epodele lui Horatiu Flaccu* esplicate in usul școalelor de *D. G. I. Munteanu* profesoru și directoru la gimnasiul romănescu din Brașov, unu volumu in 8-o mare, 230 și XVI pag., Iassi 1868, edițiunea și imprimeria Societății „Junimea". Această edițiune a Odelor lui Horatiu, scoasă de Societatea Junimea este cea ăntĕi care a apărutu in limba română. Deși in notele D-lui Munteanu se găsescu pe ici pe cole căteva germanisme, lucrarea in totul este bună și folositoare și demnă de toată lauda. D. Munteanu a intrebuințatu unu mare zelu și a dobănditu, unu meritu insemnatu pentru scoalele naționale.

—*Biblioteca de lectură pentru Junimea de ambele secse.* Sub acestu titlu D. *I. M. Riureanu* publică unu șiru de novele traduse și prelucrate. Avemu inaintea ochilor in 4 mici tomuri (Bucuresci. Tipografia lucrătorilor asociați 1868) nuvelele următoare: *Mielul*; *Licuriciul*; *Privighitoarea; Teodora sau Copilul perdutu; Familia creștină; Copila mută; Rosele roșii și rosele albe; Pĕscarul*; *Inelul găsitu; Banii de aramă și Incendiul.* Intreprinderea autorului de a procurà tinerimei cărți de lectură in limba națională, de care până acum erà cu totul lipsită, este foarte laudabilă. Novelele sunt toate morale și interesante. Pe ici pe cole găsimu intr'adevĕru in traducere căte o espresiune care n'ar fi trebuitu să se strecoare. Așa pentru a cità unu singuru esemplu, se ḑice intr'unu locu in Copila mută: *„spărgĕndu-se de risu."* Asemine espresiuni nu sunt nici romănesci, nici frumoase și sperămu că D. traducĕtoru le va evità in viitoru. In sumă traducerea este bună și ne facemu o plăcută datorie de a recomendà această scriere părinților de familie și tuturor persoanelor cărora li este incredințată crescerea copiilor.

Red.

Rectificare. In poesiă: *O radă de amoru,* publicată in Nr. 7 Conv. Lit. să se cetească in versul ăntĕiu *bolta* in locu de *balta* precum s'a tipăritu din greșală, in lipsa redactorului.

CORESPONDENȚĂ.

—*D-lui I. Popescu Sabiiu.* Priimiți mulțămirile noastre. Intr'unu numĕru viitoru se va face o scurtă dar lămurită dare de samă a opului D-voastre.

D-lui M. in.... Ne pare rĕu dar și aceste doue poesii sunt cu neputință.

Red.

Redactoru rĕspunḑĕtoru *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 9. — Anul II. Iassi, 1 Iulie 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

S U M A R I U.

PRIMBLĂRI.

(Urmare.)

XI.

— Ce facemu astăḑi, Edgar, intrebăi pe tovarășul meu, a doua ḑi dimineață. Martigny, pentru turiști, este unu punctu centralu de unde potu intreprinde o mulțime de primblări. Vrei să mergemu spre „La Tête noire,“ sau să facemu partita muntelui „La Pierre à voir“ sau să sacrificămu mai multe ḑile muntelui „La dent du midi?“

„La Pierre à voir“ trebue să fie virful celu naltu care ese colo din nouri, imi respunse Edgar de la fereastră. Primblarea aceasta trebue se fie foarte obositoare. S'o lăsămu pe măne. Astăḑi propunu să ne ducemu să visitămu cascada „Pissevache“ și „Les gorges du Trient“ care sunt in apropiere de v'o oară sau doue de Martigny.

— Pre bine mĕ'nvoescu.

Plecarĕmu amundoi pe jos pe valea Rhonului. După unu marșu scurtu și plăcutu ajunserĕmu la Vernaygaz, stațiune de drumu de feru ce se află in apropiere de vestita cascadă. Odată cu noi sosise și trăsurele drumului de feru, din care se coborise la această stațiune numai doue persoane. Aceste erau unu domnu și o doamnă care se și indreptau spre cascadă. Vĕḑĕndu ănsĕ că și noi apucasemu acelașu drumu, domnul ne venì inainte și ne propuse să facemu primblarea impreună. Erà unu tĕnĕru de v'o 23 de ani cu pĕrul roșu; doamna asemenea avea pĕru roșu, ochi verḑi frumoși, părea a fi mai tĕnĕră cu cătiva ani decăt dĕnsul și erà frumoasă. Primindu propunerea lor, am purcesu impreună. Noii noștri tovarăși erau amundoi foarte voioși. Nesfirșit rideau și glumiau. Edgar și eu eramu earăși bine dispuși așa incăt veselia cea mai mare domnià intre noi.

— Căt e de frumos! Doamne, căt e de frumos! esclamà in fie care momentu tĕnĕra. Așa ceva n'am mai vĕḑutu! Nici prin visu nu-mi trecea că sunt locuri așa de frumoase

pe lume! Armand! Armand! Vin aici, vin iute. Ean vedi ce curcubău s'a formatu in cascadă!

„Vino tu aici, Louise, strigà Armand, privesce cum ferbe apa in prapastia in care se aruncă! Tare-i frumos!

— Mĕ rogu, vino tu iute in coace, respundeà Louise. Soarele are să s'ascundă in nouri și ai să perdi curcubăul. Apoi adresăndu-se cătră Edgar care mergeà toată vremea pe lăngă dĕnsa. Spune-i și D-ta să vie, că are să peardă curcubăul.

Așa se chemau unul pe altul ca să-și arăte frumusețele. Se vedeà că erà cea ăntei călătorie a lor, căci tot ĕi interesà, tot ĕi surprindeà, totu le păreà miraculos. Cănd ne suiamu pe o punte strimtă și nesigură făcută pe coasta muntelui, de pe virful căruia curge apa și care duce in dosul cascadei, Edgar, Armand și eu pășiamu cu cea mai mare precauțiune căci puntea tremurà sub picioarele noastre și surparea numai unei scăndure puteà să ne arunce in prăpastie. Louise din contra mergeà c'o siguranță, ca și cănd ar fi pășitu pe drumul celu mai bunu. Ea nici nu-și inchipuià că poate fi periculu pe lume.

Ajunși sus in dosul cascadei, apa ce se asvirlià cu putere pe deasupra capului nostru, aruncà o ploaie fină in toate părțile; și ne aflamu ca subt unu dușu. Louisei ĕi plăceà asta așa de mult, incăt băteà din măni cu bucurie. Toată viața ei nu-și inchipuise că va luà unu dușu imbracață. In zadar Edgar voià să o invĕlească cu unu șalu de călătorie, Louisa preferià să fie udată pentru a avè aventure de povestitu a casă cănd s'a intoarce. Cănd o oară mai tărdiu intramu truspatru in „les Gorges du Trient,“ riu impetuos care curge pintre munți ce se unescu deasupra sa și pintre care abiè străbate o radă de lumină, locu grandiosu și infricoșatu totodată, noi trustrei barbații tăceamu cuprinși de o infiorată admirațiune, Louise singură vorbià și rideà fără cea mai mică emoțiune. Intr'unu rĕndu ĕi venì ideea să se plece pe deasupra balustradei de lemnu a punții pe care ne aflamu ca să culeagă o floricică de pe stănca ce formà malul opusu al riului. A trebuitu Armand s'o opriască cu deasila de a nu se espune la asemene periculu, căci balustrada tremurà cănd apasai numai măna pe dĕnsa și ar fi cădutu in torentu impreună cu persoana ce și-ar fi sprijinită de dĕnsa totu trupul. Eșindu din acea bizunie spăimăntătoare la lumina dilei, Louise incepù să cănte și să sară de bucurie că a vĕdutu unu locu așa de frumosu. Edgar ănsĕ apropiindu-se de mine imi dise la ureche: „Oare nu cumva sunt insurăței care facu călătoria de nuntă, tare imi paru voioși și nebuni.“

— Nu credu, respunsei: trebue să fie frate și soră. Nu vedi cum samănă?

„Ar trebuì să-i intrebămu, dise Edgar cu oareși care ingrijire.

Armand și Louise erau in adevĕru frate și soră; ii dobăndise de la părinții lor permisiunea să facă o escursiune de căteva septemăni in Svițera.

In vreme ce mergeamu truspatru pe jos spre Martigny inapoi, ne intrebâ Armand din ce țară suntemu. Edgar spuse că nu suntemu compatrioți, și că elu este din Bruxelles; Armand la rĕndul seu ne spuse că este din Lille, fiul unui comerciantu de pănzerii. Cănd audì Louise că eu sunt de pe malurile Dunărei, fu cuprinsă de mirare.

— Cum? ḍise ea, așa de departe? Dar D-ta arăți ca și noi la față. In patria D-tale, imi inchipuiam, că oamenii trebue să fie altfeliu. Și in țara D-tale, se vorbesce franțuzesce?

„Louise, o mustrâ Armand, cum poți să faci asemine intrebare? Unu altu poporu trebue să aibă o altă limbă.

— Totdeauna trebue să mě indrepți, chiar când am dreptate. Dacă ar avè altă limbă, D-lui n'ar sci așa de bine limba noastră.

„Am invațat'o de când eram copilu, respunsei eu.

— Dar să vorbesci așa de bine! esclamâ ear Louise impreunăndu mănele cu mirare.

In vreme ce eu urmam convorbirea cu Louise, Edgar se totu amestecà in vorbă și vedeam că ar fi preferitu ca Domnișoara să vorbiască esclusiv cu dênsul. Vědĕndu aceasta, eu care am fostu pururea amicu sinceru, și nu sciu ce este egoismul, m'am retrasu inapoi și am inceputu o lungă conversațiune despre oameni și limbi cu Armand, in vreme ce Edgar și Louise care mergeau inainte conversau impreună.

Ce voru fi vorbitu, nu sciu. Vedeam numai că in fie care momentu rideà când unul, când altul, când amundoi impreună. După v'o jumatate de oară, Edgar ĕi dădeà brațul. Apoi oprindu-se amundoi, ne spuserě că au pusu unu rămășagu cine-a fugi mai iute pân la unu copacu ce se vedeà in depărtare și ne indemnarě să mergemu inainte la copacu ca să fimu judecători. La unu semnu ce făcurěmu cu basmaoa, amundoi pornirě și sosirě in acelașu minutu. Louise pretindeà că ea ar fi ajunsu ântei, Edgar susțineà contrarul. Eram numai doi judecători și fiindcă eu mě pronunțăi in favoarea Louisei și Armand in favoarea lui Edgar, rămășagul nu se putù hotărì.

Ajungěndu la Martigny, Armand și Louise traserě la otelul nostru. Toată ḍioa o petrecurěmu impreună și dobăndirěmu o așa amicie unii pentru alții, incât luarěmu hotărirea să călătorimu deacum impreună. Chiar de a doua ḍi voiamu să intreprindemu partita pe La Pierre à voir. Când sara tărḍiu ne retraseremu in camerele noastre, Edgar multă vreme nu se mai depărtà de la fereastă, ci răzemându-și capul pe brațu se uità la lună.

— Se vede că luna iți pare astăḍi mai interesantă, decât alte ori, intrebăi pe Edgar zimbindu.

„Ba nu, dar nu sciu pentru ce nu mi-e somnu, respunse elu distrasu.

— Cată să nu perḍi somnul cu totul, Edgar.

„O! N'aibi nici o grijă, ḍise Edgar zimbindu.

Indată ânsě zimbetul redispărù, prefăcěndu-se intr'unu suspinu.

Veḍěndu așa, am lasatu pe Edgar să priviască luna, cât i-a fi dorul și m'am culcatu.

Când mě desceptăi a doua ḍi dimineață, nu věḍui pe Edgar. Mai matinalu decât mine elu se sculase și eșise de mult. Coborindu-mě jos in grădinuța otelului, ilu găsii la o masă cu Armand și Louise, asceptându-mě trustrei cu dejunul.

— Bravo! Bravo! Bine iți șede să fi așa de lenešu și să ne faci să te asceptămu, imi strigâ Louise, viindu-mi inainte și dându-mi mâna.

„E vina lui Edgar, am respunsu eu. Trebue să sciți că amicul nostru e foarte egoistu. N'a voitu să impărtășescu cu dênsul mulțămirea de a fi o oară mai mult in societatea D-voastre.

— O nu, respunse Edgar; dar te vedeam dormindu așa de bine, incăt imi părea a fi o crimă de a te trezi.

„Bah! O oară mai mult sau mai puțin.... Dar D-ta cum ai dormitu?

— Bine, respunse Edgar cu voace mai slabă și plecăndu ochii la pămĕntu.

Sfirșindu dejunul, eșirĕmu truspatru. La poarta otelului ne asceptà unu călăuzu cu doi catări. Erà ear să mergemu schimbăndu-ne când pe jos, când calare. Pe unu catăru se urcâ Louise, pe alu doile eram să mĕ suiu eu, când Edgar mĕ rugâ să-lu lasu ăntei pe dĕnsul.

I-am găcitu planul și i-am cedatu locul meu bucurosu. Louise, Edgar și călăuzul plecarĕ inainte, Armand și cu mine remaserĕmu mai in urmă. Planul lui Edgar de a călătorì pe lăngă Louise nu isbutì ănsĕ, căci zadarnic indemnà catărul seu se pășiască pe lăngă catărul Louisei; deprinși a merge unul după altul catării nu voiau nici de cum a merge alăturea. Aceasta ănsĕ nu impedecà conversațiunea, cel puțin vedeam că Louise care mergeà inainte se uità neincetatu inapoi spre Edgar. In vremea aceasta Armand imi spuse că nici elu nici soră-sa nu părăsise Francia; elu fusese in căteva rĕnduri la Paris in afaceri comerciale, dar Louise nu cunosceà altu orașu decăt Lille. Louisei ĕi venise ăntei ideea să facă astă primblare prin Svițera la care părinții cari erau bĕtrăni, consimțirĕ numai după multe septemăni de insistență. Armand imi vorbià cu oareși care ingrijire de viitorul seu. Tată-seu voià numai decăt să se retragă in viața privată și să lese toată greutatea comerciului lor, care erà foarte intinsu. asupra sa; elu nu se simțià ăncă aptu de a conduce o casă comercială așa de cunoscută și ar fi voitu să găsiască unu asociatu. Elu fusese destinatu a devenì advocatu, ănsĕ fratele seu mai mare care erà să urmeze comerciul părintescu, murise cu doi ani inainte și astfeliu Armand se vĕḑuse silitu a părăsì studiele și a intrà in comerciu, carieră pentru care nu avuse mare plecare la inceputu, dar cu care incepeà acum a se deprinde.

Vorbindu noi astfeliu de o parte, Edgar și Louise de sigur despre altele de altă parte, ne suiamu incet in sus. Drumul erà frumosu; elu mergeà pe malurile unui riu prin sate și liveḑi. După v'o doue oare de marșu, vreme in care ne schimbasemu in mai multe rĕnduri cu tovarășii nostri, drumul devine ăngustu și răpede și cu toții, afară de Louise, incepeamu a fi obosiți. Acum drumul ne duceà printr'o pădure de braḑi la picioarele cărora zăceau alocuri petre și stănci. Mai sus locuințe umane se vĕdu numai din vreme in vreme și șiroae de munte curgu in toate părțile. In curĕndu braḑii devinu din ce in ce mai mici, căsuțele de munte disparu și stăncele se mărescu și se inmulțescu. Pe acele locuri nu mai intălnesci decăt turme cari pascu pintre stănci in tăcere, lăsăndu să audă sunetul monotonu și melancolicu al talangelor. După unu marșu de cinci oare ne aflamu mai pre sus de locurile pănă unde se urcă chiar turmele: eramu la inălțimea nourilor. Pe când din vale nourii se paru a merge lin pe bolta cerească, de aici vedeamu nourii alergăndu in jurul nostru cu o răpejune necreḑută. Din când in când eramu invĕliți intr'unu nouru și abiè ne vedeamu unii pe alții la o depărtare de doueḑeci de pași. Drumul ănsĕ, care demult se prefăcuse intr'o carare, incepù a devenì periculosu. Pe o par-

te a cărării se urcă muntele stăncosu drept in sus, pe cealaltă se coboară răpede la vale. Călătorul se urcă cu cea mai mare precauţiune, infingĕndu bastonul seu la fiecare pasu in stăncă. Cănd te aflì sus pe catăru şi veḑi la picioare departe in vale oraşe şi sate şi riuri atăt de mici ca nisce jucării de copii şi cănd găndesci că o singură păşire greşită a catărului te poate răpeḑì de la acea teribilă inălţime, unu fioru rece te cuprinde şi simţesci pĕrul cum se ridică. Intre noi domnià acum cea mai mare tăcere; sudorile nè curgeau in şiroaie şi in momentele cănd ne opriamu pentru a dobăndì o nouă resuflare, nime nu indrăznià să priviască in vale pentru ca să nu ameţiască. Louise singură căntà vesel pe catărul ei. Ca unu desfidu ce aruncà periculului, ea intonase unu aeru veselu dintr'o operă cunoscută:

„Chasseur vigilant etc.

Ăncă o oară de primblare prin omături şi ne aflamu pe munte. Sus pe creastă, natura aşaḑase o stăncă urieşă numită „la Pierre à voir“ pe virful căreia nu ne mai puteamu suì cu catării, ci numai pe jos. Inainte de a intreprinde această escaladare, intrarĕmu cu toţii intr'o căsuţă pustie, făcută anume pentru călători.

Plecasemu vara de la Martigny şi ajunsesemu earna pe munte. Eramu intre omături şi frigul ne ingheţà. Ne-amu pusu să adunămu ciurcele şi scănduri ca să facemu focu in căsuţă. Ănsĕ din sobă eşià fumu, şi ferestrele de mult erau fără geamuri. După unu marşu de şese oare aşa de obositoru, cănd nu găsesci unu locu unde să te incălḑesci şi eşti silitu a şedè in fumu şi in vĕnturi, primblarea nu-ţi mai face nici o plăcere şi adesa călătorul blastemă in asemene momente, ideea nenorocită ce a avutu de a părăsì căsuţa sa părintească şi de a fugì in lume. Atunci tot omul devine egoistu şi propriele sale suferinţe ilu facu să uite pe aproapele seu. Astfeliu cel puţin ne simţiamu dispuşi noi toţi afară de bietul Edgar care, de şi singur ingheţatu, se ingrijià mult mai mult de Louise decăt de dĕnsul insuşi. Puteà copila să-lu incredinţeze neincetatu că nu i-e frigu, elu nu scià ce să mai desbrace şi să-i puie pe picioare ca să nu se reciască.

După o scurtă pausă in căsuţă, purceserĕmu in sus pe stăncă; cararea e ăngustă, răpede şi periculoasă. Căte odată piciorul nostru mişcà din locu v'o petricică care se răpeḑià la vale luăndu altele cu dĕnsa şi dobăndindu treptatu proporţiuni mai mari vedeamu peste căteva minute unu şiroiu intregu de petre şi stănci aruncăndu-se ameninţătoru in vale. După o urcare de v'o jumatate de oară ajunserĕmu pe culmea stăncei care este de o lărgime de v'o doueḑeci de picioare patrate, avĕndu pe marginile sale o balustradă de lemnu.

De sus ai o privală măreaţă asupra unei mare părţi a Alpilor elvetici. Călăuzul nostru ne arată toţi munţii, văile, riurile, oraşele, dar noi cuprinşi de obosială şi emoţiune, ne uitamu machinal in jurul nostru, fără a face mare atenţiune la toate numele ce ne inşirà elu şi fără a gustà frumuseţa privălei. După o scurtă oprire pe culme, ne scoborirĕmu ear spre casa ce erà la picioarele stăncei. N'oiu uità niciodată această coborire: nisce nouri deşi ne invĕlise şi pentru fiecare pasu intrebuinţamu căte o minută: o alunecare a piciorului sau a bastonului puteà de-

venì fatală. Cine se poate fălì că in asemene momente n'a sciutu ce vra să ḑică frica?

Edgar și cu mine ajunserĕmu cei ăntei la căsuță.

— Ți-a fostu frică Edgar?

„Drept să spunu, mi-a cam fostu.

— Pare-mi-se că ne-a fostu cam la toți.

„Numai *Ei* nu; o auḑi cum căntă? Eu unul nu pricepu o fată cu așa curagiu!

— Nu-i curagiu, Edgar. Ea-i ca copii care n'au ăncă consciința periculului.

— Nu sciu dacă'i ca copii, sciu numai că cum este, o găsescu foarte plăcută.

In acelu momentu sosirĕ și ceilalți trei și cu toții intrarĕmu in casă. Călăuzul ne scoase provisiunile ce luasĕmu cu noi de la otelu și Louise, luăndu cuțitul și farfuriele ne tăià la fie care porțiunea sa cu o zimbire foarte grațioasă.

— Trebue să fie o bună gospodină, imi șoptì Edgar la ureche.

— Multe calități ĕi mai găsesci, Edgar.

Din peptul lui Edgar sburâ unu suspinu abiè vĕḑutu.

Cu o ḑi inainte trimisesemu pe munte patru oameni cu sănii, fiindcă voiamu să ne coborimu in sanie la vale. Aceștia ajunsese odată cu noi pe altu drumu și ne asceptau. După dejunu ne duserĕmu la locul de unde potu pornì săniile și ocupamu fie care căte una. Aceste sănii sunt nisce scaune pe care poate ședè numai o singură persoană; la picioarele ei, pe o scăndură s'așaḑă unu călăuzu care apucă sania cu mănele și o lasă să se răpeadă la vale, cărnind'o cu picoarele. Astfeliu purceserĕmu pe unu altu drumu mai directu și mult mai răpede spre vale. Sburamu unul după altul cu săniile noastre peste omături, petre și izvoare, tăiendu aerul cu răpejunea lavinei ce cade. Erà o goană stranie, in care resuflarea ți se opresce și totu se invĕrtesce și dispare in juru ca intr'unu visu fantasticu. In doueḑeci de minute ajunserĕmu in vale la satul Saxon. Oprindu-se săniile noastre și puindu piciorul ear pe pămĕntu, ne se părù că ne trezimu obosiți dintr'o beție. Erà sara și de la Saxon aveamu de mersu mai multe oare păn la Martigny. Sdrobiți precum eramu nici mai puteà fi vorbă de a intreprinde acestu marșu pe jos; trebuià să năimimu o căruță care să ne poarte. Păn ce cărăușul inhămâ caii, ne lungirĕmu lăngă o făntănă, pe plaidurile de călătorie ce intinsesemu pe earbă. Nime din noi nu vorbià unu cuvĕntu. Nu sciu la ce voru fi gănditu, tovarășii mei, sciu că eu unul nu-mi dislipiam ochii de virful stăncei celei mari care se perdeà in inaltul cerului, neputĕndu crede că cu o jumatate de oară inainte m'am găsitu acolo, mai pre sus de oameni, de vegetațiune și de nouri, mai pre sus de regiunea până unde inalță vulturul indrăznețul sĕu sboru.

XII.

Nimic nu este mai plăcut decăt o ḑi de repausu, după o mare obosială. Toată ḑioa ne primblarĕmu prin satu și prin grădinuța otelului, povestindu-ne diferitele impresiuni a primblării ce făcusemu. Inspre sară venì unu Italianu, unu căntărețu ambulantu, cu unu armoniflautu, se așeḑâ pe piață dinaintea otelului nostru și ne căntà diferite romanțe și aere din opere italienesci. Toți turiștii ce se aflau in Martigny și toți locuitorii satului se strinserĕ in jurul lui. Noi patru ședeamu pe zidul grădinei și ascultamu. Italianul nu mai

erà tĕnĕru și voacea sa care trebuià să fi fostu frumoasă odată, perduse mult din claritatea sa.

— Dacă unul din noi ar voì să cănte, ḑisei eu, amu putè pune pe Italianu să-lu acompanieze cu instrumentul seu. Trebue să s'audă frumos in tăcerea sărei.

„Louise, ḑise Armand, dacă ai fi dispusă....

— Sunt pre mulți oameni, respunse Louise; n'ar ședè bine.

„Căntați din gură? o intrebâ Edgar.

— Puțin, respunse Louise.

„Imi inchipuescu că trebue să aibă o voace foarte frumoasă, imi șoptì Edgar.

— Așa credu și eu, respunsei zimbindu: Apropos, Edgar, cum ar fi dacă ne-ai șuerà ceva?

„Cum să ne șuere? me'ntrebâ Louise.

— Trebue să sciți că amicul nostru șueră minunat. Nu de mult a făcutu să petreacă o societate numeroasă o sară intreagă cu șuerul seu.

„Șuerați ceva, Domnule Edgar, ilu rugâ Louise, cu o voace nu se poate mai blăndă și privindu duios la dĕnsul.

Cine ar fi pututu să resistă?

Acompaniatu de bĕtrănul Italianu, Edgar incepù a șuerà căteva aere italienesci. Trebue să fi fostu v'o causă estraordinară ce-lu inspirà in acea sară, căci niciodată șuerul seu n'a fostu așa de armoniosu.

Asupra mea musica face totdeauna efectul celu mai profundu. Auḑindu acele sonuri, găndirea mea se retransportâ in patrie și-mi părea că audu unu flueru cămpinescu cum auḑiam adesa in tăcerea nopții in anii de copilărie. Nimicu ănsĕ nu te induioșează mai multu decăt amintirea oarelor etern perdute și etern frumoase din dulcea copilărie.

Cănd sfirșì, toate persoanele presente se grămădirĕ in jurul seu să-i mulțămiască.

„How beauteful! Very beauteful in deed! Ah! comme c'est beau, comme c'est beau!“— se auḑià esclamăndu-se.

Louise ănsĕ, cuprinsă de emoțiune, se apropiè de Edgar și-i strinse amundoue mănele fără a spune unu cuvĕntu. Ochii lui Edgar străluciau de bucurie.

Sara erà inaintată și toată lumea se retrase. Edgar și cu mine mai remaseremu căt-va timpu in grădină, dar nu mai vorbirĕmu nimicu impreună. Suindu-ne sus in camera noastră ne și culcarĕmu in tăcere.

Adoua ḑi intreprinserĕmu in modul obicinuitu călătoria la Chamounix peste „La tête noire“. Plecăndu dimineața la șese, ajunserĕmu cătră sară pe la șepte in vestitul satu așeḑatu la picioarele lanțului Mont-Blanc. Ca să-ți poți face o idee, iubite cetitoru, de efectul ce produce vederea acestui lanțu de munți gigantici, trebue să te duci singuru pe acolo, eu nu mĕ voi incercà a-ți-o decrie. Iți voiu spune atăt că Chamounix e așeḑatu intr'o vale strimtă prin care curgu riurile Arve și Arveyron și că valea e inghesuită intre munții cei mai mari ai Europei, precum scii. Spectaculul ce veḑi imprejuru nu se poate numi frumos, căci grandiositatea munților intrece cu mult limitele frumosului. Eu unul potu spune că nu mĕ simțiam nici decum bine dispusu, incunjuratu fiindu de acei munți de omătu și de ghețarii grozavi ce se coboară din toate părțile in vale. Locuitorii de pe-acolo sunt toți așa de sluți, incăt vĕḑĕndu-i iți perḑi buna umoare. Dacă Linda ar fi avutu tipul acelor femei și fete din Chamounix, trebue contele să fi avutu unu gustu foarte deșan-

țatu. — De pe la șese oare dimineața incepu caravane intregi de călători a pornì pe catări din Chamounix spre locuri invecinate. Partita cea mai usitată este acea de pe Mont-Anvert și Mer de glace. Această partită o intreprinserĕmu și noi a doua ḑi după sosirea noastră. Ajunși după căteva oare de marșu sus pe Mont-Anvert, călăuzul trimise catării acasă și ne conduse la Marea de ghiață.

Pentru ca să-și facă cineva o idee despre acestu ghețaru, ar trebuì să-și inchipuiască marea deodată ingețată când in mijlocul unei furtune valurile sale se aruncă in sus ș'in jos și formează munți și văi. Ghețarul numitu astfeliu foarte potrivit Marea de ghiață, are o lungime de căteva mile, ănsĕ in proporțiune este ăngustu, așa incăt călătorul nu intrebuințează mai mult de o oară pentru a trece de la unu malu la altul. Primblarea aceasta este destul de periculoasă. Acelu ce nu cunoasce locurile, nici o poate intreprinde fără călăuzu, căci la fie care pasu te afli inaintea unui abisu fără fundu pre largu pentru a putè sărì pe deasupra sau inaintea unei inălțări pre mari pentru a te putè urcà peste dĕnsa. Aceste trebuescu incunjurate cu precauțiune, luăndu bine sama cu piciorul să nu alunece pe ghiață și sprijinindu-te la fiecare pasu pe bastonu care la această primblare este amicul celu mai devotatu. Pe mine lucirea gheței mĕ orbise cu totul și pășiam mai multu istinctiv. Me simții foarte fericitu când vĕḑui ghețarul indărătul meu. Mulțămirea călătorului ănsă aici nu ține mult, căci acum pășesci peste unu drumu mult mai periculosu ăncă. Acesta este o carare numită „le mauvais pas“ și nici se puteà găsì pentru acestu drumu unu nume mai potrivitu.

Cararea este tăietă in coasta unui munte stăncosu a cărui culme ochiul nu o poate ajunge și așa de ăngustă, incăt pe dĕnsa abiè incape unu singuru picioru. Călăuzul nostru deprinsu cu aceste marșuri ne duceà bastoanele, ear noi ne tărăiamu de pe locu aninăndu-ne la fie care pasu de stănca ce aveamu in dreapta și de o slabă balastradă făcută nu sciu cum pe marginea cărării pentru a servì de sprijinu când unu pasu greșitu ar putè să te facă să caḑi in prapastia din stănga. Momentele cele mai neplăcute sunt când se intălnescu doi in cale. Fie care voesce să ocupe locul de lăngă stăncă și se lese pe celalaltu să treacă alăturea pe marginea prapastiei. Operațiunea trecerii este interesantă: Unul se lipesce de stăncă, ear celalaltu ilu prinde de umere și amundoi incepu a se desface incet incet din această imbrățoșare involuntară. Fie care apoi urmează marșul seu fără a avè curiositatea de a intoarce capul și de a mai privì fața persoanei, fie ea barbatu sau femeea, in acărei brațe s'a aflatu. După v'o oară ce ne părù interminabilă, scaparĕmu și de această incercare. Ajunși la unu locu care se numesce „le Chapeau“ puturĕmu insfirșitu gustà căteva momente de repaosu. Din toți, Louise erà cea mai obosită. Erà palidă la fată și departe de a fi voioasă și sprintenă ca de obiceiu ea nu vorbià nici unu cuventu. In zadar Edgar căută să o distragă prin glumele sale, Louise de și se incercâ a-i zimbì remăneà tăcută. Veselia lui Edgar negăsindu resunetu in sufletul Louisei, dispărù și ea in curĕndu și drumul spre Chamounix nu erà din cele mai plăcute. Când ajunserĕmu la izvorul riului Arveyron, puterile părăsirĕ pe Louise cu totul și lacrimele ĕi inundarĕ fața.

Nu sciu dacă suferià ea mai mult sau Edgar a cărui ochiu nu o mai părăsià nici unu momentu. Louise erà acum pre slabă pentru a urmà drumul și n'amu fi sciutu ce este de făcutu, dacă lui Edgar nu i-ar fi venitu ideea să o transportămu pe bastoane. Indată improvizarĕmu din bastoanele noastre unu fotoliu pe care ilu ţineà pe deoparte Edgar și călăuzul, pe de alta Armand și eu și astfeliu o purtarĕmu păn la Chamounix.

— Femee, tot femee, ḑisei lui Edgar după ce ne despărţisemu de tovarășii noștri la otelu. Iţi aduci aminte cum ne luà in risu pe „La piere à voir" cănd ne vedeà pășindu cu precauţiune; acum deodată ce schimbare!

„Sermana! suspinâ Edgar.

In acelu momentu intrâ Armand in camera noastră.

—Ei ce face D-șoara Louise, ilu intrebarĕmu amundoi.

„Doarme, respunse Armand. Nu-i nimica. Erà numai o mare obosială.

Urmăndu convorbirea noastră, Armand ne arătâ părerile sale de rĕu că trebue să se despartă de noi. Timpul de congediu ce-i acordase tatăl seu erà pe sfirșite și se vedeà silitu a se intoarce deadreptul la Geneva, fără a ne intovărăși in partita ce propusesemu a face peste Col de Balme. Edgar erà distrasu și se amestecà numai din cănd in cănd in conversaţiunea noastră. A doua ḑi desdimineaţă cănd ne scularĕmu, mĕ incredinţâ că n'a pututu bine dormì. Truspatru tovarășii dejunarĕmu impreună: Louise de și ăncă palidă, iși redobăndise puterile. Auḑindu că avemu să ne despărţimu, fisionomia sa luâ o espresiune de tristeţă și adresăndu-se cătră Edgar:

„N'așu fi creḑutu că-ne-omu despărţi așa de curĕndu, ĕi ḑise ea.

Edgar se uitâ lung la dĕnsa dar nu respunse. Luăndu-mĕ apoi la o parte, incepù a tușì ca unu omu care are ceva de spusu dar nu indrăznesce.

— Edgar, vrei să-mi spui ceva.

„Dar, respunse elu cu invălmășagu.

— Mi se pare c'am găcitu. Vrei să me lași și să te duci la Geneva impreună cu Armand.

„In adevĕru! Veḑi că ......

— Sciu. La Geneva te asceaptă scrisori de acasă și inţelegu pre bine că ești nerăbdătoru.

Ḑicĕndu aceste, eu zimbiam și Edgar se inroșià. Deodată viindu la mine, Edgar mĕ imbrăţoșâ cu căldură, și-mi ḑise:

— Nu te superà pe mine dacă te lasu. Veḑi . . . nu sciu . . . simţescu . . . parcă . . .

„Sciu . . . am simţitu și eu parcă . . . Nu numai nu mĕ supĕru, dar iţi declaru că și eu in locul tĕu tot astfeliu așu face. Numai ie bine sama! Adă-ţi aminte de Marcheza Castellamare acăreia blăstĕmuri zacu asupra ta. In sfirșitu ce să-ţi spunu? Iţi dorescu succesu și fericire!

Cănd auḑì Louise despre hotărirea lui Edgar, colorile ĕi revenirĕ și devenì din nou veselă ca inainte. Nu vĕḑusem niciodată o metamorfosă sufletească așa de grabnică și găndiam in mine:

Cari oameni in lume sunt mai fericiţi decăt dĕnșii?

(Va urmà).

Iacob Negruzzi.

LIMBA ROMÂNĂ
in
JURNALELE DIN AUSTRIA.
II.

O altă grupă de erori caracteristice in numitele jurnale se distinge prin disproporţiunea intre iuţeala găndirii şi forma prin care se esprime, atăt in construcţiunea frasei căt şi in intrebuinţarea cuvintelor. Frasa nefiindu decăt esprimarea unei idei, sensul şi valoarea fiecărui cuvĕntu din ea se indreptează numai după cuprinsul tuturor noţiunilor din găndire. Stilul prosaicu este justu, când intre cugetare şi propusĕciune este celu mai strinsu raportu de congruenţă; stilul devine greoiu, când numerul de cuvinte intrebuinţatu este pre mare pentru ideea ce au să esprime; stilul este exageratu, când sensul sau intensitatea cuvintelor isolate covirsesce intensitatea găndirii ce voru să o esprime in impreunarea lor, stilul este prea sobru — dar de acestu estremu nu e trebuinţă a ne ocupà, căci in scrierile romane de pănă acum nu credemu că se va constatà vre undeva o prea mare abundanţă de idei in comparare cu cuvintele intrebuinţate.

Ce e dreptu, cestiunea pusă in acestu modu se apropie pre mult de ultimele margini ale unei critice permise. Căci in fine stilul greoiu provine din inţelegerea dificilă a celui ce scrie, şi cine face vorbe multe la idei puţine, are o causă foarte naturală pentru aceasta. Ănsĕ din parte-ne ar fi o lipsă de reservă neiertată, când amu numì această causă cu adevĕratul ei cuvĕntu şi când amu aplicà epitetul respectivu la majoritatea jurnaliştilor noştri. Aceasta nici nu ne este intenţiunea.

Noi venimu din contra a apărà inteliginţa colegilor de peste Carpaţi contra propriului stilu alu D-lor, care o ascunde intru cătva, şi ne vomu incercà a arătà, că este numai o rea deprindere in forma esterioară, şi nu unu defectu alu cugetării, care ii face să-şi intunece ideile prin introducerea unor cuvinte pe căt logic superflue pe atăt urite la audu. Nu este dar o critică a inteliginţei in genere, ci numai o relevare a unei maniere parţiale de stilu ce ne propunemu a face in rĕndurile următoare.

După căt am pututu constatà, cele mai obicinuite din cuvintele cari ingreuiază stilul compatrioţilor noştri din Austria, sunt pronumele *acela* in toate genurile şi casurile lui şi conjuncţiunea *că* şi *cumcă*. Esemplele cele următoare pentru această eroare stilistică probează intinderea rĕului şi necesitatea de a-lu stavilì o dată.

Incepemu citaţiunile cu unu pasagiu, care are meritul de a fi in feliul seu unu modelu foarte lămuritu:

Transilvania din 15 Fevruarie 1868, scrie (pag. 74 şi 5):

> Comitetul cu privire la opul D-lui I. Chiţu decide, că acela să se retrimiţă domnului auctoru pe lăngă observaţiunile făcute la acelaşu din partea Comisiunii esaminătoare, compusă din unii membri ai Comitetului, cu acea indigetare, că numitul domnu folosindu-se de acele observaţiuni, să-şi prelucre opul in acelu sensu, şi retrămiţĕndu-lu la Comitetu, acesta apoi ilu va recomendà adunării generale.

Se poate o propusĕciune mai grea la inţelesu şi mai urită la audu? şi aceasta numai din causa pronumelor nesfirşite *acela*, *acelaşi*, *acea*, *acele*, *acelu*, *acesta*, a căror intrebuinţare in casul de faţă este cu atăt mai inesplicabilă, cu căt din nici unu puntu de vedere nu erau necesare, fiindcă frasa intreagă ar devenì mai simplă, mai chiară şi mai plă-

cută la audu scoţindu afară acele şese demonstrative. Pronumele demonstrative se punu pentru a indreptà atenţiunea in casurile, unde altfeliu ar remănè nefixată asupra cuvĕntului importantu. Dar unde direcţiunea este de la sine indicată prin celelalte cuvinte, indreptările nu potu produce decăt confusiune. Proverbul germanu: Sunt atăţi arbori, incăt numai vedi pădurea.

Cele dise se voru ilustrà şi mai mult prin următoarele citaţiuni:

Telegraful romănu din 25 Aprilie 1868:

O cestiune nouă se vede pe orizonul politicu, şi aceea este ceea a fortăreţei Mainz.

După logică şi eufonie: O cestiune nouă se vede pe orizonul politicu, aceea a fortăreţei Mainz.

Albina din 18 Aprilie 1868:

Dr. Maniu e de părerea aceea, că emendamentul acesta e numai etc.

Mai romănesce: D. Maniu e de părere, că acestu amandamentu etc.

Transilvania No. 1:

Avemu a inregistrà imprejurarea, cumcă D. Eötvös etc.

A inregistrà imprejurarea, cumcă ...!

Telegraful din 14 Martie 1868:

De aci urmează şi aceea, că invĕţătura....

Adecă: de aci mai urmează, că invĕţătura..

Federaţiunea din 15 Aprilie 1868:

Ne dămu unu contu destul de chiar despre aceea, că ce va să dică când poporul francesu este nemulţămitu.

Mai simplu: despre ceea ce va să dică etc.

Telegraful din 25 Aprilie:

Cugetăndu acum puţin asupra lucrului, apoi venimu la convingere....

„Apoi" e cam tărdiu; dacă se poate: indată, şi atunci nu se esprime a parte, ci se dice: cugetăndu asupra lucrului, venimu la convingere. Numai in stilul epistolarielor din Germania seculului 18. se mai află construcţiuni cu *Sintemal und alldieweil wir über die Sache nachdenken, alsdann gelangen wir zu der Ueberzeugung....*

Tansilvania din 1 Maiu 1868:

D. Vice-preşedinte a primitu de la Escelenţia Sa D. Preşedinte o scrisoare a D-lui Secretaru privitoare la redigerea foaei, cu acea insărcinare, ca aceea să se propună Comitetului.

Tot *Transilvania* din 10 Ianuarie:

Propunerea ansĕ cade prin acea dechiaraţiune a D-lui Chifa, că Comisiunea respectivă ăncă nu şi-a incheiatu lucrările.

Familia pag. 143:

R. C., acesta e numele unui nebunaticu din Viena, a fostu fiul unui teatralistu escelinte şi a avutu acea idee fipsă, că elu e adunătoru de tesaure.

Romănesce fără *acea* şi fără *elu:* a avutu idea fixă, că e adunătoru de tesaure.

Tot *Familia* la pag. 144:

Vĕ rugămu să ne insciinţaţi ăncă odată, că cum să strămutămu adresa.

Că cum a strămutà o adresă!!

Albina din 17 Aprilie 1868:

A. Csaky interpelează pe Ministrul de Interne, că pe care lege s'a bazatu...

Că pe care!

Telegraful romănu din 14 Martie 1868:

După aceasta Parohul gr. or. din Romosu Vasiliu Basaraba adause din parte-şi cam următoarele:

Ilustrisime Domnule Comisu-Locuţiitoru!

Cu acela simţu de respectu imi iau indrăsnire a face cunoscutu, precum că şi eu fiind alesu ca deputatu din Sc. Orestiei spre a venì şi a

> gratulà Ilustrităţii Voastre, pe lăngă aceea că-ţi poftimu să trăesci la mulţi ani, indrăsnescu a-ţi face cunoscutu şi aceea, că inţelegĕndu parochii nostri de legea gr. reser. din Sc. Orastiei că sunt alesu a-ţi gratulà, m'au rugatu, ca in numele D-lor se descopĕru Il. Voastre şi acea dureroasă imprejurare, că de şi M. Sa In. Imperatu s'a milostivitu a orĕnduì, ca după legile din a. 1848 să se intregească şi pentru bis. noastră gr. or. porţiune canonică, ca şi parochii nostri romănesci să aibă atăt venitu, căt să nu fie siliţi şi in ḑioa de astăḑi a ţinè de coarnele plugului, totuşi ei şi astăḑi sunt siliţi a-şi lasà poporul in necultură. etc.

După asemene citaţiuni de stilu ingreuiatu, face o impresiune indoit de neplăcută in scrierile acestor jurnalişti exagerarea cuvintelor intrebuinţate pentru a esprimà lucruri simple de natura lor. Dar se vede că şi aci, ca in toate cestiunile, unu estremu eronatu nasce eroarea celuialaltu estremu, şi mintea autorului intărḑiată prea mult prin cuvintele sale superflue caută a-şi resbunà prin sborul subitu şi isolatu spre o idee nepotrivită in exagerarea ei.

De esemplu unu corespondentu alu *Albinei* (12 Maiu 1868) vrea să scrie ceva despre o societate de lectură, ce s'a infiinţatu in Beiuşu, şi se esprimă aşa:

> Mult onoraţii patroni ai Societăţii noastre de lectură (din Beiuşu) dorescu poate ferbinte unele insciinţări despre starea acelei Societăţi.

Dacă inimele patronilor de la Beiuşu ferbu numai la dorul de o insciinţare despre starea Societăţii de lectură, in ce stare de temperatură se voru aflà la cestiuni mai importante? Noue ne e teamă, că aceluia, care ferbe la lucruri mici, nu-i mai remăne la lucruri mari decăt să se evaporeze cu totul.

Cănd asemene exagerări in espresiune aru fi isolate, nici nu aru meritâ vre-o relevare critică. Dar o repeţimu: numĕrul lor este aşa de mare, incăt au infectatu stilul jurnalelor austriace, şi ce este mai rĕu: cu căt elaboratul cere unu stilu mai simplu şi mai rece, cu atăt acele *salto mortale* de vocabularu sunt mai frequente.

Se poate d. e. inchipuì o scriere mai temperată şi mai diplomatică decăt protocolul unei şedinţe? sau o dare de samă pentru intrarea banilor de subscripţiune, etc? Ei bine, togmai asemene ocasiuni le caută unu jurnalistu de peste Carpaţi, pentru a-şi colorà limbagiul cu espresiunile cele mai vie.

Transilvania in numĕrul seu din 1 Fevruarie 1868, continuăndu publicarea protocolului adunării de la Clusiu din anulu trecutu, ḑice intr'unu locu:

> Adunarea primesce ambele aceste propuneri intre cele mai sincere şi insufleţite aclamaţiuni; şi cănd vine a-şi descoperì aici votul seu de mulţămită profundă tuturor locuitorilor romani din Cluşiu, precum şi D-lor diletanţi, ce luarĕ parte in concertu: cu bucurie răpescu ocasiunea a insemnà pe aceste pagine mai vĕrtosu doue nume, numele graţioaselor domnişoare Aurelia Popu şi Isabela Vasiciu, dintre cari cea mai ănteiu ne incăntà prin jocul seu pre fortepianu, esecutatu cu desteritatea unei artiste, ear ceast'alaltă ne fermeca prin frumuseţele melodielor etc. etc..

In *Albina* din 12 Maiu 1868 unu domnu publică subscrierile pentru infiinţarea unei biblioteci.

> Parochul Toma a dăruitu 1 fl., etc.

şi apoi termină:

> Esprimăndu-ne profunda noastră mulţămită publică pentru *graţioasele* donuri....

In *Federaţiunea* din 9 Maiu 1868 se vorbesce de o altă Societate de lectură, in care se propune a se luà nu mai scimu ce mĕsură secundară,

> propunere, pe lăngă care se alipiră cu infocare inimile membrilor.

Transilvania, intr'unu pre faimosu discursu asupra literaturei române şi *lipsa unei isto-*

rie critice a literaturei române, ḑice intre altele (Nr. din 15 Fevruarie 1868):

> Din aceste inșirate până aci, de și numai pe scurtu și așa ḑicĕndu ca prin treacĕtu, v'ați pututu convinge D-lor! că avemu și noi literatură și ăncă ce literatură! Insemnată prin anticitatea sa, remarcabilă prin estensiunea sa și demnă de consideratu prin prestanța sa!
>
> Ce nu avemu, ce ne lipsesce dar?
>
> Nu avemu, ne lipsesce D-lor! unu panteonu, unde *atleții* adormiți ai literaturei noastre să-și afle recunoscința și remunerarea meritată, și lăngă tipurile lor se vedemu strălucindu acolo și icoanele atleților, cari sunt in viață și lucră ăncă, ca vĕḑindu esemplele lor mărețe, se invĕțămu etc.

In același discursu aflămu frasa:

> Se punemu o sărutare ferbinte și pe modesta cruce a poetului Ioan Văcărescu. Elu a căntatu amoarea, pocharul, primavara, gloriele perdute. Și când căntà naționalismul, părea că auḑi umbra plăngĕndă a lui Stefan pe ruinele muceḑite ale patriei căḑute.

Miraculoase esemple de astă manie a exagerării se aflà in scrierile beletristrice, in *Familia*, in novela D-lui Marienescu *Petru Rareșu*, in almanachul de la Oradia mare *Fenice*, etc. In acestu din urmă, dacă ne aducemu bine aminte, se relatează earăși pe lung și pe larg istoria propriei sale inființări, și se spune intre altele că „Cestiunea vitală a Almanachului flăcarà necontenitu pe buzele conducĕtorului,“ etc. etc.

In chiar interesul jurnaliștilor austriaci noi nu putemu decăt a ne esprimà pĕrerea noastră de reu la constatarea unor asemene aberațiuni stilistice. Căci din causa lor foile de peste Carpați nu voru putè pĕtrunde niciodată in masa poporului și nu voru avè prin urmare nici o inriurire asupra Societății române. In starea actuală a culturei noastre este ăncă o cestiune controversată, dacă prin literatură in genere, fie cea mai bine scrisă, putemu fi siguri a produce o desceptare a simțului de

viață in poporul românu. Dar ceea ce e siguru și mai presus de controversă este, că nisce scrieri pline de germanisme, de exagerări și de confusiuni stilistice, ca cele menționate, nu potu avè nici celu mai micu resultatu positivu asupra națiunii noastre. Și aceasta este o daună cu atăt mai mare, cu căt altmintrelea jurnalele române din Austria se distingu in modul celu mai favorabilu prin silința neobosită, prin regula și consecința, cu care iși urmează fiecare direcțiunea sa politică.

(Finitul in numĕrul viitoru).

Titu Maiorescu.

Cucoana Chirița la Paris.

(Cănticelu comicu.)

(Unu salonu. — Chirița in costumu ridiculu de voiaju, intră sburdalnic. Ea poartă malacofu ecsageratu, tocă de catifé neagră cu flori, pene și cordele stacoșii, etc.)

(Arie: *Royal tambour.)*

Eată-mĕ'su! am sositu
Dintr'o călĕtorie
In care-am pătimitu
Șotii o sută și o mie.
Dar, ḑeu, nu mĕ căescu,
Nu'mi pasă de nimică
Eu sunt sdragonu și mĕ numescu
Chirița cea voinică.
Ce voiaju minunatu!
Ce frumos m'-am primblatu!
In urmă-mi am lăsatu
Unu nume lăudatu. } bis.

Plecăciune, boeri. (se inchină). De mult nu ne-amu vĕḑutu. Sănătoși?.. Dar cucoanele? și copii? bine? Mĕ bucuru. Audu? și mie precum vedeți, imi merge de minune... sărutu ochișorii. (se intoarce in locu de-și arată talia) Am fostu la Paris de mi-am așeḑatu plodul la

scoală ca se invețe politica, pentru că'n ḍioa de astăḍi, la noi, unu omu ce nu scie politica nu plătesce nici chiar căt scaunul celu stricatu care s'a vĕndutu cu doba la Bucuresci... el e unu mobilu de prisosu... Și cu prilejul acesta m'am folositu și eu ca să vĕdu lumea cea mare, că me-ți crede?.. Mĕ mucedișem la țară, la Birzoeni. De la o vreme imi venise stenahorie și ipohondrie; așa dar... nu-ți uità vorba... intr'o dimineață, pe la toacă, după ce m'am cotorositu de Aristița și de Calipsița, mi-am luatu catrafusele și am spălatu putina!... Soțul meu, paharnicul Birzoiu cam cărnià din nasu, dar l'am sărutatu intre sprincene, după obiceiu, și l'am lăsatu cu buza umflată... Uff!.. M'am dusu la Galați cu trăsura mea cea galbenă și cum am ajunsu, nici una, nici doă... țup in vaporu, Guliță țup după mine, Ioana țiganca țup după Guliță, și vorba ceea: cu cățelu, cu.... am plecatu!!!

Doamne! boeri d-voastră, minunat lucru-i vaporul!. Să veḍi și să nu creḍi... Auḍi, D-ta? Merge focul pe apă ca in vremea halimalei... D'apoi salonuri, d'apoi zaifeturi, d'apoi capitanul!.. bată-lu norocul, că mare nostimioru mai erà pușchiul! (in taină) Să vĕ spunu una?.... Soțul meu nu-i pe aice?... Mi-a făcutu curte berbantul totu drumul, și, ḍeu, intre noi să rĕmăe... dacă nu mi-ar fi fostu de ighemonicon, mai că... mai că...

(Unu glasu de la Galerie)

Aferim, Cucoană Chiriță!

Chirița. (adresăndu-se cătră Capelmaistru.)

D'apoi cum socoți, Domnule? Chirița nu se dă cu una, cu doă. (cătră publicu.) In sfirșitu... nu-ți uità vorba, am ajuns la Beligrad.. Cănd la Beligrad, intrebu pe Capitanul: Monsiu Capitan, *jè vu pri* aice-i Viena? — Elu imi respunde, zimbindu: Ba nu, Madam, aice-i Beligradul. — Mersi, monșer... nu poți crede ce bine-mi pare că m'am invrednicitu să vĕdu Beligradul cu ochii, că mare mult am auḍitu pe barbatul meu pomenindu de elu. După Beligradu am sositu la Rușava... Cănd acolo vameșii de la hotaru incepu a cotrobăì prin lăḍile mele ca in vremea volintirilor, și dau peste o cutie cu țiri svĕntați ce-i luasem la drumu.

— Fui taifel! Ce-i asta? Strigă caprariul.

— Ce să fie, Domnule? Ea, țiri. Eu postescu Mercurea și Vinerea și metahirisescu sărături de cănd pătimescu de rastu.

Vas rast? Asta-i pudoare mare la D-ta; trebue plătesci vamă. „Și indată s'au adunatu vr'o trei șoacățe ca să hotăriască dacă se cuvineà să-mi iee vamă ca pentru pesci ori ca pentru mirodenii. In sfirșitu, am datu ce le-a plăcutu și mi-am cătatu de drumu.

De acolo am urmatu
Prin țara cea nemțască
Și'n Pesta am măncatu
Măncatu paprică ungurească.
Apoi in drumu de feru
Suindu-mĕ in grabă
Am voiajatu c'unu cavaleru
Unu baronu pre de treabă...
Ce voiaju minunatu!
Ce frumos m'am premblatu!
In urmă-mi am lăsatu
Unu nume lăudatu.

Fosta-ți cu drumul de feru, boeri d-voastră? Ei! apoi ce mai ḍiceți? Să juri că Neamțu-i cu dracu... Sfinte Panteleimoane! te duci ca vĕntul și ca găndul ca in povești; căt ai plecatu ai și ajunsu, ba ăncă baro-

nul care călĕtorià cu mine m'a incredinţatu *auf Ehre* că in Englitera drumul de feru merge aşa de iute că sosesci păn a nu plecà. Bată-lu vĕntul de baronu! Mare ghiduşu erà şi nostimu! (in taină.) Şi elu s'a cercatu să mĕ curtenească o bucată de drumu, dar geaba... n'a catortositu să mĕ scoată din minte... Cum?... Nu credeţi?.. Alei! da să n'am parte de Birzoiu dacă vĕ ascundu ceva.. Ba ăncă să vedeţi: trecĕndu odată pe sub o hrubă lungă care 'i ḑicu tunelu şi găsindu-ne prin intunericu şoacăţa cea de baronu şi-au intinsu botul ca să mĕ sărute... Vai! Măncal'ar moliile!.. Cănd i-am trasu unu pumnu, a făcutu *hic* şi a căḑutu de-a rostogolul in celalaltu colţu al vagonului.

(Glasul de la Galerie).

Aferim Birzoae!

Chiriţa. (cătră Capelmaistru).

Aşa să scii, Domnule. (cătră publicu.) Baronul ruşinatu se vede, de acestu troposu s'a coboritu la cea ăntĕi staţie şi a dispărutu... impreună cu săcuşorul meu de voiaju... hait! mi-lu şterse potlogarul drept suveniru... bunătate de săcuşoru cusutu de copilă cu unu turcu călare de o parte şi cu unu *Andenken* din dosu... Cum vĕ pare aşa bazaconie? te mai increḑi in baroni de drumul mare?.. Dar asta nu-i nimică pe lăngă ce mi s'a intămplatu in urmă. Plodul celu de Guliţă se coborià la toate staţiile... Copilu nu-i, mĕ rogu? ilu trimeteam cu Ioana ţiganca pentru ca să nu se prăpădiască; cănd aproape de Viena asceptu să se intoarcă in vagonu... nu vine. Conductorul inchide oblonul, clopotul de la staţie sună de trei ori, maşina şueră, trenul se pune in mişcare şi Guliţă nu-i!... Sfinte Panteleimoane! era se turbezu... Scotu capul pe fereastră şi incepu a striga! *Guliţă! Ioană! cioară! dimone!* tufă. *Monsiu conductoru stăi, opresce, ţine caii!* „Aş! nime n'auḑià. Dau să deschidu oblonul, nu potu; dau să saru pe fereastră, nu incapu. Atunci par'că mi s'au luatu vederile şi de odată am căḑutu lată pe perne, am lesinatu!.. Cănd ne-am trezitu, eramu sosiţi la Viena. Alergu la Poliţie, răcnescu, imi smulgu pĕrul, mĕ bocescu pănă ce D. Poliţmaistru mĕ incredinţează că va face toate chipurile ca să-mi găsiască odorul, şi că mi l'a aduce chiar cu telegraful. Ei! inchipuiţi-vĕ, boeri, că fără a mai da leturghie la Sft. Mina, Guliţă şi Ioana sosescu buni teferi in desară la otelu.

Ah! Dumneḑeule, cănd i-am vĕḑutu erà să nebunescu de bucurie, şi in prima furie am trasu trei palme ţigancei, precum şi lui giupănu Guliţă i-am făcutu o morişcă in chică ca să le punu minte.... Halal de ţerile cari au drumuri de feru; ele, după cum ḑiceà baronul, au aripi de sboară iute pe calea progresivului, dar căt pentru celelalte, cum e ţara noastră, de pildă, ĕsu ciunte şi oloage sermanele.

(Glasul de la Galerie.)

Aferim Chiriţă!

Chiriţa. (către Capelmaistru.)

Ba nu, ḑeu; adică nu-i aşa?

In Viena m'am primblatu
La Hiţing şi pe Grabe
C'unu tĕnĕru delicatu
Ce'i ḑicu Herr Graf von Kleine Schwabe.
Ş'apoi inspre Paris
Am plecatu cu grăbire,
Căci Parisu-i unu paradisu
Plinu de adimenire.

Ce voiaju minunatu,
Ce frumos m'am primblatu!
In urmă-mi am lăsatu
Unu nume lăudatu.

In sfirşitu am sositu la Paris, in patria lui Monsiu Şarlă!.. Sciţi Monsiu Şarlă care a fost dascalu lui Guliţă... In Paris, Minunea minunilor, târgul Vavilonului din ḑilele noastre!

Am ajunsu noaptea şi am trasu la unu otelu din uliţa: *Geofroid Marie,* adică: Mi-i frigu Marghioală... A doa ḑi, l'am infundatu pe Guliţă intr'unu pansionu şi am rămasu liberă de capul meu. Ha...a...alal de cine-i tĕneru şi are bani mulţi! Acolo-i pămĕntul făgăduinţei celu din scriptură; numai unu lucru e cam supărătoru: toate se vĕndu cu porţia şi porţiile mici de totu, ca de pomană. De pildă ceri unu biftecu? Iţi aducu o fărimă de friptură mare cât unu irmilicu, ba ăncă şi aceea crudă... cică-i englezească.... Ceri raci? Iţi aducu vr'o doi răcuşori in şepte luni, chirciţi, ofticoşi, ca vai de ei! Cât despre bucate de cele sănătoase ca la noi, precum: musaca, capama, ciulama, baclava, cheşchetu... nici nu se pomenesce... Ănse nu face nimică, Parisul nu are seamĕnu pe faţa pămĕntului şi potu ḑice că nici chiar Bucuresciul nu-lu intrece... adică să fimu drepţi... nu-lu intrece. Ce nu găsesci in elu? Galerii de museuri vrei? ai; munamenturi vrei? ai; teatruri vrei? ai; pasagiuri românc ca la Bucuresci vrei? ai. *Che-ta-lipa.*

Eu nu le-am visitatu nici pe unele nici pe altele pentru că am avutu de umblatu pe la dughene şi la marşande de mode.

Am fostu la Madame Desal şi la Madame Fovel de mi-am comendatu tualete pe datorie. Le-oiu plătì şi eu când oru plătì şi celelalte cucoane care le-au rĕmasu datoare... (in taină.) şi sciţi una? isu cam multe, aşa de multe in cât croitoresele au hotăritu să nu mai facă creditu compatrioatelor. Cam ruşine, dar ce-mi pasă? Eu tualetele le-am pusu la mănă şi am şi fantacsit cu dĕnsele la baluri, la Mabil.... Ah! frăţiorilor, ce juvaeru de grădină 'i Mabilul! ce adunare elegantă intălnesci in ea!.. Nu erà sară să nu me ducu acolo la petrecere... ba ăncă am jucatu şi cancanul.

(Glasul de la Galerie.)

Aş! Aferim Chiriţă.

Chiriţa.

Mersi. Acolo am făcutu cunoscinţă cu o mulţime de contese şi de prinţese, contesa Frizet, princesa Rigolboş, marhezul Brididi, marşalul Şicar, duca Şicocandar, ba ăncă am intălnitu şi o clae de boeri şi cucoane de la noi, precum de pildă: Audu? Să nu le numescu? fie. Dar din toţi cine erà mai cu hazu, erà D. Agachi Flutur, unu berbantu in doi peri care a fostu şi volintiru la Ipsilanti. Cu dĕnsul făceam supe la cafeneoa Englezească pe bulivar. Ce risete, ce chicote! Flutur mi-au compusu şi unu cănticu.... Să vi-lu spunu? bucuros, dar să remăe intre noi, vĕ rogu; ca se nu afle Dumnealui. Eată-lu... Ascultaţi.

(N.B. Chiriţa căntă următoarele cupleturi şi joacă unu pasu de cancanu la sfirşitul fiecărui cupletu.)

(Arie de Offenbach.)

Vivatu mindra Chiriţoae,
Vivatu spanchia de Birzoae,
Oae, oae, oae, oae, oae, oae, oae.
In amoruri se trăiască,
Lumea 'ntreagă să pirliască,
Iască, iască, iască, iască, iască, iască, iască.

Tra, la, la, la, tra, la, la, la
Sai Chiriţ'o 'n jocu.
Tra, la, la, la, tra, la, la, la
Sai mereu cu foc.
} bis, jucând.

Chiriţoae 'i sprincenată
Şi ca unu balonu umflată
Lată, lată, lată, lată, lată, lată, lată.
Elegantă şi frumoasă,
Armazoancă, amoroasă,
Roasă, roasă, roasă, roasă, roasă, roasă, roasă.
Tra, la, la, la. etc.

Chiriţoaea-i din natură
Gingaşă peste mĕsură,
Sură, sură, sură, sură, sură, sură, sură.
Ea cu ochiul te atrage
Şi pe şfar' apoi te trage.
Rage, rage, rage, rage, rage, rage, rage.
Tra, la, la, la. etc.

Chiriţoaea cea uşoară
Are-o inimă fecioară,
Cioară, cioară, cioară, cioară, cioară, cioară,
Ea te leagă şi te'ncurcă
De nici dracul te descurcă.
Curcă, curcă, curcă, curcă, curcă, curcă, curcă.
Tra, la, la, la. etc.

Glasul de la Galerie. (entusiasmatu.)

Aferim! Aferim! Aferim, Chiriţoaea mea!

Chiriţa. (spărietă.)

Vai de mine!... că-i Dumnealui! (fuge.)

(Finitu.)

Vasile Alecsandri.

Compendiu de pedagogie de I. Popescu.

(1 vol. in 8°, X şi 184; Sibiu. Tipogr. Archidiecesană, 1868).

Această publicaţiune a D-lui I. Popescu resumă şi cómpletează partea generală din ideile de pedagogie, ce D-sa le respăndise inainte in modu mai fragmentaru prin *Organul pedagogicu*. *Compendiul de pedagogie* este o espunere sistematică a principielor de educaţiune şi instrucţiune şi se incearcă prin urmare a pune unu fundamentu solidu de teorie acolo, unde *Organul pedagogicu* şi după dĕnsul *Magasinul pedagogicu* al D-lor M. Popu şi C. Anca cuprindu numai opiniuni şi aplicări practice mai mult sau mai puţin lipsite de legătura sistematică cu intreaga sciinţă, la care se referu.

Incercarea D-lui Popescu ne pare mai ăntĕi nimerită in privinţa spiritului, de care a fostu dictată. In toate ramurile activităţii noastre intelectuale este o primă lacună de inplinitu, adecă principiele sistematice. Pănă cănd aceste lipsescu, incercările aforistice nu au raţiunea lor de a fi din causă, că nu potu produce convingerea despre adevĕrul ce-lu conţinu, ci paru din contra opiniuni arbitrare neputĕndu-şi justificà deducţiunea din adevĕrurile primitive.

Ănsĕ cartea D-lui Popescu pe căt din acestu punctu de vedere a fostu bine concepută, pe atăt este de bine esecutătă, şi noi implinimu numai o datorie de consciinţă, recomendănd'o invĕţătorilor români, sub căteva mici reserve ce le vomu face indată.

Compendiul, după o introducere scurtă, incepe cu *cunoscinţe antropologice*, mai ănteiu cu *fenomenele vieţei fisice*, apoi cu cele *spirituali*. Această secţiune este foarte importantă, şi ne pare o idee fericită a autorului de a-i fi consacratu mai a treia parte a opului intregu. Esplicarea sumară a principalelor fenomene psichologice (pag. 17—51, sistemul lui Herbart) este foarte lămurită şi precisă, calitate, prin care se distinge scoala Herbartiană in toate cercetările ei psichologice.

Mai puţin ne-au plăcutu esplicările fisio-

logice din § 2. Spaţiul consacratu lor ne pare pre micu in comparare cu psichologia. Faptele fisice au astădi o preponderanţă legitimă, de care şi Pedagogia trebue să ţină samă. Apoi in această parte a cărţii lipsesce precisiunea sciinţifică, ce se constată in celelalte părţi. D. Popescu deşi adoaptă eminenta distingere a lui *Bichat* intre viaţa vegetabilă şi viaţa animalică, nu o aplică ănsĕ cu justeţă. Aşa la pag. 13. se dice, că funcţiunile animalice se producu prin nervii creerilor şi a mĕduvei spinării, cari alcătuescu sistema *cerebro-spinală.* In realitate ănsĕ nervii spinali se ţinu mai mult de viaţa vegetabilă, şi pe de altă parte nici nervii cu centrul in creeri nu sunt toţi din sistemul animalicu, ci trebue să se distingă creerii mari de cei mici, aşa precum se esplică foarte lămurit de Flourens*) şi de Schopenhauer**). Aşa o mare parte a mişcării involuntare şi combinarea harmonică a tuturor mişcărilor provine din creerii cei mici, distingere, care odată studiată esplică mai bine şi raportul intre sistemul gangliaru şi celu cerebralu, pe care autorul l'a atinsu prea uşor la pag. 14. Asemenea ne ar părè importantu a distinge nervii de coloare albă de cei de coloare sură, şi a nu-i face pe toţi *de coloare cam surie* (pag. 12). In fine amu fi prefe itu a nu vedè figurăndu faimosul *simţu vitalu*, care nu are a face cu cele cinci sensuri, ănsĕ *prin care spiritul ia cunoscinţă despre intreaga viaţă fisică sau despre cursul funcţiunilor corpului peste totu* (pag. 17) Aceasta este o hipotesă obscură, ce nu este la locul ei intr'unu resumatu scurtu de fisiologie.

Mult mai familiarizatu şi siguru in apreţiările sale ne pare autorul in cele-lalte secţiuni ale compendiului seu. Din aceste secţiunea II cuprinde principiile pedagogice generali, secţiunea III regulele speciale pentru educaţiune, secţiunea IV şi cea din urmă Institutele de educaţiune. Espunerea este pretutindinea chiară, limba pură şi mai ferită de germanisme decăt alte publicaţiuni de peste Carpaţi. Foarte mult ne-a plăcutu spiritul moderatu şi prudentu, cu care sunt tractate togmai cestiunile cele delicate, d. e. restricţiunile la care este supusă influinţa educatorului (p. 80—82), remuneraţiunile şi pedepsele (pag. 68—75), indreptarea neadevĕrului in elevu (pag. 148—150). Ca probă estragemu din această din urmă parte căteva pasage:

> Minţirea sau spunerea neadevĕrului este unu viţiu dintre cele mai urite şi mai periculoase ce se potu arĕtă in viaţa elevului. Ănteia indreptare ce se poate dà educătorului in privinţa aceasta este: de a nu privì ca minciună aceea ce nu e minciună. E sciutu că, in etatea prunciei, elevul spune neadevĕruri, din causa numai că elu nu scie adevĕratul inţelesu alu cuvintelor ce le intrebuinţează; asemenea se intămplă ca elevul cu fantasia mai vie nu poate mai nimicu să reproducă, fără de a mărì lucrul despre care vorbesce; in fine şi in casul acela e posibile că elevul promite a face ceva in viitoriu, ce nu e in stare se facă, din causa unor impregiurări, pre cari elu nu le-a pututu prevedeà. In asemenea casuri, educatorul nu are se inţelege, decăt să indrepte pre elevu in modu binevoitoriu, arĕtăndu'i in ce a greşitu şi pentru ce a greşitu. Asemenea este de a se tractà elevului şi cănd elu spune vre unu neadevĕru

*) *Recherches experimentales sur les propriétés et les fonctions du système nerveux dans les animaux vertébrés.* Şi resumatu, mai pe scurtu in *de la Phrénologie et des études vraies sur le cerveau* de acelaşu autoru.

**) *Versuch über das Geistersehen* in vol. I. din *Parerga und Paralipomena.*

din ușurința de minte sau din vre o sfială oare-care. In casul din urmă, dacă elevul ascunde adevĕrul pentrucă are frică de vre o pedeapsă, educătorul are să-lu tracteze cu blândeță, pentru ca să nu'i mai mărească frica ce l'a făcutu să mință. Eară când educătorul observă că elevul a mințitu cu scopu de a-lu inșală și de a trage vre unu folosu oare care să-lu pedepsiască cu toată asprimea și să nu-lu lase nici de cum ca să-și ajungă scopul ce l'a avutu și pentru care a mințitu. Intr'aceea ănsĕ, educătorul are să păḑiască ca să nu aducă pre elevu insuși lu mințire și la falșitate. Aceasta se intĕmplă, dacă educatorul face pre elevu să se roage de iertare și atunci când acesta crede că are insuși dreptu sau e nevinovatu; asemenea, dacă ilu silesce să mulțămească pentru pedeapsa ce a luatu, alu cărei scopu bunu ănsĕ elevul nu-lu poate aprețuì; in fine, dacă ilu invață inadinsu ca să spună cuiva vre unu neadevĕru, fiă despre ori ce lucru, și fiă in glumă macar. Dar educatorul poate să facă pre elevu să mință și și dacă ilu intreabă in modu necorespunḑĕtoru despre nevinovăția lui. Educatorul are să se păḑească cât se poate a nu se arĕtă că-i e necunoscută starea elevului și că prin urmare poate fi mințitu și inșelatu pe acesta; dreptu aceea, de câte ori educatorul cunoasce vinovăția elevului să nu-lu mai intrebe de ea, ci să i-o spună insuși după cum o cunoasce, — eară in casu, când aceea ce nu i-ar fi cunoscută și s'ar putè prevedè că elevul nu o va descoperì, e mai bine să nu se intrebe, decât să se aducă la minciună. In fine, elevul se poate face minciunosu și falșu, și dacă e intimpinatu cu neincredere, și dacă e spionatu și tractatu prea cu pedanteria in lucrurile lui, — asemenea și dacă educatorul insuși nu e de caracteru, dacă face promisiuni fără să le implinească, in scurtu, dacă e neconstantu in purtarea sa.

Intr'o singură privință n'am pututu recunoasce spiritul de moderațiune, prin care altfeliu se distinge autorul: in privința religiunii. Pasagiul

> E constatatu ănsĕ, că moralitatea se intăresce și se asigurează in omu cu deosebire sub binefăcĕtoarea influință a religiunei crescinesci

ne pare greșitu intr'unu compendiu de pedagogie. Mai ănteiu ar fi unu puntu ăncă in discuțiune, pentru ce religiunea creștină să aibă o influință mai salutară asupra moralității decăt d. e. Buddhaismul; dar apoi ne pare, că in ori ce casu pedagogia trebue să fie o artă cosmopolită, și să se adreseze tot așa de bine la Evrei și la Turci ca la creștini.

Asemene ne-a părutu exageratu pasagiul de la pag. 87

> Intr'aceea educatorul consciinciosu, pĕtrunsu de marea insemnătate a misiunei sale și convinsu totodată și de neputința omenească de a duce in indeplinire unu lucru așa greu precum e educațiunea, nu are se intrelase nici unu momentu de a implorà și binecuvĕntarea și ajutorul lui D-ḑeu, carele singuru poate face ca stăruințele lui să fie deplinu incoronate cu resultatul doritu.

Pedagogia este o sciință omenească și ar face foarte bine de a nu amestecà in sfera ei cea terestră cestiuni, cari după starea actuală a sciinței nu sunt lipsite de controversă.

Terminămu această mică notiță bibliografică prin asigurarea, că puținele noastre observări critice nu potu micșorà meritul totalu alu cărții. *Compendiul* de față va fi de mare folosu pentru Institutele de educațiune, și după cetirea lui ne-a părutu indoitu de bine a aflà, că direcțiunea noului Institutu pedagogicu fondatu in Bucuresci de Principele Domnitoru va fi incredințată D-lui Popescu. De la D-sa suntemu autorizați a asceptà resultate salutare pentru scoalele române.

Titu Maiorescu.

POESII.

LA O ROSĂ.

Mândră, frumoasă, frumoasă floare,
Te-a pusu la capu-i, iubita mea
In pĕru-i negru stai zimbitoare;
Priiveam la tine, priiveam la ea....

Şi ale voastre dulci frumuseţe,
Una de rosă ce recorià,
Alta de angeru plinu de blăndeţă,
Ce ochi şi sufletu iţi aprindeà,—

Se confundarĕ, se'mbrăţoşarĕ
Atăt de bine intr'ele — atunci
Ca o privire ce se coboară,
Cu o zimbire din doi ochi dulci.

Dar timpul trece. Cate-va oare
După aceea eu te-am vĕḑutu,
Palidă, tristă ca ori-ce floare
A cărei viaţă e de-unu minutu.

Privii la draga-mi, vai! ca şi tine
Palidă, tristă imi părù ea;
Intr'o oglindă priivii la mine,
Palidă, tristă faţa-mi erà!

Teodor Şerbănescu,

Când imi jura-i iubire
Florile infloriau,
Pe crengile'nverḑite
Păseri voios căntau.

Acum florile toate
Iarna le-a vestejitu,
Şi crengile 'nverḑite
Gerul le-a'ngălbinitu.

Şi paseri nu mai căntă
Şi tot ce-a fostu plăcutu,
Cu dulcea primavară
S'a stinsu şi s'a trecutu.

S'a dusu şi fericirea-mi
S'a dusu ş'al tĕu amoru,
Se stinge ş'a mea viaţă
Acum de chinu şi doru.

Dar earna a se treacă
Şi flori voru renflorì,
Atuncea pe mormĕntu-mi
Ear poate me-i iubì.

Matilda Cugler.

Am vĕḑutu in visul nopţii
Că plăngeai la crucea mea
Şi simţiam a tale lacrimi,
Pe mormĕntu-mi cum curgeà,

In mormĕntu-mi cănd voiu zace,
Astfeliu credu că voiu vedeà,
In celu visu d'eternitate
Chipul tĕu, iubita mea.

Mihail Grigoriadi-Bonachi.

Redactoru rĕspunḑĕtoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 10. — Anul II. Iassi, 15 Iulie 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

PRIMBLĂRI.

(Urmare.)

XIII.

Eram ear singuru. Catărul meu pășeà incet cu capul plecatu, părĕndu a fi preocupatu de o idee. Oare și catarii au idei? . . .

. . . .

Găndul meu se reintorceà la tovarășii mei. Imi păreà rĕu că Edgar mĕ părăsise. In soiul seu elu erà unu originalu. Fără a se preocupà de viitoru, elu se aruncà cu ochii inchiși in ori ce aventură, lăsăndu asupra destinului sarcina de a-lu conduce unde va voì. Elu nu aveà cale bătută inaintea lui pe care ar fi voitu s'o urmeze nici unu planu hotăritu pe care ar fi voitu să-lu implinească. Pentru ce aceste toate? Destinul dispune. Ce diferință intre dĕnsul și mine? Eu mĕ acufundu in visuri și zidescu și zidescu fără temelie și inchipuirea mea sboară intr'o lume fantastică păn ce isbindu-se de realitate zidirile mele se sfarmă și se spulberă. Precum spectatorul se acufundă in privirea unei drame și uită și locul in care se află și publicul care-lu incunjură și, identificăndu-se cu persoanele ce vede pe scenă inaintea ochilor sei, se bucură și sufere ca dĕnsele, pănă in momentul când cade cortina și elu privindu in jurul seu se desceaptă ca dintr'unu visu, tot astfeliu și eu când cade cortina realității și-mi acopere scena inchipuirilor mele. Care este celu mai fericitu? Acelu ce in tot momentul iși crează visuri nerealizabile pentru ca unu momentu mai tărḑiu să sufere descepțiuni, și să fie astfeliu intr'o schimbare continuă de plăcere și de durere, sau acelu care abdică in folosul intĕmplării cărma luntrei sale, lăsăndu ca acesta pilotu să-lu conducă unde-i va plăcè și primindu cu mulțămire ori ce-i aduce inainte? . . . . .

. . . .

Erà amiaḑi când sosii pe Col de Balme. Acestu munte ca și cei care-lu incunjură imediat, sunt goi și selbatici. Pe coastele lor sunt presurate stănci și omături in care se perde cararea și călătorul se vede silitu a merge după instinctu. De pe culme, unde se

află o mică ospătărie este o privală minunată asupra intregului lanțu a muntelui Albu. Mai multe ochene stau la dispositiunea călătorilor prin care se potu observà acești munți măreți. Cu o ḑi inainte, o societate de vo ḑece Englezi intreprinsese de la Chamounix urcarea pe Mont-Blanc. Peste noapte, ii măsese pe omătu și acum voiau să ajungă pe culmea cea mai inaltă. Urmăndu-i cu ochiana, vĕḑui că toți erau legați unul de altul cu frănghii. Aceasta o facu pentru intĕmplarea cănd unul cade in vo prapastie, ca ceilalți să-lu poată scoate indată. Această urcare este foarte periculoasă. Adese ori s'intĕmplă ca raḑele soarelui să incălḑească și să disprindă o părticică de omătu și aceasta căḑĕndu in vale să iee altu omĕtu cu dĕnsa și dobăndindu astfeliu in cădere proporțiuni din ce in ce mai mari să se prefacă intr'o lavină ingrozitoare care inghite fără crutare ori ce găsesce in cale. Căți călători indrăznĕți au aflatu mormĕntul lor in omăturile acestui munte!

In vreme ce urmăream pe călători cu ochiana, se stărnì o furtună. Unu vĕntu rece și vijeliosu șuerà in toate părțile. Ce voru fi făcĕndu călătorii de pe Mont-Blanc, găndeam eu? Unu momentu ĕi perdui din videre. Apoi ear reapărurĕ ănsĕ mai puțini la numĕru: eată-i pe toți. Acum ĕi vĕḑui așeḑăndu-se pe omătu, căci furtuna ĕi impedecà de a se mișcà ș'in sus ș'in jos.

— N'așu voì să fiu in locul lor, imi ḑise proprietarul ospătăriei care se apropiese de mine cu altă ochiană in mănă.

„Oare este vre unu periculu?

— Credu și eu. Vĕntul bate colo sus așa de tare, incăt se poate pre lesne să-i arunce in vre o prăpastie, din care să nu mai easă.

„Sermanii! Privesce, privesce mi se pare că-i vĕdu urcăndu-se.

— Nu sciu dacă se mișcă de bună voe sau de-i impinge furtuna.

„Mi se pare că se coboară. Ii vĕdu că nu-i chipu de a urmà drumul.

— Așa mi se pare și mie. După atăta osteneală au renunțatu la scopul lor. Nici macar nu s'ar putè fălì că au fostu sus pe Mont-Blanc.

După unu scurtu timpu furtuna incepù a scade. Cuprinsu de frigu, lăsăi ochiana și călătorii și intrăi in casă. In vreme ce-mi pregătea dejunul luăi cartea călătorilor care erà pe masă și incepui a cercetà cine a mai trecutu pe acolo și s'a inscrisu. Unii se mulțămise a inscrie numai numele lor, alții adaogise impresiuni mai mult sau mai puțin spirituale. Alții earăși, inspirați, se imortalizase prin căteva versuri. Toate naționalitățile erau representate, afară de Români. Compatrioții nostri nu iubescu Svițera, ii află mai mare plăcere in turburările orașelor decăt in frumuseța naturei. Cu toate aceste mi-am găndìtu că trebue să fi fostu unul macar care se fi trecutu pe acolo, și intorceam filele in grabă. Insfirșitu care fù surprinderea mea cănd dădui de următoarele versuri Române:

Frunză verde lemnu uscatu
Eată-me's pe dealu urcatu
Privirea ar fi pre frumoasă
Dacă vĕntul nu m'ar tăiè la oase
Tu care'n urmă vei venì poate
Să nu mănănci ca mine oue coapte
Ci o garafă de vinu să bei dușcă
Dacă la vale vrei să mergi pușcă.

Subsemnatu: G. poetu de profesiune.

Bravo G! Admirabile versuri. Ai scapatu onoarea Naţiunei Române intre toate celelalte. Pĕcatu numai că nu pre ai multu spiritu ean să-ţi arătu eu! . . . şi luăndu pana in mănă, voeam să scriu şi eu căteva versuri in limba naţională pentru gloria patriei şi lauda posterităţii, dar cu toate incercările mele nici o idee nu-mi trecea prin gându. Puneam măna in păru, treceam cu palma pe frunte, muşcam pana — in zadar! Nimică n'am pututu scrie decăt numele meu. Domnul G. are mai mult spiritu decăt tine, găndii; m'am pre grăbitu să ridu de dĕnsul. Dar elu e şi poetu de profesiune.

De pe Col de Balme, mĕ coborii la vale jos, lăsĕndu catăru şi călăuzu să me urmeze de departe. Din cănd in cănd intălneam o caravană de Englezi şi Engleze, unii mai poznaşi decăt alţii. Nu trecea una din ele pe lăngă mine fără ca s'audu unu glasu de Englezu intrebăndu-me de vorbescu limba lor. Eu respundeam sau *yes* sau *no* sau *a little* după cum venea cuvĕntul pe limbă şi treceam mai departe. A nu sciu a cătilea caravană era cea mai poznaşă. Ea se compunea numai din barbaţi, cu toţii imbracaţi in haine de visită şi cu pălării nalte albe. Unul, celu mai naltu, părea să fie căpitanul cetei; elu avea nisce favoriţi lungi, purta pălăria albă pe ceafă; vĕrful nasului era strinsu de sinu *pince-nez;* gătul seu de unu cotu era inţepinitu intr'unu *faux col* şi picioarele ĕi erau aşa de lungi incăt bălăbăneau de-a lungul coastelor catărului seu mai pănă la pămĕntu.

— Speak you English Sir, me intrebâ elu cu unu aeru protectoru.

— Y. es — Sir, ĕi respunsei cu umilinţă.

— From what place do you come, Sir?

— From how, mow, now, pow, sow het, bet, ket Liverpool, Oxford, New-York, Manchester, New-Orleans . . . .

— Goddam! ţipâ Englesul furiosu. Dar eu puindu măna la nasu şi făcĕndu-i unu semnu cunoscutu, alergăi grabnic la vale. Imi inchipuescu că Englezii trebue să fi fostu foarte supăraţi pe mine. — După căteva oare de marşu, me simţii obositu. Călăuzul imi spuse că puţin mai la vale este unu boschetu naturalu in care toţi trecĕtorii se odihnescu şi că acolo curge unu isvoru c'o apă minunată de bĕutu. Apropiindu-mĕ de boschetu vĕḑui căteva rochii foşfoindu prin frunḑe. Minunat! găndii, am să fiu in societate de femei. In adevĕru! In Boschetu intălnii doue dame, care dacă nu erau tocmai tinere, erau foarte puţin frumoase. Ce descepţiune! Dar m'am măngăetu cu ideea că poate voru avè spiritu.

— Doamnele mergu in sus sau in jos, le intrebăi eu. După ce schimbarĕ o privire intre dĕnsele, de sigur pentru a se inţelege care din douĕ să-mi respundă, cea slută imi ḑise, plecăndu ochii la pămĕntu:

— Noi mergemu in jos.

Şi eu mergu in jos.

„Ah! suspinâ cea mai slută, plecăndu şi ea ochii la pămĕntu.

Catării D-voastre vĕ urmează?

— Suntemu pe josu ḑise cea slută. In itinerariul nostru e scrisu că partida aceasta s'o facem pe jos.

Aveţi ăncă multe oare de mersu.

„In itinerarul nostru stá scrisu că avemu ăncă cinci oare, ḑise cea mai slută.

De la Martigny credu că veţi face partida lacului de Geneva?

— O nu, respunse cea slută, căci itinerariul ce ne-a fostu prelucratu, ne prescrie să ne intoarcemu la Chamounix pe la *Tête-noire.*

— Ve recomĕndu să faceţi partida pe *Pièrre à voir* de la Martigny — dacă stă scrisu in itinerariul D-voastre.

— Să videmu, ḑiserĕ amĕndoue intr'unu glasu, scoţindu fiecare câte o cărticică din buzunariu. „Nu! această partită nu este insemnată.“

— Dacă călătoriţi pentru plăcere, credu că nu aveţi nevoie să fiţi atât de credincioase itinerariului, căci . . . . .

— Noi călătorimu mai mult pentru a ne instruì, decât pentru a petrece, ḑise cea slută.

„Suntemu profesoare, adaose cea mai slută.

— După instrucţiunea unui omu, se poate judeca meritele sale ḑise cea slută.

„Viaţa este aşa de scurtă, incât fiecare momentu ar trebuì intrebuinţatu pentru a se instruì“, ḑise cea mai slută.

Ve dorescu ăncă *multă* instrucţiune, ḑisei eu atunci sculăndu-me şi me depărtai in fugă. Când me vĕḑui câteva sute de paşi mai departe m'am resuflatu adănc, căci me temeam ca nu cumva să fie scrisu in itinerarul lor să me urmărească şi să nu mai potu scăpà de dĕnsele.

Inspre sară ajunsei la Martigny. După prănḑu, din toţi oaspeţii otelului eşii singuru in grădină. Luna plină luceà pe ceru şi raḑele sale aruncau vii lumine pe stănca *Pièrre à voir* care păreà că se inalţă până sus printre stele. Nimic nu se auḑeà in tăcerea sărei, dar in găndul meu sunà ăncă o dată instrumentul italianului şi şuerul duiosu a lui Edgar.

XIV.

Cu ce te-aşu putè comparà frumosu lacu al Genevei? Să comparu apa ta albastră cu albăstrimea cerurilor? Nu, căci mai limpede decât firmamentul, ochiul te poate pĕtrunde păn in fundu. Eu nu potu alăturà coloarea ta decât cu acea a doi ochi albastri ce am cunoscutu odată in care privirea mea pĕtrundeà păn in adăncimele cele mai ascunse şi pe care ah! nu-i voiu mai putè uità! Albăstrimea limpede a lacului de Geneva iţi intoarce găndul in departatul albastru trecutu pe care ilu privesci cu induioşare prin vĕlul timpului, cum privesci induioşatu fundul lacului prin limpedele sale unde. Plutindu pe oglinda acestei ape frumoase, eu nu aveam ochi nici pentru munţii care incunjurarĕ lacul, nici pentru persoanele ce se aflau cu mine pe vaporu; imi rezămasem capul pe măne şi mănele pe balustrada punţii şi me uitam in apă. Apa a avutu pururea pentru mine o atragere iresistabilă. Potu stà oare intregi să privescu apa cum curge şi in ace vreme totu dispare din jurul meu şi fantasia desceptată ie din ce in ce proporţiuni mai mari, me transpoartă intr'o lume imaginară şi sufletul meu se simte pĕtrunsu de o dulce durere păn ce ajungĕndu deodată acestu simţimentu nedescriptibilu la potenţa cea mai inaltă, me trezescu subit ca dintr'unu visu şi privescu rătăcitu in jurul meu ca şi cum mi-aşu pune intrebarea dacă lumea ce me incunjură este cea adevĕrată sau lumea in care me găsisem inainte. Presimţiam că după ḑile vesele au să vie acum ḑile triste şi dureroase. O figură vagă pintre valuri imi păreà că vĕdu care me atrăgeà spre sine. Nu puteam distinge

dacă erà barbatu sau femee dar nu sciu ce imi spuneà că acea figură are să me intristeze. O voace din fundul valurilor se inalţà misterios spre mine şi nesfirşitu căntă cu o dulce melodie versurile din Goethe:

Halb zog sie ihn, halb sank er hin
Und ward nicht mehr gesehn!

Atunci deodată vaporul se oprì cu vuetu şi mai multe glasuri strigarĕ: Lausanne! Lausanne!

Imi erà cu neputinţă să stau mai mult pe vaporu. Simţeam in mine unu neastĕmpĕru nedescrisu: trebueà să me oprescu aici. Voeam să me coboru in satul Vuchy pe malul lacului unde se inalţă unul din otelurile cele mai frumoase, dar toate camerele erau ocupate şi eram silitu să me suiu sus in oraşu. In curĕnd veḑusem tot ce se arată obicinuit călătorilor; dar nici museul Arland nici Catedrala nu-mi procurase plăcere. Me simţeam singuru şi neliniscitu.

Abie se ivì a doua ḑi soarele pe mărginele ceriului, me urcăi pe jos pe *Signal* lăngă Lausanne de unde mi se spusese că este o frumoasă privală asupra lacului şi incunjurările sale. Sus este o mică bancă pe care călătorul se aşează şi odihnindu-se de truda unei lungi primblări, lasă totodată ochii sei să privească panorama de dinaintea sa. Pe bancă şedeà unu omu. Elu ănsĕ nu priveà tabloul frumosu al lacului şi al munţilor şi ţineà capul ascunsu in mănele sale. Simţindu-me obositu me pusei lăngă dĕnsul şi mĕ uităi imprejurul meu, fără a-lu supĕrà. Elu tot ăncă stà in nemişcare. Găndindu că doarme, şi că i-aşu face o indatorire de a-lu trezi, incepui a tuşì şi a şuerà.

Necunoscutul ridicâ atunci capul seu şi se uitâ la mine. Elu erà june şi faţa sa aratà palidă şi suferitoare. Aveà pĕru lungu blondu, ochii albastri şi musteaţa mică ce resăreà abea. Mi se păreà că mai vĕḑusem odată acea figură, de şi nu-mi puteam aduce aminte unde.

— Eraţi obositu şi adormiseţi, i-am ḑisu atunci, credeam a ve indatorì treḑindu-ve, dar poate v'am supĕratu.

„Nu dormisem; nu m'aţi superatu, respunse elu voindu să se depărteze.

— Avemu de aici o minunată privală.

„Dar — şi ear voì să se depărteze.

— Fisionomia D-voastre imi este cunoscută. Trebue să ve mai fi vĕḑutu undeva, de şi nu sciu unde . . . .

„Nu-mi aducu aminte să fi avutu vo dată mulţemirea.

Deodată o amintire trecĕndu-mi prin minte: A! ḑisei, sciu nu v'am vĕḑutu in persoană, v'am vĕḑutu fotografia intr'unu albumu.

„Intr'unu albumu . . . . repeţì elu.

— Dar intr'unu albumu. In albumul Domnişoarei H. in oraşul . . . .

„In albumul D-şoarei U! ḑise elu cu glasu inăduşitu şi puţinul sănge ce mai era in faţa lui se strecură tot in inimă.

Ai vĕḑut'o? O cunosci? Ce ţi-a spusu? Ţi-a vorbitu de mine? I-ai spusu? . . . . . Aici apăsâ măna sa pe inimă par c'ar fi voitu s'o oprească de a bate aşa de tare.

— Ce să spunu? pe cine să vĕdu?

„Pe dĕnsa! ḑise elu apucăndu-me de mănă, — dar sunt unu nebunu! adăogì lăsăndu-se să cadă pe bancă şi acoperindu ear faţa sa.

— D-ta eşti D. Adalbert K.

„Eu sunt. Dar spune-mi, spune-mi, pentru Dumneḑeu! Ai vĕḑut'o, o cunosci?

— Eu? Am făcutu cunoscinţa sa nu de mult cu ocasiunea unei primblări la castelul L.

„Dar spune-mi, nu mĕ lasà aşa, adăogì elu cu pasiune.

— Ce ai? Arăţi palidu şi suferitoru.

„O! sunt foarte nenorocitu! — Vedi mĕ doare cole, adăogì elu după căteva minute, puindu măna pe inimă. Mĕ doare şi mĕ sfăşie pare că s'ar fi infiptu in inima mea ghiara otrăvită a morţii.

— Fost'ai vo dată pe marea?

„Pe marea, pentru ce?

— Durerea din amoru este ca boala mării. Te-apucă grozav şi suferi toate torturele infernului şi mintea se perde şi toate se invĕrtescu in jurul teu, nici lume nici viaţa nu mai are o atragere; chemi moartea din totu sufletul ca să vie să se indure, ear moartea nu vine şi in locul ei vedi deodată pămĕntul şi te simţi uşuratu. Abie ai pusu piciorul pe uscatu, toate durerile au trecutu şi nici poţi inţelege cum s'a pututu să suferi aşa de mult.

— O! Nu! Nici odată nu-mi va mai trece. Simtu, simtu colè că durerea a să mĕ roadă păn la moarte. Este pre adăncă pentru ca să se poată vindecà.

Luăndu-i braţul, ne coborirĕmu amundoi la vale. Pe drumu ĕi spusei intălnirea mea cu colonelul H. şi familia sa: cum făcusemu o partidă de plăcere impreună, cum mĕ dusesem a doua di să-i vĕdu, cum o găsisem desemnăndu; căt de mult imi plăcuse tabloul seu care ornà salonul Colonelului, intr'unu cuvĕntu toate pănă la cea mai mică amănunţime a conversaţiunei ce avusem cu familia Colonelului.

Adalbert mĕ ascultà in tăcere.

„Oare acelu tablou ĕi aduce vre odată aminte de mine?

— De sigur! i-am respunsu.

— Credi? intimpinâ elu cu pasiune, apucăndu-mĕ cu putere de mănă. O nu! adaose elu ănsĕ indată cu unu tonu plinu de durere. Zadarnic faci să străbată in mine o radă de speranţă. Sunt uitatu, nu sunt iubitu ah! n'am fostu nici odată.

Doue lacrime ĕi udarĕ ochii şi se coborirĕ incetu pe faţa sa.

— Eşti emoţionatu, i-am disu, in adăncă mişcare, să ne oprimu unu momentu.

Ne aşedarĕmu amundoi pe o bancă de pe drumu.

Neastĕmpĕrul sufletescu a lui Adalbert devineà totu mai mare. Deodată impinsu de o iresistibilă mişcare, mĕ imbrăţoşâ şi-şi răzemâ capul de peptul meu.

„Nu te cunoscu, şi nu sciu cine eşti, dar pari a fi bunu şi compătimitoru; nu mĕ lasà singur cu durerea mea. Nici unu amicu care să mĕ măngăie, nici unu peptu la care se potu plănge pe această lume intinsă, n'am pe nime, pe nime!

— Adalbert, eu nu te voiu lasà. Dar fă peptu bărbătescu, unu barbatu nu trebue să se lese nici odată invinsu de durere.

„Ah! De căte ori mi-am dis'o! De căte ori dar inzadar! in zadar!

Urmăndu acasă drumul nostru in tăcere, ajunserĕmu in oraşu. Locuinţele noastre erau vecine.

— Vinu cu D-ta, Adalbert, i-am disu.

„Nu! Te rogu lasă-mĕ acum. După prănzu voiu veni să te vĕdu şi dacă-ţi convine vomu face o priumblare pe lacu impreună.

— Te asceptu.

XV.

Inspre sară ne coborirĕmu amundoi spre malurile lacului și așeḑându-ne intr'o luntre, ne leganamu pe apă. După cătva timpu, am ḑisu cătră Adalbert:

— Vĕdu eu, suferi și nu mi-ai spusu ăncă suferințele tale, dacă amintirea lor nu-ți măresce durerea . . .

— Amintirea lor e pururea presentă in memoria mea, ea nu mĕ părăsesce ḑioa, ea nu mĕ părăsesce noaptea. Ascultă:

Părinții mei trăescu la țară și sunt bĕtrăni; ei au numai doi fii, unu frate mai mare alu meu care după plecarea sa a imbrățoșatu cariera militară și eu care eram destinatu să mĕ ocupu cu agricultura și să trăescu la țară. De micu ănsĕ, avui multă plecare pentru arte: la scoală făceam așa mari progresuri in desemnu, incăt nu sfirșisem ăncă colegiul, cănd mĕ ocupam cu succesu de pictură. Părinții mei aru fi voitu ca pictura sămi fie mai mult o petrecere, și să nu uitu că aveamu a-i inlocuì pe moșia părintească, eu ănsĕ simții in curĕnd că aceasta este chemarea vieței mele și mĕ dădui cu totul picturei. La inceputul acestui anu, am espusu mai multe tablouri a mele cari au plăcutu amatorilor și cunoscĕtorilor; căteva au dobănditu premiul ănteiu; criticii mĕ lăudau și așa toate conlucrau la incuragiarea mea. Așa trăeamu numai pentru arte, dar simțiam parcă unu deșertu in mine. De cătva timpu o nelinisce interioară imi spuneà că are să mi se intămple ceva hotăritoru vieței mele. Intr'o ḑi mĕ aflamu in localul esposițiunii, cănd vĕḑui p'unu domnu bĕtrănu cu o tĕnĕră domnișoară, care priviau de multă vreme unu tablou alu meu.

Acestia erau Colonelul H. cu fiica lui. Apropiindu-mĕ de dĕnșii din intămplare ilu auḑii spuindu cătră dĕnsa că ar dorì mult să facă cunoscința junelui artistu pe care toată lumea ilu lăudà. Unu cunoscutu ce se aflâ față mĕ presentâ. Bĕtrănul mĕ strinse de mănă cu căldură și ea se uitâ la mine. La acelu momentu simții ca o lovire electrică care trecù prin mine. Nu sciu ce aveau acei doi ochi mai mult decăt alții dar au remasu pentru totdeauna intipăriți in crierii mei. De atunci ne intălnirĕmu adesa la esposițiune și in curĕndu devenirĕmu buni amici. Bĕtrănul mĕ invitâ să vinu să-lu vĕdu și iți poți inchipuì cu ce plăcere am urmatu invitațiunii sale. Sunt de doueḑeci și cinci de ani și păn acum ăncă nu iubisem: era o lume nouă ce mi se deschise. Imi păreà că mai ferice omu decăt mine, pe lume nu mai este. Aveam cu dĕnsa lungi convorbiri in cari vorbiamu despre arte, poesii și mai cu samă despre pictură; ea desemnà in presența mea și eu o ajutam și indreptam. Cănd după asemene intrețineri mĕ intorceam acasă, mĕ incueam singuru și lasam să treacă ăncă odată inaintea ochilor mei toate cele petrecute; fiecare cuvĕntu ilu auḑiam din nou, fiecare surisu mi se aratà a doua oară, ș'apoi toate se amestecau și se resumau intr'o singură imagine dulce ce fluturà in jurul meu ca chipul unui ăngeru. Adesa plecamu cu intențiunea să-i spunu căt o iubescu, dar cănd mĕ aflam față cu dĕnsa nu aveam curagiu și earăși lasam destăinuirea simțirii mele pentru altă dată. Și pentru ce o lasam? Imi vorbià așa de dulce și-mi zimbià așa de blănd, nu găcise ea nimica din cea ce se petreceà in mine? Posițiune socială, virstă, avere și căte alte care

când sunt nepotrivite devinu obstaculele şi nenorocescu adesa amoruri, nu erau impedicări aice. Pentru ce nu-i spuneam că o iubescu? Indoiala mĕ torturà şi cu toate aceste nu indrăzniam să-i facu unu sfirşitu. O! Dulce indoială pentru ce aşa curĕndu ai trebuitu să mĕ părăsesci? Adese ori vorbiam impreună despre poesie şi amoru: aveam aceleaşi idei, aceleaşi principiuri, aceleaşi simţiri. O ţineam de mână şi mĕ uitam in ochii sei şi-mi părea că cetescu in ei unu dulce respunsu la intrebarea ce făcea sufletul meu şi cu toate aceste totu nu indrăzneam să-i spunu cuvĕntul ce-i spusesem de mii de ori in găndul meu. Intr'unu rĕndu i-am adusu o poesie pe care mi-a căntat'o. Se vede că o sinistră presimţire mĕ făcuse să-i ducu tocmai nisce versuri triste pe care le căntâ aşa de duios, incât fără de voie mĕ simţii surprinsu de o nespusă intristare. Este o poesie foarte cunoscută; o sciu pe din afară căci deatunci mi-am recitat'o de multe ori, vărsăndu lacrimi amare:

VISUL.

Odat' unu visu frumosu visam,
Etern alu tĕu eu mĕ credeam,
Eram ferice nedescrisu:
A fostu, a fostu unu dulce visu!

Ce dulce viaţă imi părea,
A ta imagine-mi schimbà
Bordeul micu in paradisu:
A fostu, a fostu unu dulce visu!

Ceteam in ochiul tĕu duiosu
Totu ce e bunu, măreţu, frumosu,
In universul istu intinsu:
A fostu, a fostu unu dulce visu.

Ades cu mintea in uimire
Eu ascultam a ta vorbire
Şi priveam blăndul tĕu surisu:
A fostu, a fostu unu dulce visu!

Vai mie! Ca o nălucire
S'a stinsu a visului lucire,
Singuru sunt astăḑi şi proscrisu:
Te-ai dusu, te-ai dusu, o dulce visu!

Erà primavara. Oamenii ca şi natura erau veseli şi fericiţi, dar nime pe lume nu erà fericitu ca mine. Deplăngeam pe cei cari nu iubise nici odată şi aşu fi voitu ca toţi se impărtăşească dulcea desfatare a inimei mele. Credeam că mĕ iubesce: privirile, cuvintele, zimbirile, mişcările cele mai mici ale figurei sale le interpretam in favoarea mea. Intr'o noapte ănsĕ avui unu visu grozavu: Imi părù că rătăcescu singur intr'o grădină, găndindu la dĕnsa, când deodată o vĕḑui aşeḑată pe earba presurată cu flori, cum răzemăndu-şi capul pe braţu, se uità in sus la nouri cu melancolie. Erà aşa de frumoasă incât am remasu mult timpu perdutu intr'o dulce contemplaţiune. Apoi, apropiindu-mĕ de dĕnsa, am intinsu braţele şi i-am spusu: Te iubescu, cum nu s'a mai iubitu pe lume, vino in braţele mele să coborimu desfătările ceresci pe acestu pămĕntu şi ăngerii invideze fericirea noastră. Ea ănsĕ imi aruncâ atunci o privire rece, ingheţetoare şi-mi ḑise: Ce vrei tu de la mine? Pe altul ilu portu in inima mea. In acelu momentu parcă sbucnì o furtună, trăsnetul mĕ lovì şi mĕ vĕḑui schimbatu intr'unu moşneagu cu pĕrul albu.

Spăimăntatu, m'am trezitu din acestu visu grozavu, pe care nu l'am mai pututu uità. Visurile urite sunt ele vre odată prevestitoare de rele? Nu sciu, dar acestu visu imi torturà mintea şi mĕ hotării să ilu spunu. După câteva ḑile ne intălnirĕmu intr'unu balu unde

convorbirĕmu mult timpu impreună. Luăndu vorba de visuri, i-am spusu și visul meu. Când sfirșii, am intrebat'o dacă in locul meu ar crede intr'acelu visu. După căteva momente in care mĕ privì cu duioșie in ochi, imi respunse cu voace dulce că in locul meu unu asemene visu ea nu l'ar crede. Erà ca o peatră ce mi se ridicase de pe inimă, eram tulburatu, fericitu ah! nu sciu ce eram, nu sciu ce simțiam. Musica sunà, jucătorii s'aratau și dispăreau, totu s'invirteà naintea ochilor mei, eram amețitu, inima mi se umpluse și in astă stare i-am spusu că o iubescu, că o iubescu cu unu amoru profundu cum n'a mai simțitu nime pe lume, că fericirea vieței mele atĕrnă de la respunsul seu. Ea ănsĕ, deodată palidă ca ceara tăcù.

— Nu respundi? i-am disu eu.

„Nu potu să respundu. Ce ai spune in locul meu? Respunde pentru mine.

— Nu mĕ lasà in starea in care mĕ aflu. Este cu neputință să trăescu mai mult in astă indoială.

„Voiu respunde, dise ea, dar astădi nu sunt in stare; altă dată, mai tărdiu.

Erà momentul când balul se sfirșeà. La celu de pe urmă jocu, am strins'o duiosu la peptul meu și i-am disu: Amorul este momentul celu mai seriosu și mai hotăritoru alu vieței, nu uità cuvintele poetului: Amoru perdutu, viață perdută. Cum așu putè descrie starea in care petrecui dilele următoare. Eram ca unu acusatu care singuru cunoasce inocența sa și asceaptă acum sentența judecătorului; elu ar vrea s'o asculte ca să se sfirșească odată indoiala și ear nu are curajul de teamă să nu audă cuvintele grozave ale condemnării. După o septămână mi-am luatu o inimă și m'am dusu la colonelul H. Bĕtrânii erau singuri in casă. Ea se aflà in camera dealăture și căntà din gură acompaniăndu-se cu claviru: căntà acelașu căntecu ce-i adusesem. Ea scià că sunt acolo ănsĕ nu veneà să mĕ vadă. A trebuitu ca bĕtrăna să o cheme de mai multe ori, ca să intre in casă. Vindu spre mine imi intinse măna, și-mi aruncâ o privire lungă și rece. Nu sciu dacă o lovire de pumnaru in inimă poate fi așa de dureroasă cum mi-a străpunsu inima mea acea privire. N'am vorbitu nici unu cuvĕntu impreună și m'am dusu. Când mĕ intorsei acasă, nu-mi puteam da samă de ceea ce se petrece in mine. Mai multe nopți și dile nu eram in stare să găndescu. Credui că ar trebui să mĕ ducu la țară pentru a adunà doue idei in capul meu. Toată natura ce invià la aerul imbătătoru alu primăverei, căntarea veselă a privighitorii, florile și verdeață, toate indemnau spre viață și fericire. Din intreaga natură, eram eu singuru sdrobitu? Ah! nu puteam crede cu din totu focul amorului ce ardeà in mine să nu fi străpurtatu o singură scănteie in inima ei. Eu m'inșalam poate, o singură privire nu insemnează nimica. O de sigur m'am greșitu! Astfeliu mĕ amăgeam singuru și unu doru iresistibilu mĕ făcù să mĕ intorcu. In dioa revenirei mele, mĕ dusei să petrecu sara in familia ei. O de nu m'așu fi dusu! Toată vremea nu mi-a adresatu o singură dată cuvĕntul și când ĕi puneam eu vo intrebare, imi respundea scurtu și rece. Cum ne aflamu odată singuri pe balconu, am intrebat'o dacă este suparată pe mine și ea imi respunse rece și nepăsătoare că nu-i nici decum suparată și că nici are pentru ce să fie. A! Ea scià cât reu imi făceau acele

vinte nepăsătoare și totu le spuneà; ca scià că mĕ străpungeau ca săgeți otrăvitoare și totu le spuneà. Nu vreu să te obosescu spunindu-ți toate amănunțimele acelei sări fatale, destul că m'am dusu cu sufletul in desperare. Peste căteva ḑile mĕ hotării să fugu in lumea toată, să spunu lumii intregi căt poate fi unu omu nenorocitu. In ajunul plecării mele rătăcindu noaptea pe strade, picioarele mĕ duserĕ la poarta casei sale. Fereastra sa erà deschisă și ea căntà la claviru. Eu eram jos cu capul răzematu de unu stilpu și o ploaie fină imi udà tĕmplele infocate care loviau stilpul cu putere și peptul imi erà sfășietu și simțiamu că totu se desface in sufletul meu și ea căntà sus in veselie și nimic nu-i spuneà de chinul meu. Unu momentu i-am vĕḑutu umbra pe cortina ferestrei ș'apoi m'am dusu. Și ce așu fi mai remasu? Părinții sei care odinioară mĕ priviau așa de blănd, acum imi păreà că se uità la mine cu compătimire și amorul meu propriu nu suferea compătimire. Oamenii pe care ĕi intălneam, mĕ priveau spărieți ca cum s'aru intrebà: „Ce mai vra acesta pe lume?“ și parcă toți imi șopteau la ureche cuvintele grozave ale poetulu: Amoru perdutu, viață perdută.

Intr'o sară avui găndul să facu unu grabnicu sfirșitu chinurilor mele, dar ciuda și ura mĕ oprirĕ. „Am fostu pururea unu omu cu curagiu, mi-am ḑisu, acum trebue s'o arătu și astfeliu m'am hotăritu să smulgu din inima mea acestu amoru, de-ar fi să se scurgă pe urma lui totu săngele vieței mele, numai o femee nesimțitoare să nu se bucure de triumful de a vedè unu barbatu de inimă sacrificăndu-se mișclesce pentru dĕnsa! Fără o esplicațiune, fără unu cuvĕntu, fără revidere am plecatu cu această hotărire dar ah! deașu fi sciutu căt costă implinirea unei asememe hotăriri, grabnic așu fi părăsit'o. Mĕ găsesci după patru luni de absență in acestu orașu, unde a șeḑutu cu părinții sei mai multă vreme in timpul călătoriei lor prin Svițera. Sus pe signal pe acea bancă unde mi-a spusu că de multe ori a șeḑutu, m'ai vĕḑutu vărsăndu lacrimi ca unu copilu. Zadarnic cautu să mĕ imbărbătească chemarea mea de artistu, zadarnic să-mi inădușu durerea prin ură. Amorul este mai puternicu decăt toate, acestu amoru profundu precum ca mine nime nu l'a simțitu și care mĕ impinge spre mormĕntu.

Aceasta este istoria amorului meu, dacă ai iubitu vre odată compătimesce cu mine.

Mi-am schinjuitu mintea să potu pricepe causa unei schimbări așa de subită și neințeleasă. Dacă cunosci femeile, esplică-mi cum sunt ele in stare să te inalțe astăḑi pe aripa speranței, la culmea cea mai inaltă a fericirii și măne să te brăncească cu cruḑime și fără indurare in prapastia cea mai adăncă a durerii.

Adalbert tăcù. După căteva minunte, i-am vorbitu astfeliu: Sub soarele incălḑitoru alu Indiei, trăià odată unu omu tĕnĕru și bunu și simțitoru. In frumoasa natură care-lu incunjurà ca o grădină magică, elu respirà aerul celu mai dulce, iși desfatà ochii cu privirea frumuseței din jurul seu și ascultà cu incăntare căntul miilor de păseri ce saltau vesel din creangă in creangă. Odată se așeḑâ pe o creangă naintea ferestrei sale o păsărică și incepù a căntà dulce cum nu mai auḑise. Păserica erà așa de frumoasă cum sunt numai paserile din grădina paradisului. Elu nu puteà să se sature privindu frumoasele ei pene

și ascultăndu fărmecătorul ei căntecu. După ce paserea sbură, se simți apucatu de unu doru fără de margini. Cerească pasere te voiu mai vedè odată? Ḑile intregi ĕi părea c'o vede și aude și nopțile de dĕnsa numai visà. Paserea se intoarse și-lu privì și-i căntâ și elu o ascultà cu desfatare și durere. Simțindu că făr de acea pasere nu mai pute trăi, voì să o prindă: elu o chemà și vorbià cu dĕnsa și păserica se deprinse cu glasul seu și se apropia mai mult și totu mai mult. Elu ĕi făcù o cușcă de auru și visà cu fericire la momentul cănd păserica va fi in cușca sa și-i va căntà pe lume numai lui. Odată dorul seu apucăndu-lu cu nemărginită putere, elu aruncâ unu lațu după păserică ca să o prindă. Dar păserica nu se apropiese ăncă indestul de dĕnsul, lațul erà svirlitu pre departe, cu măna nesigură acelui care scie că fericirea vieței lui intregi atĕrnă de la isbutire, și păserica sburâ inspăimăntată și de atunci nu se mai arătâ. Elu remase cuprinsu de desperare ear păserica sburâ pe altă creangă inaintea ferestrei altuia. Acesta erà deprinsu cu prinsul păserilor: Elu o măgulì lungă, lungă vreme păn ce păserica se apropie de dĕnsul fără grijă și atunci numai ĕi aruncâ lațul cănd erà siguru de măna sa. Păserica fu prinsă dar vai! Aici n'o asceptà o cușcă de auru și n'o asceptà doru și iubire, ea fù aruncată intr'o cușcă de feru intunecoasă unde nu mai vĕḑù lumina ḑilei nici mai căntà duioasa ei căntare.

Adalbert respunse c'unu durerosu suspinu: „Zadarnic cușcă de auru, zadarnică speranță de fericire, zadarnic atătă doru, atătă iubire:“

Te-ai dusu, te-ai dusu o dulce visu!

(Va urma.)

Iacob Negruzzi.

CULTURA NAȚIONALĂ.

Trebue bine să ne insemnămu noi Romănii, că ori ce progresu pe calea civilisațiunei nu are pentru noi o adevĕrată valoare, decăt intru căt reflectează asupra naționalității noastre. Cosmopolitismul nu e pentru noi, celu puținu acuma cănd legătura interioară ce trebue să ne unească este ăncă atăt de confusă, atăt de necunoscută! In o țară de mult constituită, carea nu are să se intrebe dacă viața sa de abie trezită n'ar părea mai degrabă unu visu decăt o adevĕrată esistință, poate spiritul umanu să-și indrepte silințele sale spre ori ce ramu alu culturei; toate ii sunt de priință și egalu necesare. Nu e așa pentru noi și pentru ori ce poporu care samănă cu noi; ci, precum omul, ca ființă vieșuitoare, trebue să caute mai ănteiu de individul seu apoi de societate, astfeliu și sufletele popoarelor, inainte de a lucra impreună cu lumea intreagă pentru aspirațiunea infinită, trebue să se mărginească intr'unu egoismu profitabilu lor-inșile.

A lămurì cămpul culturei naționale și a arată in unu modu positivu necesitatea ei, este intrebarea căreia cercetarea următoare cată să dea respunsu.

Să cercetămu dară elementul acestei culturi in sufletul omului, sorginte de ori ce progresu.

Cănd sufletul omului apare in lume, elu este golu; nimicu nu este ăncă resfrăntu in această oglindă infinită; dar la prima ei aparițiune lumea esterioară se aruncă in ea: prin lințile ochilor sub formă de lumină, prin membrana auḑului sub formă de sunetu, prin porii pelei ca simțire de totu soiul, lumea pătrunde in sufletul tĕnĕru, și toate aceste impresiuni, ascultăndu de legile superioare ale spațiului, timpului, se deosebescu și se specifică sub forme particulare. Impresiunile astfeliu primite in sufletu și păstrate acolo nu sunt chiar obiectele naturei, ci icoanele lor; sciința le numesce *representațiuni*. Prin re'noirea necontenită a acestui fenomenu, se intămplă in curĕndu, că in sufletu se intălnescu mai multe impresiuni care samănă impreună. Atrase prin asemanarea lor, sub influința unei legi supe-

rioare, ele se adună la unu locu, eșindu din adâncimele in care ședeau ascunse, se despoaie mutualu de totu ce nu le este comunu, și se intrupează cu toatele in o singură icoană, carea ănsĕ prin aceea tocmai că conține părți din toate și numai părți ce se află in toate, nu poate să mai samene cu nici una din ele. Aceste icoane noue, mai generale se numescu in sciință *noțiuni*. Ele devinu cu atăta mai abstracte, cu căt numerul impresiunilor simple ce concură la formarea lor, inmulțindu-se in decursul vieței, ele sunt nevoite a lepadă totu mai multe din părțile lor caracteristice, pentru a se putea intrunì intr'o singură icoană. Acestu nume ănsĕ devine cu atăta mai nepotrivitu, cu căt abstracțiunea merge mai departe, căci figura determinată de elementele materiale resfrănte din lumea esterioară dispare din ce in ce, și noțiunea pare cătră prima representațiune primită in sufletu ca fața unui bĕtrănu cătră acea a copilăriei sale; numai o legătură interioară le mai unesce ăncă.

Dominate de legile superioare inăscute sufletului umanu, representațiunele și noțiunele intră in raporturi foarte variate unele cu altele. Judecata, găndirea etc. se punu in lucrare. Ca puțin aceste esistau d'inainte in sufletu (mai bine ḑicĕndu complexul lor formează sufletul); elementul asupra căruia aveau să se esercite le lipseà; lumea ingrijesce de aceasta trimețindu-le icoanele obiectelor sale. Din aceste raporturi infinitu variate, nu atăta din causa legilor ce le domină, care sunt puține și simple, ci din causa numĕrului elementelor necontenitu crescĕtoru, se nascu toate fenomenele sufletului umanu. — Această mișcare se urmăresce neintreruptu*) in individu pănă ce moartea pune o stavilă producțiunei sale. Atunci lumea se retrage inapoi; in oglinda cea limpede in carea ea privià au apărutu o ceață nepătrunḑĕtoare. Ce s'au făcutu ănsĕ cu icoanele ce lumea trimesese in sufletu; fost-au ele deslipite de ea și remănu ascunse in intunericul ce s'au intinsu, sau se retragu inapoi in lume, ca rase ce se ținu de ea, — aceasta moartea singură o poate spune. Cu nimicirea indiviḑilor ănsĕ nu disparu cu totul noțiunile ce ei le-au avutu; generațiunea următoare in locu de a re'ncepe din capĕtu formarea noțiunilor trecĕndu prin toate incercările ce o intovărășescu, primesce de la cea trecută sub forma de esemplu, consiliu sau invĕțătură, noțiuni deja formate, pe care ea la răndul ei se insărcinează a le duce mai departe atăt in privirea cuprinsului lor căt și in acea a raporturilor dintre ele și astfeliu a le transmite din nou unei noue generațiuni și așa mai departe. Esperiența seculilor trecute devinu comoara celor viitoare. Din aceasta resultă că dacă producțiunea individuală este limitată, acea a omenirei merge inainte paralelu cu timpul, fără ca să scimu unde se va oprì.

Resumăndu cele spuse putemu stabilì că: *Elementele de cultură sunt doue și numai doue: sufletul și impresiunile primite de elu din lumea esterioară; din alimentarea unuia prin celelalte decurge necontenitu progresul omenirei, și acesta tinde spre infinitu.*

Amu stabilitu mecanismul sublimu prin care in genere omul devine capabilu de cultură adecă de progresu. Scopul nostru este ănsĕ de a află elementul de cultură națională. Națiunile sunt ănsĕ porțiuni a le omenirei; ele sunt diferite; deci și cultura națională sau mai bine ḑicĕndu culturele naționale vor fi diferite. Pentru a stabilì dar elementul propriu lor, trebue se căutămu in elementele generale de cultură punte de deosebire; cu alte cuvinte, sufletul sau impresiunile sau și ambele elemente trebue să fie deosebitu constituite la diversele popoare.

Această varietate nu poate esistà in legile sufletului, căci sufletul este identicu la toți oamenii; elu, legile lui sunt singura adevĕrată a remnului umanu. De la treapta cea mai de jos a omenirei până la culmele coronate de geniile cele mari, găndirea, simțirea, voința, aducerea-aminte etc. se facu in acelașu modu*). Dacă legile sufletului sunt unele

*) Ḑicemu „neintreruptu“ căci chiar somnul care rupe pentru unu momentu comunicațiunea spiritului cu lumea esterioară, nu impedecă formarea diferitelor raporturi intre noțiunile deja esistinte in sufletu. Visurile ne dau incredințarea cea mai mare despre această activitate nocturnă a sufletului și sunt ăncă și alte fenomene ce aparținu acestei vieți nocturne. Leșinul ănsĕ pare a intrerupe această activitate a sufletului.

*) Să se observe bine că noi vorbimu aice de legile necesare imanente sufletului umanu; modul cum acțiunea lor se esercită este acelașu; resultatul poate fi foarte diferitu. Propunemu la doue persoane ca să meargă la priumblare: una primesce, cealaltă refusă. Resul-

ORFELINUL.

Crescutu pe mâni streine, săracu și fără mamă,
Nenorocitu din leagănu gonitu d'alu seu destinu,
Tristu călătoriu a vieței, nu bagă nime'n samă,
Pe bietul orfelinu!

Lipsitu d'ori ce afecții, lipsitu d'ori ce iubire,
Trăesce singuraticu streinu p'acestu pămêntu,
Abia, vai dacă are, cum are totu din fire,
Unu locu pentru mormêntu.

Se duce, rătăcesce, prin căi, prin țeri streine
Și nime pretutindeni n'asceaptă lui sositu,
Iși cată unu tovarășu; dar geaba! căci revine,
Perdutu și obositu.

Abia dacă prin lume sdrobitu de oboseală
Drumașu, pe calea vieței, trecêndu retăcitoru,
Găsit-a vr'o ființă, se 'ntindă cu 'ndoeală
O mână d'ajutoru.

In fine moartea curmă amara'i chinuire
Și sufletu'i spre ceruri iși ea alu seu avêntu,
Dar nimine nu'i pune unu semnu de suvenire,
O cruce pe mormêntu.

NOTIȚE.

Albina Pindului. — Cu incepere de la 15 Iunie a. c. apare in Bucuresci o nouă foae literară cu numele „Albina Pindului," redactată de D. Grigorie H. Grandea. Noua foae mai mică in formatu ânsĕ mai mare in volumu decât foaea noastră, ese la 1 și 15 a fie-cărei luni. Prețul abonamentului este de 20 lei noi pentru Bucuresci și 22 pentru județe.

In Nr. 1 figurează ca colaboratori numai doi autori naționali: redactorul D. Grandea și cunoscutul poetu D. D. Bolintineanu. Acestu numĕru incepe prin unu micu prologu al redactorului in care se face profesiunea de credință a foaei: Albina Pindului țintesce a conlucrà la disvoltarea gustului pentru frumosu, finu și adevĕru.

Spre a conlucrà pentru adevĕru, foaea iși propune de a combate sensualismul care, după cum pretinde redactorul, a inceputu să intină juna noastră literatură și să invenine spiritul și inima societății Române. La sfirșitu se dice că Albina Pindului *va face tabula rasa de trecutu și că-și reservă presentul și viitorul (?!!)*

După această mică introducere, urmează unu articulu tradusu din limba franceză asupra literaturei. — Amu fi preferitu să vedemu figurându in capul foaei o scriere originală. — La pag. 5 se reproducu apoi câteva cuvinte dintr'unu discursu ținutu de D. M. Chevalier in Senatul francesu asupra libertății invățămêntului, pe care le aprobează D. Grandea care subscrie articulul. Urmează câteva scene din Romeo și Julia și din Hamlet traduse in prosă, fără a se spune de cine. Intr'unu articul intitulatu „Grecia" se vorbesce pe $2^1/_2$ pag. despre istoria artelor la Greci. Intr'unu articulu de 27 rânduri de D. Bolintineanu: „Poesia română in diverse epoce," autorul vorbesce de o poesie populară din timpul lui Caragea și a lui Gr. Ghica pe care o citează la sfirșitu sub titulul: „Eaca poesia ce amu promisu!" —

Juna din Nurembergu este unu feliu de istorisire de D. Grandea care incepe in acestu numĕru și va urmà. — Intr'unu altu articulu cuprinsu pe o pagină: *O nouă formă a versului de 7 și 6 silabe,* D. Grandea laudă pe D. Bolintineanu pe care ilu declară celu mai abilu versificătoru al Românilor și citează câteva pasagiuri din poesiile sale. Mai la vale citează și câteva versuri din Ovid, Virgil, Properțiu și Tasso și dice că dacă ne vomu cultivà limba vomu avè și noi așa versuri frumoase. *Elie și Stefan* este unu fragmentu dintr'o dramă de D. Grandea in versuri. — *Mania Cucoanei Elenca,* este unu altu fragmentu de D. Bolintineanu, in care se istorisesce că unu copistu dintr'unu Ministeriu a fostu datu afară din serviciu și inlocuitu prin unu lacheu a unei dame bogate și se vorbesce in contra Ministrului și a ciocoilor. Amêndoue fragmentele sunt câte o față sau doue. Afară de aceste mai este o poesie originală de D. Gr[illegible]
„Infidelitatea," alta de D. Bolin[illegible]
rul" și mai multe poesii
Heine și Byron traduse in

Ortografia nu este a noast
u scurtu pentru deosebirea si[illegible]

[illegible]că

masculinului de femeninu și adjectivului de adverbu; Albina face încă deosebirea in scriere intre ъ și ѫ prin ˘ și ^ unde noi scrimu *oa* și *ea*, Albina scrie *ó* și *é*; ea pune ˘ pe *i* și *u* finalu când n'au accentul și nu pune accentul greu ` pe vocala finală a verbului când e accentuată (Infin. Conj. 1 și 2; Imper. pers. 3 sing.; Perf. indif. pers. 3 sing). In fine pune când apostroful când linia de unire, fără a face distincțiunea dacă se contragu doue cuvinte prin scoaterea unei vocale sau nu.

Ne tememu a nu comite o nedreptate, pronunțindu-ne de pe acum asupra valoarei și meritului foaei, după judecarea ântĕiului seu numĕru și asceptămu pentru a putè face o mai consciințioasă critică numerile următoare.

Dorimu succesu junelui nostru confrate din Bucuresci: ori ce intreprindere literară este laudabilă și in timpurile noastre mai multu de căt ori când.

Starea culturei noastre este fără indoeală încă foarte inapoeată. Interesul materialu individualu predomnesce; artele pacinici ale civilisațiunei sciința, literile, artea ridicate pănă la ceruri prin cuvinte, sunt dispreţuite in faptu. Singurele sciințe ce ocupă mai mult spiritele noastre sunt politica și dreptul și chiar aceasta din nenorocire le coborimu de la inalțarea lor sciințifică.

In asemine stare de lucruri, când pe de o parte claselor destul de instruite le lipsescu interesul naționalu, ear pe de alta clasele mai de josu care ar avè acestu interesu nu au instrucțiune destulă pentru a putè ințelege ce valoare are cultivarea sciințelor și artelor intr'unu poporu, acelu care iși propune de a lucrà in arte sau in sciință, are să pășească pe o cale spinoasă, neroditoare și atât de grea încât trebue multă tărie și perseveranță pentru a nu cădè in discuragiare.

Din publiciștii literari anteriori n'a pututu să lupte nici unul mult timpu cu indiferentismul generalu ce-i încunjură și amu vĕdutu dearândul luate frumoasele inceputuri de publicațiuni literare stingĕndu-se in leagănul lor. Chiar de la apariţiunea „Convorbirilor Literare“ incoace, amu veḑutu mai multe publicațiuni literare arătându-se și redispărĕndu. —

In Bucuresci incepuse a eși foaia „Ateneul.“ In Iași câteva spirite, in adevĕru nemature încă, incepuse a scoate o foaie „*Originea.*“ In Botoșani a apărutu câtva timpu unu jurnalu „*Steluța.*“ *) Toate au dispărutu și Albina Pindului este singura foaie literară care apare pe lăngă *Convorbiri*. Căt timpu va trăi oare juna foaie? Viața sa va atĕrnà de la modul cum va fi redactată.

Pentru a isbuti și a prinde rădăcină, o publicațiune literară trebue să se disbine cu desăvirșire de sistemul păḑitu de publicațiunile politice.

Aceste din urmă redactate in mare parte de persoane fără destulă instrucțiune, fără principiuri bine stabilite și chiar fără zelul necesaru, cu articulile lor scuturate din mâneci, cu nesfirșite lupte personale, trebue să servească de esemplu cum jurnalele nu trebuescu scrise. Unu jurnalu literaru trebue să cuprindă articule bine concepute și consciinciosu și bine prelucrate; trebue să se depărteze de ori ce este personalitate, să critice scrierea ear nu autorul, dar aceasta cu asprime și justeță ferindu-se de fatala manie de a tot lăudà și de a lăudà totu cu scopu de a fi lăudată la rândul seu; trebue să se supuie la ori ce critică căt de aspră și chiar când ar fi nedreaptă să nu-și resbune căci adevĕrul in sciință până in sfirșitu trebue să străbată și in arte, frumosul cu timpul trebue să placă. Publicistul literaru să nu ţintească spre efectul momĕntului, și pe căt se poate ferească-se de totu ce este actualu, căci frumosul și binele nu au actualitate. In fine consciințiosu in față cu publicul micu la numĕru care se interesează, aibă o perseveranță in față cu publicul indiferentu, căci astfeliu numai ilu va putè indreptà și va putè conlucrà cu succesu la disvoltarea literaturei naționale.

Aceste le dorimu confratelui de la Albina Pindului și ne place a sperà că nu vomu fi amăgiți in dorințele noastre.

Red.

*) Este de prisos a se menționa „Jurnalul pentru toți“ și „Amicul Familiei“.

Redactoru rĕspunḑĕtoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 11. — Anul II. Iassi, 1 Augustu 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Socecc & Comp.

S U M A R I U.

PRIMBLĂRI.

(Fine.)

XVI.

Peste câteva ḑile pornirĕmu amundoi la Geneva. Cu multă greutate isbutisem să depărtezu pe Adalbert de la Lausanne, unde se urcà in toată dimineața pe signalu pentru a-și amărì restul ḑilei. Nu sciu de este o particularitate a caracterului meu să simțescu o puternică simpatie pentru tot sufletul in suferință, sau dacă figura blândă a lui Adalbertu me atrăgeà intr'atâta, sau că-mi reproduceà starea nenorocitului Adalbertu amintiri dureroase din insuși trecutul meu, destul că uitasem acum să urmezu călătoria mea prin munți și nu-lu mai părăsisem. Căutam să-lu distrezu de la unica idee ce-lu preocupà, dar in curĕnd me incredințai că incercările mele sunt deșerte căci, deși adesa ori voià să se arăte bine dispusu și voiosu, aceasta o făceà numai ca să me inșele pe mine și tristeța din ochii sei nu dispăreà.

Intr'o sară me preumblam in grădina publică de pe malul lacului. Grădina erà plină de preumblători ce se mișcau in toate părțile ascultându concertul. Unia se preumblau pe lacu in mici luntrișoare; alții ĕi priveau de pe malu; alții, nepăsători pentru frumuseța naturei convorbiau vesel.

— Toți aceștia sunt veseli și voioși, imi ḑise Adalbertu. Veḑi-i cum suridu și respiră cu plăcere aerul dulce alu sării. Eu singuru din toți sunt condemnatu la suferință.

„Poți cetì in sufletul fiecăruia din ei? am respunsu eu, cine scie câți din ei poartă in peptu o sarcină mai grea poate decât a ta.

— Ai dreptate: se poate. Dar la dĕnșii durerea poate trece mai curĕnd și nu-i apasă o viață intreagă. Mie oare imi va trece vo dată?

„Va trece; totu trece. Ai avantagiul mare asupra tuturor celorlaltor de-a fi artistu. Artea este pururea o dulce mângăiere. Cercarea grozavă prin care treci, iți va fi poate in viitoru, când violența durerii va slăbì, unu izvoru de puternică inspirațiune.

— Ințelegu că unicul limanu de scapare este pictura de care o credeam o dată că

este chiemarea vieţei mele. Dar ah! zadarnicu ieu penelul in mănă. Nici o idee nu-mi trece prin minte. Ar trebuì ca impresiuni necunoscute să vie a intunecà acea singură, teribilă, care a cuprinsu toate părticelele inchipuirii mele.

— Eşti pictoru şi n'ai fostu ăncă in Italia. Du-te in Italia in patria artei ce ţi-ai alesu şi vei vedè ce efectu adăncu iţi voru produce acele locuri unde au trăitu predecesorii tei; eroii picturei care s'au sacrificatu pentru posteritate.

Ideea de a pornì in Italia ilu cuprinse de indată cu atăta putere, incăt se hotărì să pornească de a doa ḑi in Italia. Incercările mele de a-lu mai oprì erau deşerte. Elu işi inchipueà că in Italia va regăsì fericirea perdută şi liniscea sufletului seu.

Luăndu adio de la mine imi dădù unu manuscriptu şi-mi spuse: „Păn a nu te cunoasce n'aveam pe nime in lume care să fi inţelesu şi să fi compătimitu cu chinul meu. Singurul amicu cui spuneam suferinţele mele a fostu acestu caetu. Ţi-lu incredinţezu: elu cuprinde o mică parte din miile de idei şi simţiri nebune căte au săgetatu mintea şi sufletul meu in acestu timpu de durere. Păstrează-lu ca o amintire de la unu nenerocitu cui ai intinsu o mănă binefăcătoare şi fii sigur că recunoscinţa şi amicia lui pentru tine nu se va şterge in eternu.“ —

Manuscriptul lui Adalbert erà lungu şi cuprindeà unu şiru de descrieri a suferinţelor lui. Citezu aice mai josu căteva pasagiuri traduse:

Fragmentu din Manuscriptul lui Adalbert.

Amour fléau du monde exécrable folie
Toi, qu'un lien si frêle à la volupté lie
Quand par tant d'autres noeuds tu tiens à la douleur,
Si jamais par les yeux d'une femme sans coeur
Tu peux m'entrer au ventre et m'emprosonner l'âme
Ainsi que d'une plaie on arrache une lame
(Plutôt que comme un lâche on me voie souffrir),
Je t'en arracherai, quand j'en devrais mourir.
A. de Masset.

Aşu voì să insemnezu luna şi ḑioa in care scriu aceste rănduri şi nu sciu nici in ce ḑi nici in ce lună me aflu. Şi ce-mi face mie aceasta? Fie care ḑi imi este o viaţă intreagă, o viaţă teribilă, dureroasă. Cănd me desceptu dimineaţa şi găndescu că am a trăì ăncă o intreagă ḑi me simtu pătrunsu de desperare. Soarele pare că nici se mişcă pe bolta cerească şi cănd in fine sara intinde umbrele sale peste pămĕntu şi me asvirlu pe patul meu de durere, găndindu că voiu aflà puţină alinare in somnu, somnul nu vine şi noaptea imi pare mai lungă decăt ḑioa. Aceasta este viaţa ce-mi erà destinată? Pentru aceasta m'am născutu? Ḑioa intreagă să chemu noaptea ca să vie şi să-mi dee in somnu o picătură de repausu şi intreaga noapte să me sbuciumu şi să chemu ḑioa cănd sperezu că voiu putè aflà o distracţiune in lume şi intre oameni. Şi cănd in fine somnul se indură a me invĕlì căteva oare in manta sa: imaginea ei imi apare in visu şi se uità la mine cu recealā şi cruḑime. Nici macar in visu nu mai vĕdu o dulce zimbirei nu mai audu unu dulce cuvĕntu! Speram o dată că luntrea mea se va coborì lin pe ma-

lul vieței: ș'acum se lovesce de stănci grozave și in fiecare lovire se desface o scăndură din luntrea mănată. Cănd eram copilu doriam s'ajungu in virsta bărbăției: acum așu dorì să mĕ intorcu in anii mei trecuți. Mai tărḑiu speram că artea care pentru mine aveà atăta atragere, imi va procurà nume și laudă! Ah! Așu da greutăți nemĕsurate de glorie pentru unu atomu de linisce in sufletul meu!

Cateva ḑile inainte de a pornì in lume m'am dusu intr'o grădină unde se preumblà ea adesa. Am fugitu de oamenii ce respirau cu bucurie aerul imbătătoru alu serei și m'am ascunsu intr'unu boschetu naturalu unde curgeà unu micu părău. Așeḑĕndu-me pe earbă și lăsăndu-mi capul pe măni me uitam la ceru pintre crengele unui stejaru și nourii se coboreau spre mine și ramurele arborelui se inalțau in sus și totul aveà unu aspectu mărețu și fiorosu. Cu mințele perdute me uitam, cănd deodată auḑii glasul ei in apropiere. Nu departe de mine se așeḑasĕ pe o bancă și recità nisce versuri din Schiller. Dumneḑeule! Cine descrie efectul ce-mi făcù acea poesie. Așu fi doritu să me ridicu și să-i spunu acele de pe urmă versuri, dar nu me puteam mișcà, o putere magică me pironise pe locu. N'am vĕḑut'o și nu i-am vorbitu, dar glasul ei, acea poesie mi-a remasu pentru totdeauna gravate in memorie.

COPILUL LA PĂRĂU.

La izvoru ședeà copilul,
    Floricele culegeà,
Și le vĕdu inprăsciete
    Cum in valuri se perdeà.
Așa curgu a mele ḑile
    Ca izvorul ne'ncetat
Și se usc'a mea junie
    Precum floarea s'a uscatu.

Nu'ntrebați de ce'n junie
    Eu jălescu cu chinu'n mine
Totu e veselu si spereazä
    Primăvara cănd revine,
Dar aceste mii de glasuri
    A naturei desceptate,
Vai! trezescu in alu meu sufletu
    Suferinți infricoșate.

Ce-mi facu mii flori, verdeață
    Care'n Mai au resăritu,
Una cautu: e aproape
    Dar departe nesfirșitu.
In zadar a mele brațe
    Tindu spre dĕnsa cu amoru;
Alu meu brațu ah! n'o atinge
    Și tot cresce alu meu doru.

Vină, vin' frumoasă măndră
    Din inaltul teu palatu,
Flori: copile-a primăverei
    Pe-a ta cale-am presuratu.
Auḑi lunca cum resună
    Și izvoare cum șoptescu:
Locu destul e 'ntr'o colibă
    Pentru doi ce se iubescu!

De ce scriindu aici această poesie, nu potu să scriu și tonul cu care a recitat'o?

Zurich....

Niciodată nu m'am ocupatu atăta cu studiul filosofiei ca acuma. Filosofi vechi și moderni care din consiliuri cum trebue să trăească pentru a fi fericitu, ĕi cetescu și recetescu ca să invățu de la dĕnșii in ce să-mi găsescu perduta fericire. Ce-mi folosesce că-mi spuneți că trebue să n'o cautu in lumea esterioară, ci in propriul meu sufletu cănd tocmai acesta este isvorul tuturor suferințelor mele? Am studiatu doctrina celor ce esplică toate simțirile noastre din sistemul ner-

vosu și din funcțiunele crierilor mari și mici și dacă sciu acuma care este canalul prin care intră imaginile esterioare in mintea noastră, de ce aceste sisteme nu me invață care este modul cum se potu șterge din inchipuire acele imagini? Voi imi spuneți căt este de puternică pasiunea și de neputincioasă voința, căci cutare sunt facultățile crierilor mari și cutare a crierilor mici. Lumea vě admiră că ați putut'o demonstrà. Dar acea ce demonstrați voi, nenorocitul o simte. Eu o simțisem mai puternic, de căt voi o puteți dice. Bună și prielnică este filosofia la omul fericitu care in toată liniscea minții poate să o studieze, numai acela ar fi fericitu și fără filosofie. Deșartă ănsě și zadarnică la acelu condamnatu care intr'ěnsa caută o alinare căci niciodată nu o poate găsi.

— -

Interlaken...

Găndesce ea oare vre odată la mine? Nu simte ea oare nici cea mai mică mustrare de cugetu de-a fi adusu pe unu omu la celu de pe urmă gradu alu nenorocirii? Este cu putință ca eu s'o portu in sufletul meu fără unu momentu de incetare, ca să-mi fie tot in astă lume: speranță și amintire și eu să-i fiu străinu: A se sci iubitu și a nu simțì celu mai micu doru, cea mai mică compătimire? Amorul se dice este a tot puternicu: amorul adevěratu, profundu este așa de raru! Elu ne lucesce in adevěrata sa lumină o singură dată in viață: o singură dată se va intěmplà ca să insuflamu această dumnedeească simțire și acea singură dată să o respingemu cu nepasare și disprețu? — A simțì pentru cineva amicie, recunoscință, simpatie, respectu, venerațiune sunt toate o nimică, a simțì *amoru* este mai mult decăt se poate descrie: amorul cuprinde in sine aceste simțiri toate și mult mai mult ăncă și cu toate aceste a nu iusuflà celu mai micu interesu!

Dar dacă toate n'ar fi sfirșite ăncă? Dacă viitorul m'ar compensà pentru suferințele mele de acuma? De mult credeam că am renunțatu și totu din când in când străbate ăncă in sufletul meu o radă de speranță. Ah! durerea mea nu se va alinà cătă vreme voiu simțì ăncă o rază de speranță, și voiu ave speranță cătă vreme voiu simțì durere. Așa me intorcu făr' incetare intr'unu cercu viciosu. — Nu! Toate s'au sfirșitu! Dacă ar voì chiar destinul printr'o crudă ironie ca ea să me iubească eu nu așu mai putè respunde. Când furtuna a smulsu floarea din pămĕntu de la rădăcină, nici binefăcětoarea ploaiă nici rada incăldîtoare a soarelui n'o mai poate rechiamà la viață. — Slăbite sunt strunele simțirii mele și nimic in lume nu mai e in stare ale incordà. Nesimțitoru voiu rătăcì deacum singuru in astă lume. Când amorul plinu de speranță imi umpleà inima, imi păreà viața unu nesfirșitu seninu, astădi viața imi pare o lungă și intunecoasă și eternă noapte.

Când o videam păreà că vědu unu ăngeru
Cum s'aratau in visurile mele,

Când imi vorbeà sunà așa de dulce
Ca rugăciunea in ceasurile grele:

Ear când deodată rece m'a privitu
Bětrănu și singuru in lume m'am trezitu.

———

Interlaken...

Pentru ce me plăngu? Cu ce dreptu am cerutu de la soarte să fiu fericitu? Căți alții inaintea mea au suferitu ca mine și căți după mine voru suferì tot astfeliu! Pentru că am

doritu fericirea tuturora și n'am făcutu nimărui reu, căștigat'am unu dreptu asupra destinului să fiu și eu fericitu? Par'că este o resplată in astă lume! Nu după buna voință ce simțesci, nici după binele ce face se hotăresce soarta unui omu: Fortuna este representată cu ochii legați, ce impräscie binefacerile sale, cu orbire. Eu am fostu din cei nealeși: acesta este mersul lumii și nime nu are dreptu să fie nemulțămitu.— Astădi amu intălnitu unu cortegiu funeraru: erà unu june ce se coborea in morměntu in primăvara vieței sale. Toți erau cuprinși de adăncă intristare. — Eu singuru me simțeam pětrunsu de invidie: elu a scapatu de chinuri și durere și voi ilu plăngeți? O! cum așu fi voitu să schimbu soartea mea cu a lui, să me coboru și eu cu děnsul in păměntul rece unde patimele se alină și sufletul după lungi și adănci sbuciumări și torture iși găsesce in sfirșitu dulcele repausu la care aspirase!

—

Bern....

Căte odată m'apucă unu doru grozav de resbunare! Cine sunt eu ca să fiu astfeliu de desprețuitu? Comis'am o crimă pentru c'am iubitu? Către ori ce persoană indiferentă, ea este amabilă și prevenitoare, către mine ănse de care scieà că unu cuvěntu pronunțatu mai blăndu imi aduceà atătea dile și nopți fericite, și unu cuvěntu rece me inecâ intr'o mare de chinu, erà crudă și nepăsătoare. O! lume pe dos! Pe mine care am iubit'o cu unu amoru așa profundu, pe mine me priveà ca pe unu dușman! A! Dacă așu urmărì o lungă și grozavă resbunare, și așu face din aceasta scopul vieței mele? — Dar nu! Fericirea noastră nu poate să consistă in nefericire străină. In locu de mulțămire așu inmulți atunci sarcinile ce apasă sufletul meu. Nu! Eu singuru să fiu condemnatu la suferință și fie ea fericită in astă lume. Așa a voitu destinul și hotăririle sale sunt nestrămutate. Dar nici ea nu va fi fericită. In ochii sei imi pare a cetì unu tristu viitoru. Și ea aspiră ca și mine la fericiri pre mari pentru această viață și aceste aspirațiuni ce trecu marginile celor iertate oamenilor, se pedepsescu de Dumnedeire. Dar! Ea va fi mai nefericită decăt mine, căci consciința mea este liberă și ea ănsě va fi mustrată și suferințele sale voru fi mai profunde.

—

Lausanne....

Unglücklicher! Bist du nicht ein Thor?
Was soll deine tobende, endlose Leidenschaft?
Göthe. werther.

Me primblu pe lacuri și imi pare că din fiecare valu ese unu chipu ca alu seu, me urcu pe munți, me grăbescu s'ajungu sus pe culme și-mi pare că sus m'asceaptă o figură ca a sa. Și ea nu este nicăiri și este peste tot locul, căci este totdeauna in găndul meu. Așa se spune că prigonesce mustrarea de cugetu pe celu vinovatu, dar ce am făcutu ca să meritu o așa pedeapsă?

Așu voi s'o vědu ăncă o dată, o singură dată. Ah! De ce m'am dusu? Ce demonu m'a cuprinsu in acestu esilu voluntaru? Dac'așu fi sciutu ursita mea cu ingrațiunea ce trebue să aibă ori ce omu de inimă, n'așu fi fugitu in lume, așu fi remasu in locul unde este. Căte odată așu fi zărit'o de departe și așu fi simțitu multă vreme o nespusă fericire. Dar cum, cănd așu fi vědut'o și ea m'ar fi privitu cu măndrie și nepasare?

Niciodată amorul meu propriu nu ar fi pututu suferì aceasta. Ori cum să fi privitu la mine, numai s'o mai potu vedè odată. Dacă m'așu putè transformà intr'unu visu să me furișezu in somnul seu și s'o privescu lungu ăncă o singură dată ș'apoi mulțumitu să facu singuru unu eternu sfirșitu ḑilelor mele.

Pentru ce cu chinu'n mine
 Pe pămĕntu mai rătăcescu
Ce dorință mĕ reține
 Chinu, viață să sfirșescu?

Cu o singură lovire
 Alu meu chinu așu alinà
De durere, de iubire
 Grabnic, tainic așu scapà! —

Ah! Eu sciu ce me opresce
 Toate, toate-a nu sfirși
Ce dorință me silesce
 Pe pămĕntu a rătăci.

Așu vra s'o mai vĕdu odată
 Dar așu vra s'o vĕdu dormindu,
Ochiul seu să nu mai poată
 Să m'ucidă crud privindu,

Să nu poată să-mi rostească
 Celu cuvĕntu nepăsătoru,
Ce-a făcutu să s'ingrozească
 Alu meu sufletu simțitoru,

Alu meu ochiu să se incline
 Spre frumosu-i chipu visăndu
Și să credu c'atunci de mine
 Ea visează suspinăndu,

Să me perdu intr'o privire
 Lungă, lungă de amoru,
Să mĕ'mbătu de fericire
 Și atunci abiè să moru!

Geneva, Septemvrie.

Unde am fostu? Trăit'am oare acestu timpu de durere sau fost'a elu numai unu visu lungu, infricoșatu? Astăḑi me redesceptu, ochiul meu de atătea ori udatu de lacrimi amare, astăḑi lucesce ear cu bucurie. Periți imagini grozave ale inchipuirii mele, periți pentru totdeauna din alu meu gănd! Pentru ăntĕia oară se ridică astăḑi povoara de pe sufletul meu. Astăḑi respiru mai liberu, peptul imi este ușuratu, inima imi bate liniscitu. Luna lucesce sus pe albastrul firmamentu și blăndele sale raḑe se oglindă in undele albastre ale lacului și le străbatu păn in adăncimele sale: ca dĕnsele pĕtrundu și in sufletul meu dulci raḑe de speranță și-mi luminează intregul sufletu. Nu! Nu a voitu destinul meu ca să fiu condemnatu la eterne torturi. Te smulgu din mine durere amară și in locul ce singură ai fostu usurpatu, va domnì deacum pace și bucurie. Și tu imagine frumoasă ce te-am purtatu atăta vreme ca unu scumpu odoru, ș'apoi ca o grea povoară, despare! Astăḑi ceru de la tine unu eternu adio! Fii fericităde vei pute. Iți dorescu o fericire atăt de mare, căt de mare a fostu durerea ce mi-ai produsu! Sunt tĕnĕru ăncă: acum abiè incepu a me urcà pe muntele vieței: am ăncă dinaintea mea o cale lungă și infloriță. Aproape am fostu de peire; de atătea-ori spritul reului imi pusese in mănă arma fatală și me indemnà să taiu singuru firul vieței mele, dar bunul meu geniu imi opreà măna in momentul decisiv. Geniul binelui a fostu invingĕtoru: elu a gonitu astăḑi pentru totdeauna din mine idei negre și-mi arată cararea spre fericire. Sub soarele caldu alu Italiei se vor topì cele de pe urmă sloiuri de ghiață ce-mi infiorau sufletul: artea, cea ăntĕiu cea mai credincioasă și singura mea iubită me asceaptă cu brațele deschise; la peptul ei se va re'ncălḑi și va re'nvie sufletul meu. O simțescu, am unu scopu

şi o chiemare in astă lume, spre dĕnsa se intindu toate coardele voinţei şi simţirii mele. Peii pentru totdeauna amintire amară a grozavului trecutu şi fă locu zimbitoarei speranţe intr'unu ferice viitoru!

XVII.

Adalbert se pornise şi-mi lasase o duioasă amintire. Totu timpul cǎt am statu ǎncǎ in Geneva, gǎndul meu nu se puteà departà de la dĕnsul şi adesa ceteam in jurnalul seu din care, in capitulul precedentu am datu unu micu estractu. Imi erà greu a inţelege atǎta amintire din partea copilei ce vĕdusem cǎteva luni inainte şi atǎta suferinţa intr'unu sufletu aşa de tĕnĕru ca acelu a lui Adalbert. Eram ǎnsĕ in patria lui Toepffer şi mi-am adusu aminte de unu pasagiu din una din nuvele:

„C'est un étrange eu que les affections humaines dont le hasard, ou à défaut, quelque diable malicieux tient presque toujours les cartes dans la main.“

Ce gǎndesci tu, iubite cetitoru, despre această pǎrere a lui Toepffer şi ce idee ai despre Adalbert? Dacă eşti unul din acea mare mulţime a oamenilor care trecu sau ai trecutu nesupĕratu prin pǎdurea intunecoasă a pasiunelor pe care ne conduce cararea noastră pe la jumătatea vieţii, istoria lui Adalbert n'are să-ţi procure mare interesu şi ai să iei suferinţele junelui pictoru dreptu poesie inchipuită pentru a umple aceste pagini şi ai să treci mai departe.

— De eşti dintre acei care ai scapatu ferice din naufragiul ce erà se te peardă, istoria lui Adalbert iţi va reporta gǎndul in prepusul teu trecutu şi multe imagini ce le credeai şterse se vor reproduce melancolic in inchipuirea ta. — Dacă in sfirşitu rătăcesci singur pe acea carare perdută in codrul intunecosu, vai! atunci vei compătimì cu Adalbert şi vei aflà cu plăcere că nu eşti singuru care in asta lume ai bĕutu din cupa amară a durerei. Este ǎnsĕ o mǎngǎere a vedè că şi alţii le-a suferitu ca şi tine şi ca ori cǎt de perdută ar fi cararea pe care rătăcesci şi de intunecată pădure, vinea unu momentu in care calea se lărgesce si soarele din nou iţi luminează drumul vieţii. Te lasu, iubite cetitoru şi amabilă cetitoare, se te pui in una din aceste categorii care iţi-va conveni mai bine sau poate şi in o alta la care n'am gǎnditu, şi pornescu din Sviţera.

— Luna lui Septemvrie este inaintată: Călătorii pleacă din munţii elvetici şi se intorcu pe la căminele lor, luǎndu cu dĕnşii o frumoasă aducere aminte. Unii sunt nerăbdători de a se intoarce mai degrabă in cercul familiei ca să poată istorisì intǎmplările şi impresiunele ce au avutu, fie adevĕrate, fie inchipuite. Alţii n'au să spue nimica, ci privindu călătoria ca o necesitate voru asceptà anul următoru ca să intreprindă alta de care earăşi nu voru spune nimica. Eu unul n'am obiceiul să istorisescu in lungu şi in largu cǎte am vĕdutu şi simţitu. Dacă ǎnsĕ in vo călătorie mi se intǎmplă vo epizot interesantă, şi interesantu pentru mine sunt caracterile omenesci şi tablourile naturei — mĕ punu şi le ascernu pe hǎrtie. Mulţămitu sunt dacă şi alţii simtu aceeaşi plăcere ca şi mine. Acum te lasu, Sviţeră frumoasă, ţară a munţilor, omĕturilor, catărilor şi Englejilor! Ţară acelor ce caută inspiraţiuni in măreţia naturei tale, acelor ce caută mǎngă-

ere plutindu pe frumoasele tale lacuri! Ţară a tinerilor insurăţei care cutrieră cărările tale in luna de miere, şi visează pe malurile vre unui lacu sau pe culmea vre unui munte.

Şi nici mi-ai procuratu câteva luni de miere, căci nici odată n'am lipsitu a gustà la dejunu şi mierea ta dulce când aveam a purcede spre vre unu piscu. Adio, Sviţeră, Engleji, miere şi catări! Am fostu mulţumitu de voi. Eşti şi tu mulţămitu de mine, iubite cetitoru?

XVIII.

Adesa când vicolul vijie afară in lungele sări de earnă, stau singuru şi privindu focul ce pălpăe in caminu, lasu gândurilor mele cale liberă să se primble in tablourile trecutului. Atunci multe figuri uitate se reinfăţoşază si cu dênsele o lume intreagă de amintiri. In sara in care scriu aceste rânduri gândescu la Sviţera: Clara, Edgar, Luise, Adalbert, toţi aceştia flutură in jurul meu; eu singuru mě vědu când pe unu piscu de munte, când calare pe unu catăru, când plutindu pe unu lacu. Deodată mě simţescu cuprinsu demelancolie, gândindu la nefericita Clara care părea născută pentru o viaţă inflorită şi figura ei aşa de blândă, frumoasă şi suferitoare ocupă toate părticelile gândului meu. Apoi deodată vii se infăţoşadă figurile celor doue guvernante una slută, alta mai slută ăncă, ţiindu fiecare o carte in mână in care sta inscrisu itinerariul lor, sau figura englezului cum se strimbă de durere când simte pe fluerul piciorului toată greutatea scaunului meu. Atunci zimbescu in mine insu-mi cu mulţămire, până ce vědu pe Adalbertu privindu aşa de tristu inaintea lui, incât o compătimire profundă mě induioşează şi toate tablourile vesele disparu. Din această melancolică simţire unu şueru mě desceaptă, e şuerul lui Edgar care incântă poporul din Martigny şi ce este mai mult, incântă sufletul Louisei. Apoi din trecutu, inchipuirea mea sboară spre viitoru şi combineadă sfirşiturile tuturor romanilor incepute. Dacă simţescu că fruntea mi se increţesce, vědu toate in negru. Nimicu nu este fericitu. Clara moare pe morměntul lui William; Adalbert intr'unu momentu de desperare face singur unu sfirşitu chinurilor sale; Maria audindu despre această catastrofă a cărei causă ea singură a fostu, inghite cinci dramuri de arsenicu; la nunta lui Edgar cu Louisa in momentul când preotul le impreunează mânele, se arată deodată fantoma Marchezei de Castelamare care străpunge peptul lui Edgar cu unu pumnari pe când virful muntelui Rizi clătinatu de unu věntu grozavu se disprinde şi cade in vale spulberându sate şi oraşe, ear jos lacul ferbe şi muge şi inalţă valurile sale spumegându până la ceriu. — Din contra dacă simţescu că gura mea zimbesce, vědu pe Luisa şi pe Edgar trăindu o veselă viaţă, pe Adalbertu intorcându-se şi aflându lângă Maria o dulce mângăere pentru suferinţele sale trecute; vědu chiar pe William care nici nu murise ci fusese numai victima unui lungu leşinu, viindu şi intindindu braţele sale către Clara acărei figură scânteeadă de fericire. Pe cerul Sviţerei ănsě nu este nici unu nouru, natura intreagă zimbesce voioasă fericiţilor muritori şi lacurile dormu liniscite şi indeamnă omenimea incântată a gustà momente nepreţuite, primblându-se pe oglinda lor.

Așa se schimbau găndurile mele cănd servitorul intrăndu in casă, me intrebâ dacă am vĕḑutu doue scrisori ce sosise pentru mine.

— N'am vĕḑutu, i-am repunsu și i-am intinsu măna să mi le dee.

Una erà de la o persoană in doliu.

Edinbourgh in ....

Domnul meu!

Cănd ne-am dispărţitu in Lucerna, ne promisesemu unul altuea că ne vom scrie. Astăḑi vinu să implinescu promisiunea mea. Dacă ai ăncă acelu interesu ce mi-ai aratatu mie și nepoatei mele, plănge-mĕ. Eu singur am remasu acum pe lume. Clara a muritu și sufletul seu a sburatu spre lumea in care va regăsì pe William. Urmele sale muritoare au fostu coborite in mormĕntul soţului ei și aceași piatră acopere aceeste doue inimi care erau născute una pentru alta. Acelu locu tristu este ḑilnica ţintă peregrinagiului meu păn va veni și pentru mine momentul măntuirei. Și aceasta nu va fi departată; simţescu, puţine momente mi-au mai remasu și din aceste am intrebuinţatu unul ca să-mi implinescu cătră D-ta o datorie de amicu și de recunoscinţă.

Lord F.

Am pusu grabnicu această scrisoare la o parte și am deschisu a doua in care se aflau doue portrete. Erau portretele lui Edgar și a Louisei.

Lille in ....

Iubitul meu amicu,

Nu sciu care autoru a ḑisu că numai cei nenorociţi iși aducu aminte. Dovadă ănsĕ că nu are dreptate, este această scrisoare. Totdeauna am creḑutu că cea mai bună carieră este de a fi milionaru și aceasta este cariera care mi-am alesu. De nu am atinsu milĭonul pe deplin, mult nu-mi lipsesce. Louisa iţi trimite multe complimente. Dar am uitatu să-ţi spunu că Louisa este acum femea mea. Am urmat'o păn in Lille. Părinţii ei au făcutu la inceputu oareși-care greutăţi fiindcă nu eram destul de bogatu și că nu me credeau bunu pentru comerciu, aseminea părinţii mei cam sbărcea frunţile auḑindu că voiu să eu o catolică, dar in fine toţi s'au impacatu mulţămită stăruinţei mele, ajutorului lui Armand și mai alesu amorului, care este celu mai devotatu ausiliaru in asemine impregiurări. Dacă m'ai vidè in comptoriul meu, ţiindu, lucrăndu registre, facture, și corespondenţi comerciale te-ai tavălì de risu. Par că te vĕdu zimbindu, după obiceiul tĕu cănd găsesci ceva curiosu.

Ba ḑeu! Și eu ridu căte odată. Nota bene, toate ușurinţele mele de studentu sunt uitate, de cănd am trecutu Rubiconul căsătoriei. N'am mai aflatu nimică nici despre Marcheza de Castellamare nici despre copila gazdei mele din Bruxelles nici etc., etc., etc. Nu le-am mai vĕḑutu, nici doresc a le mai vedè. Louisa și cu mine ne potrivimu foarte bine. Ea e veselă, eu sunt veselu, Armand e veselu, socrii mei sunt veseli, părinţii mei a fostu veseli cănd ne-amu dusu mai dăunăḑi să-i vedemu. Insfirșitu imi pare că lumea merge bine și comerciul de pănzării e totu așa de bunu pentru fericire ca ori și ce alta. A propos, am vĕḑutu de vo căteva luni in Paris pe amicul nostru Alexandre de V. După mai multe amoruri ce-avutu in Italia și in care a fostu trădatu, s'a intorsu in Francia și lăsăndu in părăsire musa lui, s'a făcutu jurnalistu, foiletonistu. Nenorocitul m'a

făcutu să me abonezu la jurnalul in care scrie. Cetimu căte odată sara in familie foiletoanele sale. Ai trebuì să te abonezi ca să te strici de risu. Trebue să scii că după ostenelile lui, ai putè găcì ce feliu de omu este, chiar cănd nu l'ai fi vĕḍutu nici odată. E nostimu; n'are nici unu feliu de logică și nici o idee serioasă, dar scrie cu spiritu. Iți mai aduci aminte de Rigi, de Pierre à voir, de Tête noire, Mont-Aurest etc.?

Dar de ospetărița cea frumoasă de la St. Gotland? care aveà așa de bună cafè și miere? Eu unul am păstratu deatunci obiceiul miercì la dejunu și Louisei ĕi place foarte mult. Dacă in călătoriele tale cele multe, te-ar aduce vĕntul pe la noi, ne-ai face o nespusă plăcere să ne visitezi. Adresa mea este Lille, Rue de Paris Nr. 125. Mult amu mai ride, și bine amu petrece impreună! De hatirul teu m'așu mai incercà să șueru. Trebue să scii că de cănd m'am insuratu, m'am lasatu de șueratu. Din vreme in vreme numai me roagă Louisa să șueru tare și me acompaniază la claviru. Căntă foarte frumosu din claviru Louisa. Iți trimitu fotografiile noastre, făcute destul de bine. Așu fi foarte mulțămitu dacă așu primi și a ta. Te-așu pune in capul albumului și Louisa ear. Respunde-mi, nu me uità și crede-me.

Alu teu amicu etc.

Edgar.

Dedesubt erau scrise căteva rănduri cu o mănă de femee:

Dacă țineți la noi, și nu uitați vechi și buni amici veniți celu puținu pe căteva ḍile in Lille. Aceste aru fi pentru noi ḍile de serbătoare. *Louise.*

XIX.

Soartea me pare a fi de a cutrierà lumea. Sunt momente in care mĕ simțu impinsu de o putere nevĕḍută să pornescu in călătorii. Eramu ear pe drumu și vĕntul soartei me aruncase din nou, după mai mulți ani in același orașu alu Germaniei in care m'ai găsitu, iubite cetitoru, la inceputul acestei descrieri. Locurile au o mare inriurire asupra memoriei. Revĕḍĕndu aceleași strade, aceleași edificiuri, persoanele cu care am fostu in contactu și intĕmplări trecute mi se represintă in găndire și ades me simtu cuprinsu de melancoliă cănd reintălnindu persoane odată cunoscute, vĕdu in ele o deplină schimbare. Atunci mĕ intrebu dacă in adevĕru s'au schimbatu ele sau dacă au remasu aceleași și numai in fantasia mea le inchipuisem altfeliu decăt cum erau. Cine ănsĕ ar putè să-mi deslege această intrebare?

De mai multe ḍile umblam cu ideea să me ducu să facu o visită colonelului H. și earăși nu sciu ce me opreà, păn intr'o ḍi m'am hotăritu. Colonelul erà singuru in casă; vĕḍĕndu-me me recunoscù indată și-mi strinse măna cu multă amicie. După ce preschimbarĕmu căteva vorbe, ilu intrebăi cum se află Doamna H. și Domnișoara și dacă așu putè să le vĕdu.

— Fiica mea nu mai este D-șoară. Este mai bine de unu anu de cănd s'a măritatu. Femeea mea s'a dusu la dĕnsa. Imi pare foarte reu că nu poate avè astăḍi mulțămirea de a vĕ vedè. Dar credu că veți mai sta căteva ḍile in orașul nostru și că astă visită n'a fi cea de pe urmă cu care ne veți onora.

— D-șoara Maria s'a măritatu? Dați-mi voie să ve felicitezu. — Și. . . cu cine? —

Făcĕndu această intrebare me simţeam cuprinsu de o emoţiune profundă.

— Cu maiorul von B. Fiica mea e foarte fericită. Maiorul e unu omu care a trecutu peste anii tinereţei. Elu e generalminte foarte stimatu şi-i bine vĕḑutu la curte. Fiica mea a avutu de când erà copilă ăncă, unu caracteru seriosu şi nu puteà găsì unu barbatu mai potrivitu. Aşu dorì să faceţi cunoscinţa ginerelui meu. Mai staţi căteva ḑile in oraşul nostru.

— Mai stau, sunt invitatu pe poimăne la Generalul baron N. la balu şi conveninţa cere....

— Imi pare foarte bine de aceasta. Şi noi vomu fi cu toţii la acelu balu. Acolo vĕ voiu presentà pe ginerele meu.

După ce vorbirĕmu ăncă căteva cuvinte dupre altele, me despărţii de Colonelu. Intorcĕndu-me acasă me simţeam foarte tristu. Fără voie găndirile mele se reindreptau spre Adalbertu şi multe din scenele şi tablourile trecute s'aratau din nou in găndul meu.

Sara balului venì şi cam tărḑiu me dusei şi eu. Salonul erà splendid decoratu şi mai toţi invitaţii se adunase.

Soţia Maiorului von B. erà mai frumoasă de căt de odinioară. Ea me recunoscù indată şi se arată căt se poate de amabilă. Maiorul erà unu omu ca de vo cinciḑeci de ani cu o musteaţă lungă şi resucită şi cu o figură aspră, militărească. Fisionomia lui nu-mi erà simpatică.

După ce-mi făcui datoria de a jucà celu ăntei jocu cu D-şoara de gazdă, fiica generalului, invităi la alu doilea jocu pe D-na von B. In timpul pe când conversam cu dama mea, luăi sama deodată că ochii sei se indreptau cu ingrozire spre o parte a salonului. Ea erà mai distrasă şi deşi căută să urmeze conversaţiunea, ochii sei se intorceau şi reintorceau spre acelaşu punctu. De la o vreme am intorsu şi eu capul şi am vĕḑutu mai multe persoane dintre care şi generalul, grupăndu-se in jurul unui oaspe nou venitu. Mai multe minute persoanele din jurul acestuia me impedecau de-alu vedè. Insfirşitu ochiul meu ilu zărì: erà Adalbert. Şi eu me simţii cuprinsu de nelinisce şi asceptăi cu nerăbdare momentul in care jocul să se sfirşască şi să-i potu vorbì.

Adalbert după ce vorbì cu mai multe persoane se apropiì şi de noi, intinse măna şi făcù unu complimentu adăncu damei mele. O clipală ochii lor se intălnirĕ: imi părù că amundoi erau foarte paliḑi. Apoi Adalbert trecù mai departe. Păn la sfirşitul jocului Doamna B. erà foarte distinsă; intr'unu momentu unu suspinu profund eşì din peptul ei. Din toţi eu singuru sciam ce insemnà acelu suspinu.

Când o părăsii mĕ dusei intr'o salā laturală unde se aflà Adalbert. Generalul vĕḑĕndu-me, me luâ de mănă şi se apropiè de dĕnsul.

— Dorescu să faci cunoscinţa, imi ḑise elu, ii unul din artiştii noştri cei mai insemnaţi, cari facu onoare patriei noastre.

O! Noi suntemu vechi amici, ilu intimpinâ Adalbert şi-mi intinse măna ăncă odată.

Amundoi asceptamu acum cu nerăbdare momentul sfirşirei balului pentru a putè vorbì in nesupĕrare.

Balul mergeà spre sfirşitu şi amundoi plecarĕmu braţu la braţu.

Oraşul incepù a se luminà de ḑorile dimi-

neţei şi noi mergeamu pe josu unul lăngă altul in tăcere.

Ajunşi la locuinţa mea, ne suirĕmu amundoi. Adalbert curmâ celu ănteiu tăcerea, intrebănd-me cum me aflu şi cum se intĕmplă să me găsească in acestu oraşu şi la balul generalului N . . .

— Cunoscinţa Generalului am făcut'o din intĕmplare. Me găsescu aici cum aşu putè fi in altu locu. Imi place a călătorì şi adesu me oprescu in acestu oraşu a cărui viaţă şi oameni imi placu foarte mult. — Dar tu, te-ai intorsu de mult din Italia?

„De căteva luni.

— Şi ai mai vĕdut'o? . . .

„Nu. Aceasta a fostu cea ăntei intălnire după o aşa de lungà despărţire. A fostu pentru mine unu momentu durerosu şi n'aşu voì să se mai repeteze.

— Scieai despre căsătoria ei?

„Am aflat'o cănd eram ăncă la Roma. Unu amicu de aici me insciinţase. Vestele cele rele ne urmează peste tot locul. — Oare să fie ea fericită?

— Nime nu poate cetì ce se petrecu in adăncul inimilor, dar mie nu-mi vine a crede. Unu omu bĕtrănu şi gheţosu!

„Sermana! In ce s'au resumatu visurile ei de copilă! Găndit'a ea vo dată că aşa se vor realizà? Dar aşa-i viaţa! Dorinţele noastre cele mai scumpe remănu toate neimplinite. Totu este trecĕtoru şi singurul nostru bine şi singura fericire este acea ce purtămu fiecare in inchipuirea noastră. Fericiţi acei la care inchipuirea este bogată şi cuprinde unu isvoru nesĕcatu de mulţămiri sufletesci in mijlocul nemulţămirilor ce ne aduce pe fiecare oară lumea din afară.

— Dar tu, Adalbert. Acum cănd anii s'au trecutu, cănd suferinţele de junie sunt acoperite cu vĕlul uitării, nu găndesci că ar fi bine să indoesci datoriile in astă lume luăndu o tovarăşă pentru viaţă?

„Eu să me insoru? . . . — apoi intorcĕndu capul adaose cu glasu slabu: Voiu remănè cum sunt! —

. . . .

XX

Ḑioa şi noaptea cum se urmează
Una cu soare strălucitoru
Alta obscură, plină de groază
Şi de fioru,

Aşa noi trecemu a vieţei cale
Cănd prin momente dulci de plăceri,
Cănd cădemu earăşi in griji, in jale
Şi in dureri.

Nime nu creadă că desperare
I-a fostu menită hotăritor,
Căci după noapte nu vine soare
Strălucitoru?

Nu creadă nime, plăceri divine
Că-i sunt menite in viitoru,
Căci după soare noaptea nu vine
Cu-al ei fioru;

Amar de omul fără putere
Ce simţindu peptul de chinu cuprinsu
Işi pleacă fruntea şi de durere
Se las' invinsu!

Ferice ănsĕ acela care
Simţindu'şi peptul de chinu sfarmatu
Incet urmează a sa carare
Şi resignatu.

Iacob Negruzzi.

CULTURA NAȚIONALĂ.

(Urmare.)

2. In cercetarea precedentă presupusesemu sufletul cu totul pasivu, și, dacă putemu ḑice așa, desbrăcatu de ori ce materialitate, pusu numai ca o oglindă in fața naturei, și am vĕḑutu că elu ar trebuì să conțină impresiuni diverse in diversele regiuni ale pămĕntului numai din causa diversităței naturei. Că aceasta erà ănsĕ numai o presupunere pentru a ușurà cercetarea, s'au pututu recunoasce indată, căci natura sufletului este de a fi activu. Inainte ănsĕ de a studià sufletul in activitatea sa, trebuea cunoscutu mediul in care elu poate să'și-o manifesteze, și numai puțin necesaru va fi de a cercetà acuma și mijlocul prin care activitatea lui se poate manifestà, inainte de a trece la cercetarea activităței insuși; căci sufletul e o putere, și o putere nu poate se lucreze decăt prin mijlocirea unui organu. Organul sufletului este ănsĕ trupul. Să facemu deci mai de aproape cunoscință cu acestu organu alu sufletului, totu atăt de minunatu și de misteriosu in esența lui ca și puterea căreia servesce, unitu cu aceasta intr'unu modu atăt de intimu incăt are totu atăta dreptu ca și ea de a fi luatu in băgare de samă in ori ce cercetare asupra omului.

Trupul, ḑiserĕmu, este organul sufletului; ănsĕ acestu organu nu trebue să ne'lu găndimu ca atărnăndu cu totul de sufletu, ca unu sclavu căruia acesta nu ar avea decăt a comendà. Viața presentă nu este decăt resultatul solidarităței dintre aceste doue elemente, și, de și sufletul ca atare este deosebitu de trupu, totuși elu e atăt de strinsu unitu cu dĕnsul, incăt ori ce se petrece in unul are resunetu și in celalaltu. Astfeliu durerea fisică turbură liniscea interioară, și cea morală scoate din ochi lacrimi și din peptu suspinuri. Cu toate aceste trupul și sufletul sunt guvernați fiecare de legile lor proprii. Sufletul iși aduce aminte, doresce, voesce ș. a.; trupul reinoesce elementele sale, e supusu legilor greutăței, mișcărei etc. Cine ănsĕ nu recunoasce că fiecare din legile ce guvernă pe unul are corespunḑetoarea sa in acele care guvernă pe cel-altu? Cu intărirea crierilor merge paralelu intărirea (cu totul in altu sensu) a judecăței; cănd sufletul voesce, măna sau piciorul i urmează; cănd trupul e ostenitu, sufletul adoarme. Din această solidaritate atăt de vederată va resultà, că după constituțiunea diversă a trupului, se vor intĕmplà și in sufletu modificațiuni *corespunḑĕtoare.* Acțiunea sufletului care ne ocupă aice este primirea representațiunelor și potențarea acesteia formarea noțiunilor, precum și legătura acestora intre ele. Presintă trupului o varietate in constituțiunea sa la diversele popoare, și in ce modu poate influența această varietate asupra acțiunei sufletesci ce ne ocupă?

Că trupul este variatu in constituțiunea sa organică, acesta este unu faptu ce nu are nevoie de a fi demonstratu. Doue teorii mari cată se esplice *causa* acestei varietăți; una admite o varietate originară, presupunăndu că omul s'au ivitu deodată pe multe părți ale pămĕntului; cealaltă, admițindu că omenirea decurge din o singură origine, atribue diferințele neamurilor diferențelor climatice. Starea de astăḑi a sciinței nu permite celui ce judecă cu răceală de a se pronunța pentru sau contra vre unei din ele; pentru chestiunea noastră ănsĕ cearta aceasta ne interesează puțin. Importantu e pentru noi *factul* că intre diversele grupe ale omenirei esistă o varietate in privirea constituțiunii trupului. Causa pentru care ne ocupămu mai mult de acestu factu este, că această varietate nu trebue restrinsă, după cum se face in deobicei cănd se vorbesce de rase, la patru sau cinci tipuri in care s'ar impărțì omenirea intreagă. Din contra, precum in toate remnurile naturei astfeliu și aice varietatea e foarte mare, și așa intre piscurile acele inalte ce s'au numitu rase sunt culmi nenumĕrate, peste care trecemu pe nesimțite pentru a ajunge de la una la alta. Numai in Africa s'au numĕratu mai multe sute de varietăți ale așa numitei rase negre și aceasta se repetă cu toate celelalte. E de observatu că această varietate atăt de bogată ănsĕ formată din nuanțe mai neintrerupte, se esplică in ămbele teorii despre sorgintea omenirei; căci, sau omenirea s'au născutu in diversele regiuni ale pămĕntului, și atunci s'au născutu cu forma organică cea mai potrivită acelei regiuni după legea minunată a armoniei creațiunei; sau specia umană au fostu frămăntată a doua oară de influențele climatici, și atunci acele diferințe trebue se

fie variate după clime. In ămbele casuri ănsĕ varietatea trebue să fie foarte bogată. Consequenţa importantă ce putemu deduce din această cercetare, dejà cam lungă, este, că *diferinţa in constituţiunea trupului repetăndu-se in grade restrinse, ea poate venì in consideraţiune şi la unu poporu*, eară nu numai la aşa numitele rase ale omenirei. Probă că această diferenţă au fostu simţită este, că se vorbesce despre *tipul* cutărui sau cutărui poporu.

Dacă pe de o parte stabilirea acestui principiu nu au presentatu greutăţi, pe de alta e mai imposibilu de a esplicà intr'unu modu claru natura influenţii acestei deosebiri de constituţiune asupra formărei noţiunelor in sufletu. Causa acestei greutăţi este adănca necunoscinţă in care suntemu ăncă asupra legăturei dintre sufletu şi trupu. Vom căutà ănsĕ celu puţin se demonstrămu că această influenţă esistă.

Sufletul vine in comunicaţiune cu lumea esterioară prin organul simţirilor, şi intre aceste mai cu samă prin acele a vădului şi a audului, organele ideale ale spaţiului şi timpului. Aceste ănsĕ presintă diferenţi, de şi foarte fine, la diversele popoare. Pentru a demonstrà aceasta la organul spaţiului, suntemu nevoiţi de a ne servì de o analogie. Este unu factu cunoscutu că pictorii cei mari au fiecare unu coloritu deosebitu, ceea ce nu vra să dică că unul intrebuinţează intr'adinsu sau din deosebită plecare cutare sau cutare colori, ci că aspectul fiecărei colori şi acelu a combinaţiunei lor este la fiecare din ei deosebitu. In arte ănsĕ, producţiunea vĕdută ce decurge din sufletu va fi cu atăta mai mult icoana fidelă a producţiunei interioare ce o determină, cu căt măna ce o conduce va fi mai in stare de a urmà inspiraţiunei interioare. Pictorii cei mari sunt aceia in care pe atăt fantasia căt şi technica sunt in unu gradu inaltu de desvoltare. La acestia putemu admite cu siguranţă că icoana din sufletul lor e reprodusă esactu pănă in celu de pe urmă detailu, in lumea esterioară; deci şi colorile ce pingelul lor va depune, vor fi reproducerea fidelă a colorilor in care erau imbracate, căt timpu ăncă erau in taină, imaginele idealului lor. Dacă reproducerea colorilor are unu caracteru deosebitu la diverşii pictori, urmează că ei aveau in sine impresiuni deosebite despre acele colori, aceste impresiuni ănsĕ neputăndu venì decăt din lumea esterioară, urmează eară că ele insăşi erau primite in modu deosebitu in sufletul lor, şi in fine sufletul neputăndu esercita prin sine insuşi nici o acţiune modificătoare in aceasta, urmează că trebue să atribuimu unei diferinţi de constituţiune a organului vederei diferenţa impresiunelor. — Dacă o asemene deosebire de constituţiune poate esista intre indivizi, cu căt mai mult va putea ea esista intre popoare după cele espuse mai sus? In această privire mai putemu adăogì la esemplul de sus că diferinţele intre scoalele de pictură a diverselor ţeri este mult mai mare, in privirea coloritului, decăt intre pictorii unei scoli*). Consequenţele ce putemu trage de aice sunt de cea mai mare importanţă, căci dacă ochiul sau partea crierului in care se termina nervul opticu, presintă particularităţi la diversele popoare, suntemu siliţi de a admite că nu numai colorile, ci ori ce impresiune esterioară va fi transmisă prin ochii sufletului cu o nuanţă deosebită după diversele popoare; in ce poate se consiste ănsĕ această nuanţă e imposibilu de a lămurì căci ea nu se reproduce in lumea esterioară. De şi simţimu prea bine slăbăciunea demonstrărei, simţimu totodată şi puterea adevĕrului ce ea cată a aduce la lumină, mai cu samă când considerămu marea analogie ce esistă intre fenomenul espusu şi unu altul ce se rapoartă la organul audului şi pentru care mijlocul de cercetare, de şi cu totul analogu, este mult mai siguru şi mai mulţămitoru, după cum cetitorul se va putea convinge din cele ce urmează.

In toate limbele se află căte o sumă de cuvinte aşa numite onomatopoetice, adecă de acele care, in denumirea obiectelor, imitează sunetul naturei. Fără indoeală că aceste cuvinte dominează mai cu samă la inceputul formărei fie cărei limbi; ele sĕ menţinu ănsĕ şi in decursul timpului, de şi adese-ori desvoltarea limbei sterge caracterul lor primitivu. Causa acestei imitări a sunetelor naturei este, că omul in invenţiunele **) sale nu poate să

*) Totu aice se poate referì şi plecarea deosebită a popoarelor pentru oare-care colori — colorile naţionale.

**) Limba, adevĕru vorbind, nu este o invenţiune a omului. O invenţiune presupune o necesitate pentru implinirea căreia spiritul caută se găsească mijlocul. Formarea limbei este ănsĕ (la inceputu, celu puţinu) instinctivă. Omul scoate din sine cuvinte cum scoate eschiamări, suspinuri s'au căntecu. Impulsul este interioru şi nemijlocitu.

se liberəze cu totul de influenţa naturei, decât intru cătu objectul inventatu nuare de locu analogie in lumea ecsterioară, lucru ce nu se intămplă in casul de faţă, căci, căndu unul se simte impinsu in unu momentu oare-care spre a scoate sunete din peptul său, pentru arătarea objectelor, elu are dejà de modeluri inaintea sa sunetele naturei. Aceste sunete ănsĕ, intru căt sunt de acelaşi feliu păstreadă in ori ce puntu al pămĕntului acelaşi caracteru; de aice ar resultà că limbele popopoarelor se fie identice in partea lor onomatopoetică, ceea ce nu se'ntămplă de locu. onomatopeele diverselor limbi suntu cele mai multe ori foarte diferite unele de altele in sunetul lor, şi cu atăta mai diferite cu căt popoarele cărora aparţinu sunt mai deosebite: cetitorulu să bine-voească acompara cuvintele următoare:

Furtună, fr. tempête; gr. *θόρυβος* (sau *θροῦς*) germ. Sturm; leş. burza. — *a şuerà* lat. sibilare; fr. siffler; gr. *συρίττειν* (sau *σίζειν*); germ. zischen; ungur. füttyegék; leş. ksyk (substantivul şueratul). — a *şopti*; lat. susurrare; fr. chuchoter; gr. *ψιθυρίςειν*: germ. lispeln; ung. Suttogók; ital. bisbigliare; spa. cecear. — *picătură*; lat. stilla; fr. goutte; gr. *σταλαγμος*; grm. tropfen; ungur. tsepp; it. goccia: leş. kapka — a *ţiui*; lat. tinnire; gr. *βομβεῖν*; ital. rimbombare; germ. gellen; ungur. tsengek. -- a *plesni*; lat. crepare; fr. claquer; gr. *παθαγεῖν* (sau *κοπκύζειν*; germ; klatschen; ungur. tapsolok — a *scărţii*; lat. stridare; germ. schrillen — a *ţişni*; fr. jaillir; germ. spritzen; ital. sbruffare — a *ciripi*; lat. pipillare; fr. gazouiller; germ. zwitschern — a *horăi*; lat. rhoncare; fr. ronfler; germ. schnarrchen.

Diversitatea este viderată. Care poate fi causa ce-i dă naştere? Mai'nainte de toate, după cum am atins'o dejà mai susu, ea nu este objectivă, căci vuetul unei furtuni ce se intemplă in aceleaşi condiţiuni, sau sunetul ascuţitu ce'lu dă şerpele, acelu ce'lu face vĕntul trecănd printre frunḑe sau care esă linu din busele unui individu, acelu a picăturei ce cade regulatu mĕsurĕndu timpul, acelu ce ia naştere chiar in urechea individului, acelu a unui biciu ce tae aerul, a unei scănduri ce crapă sau in fine a unui omu greu adormitu nu potu se fiie altele in România, Franţa, Germania, Ungaria, Polonia; apoi de sigur că ele resunau tot astfeliu precum resună astăḑi şi la urechile bĕtrăne a Grecilor şi a Romanilor. — Ni s'ar putea opune că sunetul de şi objectivu acelaşi este ănsĕ atăt de nedefinitu, incăt poate fi consideratu ca conţinăndu in sine toate sunetele deosebite imitate de onomatopeele limbilor. Această objecţiune tocmai conţine o sprijinire a opiniunei noastre; căci ce poate face pe unu poporu se imiteze cutare nuanţă a sunetului nedeterminatu şi pe altul cutare alta? de siguru că numai o diferenţă a organului prin care sunetul e perceputu, care organu are mai multă plecare pentru perceperea unei nuanţi decăt a alteia. A atribuì aceasta la simpla intĕmplare ar fi foarte nepotrivitu, aice unde nu avemu a face cu unu individu ci cu o sumă de indiviḑi care nu potu fi impinşi spre aceeaşi denumire a unui sunetu prin aceea că tocmai din intĕmplare cu toţii fusăseră mai cu samă atinşi de cutare nuanţă, ci din aceea că o causă generală, o lege comună ii impinegeà la aceasta. *) Diferenţa are dar o causă subjectivă, ea porneşte de la omu. Aice se presintă doue posibilităţi, anume: causa diferenţii poate sta in organele ce primescu sunetul său in acele celu reproducu. Organele ce reproducu sunetele, plămănele, limba, cavitatea gurei au de siguru şi ele o oare-care influenţă; Aşa mai ăntĕiu popoarele din regiunele calde, care resuflă puternicu şi cu gura deschisă pentru a putea prinde căt se poate mai multu aeru, au, indeosebire cu cele de la Nord care resuflă pr'ntre dinţi, unu vocalism mai bogatu şi o aspiraţiune mai tare. Apoi la unele popoare aparatul voacei şi mai cu samă limba pare a se refusa cu totul la pronunţarea unor tonuri; de esemplu, Mexicanii nu au sunetul r; ei 'lu inlocuescu totdeauna prin l; greutatea cu care cea mai mare parte din Europa pronunţă pe d sau pe δ grecescu este cunoscută etc. Din aceste doue influenţi, care nu suntu de negatu, cea dintĕiu este de tot generală şi dacă ea ar putea se ne esplice unele din diferenţele in pronunţarea popoarelor situate

*) Aceasta o putemu sprijinì prin unu esemplu remarcabilu anume prin deosebirea numelui cucului la diversele popoare. Aici celu puţinu nu se va putea ḑice că sunetul nu este definitu căci e chiar oare cum articulatu: Rom. cucu de la Lat. — cuculus; gr. *Κόκκυξ* Irland. cuach; slav. kuckaka; Hebr. Çaeatha; Slriac. Coco; Arab. Cuchem: Kamtschadal. Koacutschit; Kuril. Kukkok; Tatar. Kauk — Observămu că diferinţa e tocmai in vocale (Esemplele de faţă suntu luate din „Mithridates" von Adelung pag. XIII).

pe diversele lăţimi ale globului, ea este cu totul neputincioasă de a esplica diferinţele ce se arată pe aceeaşi lăţime geografică. Cum ar fi influenţatu respiraţiunea in modu deosebitu la Germani, Francezi, Români sau Unguri? Cealaltă influenţă este cu totul intămplătoare şi din esemplele aratate mai susu se poată videa că diferenţi in onomatopee există şi la popoarele care pronunţă uşoru aceleaşi sunete. Ănsĕ chiar de aru fi aceasta influenţă mai generală ea ăncă tot aru intări opiniunea noastră, că trupul presintă in toate organile sale diferenţi fine de constituţiune la diversele popoare, şi atunci ar fi curiosu să se nege aceasta tocmai organului auḑului, care, fiindu atătu de complicatu, e cu atăta mai capabilu de a primi modificaţiuni. Mai observămu ăncă că unele popoare nu producu unele sunete nu din causă că nu potu ci de siguru din causă că ele nu le audu altmintrele decătu cum le reproducu. E cunoscutu amestecul celu facu Saxonii intre b şi p, k şi g, d şi t; ei potu se pronunţe toate aceste sunete ănsĕ se pare că urechea loru nu le deosebeşte. In ori ce casu e imposibilu de a agiunge la altu resultatu decătu la următorul: singura causă *constantă* a variaţiunei onomatopoetice este diferenţă in constituţiunea aparatului auḑului la diversele popoare.

Analogia intre modul de demonstrare intrebuinţatu pentru stabilirea varietăţii in constituţiunea organelor vasului şi alu auzului, ca a părţilor organismului ce mai cu samă trebue se vie in consideraţiune in intrebarea de faţă, este videratu. In ambele casuri, conchidem cu dreptu din reproducerea impresiunei primite, natura insăşi a acestei impresiuni; ănsĕ pe căndu pentru organul vĕzului mijloacele demonstrărei erau foarte nemulţemitoare, despunem de ele cu indestulare pentru acelu alu auḑului, aice ne mai fiind nevoiţi a cita ca marturi căte-va genii mari, ce singure sunt in stare a reproduce esactu ceea ce au primitu, ce intregile grupe a le omenirei. Causa pentru care diferenţele in impresiunele primite de auzu paru a fi mai mari, nu atărnă atăt de la o diferenţă relativu mai mare in organul auzului, ci de la aceea, că acestu organu fiind distinatu mai alesu pentru punerea in comunicare a lăuntrului unui omu cu acelu a unui altu omu, observarea diferenţei devine multu mai uşoară, ca a uniea ce păşesce mai adesa in lumea exterioară *)

Am ajunsu la puntul in care putemu intreprinde cercetarea acţiunei sufletului asupra naturei; mai nainte ănsĕ se resumămu in puţine cuvinte resultatul celor espuse pănă acum:

Natura, din sferile cele mai dipartate de individu pănă la cele care'lu incunjură mai de aproape, trimite in suflelul acestuea impresiuni particulare, după varietatea aspectului ei in diversele regiuni. Aceste impresiuni sunt ăncă nuanţate in modu deosebitu la diversele popoare, in trecerea lor prin organele simţului idealu, pentru a ajunge in sufletu. Din aceste doue cause de variaţiune, cea d'ănteiu e mai bogată, mai influentă in tinereţa unui poporu, cea a doua e simplă, de unu efectu restrănsu, ănsĕ constantu şi puternicu, intovărăşindu pe poporu in toată viaţa lui ca una ce e nedespărţită de propria lui fiinţă. Numai din aceste doue cause ar resulta dejà o varietate foarte mare in complexul de noţiuni ce popoarele ar avea in sufletul lor; aceasta va apărea ănsĕ multu mai clară, după ce vomu studia şi a treea causă de variaţiune, acea care resultă din rolul sufletului ca putere in mijlocul condiţiunelor ce-i impune natura, desvoltarea lui succesivă, in care toate elementele ce noi despărţimu pentru a putea recunoaşte căte o rază de adevĕru, se unescu impreună, se ţesă de măna timpului sub influenţele cele mai variate, şi astfelu concură cu toatele impreună pentru a aduna in sufletul fie căruea poporu o comoară ce secolii mărescu şi transfoarmă, ear generaţiunele moştenescu,

A. D. Xenopol.

In partea ăntăei a articolului „Cultura naţională" publicată in numerulu precedentu, s'au strecuratu câteva greşeli de tiparu pe care le indreptămu aice:

Pag. 160, col. 1, lin. 27:	in loc de	*puţin*	ceteşte	*puteri.*
— — col. 2, lin. 41:	—	*singură*	—	*caracteristică.*
Pag, 161 col. 1, lin. 19:	—	*limba*	—	*lumea.*
Pag 162 col. 1, lin. 42:	—	*geniului*	—	*genului.*
— — col. — lin. 47:	—	*noţiunilor*	—	*naţiunilrr.*
— — col. 2, lin. 23:	—	*in fiinţă*	—	*infiinitu.*
— — col. = lin. 46:	—	*occidentale*	—	*accidentale.*

*) Celelalte varietăţi in constituţiunca trupului precum in unghiul feţei, in raportul dintre crierul mare şi celu micu, in constituţiunea pelei etc. nu vinu in consideraţiune in cercetarea noastră. Influenţa ce poate avea asupra formărei naţiunelor modificarea *stărei* trupului prin inriuririle climatice, va fi luatu in băgare de samă in cercetarea causei a triea, căci ea se manifestă mai cu samă in acţiuneà sufletului asupra naturei.

Redactoru rĕspunḑĕtoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 12. — Anul II. Iassi, 15 Augustu 1868.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu in Romănia liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

RIENZI*)

Tragedie in cinci acte

de

Samson L. Bodnărescu.

PERSOANE:

Stefan de Colonna, patriciu vechiu.
Stefanello, **Giani,** } fii ai sei.
Orsini, patriciu vechi.
Savelli, **Baroncelli**, **Frangipani**, **Malatesta**, **Martino**, **Adrianu**, **Raselli**, **Giordano**, } baroni din casele cele mai insemnate ale Romei.
Albornoz, cardinalu.
Raimund, episcopu.
Unu călugăru.
Montreal, cavaleru din ordinul Ioaniților.
Arimbaldi, **Brettoni,** } frați ai sei.
Nicola di Rienzi.
Pandulfo.
Cecco.
Nina, fiica lui Raselli.
Erina, sora lui Rienzi.
Lucia, femee pe lăngă Nina.
Unu negutitoru.
Unu croitoru.
Unu ciubotaru.
Unu casapu.
Cetățanul ăntĕiu.
„ al doile.
„ al treile.
„ al patrule.
Mercenarul ăntĕiu.
„ al doile.
Unu heroldu, poporu, soldați.

Scena se petrece in Italia, Germania și Avignon.

Actulu ăntĕiu.

Scena ăntĕia.

O odae.

Cecco, unu negutitoru, unu croitoru, unu casapu, unu ciubotaru, mai mulți cetățeni.

Cecco.

Da, da! ticăloșia baronilor ne-apasă,
De n'avemu nici minută, să plăngemu starea noastră.
Chiar eri ca in cocene tăcă in bieții oameni
Unu blăstĕmatu Colonna. Pe uliță se strinse
Mulțimea să priviască la unu infernu spectacolu
Ivitu intre partidă-i și cea a lui Orsini.

*) Reproducțiunea este oprită și representarea pe scenă se poate efectuà numai prin ințelegere cu autorul.

Și eu eram de față; și cu această rană
Imi dărui viața, copiilor scurtând'o,
Lipsindu-mĕ de brațul, ce le căștigă pânea.

Unu casapu.

Din mica-mi căsăpie și osul mi-lu răpiră
Năimiții lui Orsini. De dĕnsul invĕțați
Strigau in gura mare: la lobodă voi vite,
Ear carnea-i pentru noi.

Unu croitoru.

Eu mi-am cusutu vederea formăndu-le veștminte;
O sumă, o avere imi datorescu acuma,
Și totu nu mai incoată cu sila a-mi răpi
O muncă neplătită.

Unu ciubotaru.

Și eu incălțăminte
Făcui pentru-a lor gloate și cănd imi ceru rĕsplata,
Cu munca-mi pe picioru-i mĕ vĕdu isbitu pe ușă.

Unu negutitoru.

Negoțul nu mai poate sburà pe liberi valuri,
Și dacă se ivesce vr'o nae incărcată
La coastele ghibcase, pe unde-și varsă Tibrul
Spumosul valu in mare, și-ar vre să se disbarce
De sarceni, ce adese se cumpenescu cu auru,
Atunci voi sciți cruḑia, cu care se aruncă
Din desele tufișuri bandiții lui Martino,
Cum pradă fără milă și celu mai scumpu odoru—
Iubita, ce-o aduce din Marseille vr'unu tĕnĕru,
Și nici o cărărușă, spre Roma ce conduce,
Nu-i sigură de prăḑi.

Cecco.

Străinii din Provansa, Germania și alții
Neliniscescu cămpia. Celu monstru Montreal
O feară săngeroasă-i, ce-omoară stănele
Pe-a patriei podișuri. Baroni'n locu să peardă
Asemene ființe, le tindu brațu de-amicie,
Le-ajută, mai de vreme de vii să ne ingroape.
La ce-am ajunsu noi astăḑi, și vai! Romani de sănge,
Lăsămu pe spate jugul și-lu ducemu cum ne mănă.

Unu negutitoru.

Avemu toți o durere, pe toți unu plănsu ne-apasă.
Unu brațu cu toții oare, formăndu in contra lor,
N'amu fi mai tari ca dĕnșii, nu i-amu putè da jos?

Cecco.

E vorbă romănească! și veḑi colè, amice,
De și rănitu e brațu-mi, ajunge pentru ḑece
Ființe cum sunt dĕnșii.

Unu croitoru.

Rienzi povestesce
Ades de-aceste lucruri, și-mi place peste fire
S'ascultu când e 'ncăntatu.

Cecco.

Așà ca dĕnsul unul s'avemu in fruntea noastră
Atunci... Baronii...

Unu ciubotaru.

Ce este alu meu [illegible] dă de sigur.

Unu casapu.

O da! dar păn' atuncia de nou unu biru se cere
Eu unul n'am de unde.

Cecco.

C'o singură lovire
Ne măntuimu de doue.

Unu cetățeanu.

De foame-mi zacu copii
Fiptăndu pe vatra rece a lor clipire plănsă:
Și cea din urmă haină cu biciul mi-o răpi
Unu beatu de-ai lui Orsini. Și ei ceru ăncă biruri?

Cecco.

Cu istu ciocanu de hrană și pruncului din mumă
Turti-voiu căpățina. Ce? numai ei și numai?
Dar' cetățeanul oare să n'aibă nici o ḑi
De dulce păusare din munca cu sudoare?
Elu vecinic să s'ascundă in borțile 'ntunerici
Și-acolo miserabilu să-și plăngă cu durere
Ori-ce minutu de viață? — O nu! lung nu voiu duce
Răbdarea ceasta 'n mine! Dar păn' la timpu voiu ferbe,
Căntăndu oțelu 'n vatră-mi și-mi voiu formà o armă
Cu doue ascuțituri, spre dreapta când voiu tinde
Și stinga să simțiască. (*Pandulfo* intră).

Unu croitoru.

Să fii binevenitu,
Pandulfo, 'n sfatul nostru.

Pandulfo.

Minuni se'ntâmpl', amici,
Pe ulițele Romei, și nu e de perdutu
Cu sfaturi măndra vreme. — Căt sunt de lungi
și'nalți,
La capitolu păreții, is imbrăcați c'o pănză,
Ce-i toată zugrăvită. Figuri neințelese
Pe ea se'nfățoșază; uimitu te-opresecu din cale
Și-ai stà pănă in noapte la ele să privesci;
Din Roma jumětate s'au strinsu și le admiră.
Tăcerea mai profundă cuprinde ori-ce sufletu,
Și după multă vreme am ințelesu din șoapte,
C'asceaptă pe Rienzi.

Cecco.

Elu se arată'n publicu?
Și care-i este scopul?

Pandulfo.

Voesce să vorbiască.
Și să esplice fapta. Atâta vě potu spune.

Cecco.

Cuvěntul seu va prinde o rădăcină 'n pieptu-mi,
Pe care n'o voru rumpe baronii niciodată;
De sigur și'ntr'al vostru. Amici, la capitolu!

Unu croitoru.

Să-lu mai ascultu odată și viața-mi e a sa!

Mai mulți.

Ș'a noastre păn la moarte! La capitolu! (esu.)

Scena a doua.

Odae in palatul Papalu.

Albornoz, Raimund.

Albornoz.

Enigme ca aceste rar când avù biserica
De dislegatu in Roma. Puterea ei ḑeească
Din rădăcini se smulge, cumplită anarchie,
Disordine ori-unde, și noi numai căt umbre,
De când a pusu baronii nedemnul brațu pe cărmă,
Ce este-unu dreptu alu nostru in statul bisericescu.
Și multe intreprinderi in contra lor remase
Făr de succesu perdute.

Raimund.

Ș'ai nostri naintași
Simți această rană. Arhiva ĕi numesce
Pe toți, și energia cu care s'a luptatu,
Dar scie numai cerul leacu ăncă nu avemu.
Privesce, cardinale, și-aici puține șire
Lasate de acela, ce ilu inlocuesci:
„Viața nu-mi ajunse a pune temelie
Bisericei pe veacuri in Roma băntuită
De dorul de domnie. Unu găndu numai căt poate
Să ne păstreze sceptrul. Credința cultivată
Astfeliu in omenire, incăt s'ascepte oarbă
Din ceruri fericirea, ce o pretinde'n lume".

Albornoz.

Frumoasă, de noi deamnă ar fi această glumă,
Când n'amu avè a stinge incendiul aprinsu.
Și nu-i mijlocu pe lume, ce n'a străfulgeratu
Prin titva-mi coperită de-această pălărie.
Veni, se duse eară, dar unul imi remase,
Și introdusu in lume nici veacuri n'oru fi 'nstare
Să 'ntunece lumina-i. Spre-ai dà realizare
Nu e departe timpul. Cu elu crescù odată
Și omul, ce-mi lipsià.
Și Raimund, te vei pune in slabe ințelegeri
Cu těněrul Rienzi. Căștigă-lu pentru noi;
Ușor va fi aceasta, de-i sci a-i incălḑi
Cu raḑe de speranță mănia ce nutresce.
Ori-ce făgăduință e mică lăngă scopul
Ce vremu ca să-lu ajungemu. Nici perdemu noi cevà
Făgăduindu nimica. Din Avignon mai multe.

Raimund.

Ce cale să mergu ănsĕ, când děnsul n'ar primi
A noastră insoțire?

Albornoz.

O inimă aprinsă
Cum este-acestu Rienzi nu căntăresce planul
Naintea faptei sale. L'am cunoscutu de-ajunsu,
Unu spiritu plinu de flacări e elu inădușitu
De-o patimă cumplită. Te razimă pe-aceasta.
O ingrijire ănsĕ păstrează totdeauna.
Nici când să nu-i dai causă, de a privi profund
In mecanismul nostru. Anunță-mi ce se'ntămplă.
(esu.)

Scena a treia.

Odae de studiu. Manuscrise pe masă.

Rienzi.

Remase încântați.
O temelie tare pe care voiu clădi
Gigantica-mi gândire. Tu Romă-i fi și trebui
Să fii odată încă așa cum ești descrisă
Pe paginele cestea. S'a adăpatu pămêntul
Cu-a fratelui meu sânge de către'ai tei baroni,
O libertate ție din elu ți-oiu cultivà,
Voiu frânge cele lanțuri, prin care ești legată
De-o soarte-așa fatală. O mândră primăvară
Vestesce orizonul acestor șepte dâmburi —
Nu e mai mult departe, o simtu in al meu sufletu.
—Trezitu este Romanul in pieptu-mi cu durere! .....
Și voi, vĕdu și acuma, cum furia se urcă,
Burgheji, pe-a voastre fețe, când eri a mele vorbe
Vĕ dispicà unu pieptu
Sdrobitu de-amărăciune, și-o inimă vitează
Zimbia-mi din fiecare. Voiți, n'oiu fi tiranul,
Ce mângâie și-adoarme, ca să-i remâe timpul
Mai liniscitu când pradă. Trezindu-vĕ voi face,
S'aveți, ce este-al vostru, să dați, ce se cuvine.

Erina (intră.)

Desceptu încă, Nicola?

Rienzi.

De somnu lipsitu, dar beatu
De-o ilusiune mândră e gându-mi creatoru.

Erina.

Ca sub o noapte neagră s'ascunde sub sprincene,
Privirea-ți e resfrântă și'n juru-i vĕdu fantome,
Ce ades mĕ inspăimântă. Poporul, pentru care
Disbini tu ideale de ceru, aplaudă astăḑi,
Teribil ce restoarnă cu ḑorii cei de mâne.

Rienzi.

Pe virful celu de munte se urcă muncitorul
Și sarcini numeroase de țernă ne-obositu
Ascerne pe podișuri. Grăunțe-arunc'apoi,
Și-o sigură speranță ilu face să ascepte,
Că s'oru mii in spice. De-i Roma aḑi căḑută,
E causa, că-i lipsesce acelu bietu muncitoru,
Ce-ar sci să cultiveze pe vechile-i ruine
Ideea părăsită, că'n fii trăesce tatăl.

Erina.

Frumosu visezi, Nicola, anini speranța-ți însĕ
De-o pânză de painjenu.

Rienzi.

Celu desperatu mai poate
Să nimiciască soarta, și acordându-și viață
Cu ea să se mĕsoare? Deprinde-lu să spereze
In propria-și putere, și-atunci.... dulci ḑile-acele
Ar fi și de triumfu.

Erina.

Neputincioasă-i sora să-ți staviliască cursul
Mâniei, ce te duce pe căi atât de mândre.
Și ah, de-unu timpu incoace am devenitu o umbră,
O umbră rătăcindă dintr'unu deșertu in altul
Cătându o mângăere, ce poate nici esistă.
Pe sinul teu de frate dă-mi voe a mĕ plânge:
Nedeamnă sunt, Nicola, să mĕ privesci macar!
Istu ochiu ce pentru tine erà menitu, istu pieptu
Ce nu sciià nimică, decât cu nerăbdare
De dorul teu să bată, istu brațu de fericire
Departe n'aveà alta, decât să stringă pieptu-ți—
Au devenitu acuma unei gândire razimu,
Unei simțire sprijinu.... Amar de sora ta!
Dar cum de-acu nainte putè-voiu ne-obosită
Să sorbu din a ta clipă momentele mai sacre
Ce-mi dărui destinul? In jos pe țerna udă
De-a lacrimelor ploae imi voiu intoarce fața —
Asupră-mi vină zace, și ah! numa'n durere
Sperezu o fericire.

Rienzi.

Nu-i vină, unde'n lacrimi
Se află mângăere.

Erina.

Nu-i vină, dar greșală.
Și contra consciinței, deprinse a se 'nfinge,
In inimă-mi săgeata, și ori-ce gându, ce nasce
Nu e decât puterea intr'ĕnsa ce isbesce,
Și ori-ce lovitură despică alu meu peptu—
Dă sorei fericire, și-apoi și Romei tale!

Rienzi.

Unu sânge de Rienzi astfeliu scărșnindu se vaită:
In cameră-ți mergi, plânge, și 'n Roma renviată
Abie te'ntoarce eară!

Erina.

Uciḑi, ce-i mortu de sine.
Din valuri tulburate voesci s'apuci viața-mi,

Şi'n liniscea odăii să'năduşesci durerea-mi.
Simţirea nu adoarme in temniţă, Nicola,
Nu gândul, nu, nici dorul; şi-acolo m'a 'nsoţi
Adrian di Castello şi cu acestu visu măndru
Speranţa-mi va 'nflori.

Rienzi.

Nefericită soră! unu inimicu din casa
Baronului Colonna răpì a ta simţire?
Şi'n ameţitu-ţi cugetu nu s'a ivitu ca spaimă
Unu ucigaşu nemernicu in locu de amorezu?
Natura nu mai are de-ajunsu puternici lanţuri
De pieptu-mi să te lege, când ilu trădezi tu insa-şi
Te du, urmează soarta! — In braţu de ucigaşu,
Cu zimbetu de iubire a lui Rienzi soră?...
S'aprinde focu in mine, jaraticu ferbe'n pieptu-mi.
Şi elemente noue cu toate ilu nutriţi,
Nu incetaţi grămadă a vě clădì asupră-mi,
Colonne şi Orsini cât voru domnì in Roma,
Aceşti teribili oameni, pe faţă carii ducu
Al fratelui meu sânge, in inimă ce poartă
Amorul sorii mele. — Nu coborià minută
Din ceru pe-această Romă, ce n'aduceà cu sine
Pericole o mie asupra ta Erino.
Vinià, eram puternicu de ele să te apěru.
Acum, acum tu insă-şi... O tu eşti prea copilă!
Nu caută iubire la tine, sora mea.
Momentul este numai iubirea acestora.

Erina.

Prea blăndu, prea dulce este, cu inimă curată;
In pieptul seu ferbinte se'ngănă aurora
De-unu viitoru mai măndru. Cunoasce-ţi inimicul
Şi-apoi ilu preţuesce. Puţine oare'n urmă
Eram fără de dênsul o jertfă lui Orsini.

Rienzi.

Te rogu, de elu inceată! Nu mi te rumpe toată
Din inima sdrobită. — Ia paginele-aceste
Cu tine peste noapte; voru fi unu slabu repaosu
Ferbintelui amoru. (*Erina* ese.)
Unu visu se şterge eară din tabla vieţei mele.
Destul ănsě de-aceasta. — Spre a lovì baronii
Se inarmează braţu-mi. Dar, sunt şi sigur oare
De ţinta ce mi-am pus'o? — Poporul este-al meu,
Pandulfo şi cu Cecco sunt incântaţi de mine.
E baza ceasta ănsě puternică să poarte
Ori care greutate? Nu este sprijinită
Şi dênsa de vre-unu stâlpu?
Credinţa predomnesce in veacul de acuma,
Putere dă Bisericei popoare să cărmeze.
N'aşu isbutì mai sigur alăturea cu-aceasta?
Şi Raimund mi-a datu semne. (Unu servu intră.)

Servul.

Episcopul de-Orvieto.

(*Raimond* intră.)

Rienzi.

Pre scumpu e pentru mine momentul ce-mi jertfesce
Inalta Eminenţă.

Raimund.

Imprejurări isteţe
Imi facu onoarea asta.

Rienzi.

Din Avignon vr'o veste?

Raimund.

Mai multe sunt de-aice şi nu-ţi voru fi străine.
Din faptele, pe care te-ai răzěmatu, Rienzi,
Vorbindu cătră mulţime, am inţelesu unu doru
Nutritu cu focu in pieptu-ţi. Şi dacă nu mě'nşală
Puţina-mi inscusinţă, mai mult e decât doru.

Rienzi.

Şi când ar fi aceasta?

Raimund.

Atunci şi sfântul tată —

Rienzi.

O când a mele graiuri sburăndu cu răpejune
S'ar aşeḑà aproape de tronul seu inaltu,
Şi elu ca unu părinte ar vre să le audă,
Atunci aşu sci ce face. O mică tulburare
Varsată'n apa lină orbire-ar a ei lume,
Şi dreptul are bază, car' intriga-i unu şerpe,
Ce lunică'ntăcere, şi celu ce se păzesce
Uşor ca pe-o nimică o sfarmă şi e liberu.

Raimund.

Eşti inţelesu Rienzi, şi glasul teu resună
Cu mult mai inainte de-alu spune'n Avignon.
Şi de mě veḑi ast dată aici 'naintea ta,
Nu e decât o sacră şi naltă datorie,
Misiunea ce mi-o pune. De planul teu desceptu
Biserica e măndră, şi bine cuvěntează

In astă di, ce mâne va și ajutură.
Scrisori din reședință primite-acum curênd
Ne spunu, ce-avemu a face. Vorbindu apoi de tine
Cu mult'asigurare deschidu o cărărușă,
Pe care poate-i merge și păn' la tronul Romei.
—Biserica-i chiemată să nimiciască rĕul
Și in principu să-l stingă, și-i place să te scie
De-alesul seu pre tine.

Rienzi.

Onoare-mi este numai
Alegerea aceasta și ori când demnu de dênsa
Biserica mĕ afle.

Raimund.

Sunt siguru dar, Rienzi?

Rienzi.

Voiu sgudui puterea, cât astfeliu se va crede,
Că încă se numesce.

Raimund.

Ici dreapta-mi consacrată
Tot pentru scopul cesta. Pe astă temelie
Imi place să te lasu. (ese.)

Scena a patra.

Odae.

Nina. Lucia.

Nina.

Ca astă-di nici odată nu-mi e mai trândavu timpul,
Și până cade'n steclă o grană de năsipu
Imi pare că trecu veacuri.

Lucia.

Puține dile'n urmă,
Unu zimbetu vecinic dulce erà inscrisu pe față-ți.
Adi înse, signorina, pe urmele-i virgine
Ca tristu auguru o rosă brumată se deseamnă.
Din sufletu reflectată imi pare-a ei ființă,
Și ascundêndu durerea sub umbra consciinței
Devine mai mlădioasă.

Nina.

Erina di Rienzi
Iți dise c'a să vie?

Lucia.

I-am datu acelu biletu.—
Dar scumpă signorina, de ce așa de tristă?

Nina

Mĕ lasă, când mi-i dulce unu visu mai singuraticu.

Lucia.

De-o oară, fie doue, dar nu de dile 'ntregi.

Nina.

O ecsistență 'ncântă, și de la deu n'așu cere
Nimic pe astă lume, decât să-lu tot visezu.

Lucia.

Italia e mândră de Nina di Raselli;
Frumoasa ei ființă cu ea inveselesce,
Cu dênsa se 'ntristează.

Nina.

Erina ce-ți respunse?

Lucia.

Că va veni de sigur, când timpul nu va trage
Nici optu nici noue oare in cumpăna-i de sară.

Nina.

Erà Rienzi-a casă?

Lucia.

Ca ori și când clocià.
Asupra multor teancuri de cărți și de hârtii
Pe paginele scrise jucà aprinsu-i ochiu,
Seninu ca și unu soare pe unda de reflucsu.
Eu una nu sciu carte, dar că-i frumoasă cartea
Cetii din a sa față.

Nina.

Nu te-a 'ntrebatu nimică?
Nu-ți dise, c'o să vie și elu cândva la noi?

Lucia.

Cu tremuru numai calcă unu cetățeanu pe pragul
Baronilor din Roma. Nicola di Rienzi
Să lasă de-o plăcere prin astă jertf' ajunsă.

Nina.

O presimțire-mi spune, că va veni curênd,—
O cât de fericită așu fi să vie-ades.
Și ce n'așu spune lumii, din peptu-mi tu răpesce
Și in alu teu păstrează. Durerea impărțită
Ușoară e ca visul, n'apasă ca aeva.
Celu ochiu alu lui Nicola când supra-mi se opri,
Și eu ca 'ntr'o oglindă puteam in elu privi
Incet cum se deseamnă icoane de iubire
In mistica coloare, și peptul seu crescêndu
Se ridică puternic, vroindu să grămădiască
In elu o fericire a mii de cetățeni —
Atuncia inspirării in secule mai rare

Erà simțirea oare să nu mi-o fi 'nsoțitu?
Și cănd in peptu s'opresce asemene scăntee,
Aprinde pentru viață unu focu nutritu de-amoru.
Tu Lucie, o viață mai grea ai dusu pe lume,
Și-a face siguri planuri necazu-i te-a 'nvățatu.

Lucia.

Viața des[illegible]erdată, așu crede, fericesce.

Nina.

Pre celu ce-și mulțămesce orbita năzuință
Ca prin dobăndi avarul, și'n lucruri desgustate
Iși repețesce pofta; dar mie nu-mi suride.
Ca unu deșertu e cămpul, pe care imi portu pasul,
Și-o noapte nourată asupră-i se intinde.
Și Lucia, la tine, ce m'ai crescutu pe brațe,
Alergu, să-mi dai o cale, finindu-mi-o amorul
Pe cea, ce-am inceput'o. Iubirea lui Rienzi, —
Dar elu e pre departe de Nina di Raselli;
Neamu, titlu și avere punu intre elu și mine
Hotare, peste care nici cănd părinții mei
Să trecu, nu-mi voru da voe.

Lucia.

Sunt planuri, signorina,
Iubirea le crează, și-ades iși ajungu scopul.
Te razimă pe mine și veselă asceaptă
A lor realizare.

Nina.

T[illegible] mele.
Nu măne de se poate [illegible] seculu.
—Adrian cu-alu meu tată s'apropie imi pare.
Seninu nu-mi este ochiul să potu privi in fața-i.
(ese.)

Scena a cincea.

Raselli, Adrian (intră.)

Raselli.

Am isbutitu in fine. Și astădi e mai slabă
Partida lui Orsini.

Adrian.

Poporu-i cu Colonna?

Raselli.

Cu-acela ce promite speranțe mai frumoase.
Și ai vědutu mulțimea era'ncăntată toată
De glasul meu.

Adrian.

Rienzi n'a fostu la adunare?

Raselli.

Cu noi nu stă elu față.

Unu glasu (afară.)

Nicola di Rienzi.
Amici in laturi!

Strigăte.

Rienzi să trăiască! Baronii jos! Ura!

Raselli.

Plebeiul este věntul, ce bate adi din dosu,
Ca măne mai puternic din față să te sufle.

Adrian.

Nu, signoru di Raselli! in măna lui Rienzi,
Durducă a lor inimi ca mingea, care-o batu
Copii cănd se joacă.

Raselli.

Păn' ear ěi vor luà-o
Și'n față-i vor svirli-o.

Strigăte (mai in departare.)

Rienzi să trăiască!

Montreal (intră.)

Ridicul ha, ha, ha! Bufonii strinși pe strade
Serbează astădi dioa unui sermanu plebeu,
Și elu de děnșii măndru, se pune'n capul lor,
Vorbesce și le spune cu glasu de inspirare
Minuni din lumea veche.

Raselli.

De scenerii de-acestea
E Roma noastr' avută.

Montreal.

De-a baba oarba joacă
Și noue ne dau timpul de-a dracul să jucămu.
Astfeliu de desonoare!

Raselli.

O bucurie 'n lanțuri le dă numai căt timpul
Ca să-i legămu mai bine. Și pentr' a lor abusuri
Primescu curěnd resplată.

Montreal.

Menitu este plebeul
Să poarte pe-a sa frunte supunere 'naintea
Dar' nu'nțelegu nimică: baronii cum de sufeeru
Celui de deitate cu titluri inzestratu.

Adrian.

Crucescu ideea ceasta signore Montreal.
Şi numai cät aceia, ce scurge din plebeu,
Ca de sub teascuri vinul, averea-şi săngeroasă,
Asemene gändire ridendu o dă pe faţă.
Nu, Montreal! resare pe culmea cea de munte
Unu soare numai noue? Nu incăldesce elu
Şi inima sdrobită din peptul lui Rienzi?
Dreptu are fiecare să fie omu pe lume,
Şi cine ilu răpesce, ca vulpea din culcuşu
Găina adormită, e vulpe de-a sa fire
Şi omu după părere.

Montreal.

Pe calul meu spumosu
Aşu rumpe mai de grabă cu Domnia-ta o lance,
Decät să-mi perdu cu teme de-asemene natură
Momente din viaţă, ce-mi schimbă firea'n risu.
—Umoru-i sărătura vieţei mai senine.

(Unu servu cu o scrisoare.)

Raselli (cetesce adresa.)

Baronilor din Roma.

Montreal.

Unu titlu, prea comunu.

Raselli (cetesce.)

„Baroni sunteţi invitaţi a asistă la serbarea
„mare, ce se va petrece măne in capitolu, din
„causa tablei aflate intre ruinele casei de auru.
„Să nu lipsiţi! Rienzi.“

Montreal.

Piperu sub nasu, signore, şi de-unu plebeu frecatu,
Nu e jignire numai a drepturilor voastre
Din neamu in neamu direse, dar este chiar insultă
S'asculţi, cum măne-ţi căntă unu marşu spre capitolu
Plebeul de Rienzi. La ori-ce intălnire
V'am disu, că este moarte mai plină de ruşine
Decät imi pare luna privindu, cum işi ascerne
Unu tĕnĕru c'o copilă culcuşu sub tufa-verde,
Cănd sufere baronul, plebeul să-i stea faţă.
Odaea-ţi are-o uşă, şi-ades in acea uşă
Rienzi ca unu oaspe primitu ţi se iveă.

Raselli.

Talentele lui rare mĕ incăntase mult.

Montreal.

Scănteea cea mai mică ivindu-se'n plebeu,
O mare 'ntreagă verse baronul şi o stingă.

Adrian.

Asemene 'nvitare primiu şi eu nainte,
Dar n'am aflatu intr'ĕnsa nimicu decät lumina,
Ce ne resare eară pe-a timpului ruine
Negrite de uitare.

Raselli.

Să nu lipsiţi! sfirşesce
Autorul plinu de fală: aceasta e insultă.

Montreal.

Brum, brum in tobă bate unu marşu spre capitolu.

Raselli.

Voiu adună baronii la sfatu până desară.

Montreal.

Pe Stefan de Colonna ilu iau asupra mea.

Raselli.

Cu ceia-lalţi la dĕnsul şi eu mĕ voiu găsi.
La treabă dar păn' ăncă le-aţiţă focul cesta
In pepturi resbunare. (ese.)

Montreal (in urmă.)

Unu semnu de bunu auguru.
Baronii cu plebeii la luptă de s'ar prinde
Lui Montreal o cale deschidu spre-al Romei scaunu.
Pe Stefan de Colonna pe-unu timpu voiu să-lu căştigu.
Momentu-mi va aduce mai mult folosu ca anii. (ese.)

Scena a şesa.

O stradă.

Cetăţeni. Cecco.

Cetăţeanul ănteiu.

De mult n'a resăritu peste ruinele Romei o di ca aceasta. Dar şi eu am urat'o de mi-a amorţitu gătlejul.

Cetăţeanul alu doile.

Marfa eftină, nu costă decät o amorţală!

Cetăţeanul ănteiu.

Lucrul este mai insemnatu decät ilu credemu noi.

Unu Ciubotaru.

Batjocură baronilor ănteiu, frică alu doile şi alu treile—

Cetăţeanul alu doile.

Eşti tu!

Unu Ciubotaru.

Ba nu! unu semnu, că le sfinţesce soarele şi incepe a resări pentru noi.

Cetățeanul alu treile.

Ii vedeam cum sbirniiau ca trăntorii alungați de prin sciubee, și numai căt unghere le mai remaserĕ de adăpostu. Inima romană cresceà in mine simțindu-i in astă stare. Și ḑeu! deși plinu de necazu, l'am buchisitu pe unul intr'unu colțu, c'abià ĕi mai remase suflare și pe măne. Nu vĕ inchipuiți, ce plăcere este a dà unuia unu ghiontu, așa mai ascuțitu.

Cetățeanul alu patrule.

He! he! strigă unul dintr'o fereastră cătră mine; Rienzi nu va da păne unsă cu miere! Da nici cu sudoare ca voi strigoi, respunsei și-i arătăi cea față, ce stă spre apusu cănd vĕdu spre răseritu și sămănà cu a sa.

Cetățeanul alu doile.

Baronul face din peatră ăngeri și scoate totodată și draci in locu de scăntei din ea. Pare-mise, că simțescu, cum are să guste biciul lor din bietele noastre spete. Dar fie, mai vĕnĕtă nu poate să mi se facă pielea.

Cetățeanul alu treile.

Toate se potu, dar căt vomu ține cu Rienzi, le va fi brațul legatu, ca de coarne boul la iesle. Acum neavĕndu nici o putere ii face elu să tremure; d'apoi ăncă cănd voiu ḑice eu, și cu mine atătea mii de Romani: „Ce va poroncì Rienzi, prin noi se implinesce" să veḑi, că nici pustiul nu mai incape pe lume de frica lor.

Cecco.

Cetățeni! Orsini, ca ursu ce este, e pentru codri; Colonna pentru locuri, unde se crucesce unu drumu cu altă cale.

Cetățeanul alu doile.

Bravo Cecco! Vorba ta pălesce ca și ciocanul pe ilău.

Mai mulți.

Cecco! Cecco să vorbească!

Cecco.

In codri și la crucile drumului. Acolo să trăiască in viitoru baronul pe dămburile Italice, căci de piciorul lor calcată geme și peatra de pe stradele Romei. Și cine dintre noi n'aude, cum strigă cu glasu inădușitu de săngele, ce s'a vĕrsatu pe ele de trei sute de ori și mai bine pe anu? Eată, aice ucise pe alu meu fiu! Și pe alu cui nu, colo lăngă canalu? Și dacă mai are sufletu și inimă vre unul dintre voi, să vie după mine, și fiecare aducă cu sine pe toți, căți ii cunoasce, că gemu sub asuprire.

Cetățeanul ăntelu.

La ce locu să ne ducemu?

Cecco.

Pănă'n mieḑul nopții să se strecure unul căte unul in dudeele, ce crescu pe ruinele Aventinului. Acolo voru aflà unu planu mai lămuritu.

(Esu in diferite părți.)

Scena a șeptea.

Tot aci. *Orsini*, incunjuratu de baroni, urmăritu de alaiu cu făclii, intră pe din stănga.

Martino.

Nici sufletu nu mai mișcă pe strade și'n deșertu
Ne'nsărcinămu o trudă, ce nu ne folosesce.

Giordano.

O ingrijire vană a duce frica lor!
Căt e de lungă ața, ce-o face-unu stropu căḑĕndu
Din streșina ploată, atăta-i a lor minte,
Atăta vitejia. De spaimă ne'mplemu trupul,
Și cănd te uiți ce este: unu verme 'ncovrigatu
In pliscul unui vulturu.

Martino.

Pĕcatu de sara dulce,
Ce amu perdut'o astă-ḑi. Unu cănteeu din Petrarca
Chiemà ca și unu farmecu iubita-mi la fereastă.
Celu globu seninu pe boltă naintea ei s'ascunde,
Dar ăncă este vreme. La revedere-amici!

Giordano.

Stăi, stăi măi frățioare! De vrei toți impreună
Să ajutămu puternic căntarea-ți de amoru...
Căci obositu e glasul acelui, ce iubesce,
Și inima-i supusă la multe, grele patimi —
Nu poate spune tot.

Martino.

Iubita mea ascultă mai dragu o melodie
De glasul meu căntată, decăt in choru să vadă,
Cum dragu-i impărțesce altora, ce simțesce.
Prea slabu să nu mĕ creadă, cănd singuru n'așu căntà.

Strigăte (după culise.)

Făclii, alaiu! partida a lui Orsini sigur
In inime le sboare săgeata-ne-ascuțită.

(Din dreapta intră ca și ceialalți partida lui Colonna.)

Orsini.

Nici unul nu se'ntoarcă in astă sară treazu
La patul măndrei sale. Asupră-le băeți!
Orsini vě conduce, Colonna sub picioare!

Savelli.

Pe oameni scimu a-i bate, pe urși și mai ușor.

Orsini.

Insultă miserable pe cei ce i-ai creatu,
Pe de din dosu lancerii, din față cu făclii
Frigeți-le vederea, să vadă ticăloșii,
Că ursul scie-a stringe in brațe dobitoace.
Savelli, ori mișele! și buza mi se umple
De greață la rostirea numirii, ce o porți —
Cu mine te měsoară. Dar leneșa ta spadă
Nici nu e pentru mine. Mergi sgarietu a casă.

(Sgomotu, strigăte, in fundul scenei luptă. *Frangipani* cu *Martino* in față.)

Frangipani.

Ha, bestie făr' coarne, vei mai prădà corăbii?

Martino.

Viața-ți, Frangipani, și mai pe urm' averea.

Frangipani.

A ta-i in a mea mănă! mě roagă să ți-o dau.

Martino.

A mai rugatu Martino pe ḑeu cănd-va mișele?
Lovesce de nu tremuri!

Frangipani.

In alte timpuri spaimă
Pe eșafotu să-ți cadă necoapta căpățină.
Și ca să'nveți durerea iți fie dascălu spada-mi;
Că ești și mai nevrednicu ca pulberea, pe care
Se'nsculptă a mea urmă, această lovitură
O poartă de sigilu. (Ai lui Orsini fugu.)

Strigăte (din fundu.)

Colonna să trăească!

Savelli (in față.)

Invinși ai lui Orsini
Rușinea grea o poartă cu aripe de vĕntu.
Prea leneșu li se pare piciorul fugăritu
Te uită Frangipani! Orsini singuru mănă
La stănă turma-și smultă.

Frangipani.

O sară de minune.
La unu vĕnatu de epuri voiamu să ne petrecemu,
Și urși in locu de epuri incearcă fuga lor.

Savelli.

Copii pe măne solda vě este indoită.
Asemene purtare ori cănd vě onorează.

Strigăte.

Colonna să trăească! Colonna peste-Orsini.

(Cortina cade.)

CULTURA NAȚIONALĂ.

(Urmare.)

3. Causele cele doue studiate pănă acuma stabilescu in sufletul unui poporu unu modu particularu de privire asupra lumei, o basă și unu sistemu de linii care determină forma zidirei ce timpul ridică necontenit; dară de și acele doue influențe potu imprimà unu caracteru particularu unei desvoltări viitoare, acelu caracteru insuși nu poate fi adusu la lumină, intăritu și hotăritu decăt prin desvoltarea insăși, căci la poporu precum și la individu „*caracterul este productul a doi factori, a determinărei sale de cătră natură pe de o parte, pe de alta a desvoltării voinței, adecă a istoriei sale*“ *); ănsĕ pe cănd la individu intămplarea joacă unu mare rolu in această desvoltare, pe cănd la elu o impresiune a mumei sale căt timpu 'lu purtă ăncă in sĕnu, sau una ce a lovitu mintea copilăriei sale, sunt in deajunsu ca să determine pentru totudeauna direcțiunea activității sufletului seu, la popoare acelu jocu este mai cu totul inlăturatu prin mărimea insăși a ființei lor, astfeliu că și in desvoltarea istorică putemu descoperì cause generale de influență. Intămplarea are și ea rolul ei in natură, ănsĕ acelu rolu e de a doua mănă; corpurile mari a le naturei, misce-să ele in intinderile ceresci, sau desvolte-să in timpu trecĕndu pe coaja pămĕntului, sunt supuse unor legi nestrămutate.

S'ar putea pune intrebarea cum unimu chestiunea de față, desvoltarea istorică a unui poporu cu obiectul cercetării noastre, forma-

*) Rosenkranz „Psychologie“ Pag. 37.

rea și legătura noțiunilor in sufletul seu? De și lucrul e pre naturalu preferămu a-lu lămurì. Desvoltarea istorică a unui poporu este resultatul mulțămirei necesităților sale, mai ănteiu a celor fisice, apoi a celoru intelectuale și morale. Progresul este productul acestor aspirațiuni nemărginite cătră perfecționarea materială, intelectuală și morală.*) Mulțămirea acestora este realizată la inceputu prin contactul cu lumea esterioară, din care se nascu raporturi intre indivizi și obiectele lumei, sau intre indivizi ca atare, sau intre obiecte ca atare cu reacțiune asupra individului, mai in urmă și din combinațiunea noțiunilor căpătate. — Aceste raporturi sunt in ori-ce casu sorgintea unor idei sau șiruri de idei care pětrundu in sufletu, căci ori-ce acțiune pornită din sufletu reacționează asupra lui. *Resultatul desvoltării istorice a unui poporu este dară adunarea unor noțiuni și inșirarea acestora in sufletul seu,* și anume a unor noțiuni și șiruri de noțiuni particulare lui. Se ințelege că aceste noțiuni nu trebue să fie toate presente in memoria fiecărei generațiuni; ele au venitu in cutare sau cutare timpuri să imprime o direcțiune spiritului, să implănte in sufletul poporului unu caracteru care devine moscenitoru, și astfeliu de multe ori numai efectul lor se mai recunoasce pe când ființa lor e poate de multu stinsă: evenimentele istorice devinu ele insăși isvorul unor noue influențe.

Dintre causele nenumĕrate care dau desvoltării istorice a unui poporu o direcțiune particulară, vomu considerà pe cele mai insemnate:

Mai ăntĕi amu vĕdutu că impinsu de necesitățile vieții, omul ridică raporturi noue intre obiectele naturei; natura acestor raporturi variază ănsĕ după obiectele asupra cărora lucrarea sufletului se esercitează. Această lucrare insăși este determinată in direcțiunea să de mijloacele intrebuințate pentru ridicarea raporturilor. Sunt obiectele, sau raporturile ridicate intre ele, variate, voru trebuì să fie și mijloacele deosebite, și deci și *acțiunea sufletească va luà o direcțiune deosebită după varietatea raporturilor.* Ca să luămu unu esemplu, se considerămu unu poporu ce se așadă la malurile mării. In implinirea necesităților sale elu va recunoasce indată folosul ce poate trage din posițiunea sa. Elu inventă ăntĕi undița, cu care va prinde pescele ce-i va servì la nutrire. O frundă ce plutesce pe apă mănată lin de vĕntu și purtăndu o insectă pe suprafața sa, ĕi dă idea de luntre, și cu aceasta elu se avĕntă in curĕndu fu pe nestatornicul elementu. Victoria sa ĕi dă sumeție; gustul de cunoscință ilu impinge spre descoperiri; elu vede multe popoare, cunoasce multe obiceiuri, spiritul seu se desvoltă prin mulțimea noțiunilor căpătate, idea de schimbu, de comerciu se nasce in elu, industria o urmează și bogățiile se adună. Resultatul este o desvoltare mare a inteligenței mai cu samă in direcțiune practică. Esemple insemnate din istorie sunt, in vechime, Fenicienii, in timpurile noastre, mai cu samă Englejii. La aceștia direcțiunea practică se vede pănă și in filosofie. E ușor de recunoscutu că unu poporu care locuesce in munți, a cărui primă ocupațiune este vĕnatul, va căpătà in sufletul seu unu șiru de noțiuni cu totul deosebitu; de asemenea unu poporu care se ocupă cu agricultura nu va sămănà in direcțiunea sufletului seu cu nici unul din cele-lalte doue. Intre aceste direcțiuni mai reeșinde, sunt o mulțime de ramuri intermediare.

In ridicarea acestor raporturi omul face intrebuințare de putere fisică sau intelectuală. Activitatea trupului, și prin ea și acea a sufletului, este in strinsă legătură cu calitățile climatului, mai cu samă cu temperatura. Unde aceasta e mare, trupul se obosesce in curĕndu din causa relăsărei mușchilor la căldură. Totodată prin o atențiune a naturei, hrana fiindu mai ușor de căpătatu și omul avĕndu nevoie de o cantitate mai mică pentru intreținerea sa, munca nu este necesară intr'unu modu nentreruptu; ea este ne-

*) Cetitorilor nostri care impărtășescu in totul opiniunele lui Buckle, li va părè nepotrivită idea unui progresu moralu. Noi indrăznimu a calificà de eronatu principiul lui Buckle că ideile morale ar fi incapabile de ori-ce progresu. — Dacă de când lumea basele fundamentale a le moralei sunt cunoscute, aceasta nu e o rațiune că progresul in morală să fie imposibilu, căci și in matematecă, in filosofie, axiomele și principiile suntu cunoscute mai totu de atăt de demult și cu toate aceste nimine nu poate negà progresul lor. Istoria dreptului carele nu este altă ceva decăt o cristalizare a moralei in lumea esterioară, probează in destul progresul moralu insuși.

regulată. In timpul căldurilor celor escesive sau a ploilor celor mari ea este cu totul intreruptă. Aceiaşi se repetă până intr'unu punctu in regiunile foarte reci. Şi aice munca este intreruptă din causa timpului de geruri; altmintrelea hrana e mai greu de căpătatu şi cantitatea necesară consumaţiunii mai mare In regiunile stămpărate se presintă toate nuanţele intermediare. Aceste influenţe generale au următoarele efecte asupra formării noţiunilor: In locurile calde spiritul e in genere mai desşiratu; aceasta o putemu observà prin noi inşine in timpul căldurilor. Noţiunile sunt nehotărite şi legătura intre ele cu totul slabă; voinţa, trecêndu in dosu din causa lipsei de energie, representaţiunile şi noţiunile devinu libere, lăsate cu totul atracţiunii dintre ele, produse prin asemănarea lor. Ele se inşiră in lanţuri curioase, şi fantasia domnesce mai cu samă in inteligenţă. Când la aceasta se mai adauge şi aspectul unei naturi măreţe, a căreia impresiuni de totu feliul potu cu atâta mai uşor să pětrundă in sufletu cu căt sistemul nervosu e mai in stare de a fi iritatu din causa dilataţiunii porilor pelei, atunci fantasia devine de o bogăţie estraordinară şi inădușă raţiunea mai cu desăvirşire. Ceva analog se intâmplă in regiunile pre reci cu deosebire că fantasia e saracă din causa sărăciei impresiunilor. Altă influenţă are intrerumperea lucrului; ea se indreaptă mai cu samă asupra caracterului (in sensu restrinsu) şi a moravurilor. Regularea lucrului regulează şi şirurile de noţiuni ce se preumblă prin sufletu; din contra o muncă intreruptă turbură regularitatea mişcărilor sufletului. Esemple remarcabile suntu in acestu casu: Englejii pe de o parte, Svedejii şi Spaniolii pe de alta. In Anglia munca este cea mai regulată, temperatura variându puţin de desuptu sau deasupra lui 0^0 şi nevoia fiindu continuă, şi Englejii sunt renumiţi pentru statornicia lor. In Svedia şi Spania munca e intreruptă din causa frigului, resp. a căldurilor escesive, şi aceste doue popoare, de şi cu unu caracteru opusu mai in toate privirile, presintă o trăsătură comună, nestatornicia. Totu această influenţă lucrează asupra moravurilor. Unu poporu care lucrează necontenit are moravuri mai pure, căci ocupaţiunea fisică sau intelectuală infrănează pasiunile. Din contra timpul de odihnă dă ocasiune desvoltării seminţii rele in omu. Dacă considerămu estremele, apoi vedemu la popoarele polare pe căt şi la cele tropice pasiunile desvoltate in mare gradu, şi deosebirea intre ele constă numai in aceea, că din causa deosebirii in fantasie, la unele domnesce grobienia, la celelalte rafinarea cea desgustătoare.

Amu presupusu până acuma că popoarele ocupau de la inceputu o regiune sub a căreia influenţă ele se desvoltau; dacă acuma *unu poporu işi schimbă locuinţa,* sufletul seu e nevoitu se iee o altă direcţiune, după condiţiunile impuse de noua locuinţă. Dară şirurile de noţiuni, deja existente in sufletul seu, nu se sfarmă de odată pentru a lăsà locu şirurilor de noţiuni noue. Intre ele se face o amestecare; caracterul poporului ia altă direcţiune păstrându-şi calitatea sa primară. Esemplu eminentu in această privire este invasiunea barbarilor. Viaţa lor de inainte concurase pentru a nasce in sufletul lor ideea valoarei individuale. Această faţă a caracterului loru, sprijınită pe creştinismu, surpă intreaga civilisaţiune antică, pentru a aduce la lumină după multe secole, civilisaţiunea modernă. Altu esemplu ar fi civilisaţiunea Maurilor in Spania.

Ănsĕ nu e numai atâta; *popoarele când işi schimbă locuinţa dau peste alte popoare cu care se amestecă cu timpul.* Lumele ce ambele aveau in sufletele lor se contopescu in una singură, ce numai samănă cu nici una din ele. Amu vĕḑutu ănsĕ ce mare este varietatea in omenire, că fie-ce colţu de pĕmĕntu poate se conţină unu neamu deosebitu, de oameni, care potu să fie crescuţi in condiţiuni deosebite, incunjuraţi de o natură deosebită, şi nevoiţi de a aplecà spiritul lor in o direcţiune particulară. Apoi neamuri foarte indepartate potu să se'ntâlniască in călătoria lor, să se uniască, aşeḑându-se impreună intr'o regiune sub cerul căreia incepe a se face deja asimilarea intre lumele sufletelor lor; unu alu treile şi alu patrule neamu potu să dee peste ele, şi impreună să-şi caute o altă locuinţă până infine se stabilescu. In fine gradele lor de cultură potu să fie foarte diferite, aşa că asimilarea să nu fie posibilă intr'unu modu

complectu și reciprocu; unul poate primi mai mult decăt poate da, sau noțiunile unui poporu sunt pricepute de celaltu numai inperfect și prin aceasta tocmai capătă unu nou aspectu sau determină o nouă direcțiune. Aceste nu sunt numai presupuneri; astfeliu de evenimente s'au intămplatu de mai multe ori in timpurile antice, și odată in modu mărețu la rĕsăritul timpurilor moderne. Dacă imaginațiunea cetitorului va urmărì unu momentu infinitul de combinațiuni posibile intre elemente atăt de variate extensiv, de și poate intensiv fie ce variațiune este neinsemnată, elu va puteà să-și esplice aceasta civilisațiune europeană atăt de variată și presentăndu diferențe atăt de insemnate, de și ea infloresce mai sub acelașu ceru, incunjurată de o natură ce la prima vedere nu pare atăt de variată, și purtată de popoare ce paru a nu se deosebì unele de altele prin caractere esterioare.

De la unu timpu ănsĕ popoarele se fixează; atunci incepe altă causă de deosebire mult mai lentă ănsĕ tot atăt de puternică. Ea este acea care intovărășesce pe poporu in partea cea mai lungă a vieței sale, căci toate celelalte cause istorice enumerate pănă acuma se grămădescu mai multu in jurul copilăriei sale. Juneța și virsta sa coaptă ce secolii măsoară, și a cărui puntu estremu e greu de definitu, e supusă mai cu samă *influenței incunjurimei și a reacțiunei vieții interioare* ce poporul insuși și-a creatu. Ca se dămu și aice căte-va esemple citămu din anticitate Sparta și Roma. Una este unu lagĕru in mijlocul inemicului; viața ei este o luptă și o teamă necontenită. Din aceasta stare determinată de incunjurime, resultă acelu caracteru spartiatu care sacrifică totu ce sufletul umanu are mai sfăntu și mai iubitu, idei de putere, pentru care armele sau odihna erau singurele ocupațiuni demne de unu omu, furtul o virtute, artele și sciințele inemicele sufletului, și femeea numai unu instrumentu pentru inzestrarea republicei cu cetățeni voinici! Altmintrelea Roma. Aice pe lăngă influențele esterioare care făcurĕ și din Romani unu poporu duru și resbelnicu, mai erà și o luptă interioară care favorizà viața, căci erà luptă de principii, de dreptu mai mult decăt de putere. Această luptă a patricilor cu plebei, care numai in timpurile nenorocite ale republicei udă cu sănge forul discuțiunei, ridică pe poporul Romanu la măndra sa inflorire. In capatarea treptată a drepturilor și in esercitarea lor de către fiecare cetățanu, se formâ acelu caracteru seriosu și practicu, care ăncă astăḑi e admiratu de lumea intreagă in cărțile de dreptu ce ea ne-au lăsatu moștenire. Ăncă unu esemplu remarcabilu din anticitate este desvoltarea intregului poporu Elinu. Direcțiunea cu totul plastică a activității sufletului seu iși are sorgintea adevĕrată in impărțirea naturală a pămĕntului Greciei in o mulțime de cantoane separate și foarte diferite unele de altele, fie care din ele conținĕndu in sine unu neamu deosebitu a cărui viață păreà legată de pămĕntul ce locuià. Forma și cuprinsul iși corespundeau exact.

Terminăndu aice șirul de cercetări prin care ne-amu silitu să arătămu că in sufletul fiecărui poporu se nascu noțiuni și șiruri de noțiuni diferite, se aruncămu ăncă odată o ochire asupra intregului cămpu percursu, inainte de a cercetà desvoltarea acestor noțiuni particulare ale unui poporu in ceea ce se numesce cultură, cu alte cuvinte formele ce poate luà cultura națională.

Amu vĕḑutu cum unu poporu primesce de la natură doue determinări, una cu totul obiectivă, incunjurimea sa, alta pe jumatate subiectivă, calitățile trupului seu. Aceste doue elemente determină de la inceputu și intovĕrășescu pentru totdeauna pe poporu in desvoltarea sa. Ele formează in fie-ce poporu acele diferinți radicale atăt de greu de definitu ănsĕ existente, și care nu se potu stinge decăt cu stăngerea poporului insuși. Aceste doue cause concură pentru a inzestrà sufletul unui poporu cu representațiuni particulare pe de o parte, pe de alta pentru a nuanțà in modu particularu ori ce representațiune care ajunge in sufletu, fie ea chiar identică obiectiv cu aceea a unui altu popor. De și formarea și legătura noțiunilor se face sub influența unei acțiuni sufletesci, totuși modul cum aceasta se'ntămplă atĕrnă mai cu samă de la asemănarea noțiunilor intre ele, și de la raporturile ridicate intre obiectele esterioare, mai tărḑiu și de la raporturile ridicate prin voință intre noțiunile inse-le. In